

~~ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩ ΟΥΡΑΝΩ ΚΑΙ ΤΩ ΓΗΙ. ΟΙ ΟΥΡΑΝΟΙ ΑΝΕΞΟΧΟΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΓΗΙΝΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΙΝ. ΟΙ ΟΥΡΑΝΟΙ ΑΝΕΞΟΧΟΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΓΗΙΝΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΙΝ.~~
~~ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩ ΟΥΡΑΝΩ ΚΑΙ ΤΩ ΓΗΙ. ΟΙ ΟΥΡΑΝΟΙ ΑΝΕΞΟΧΟΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΓΗΙΝΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΙΝ. ΟΙ ΟΥΡΑΝΟΙ ΑΝΕΞΟΧΟΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΓΗΙΝΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΙΝ.~~
ΦΡΟΝΗΣΕΡΧΟΝΤΑΙ ΤΗ ΜΟΙΡΑ το κατορθώνουν με τη βοήθεια πνευ-
~~ΜΑΤΩΝ. ΑΦΟΥ ΠΡΩΤΑ «ΠΑΡΑΣΟΥΝ» ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΣΤΗ ΣΥΝΕ-~~
~~ΧΕΙΑ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΥΝ ΚΑΠΟΙΑ ΑΠ' ΑΥΤΑ ΣΕ ΠΕΙΘΗΝΙΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥΣ. ΜΑ ΕΙΝΑΙ~~
~~ΔΥΝΑΤΗ Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΠΝΕΥΜΑΤΑ. ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΛΟΙΠΟΝ ΝΑ ΔΟΘΟΥΝ~~
~~ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΠΟΙΑ ΟΥΤΑ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΗ.~~
Όταν κατά την επικοινωνία παρατηρούμε συννεφιακή γύρη να κινούν
~~ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΕ ΠΕΡΙΚΑΤ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΛΛΗΛΑΡΧΗ ΤΡΟΠΙΑ ΤΗΣ ΑΝΟΙΧΤΗΣ,~~
~~ΚΑΘΩΣ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΚΟΥΡΤΑ ΣΥΓΚΑΤΕΛΕΤΑΙ ΑΠΟ ΚΑΥΡΟΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΘΩΣ ΤΑ~~
~~ΠΡΟΣΟΧΗ ΑΚΟΥΣΑ ΠΝΗ ΣΥΧΡΟ ΚΑΙ ΤΗ ΑΝΑΡΧΗ ΠΑΡΑΒΑΝΟΥ ΚΑΙ ΝΕ~~
~~ΒΙΒΛΗΤΙΑ ΛΟΙΠΟΝ ΚΕΡΑΙΩΝ ΑΣΟΠΗΤΕΡΟΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΟΡΟΦΕΝ ΓΟΥ ΚΟΥ-~~
~~ΑΝΣΩΝ ΤΑΝΤΩΣ ΤΕΠΗΝΟΝ ΑΠΟΡΟΦΟΡΟΥΝΤΑΝ ΗΕΛΙΚΗΡΕΙΣ ΤΗ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ~~
~~ΚΑΡΤΙΝΑΚΟΠΕΡΟΝ ΑΡΑ ΚΕΥΡΟΝ ΤΑ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ ΕΥΝΑΙ ΠΡΟΣΑΡΧΑ ΚΑΙ ΜΟΝΟ~~
~~ΕΡΟΜΕΤΟΥΣ ΤΑΥΤΑΙΣ ΕΙΝΑΙ ΕΚ ΠΗΝΟΝ ΕΠΙΤΡΟΧΕΝΙΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΕ~~
~~ΔΕΥΣΤΙΚΑΙ ΜΕΤΑΤΟΝΟΧΑ ΔΙΑΚΡΟΝΟΝΤΑΝ ΠΡΑΚΤΟΙ ΓΥΝΑΙΣΤΩΝ ΤΩΣΟΥ~~
~~ΚΑΙΣ ΤΟΥΣ ΠΑΤΟΥ. ΣΥΝΕΠΙΣ ΤΩ ΕΚΚΟΙΝΩΝΟΜΙ ΟΥΚ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟΜΕ~~
~~ΕΚΕΛΟΝΑ ΤΗΛΕΣΟΥΝΤΑΙ ΜΑΧΟΝΤΑΙ ΟΡΟΝΤΑΝ ΤΩ ΑΠΟΡΟΦΕΤΗ ΤΟΥ~~
~~ΠΡΟΣΑΤΡΟΧΑΣΟΡΟΤΕ ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ ΣΟΦΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΣΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΝΕΟ-~~
~~ΓΥΝΑΙΣΤΩΝ ΔΕΟΧΟΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΠΗΝΟΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΡΧΗ ΤΟΥΣ ΤΗΝ ΑΝΕΧΟΝΤΑ ΚΑΙ~~
~~ΣΑΝΣΕΥΡΑΤΗΝ ΑΝΟΧΑ ΤΩ ΕΠΙΕΡΟΦΕΝ ΟΥΚ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΩΣ ΤΑΙΣ~~
~~ΚΑΥΡΟΝ ΤΑΝ ΑΝΟΧΑ ΝΑ ΚΑΛΑ ΚΙΝΗΣΕΤΕΤΑΙ ΜΕΝΑ ΚΑΝΟΝΕΑ ΤΑΝΤΩΣ ΑΤΟ~~
~~ΥΕΙΑΣ ΜΗΝΟΝΟΡΟΝΟΝΤΑ. ΚΑΙ ΑΙΣΟΥΡΟΝ ΔΕΙΝ ΚΑΡΤΗ ΚΑΙ ΟΥΚ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΕΡΕ-~~
~~ΛΟΡΙΣ ΕΥΧΑΜΕΣΟΝΟΝΤΑΙ ΤΑΙΣ ΑΠΗ ΜΑΧΟΝΤΑΙ ΣΥΦΕΝΤΑΙ ΚΑΙ ΟΚΟΚΑΙ~~
~~ΚΑΙ ΤΕΡΑΤΑ ΕΑ ΠΡΑΤΑΝΣ ΕΡΕΤΕΡΟΝΟΝΤΑ ΠΡΟΝΑΙ ΤΟΥ ΚΑΡΤΗ ΤΗ ΟΙΑ ΣΚΑΥ~~
~~ΟΡΟΝΟΝΤΑ ΕΥΧΑΜΕΣΟΝΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΦΟΝΟΝΟΝΤΑ ΟΥΚ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΟΥΤΗ~~
~~ΟΡΟΝΟΝΤΑ ΕΥΧΑΜΕΣΟΝΤΑ ΣΑΝ ΜΑ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ. Η ΑΝΑΝΤΑ ΤΟΥ ΚΛΙΦ ΗΤΑΝ~~

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΡΙΑΝΤΑ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Λογοτεχνία

Επιμέλεια Ελένη Μπούρα

Υπεύθυνη έκδοσης Στέλα Ζουμπουλάκη

Σχεδιασμός εξωφύλλου Βασίλης Παπαγεωργίου

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση Γιώτα Μπόμπου

© 2023, Εκδόσεις **ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**
για την παρούσα έκδοση

Επετειακή συλλεκτική έκδοση

Διανέμεται δωρεάν

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα

τηλ.: 211 3003500, fax: 211 3003562

metaixmio.gr · e-mail: metaixmio@metaixmio.gr

Κεντρική διάθεση

Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα

τηλ.: 210 3647433, fax: 211 3003562

Βιβλιοπωλεία ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

• Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα

τηλ.: 210 3647433, fax: 211 3003562

• Πολυχώρος, Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα

τηλ.: 211 3003580, fax: 211 3003581

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΡΙΑΝΤΑ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

[Εισαγωγικό]	11
Τατιάνα Αβέρωφ <i>Δέκα ζωές σε μία</i>	13
Γέννηση	15
Κώστας Ακρίβος <i>Τελετές ενηλικίωσης</i>	25
Το πράμα το παλιακό	27
Βασίλης Αλεξάκης <i>Θα σε ξεχνάω κάθε μέρα</i>	31
[Είμαι στο σπίτι...]	33
Βασίλης Γκουρογιάννης <i>Διηγήσεις παραφυσικών φαινομένων</i>	37
Τα μάγια	39
Λουκία Δέρβη <i>Ακούω φωνές</i>	43
Η απογραφή	45
Μάνος Ελευθερίου <i>Η μελαγχολία της πατρίδας μετά τις ειδήσεις</i>	
των οκτώ	53
Η μελαγχολία της πατρίδας μετά τις ειδήσεις των οκτώ	55
Άλκη Ζέη <i>Πόσο θα ζήσεις ακόμα, γιαγιά;</i>	65
Εκείνο το καλοκαίρι στη Χίο	67
Νίκος Θέμελης <i>Η αναλαμπή</i>	75
[Νοέμβρης μήνας...]	77
Τάκης Θεοδωρόπουλος <i>Βερονάλ</i>	85
[Στις 22 Σεπτεμβρίου 1937...]	87

Τάσος Καλούτσας <i>Η ωραιότερη μέρα της</i>	95
Οι βίλες	97
Ρέιμοντ Κάρβερ <i>Τόσο πολύ νερό τόσο κοντά στο σπίτι: Αρχάριοι</i>	105
Θέλεις να δεις κάτι;	107
Κώστας Β. Κατσουλάρης <i>Αφαιάς και Τελαμώνος</i>	119
Η ψυχή λίγο πριν το βάλει στα πόδια	121
Λένα Κιτσοπούλου <i>Μεγάλοι δρόμοι</i>	125
Έρωτας στην πόλη	127
Μαίρη Κόντζογλου <i>Ωρες κοινής ανησυχίας</i>	133
Νους υγιής... ..	135
Ηλίας Μαγκλίνης <i>Είμαι όσα έχω ξεχάσει</i>	141
[Ήταν τη μακρινή εκείνη εποχή...].....	143
Χριστόφορος Μηλιώνης <i>Ανθολογία διηγημάτων</i>	151
Η φωτογένεια	153
Άλις Μονρό <i>Πάρα πολλή ευτυχία</i>	161
Εύλο	163
Σοφία Νικολαΐδου <i>Το χρυσό βραχιόλι</i>	191
Ν.Π. (γεν. 1953).....	193
Μαρία Ξυλούρη <i>Πέτρινα πλοία</i>	201
Καλή ήτανε η νύχτα	203
Νίκος Παναγιωτόπουλος <i>Γραφικός χαρακτήρας</i>	209
Ο πατέρας και η ποίηση	211
Αλέξης Πανσέληνος <i>Ιστορίες με σκύλους</i>	215
Η συμφιλίωση	217
Έντγκαρ Άλαν Πόε <i>21 ιστορίες και «Το κοράκι»</i>	243
Μαρτυριάρα καρδιά.....	245
Σάκης Σερέφας <i>90 δευτερόλεπτα</i>	253
Έρωσ ταχύρρυθμος	255

Δημήτρης Στεφανάκης <i>Μινώταυρος</i>	259
[Για το φονικό...].	261
Γιώργος Συμπάρδης <i>Αδέλφια</i>	271
Το όνομα Θανάσης	273
Πέτρος Τατσόπουλος <i>Η καλοσύνη των ξένων</i>	279
Η περιοδεία των τεσσάρων	281
Κωνσταντίνος Τζαμιώτης <i>Σε ποιον ανήκει η κόλαση</i>	293
Ο ερωτευμένος σέντερ φορ	295
Βάσια Τζανακάρη <i>Η καρέκλα του κυρίου Έκτορα</i>	299
Γκαζόζα	301
Βασίλης Ι. Τζανακάρης <i>Ένα παιδί μετράει κεφάλια</i>	309
«Πάσχα αγιάζον πιστούς»!...	311
Θωμάς Ψύρρας <i>Θα βοσκήσω το μαύρο</i>	317
Σήμερα δεν μιλάμε για πολιτικά	319
Μερικά βιβλία που έκαναν το Μεταίχμιο	
αυτό που είναι σήμερα	331

Τι άλλο θα μπορούσαν να σηματοδοτήσουν τα 30 χρόνια που κλείνουμε φέτος αν όχι ιστορίες;

Ιστορίες που ξεχωρίσαμε από την πρώτη στιγμή που έφτασαν στα χέρια μας και τις πρωτοδιαβάσαμε, που κρίναμε πως έπρεπε οπωσδήποτε να τις εκδώσουμε, να τις μοιραστούμε με τους αναγνώστες. Όλες διαφορετικές μεταξύ τους, άλλο ύφος, άλλη γλώσσα, άλλα πράγματα να αφηγηθεί η καθεμιά τους, για άλλους τόπους, άλλους χαρακτήρες, άλλες εποχές. Και για αυτό, όλες τους αξεχώριστα, τόσο μοναδικές.

Με αυτές τις ιστορίες των συγγραφέων μας εμείς ζούμε μαζί, εδώ και 30 χρόνια. Οι συγγραφείς μας, στους οποίους οφείλουμε τα πάντα, μας τις εμπιστεύονται. Κι εμείς τις διαβάζουμε, τις διορθώνουμε, τις ξαναδιορθώνουμε, μέχρι να φτάσουν στο τυπογραφείο. Δεν τις αποχωριζόμαστε όμως, είναι μαζί μας και μετά, για χρόνια, κάθε μέρα, αφού ένα κομμάτι τους είναι και δικό μας.

Και είναι πολλές!

Ιστορίες για μικρούς και για μεγάλους.

Μικρές ιστορίες και μυθιστορήματα.

Τις απολαμβάνουμε και τις προτείνουμε στους αναγνώστες.

Γιατί αυτές μας τροφοδοτούν, μας εμπνέουν, μας δίνουν τη δύναμη να προχωρήσουμε. Και αυτό κάνουμε, προχωράμε με κέφι για να βρούμε τις επόμενες.

Σ' αυτό το βιβλίο συγκεντρώσαμε μόνο 30. Και να είστε σίγουροι πως δεν θα σταματήσουμε να έχουμε ιστορίες, πως τα επόμενα 30 χρόνια θα έρθουν κι άλλες πολλές.

Νώντας Παπαγεωργίου

Βάσω Παπαγεωργίου

ΤΑΤΙΑΝΑ ΑΒΕΡΩΦ

Δέκα ζωές σε μία

2014

Γέννηση

17 Απριλίου 1908

ΓΙΑ ΤΟ ΟΤΙ ΘΑ ΕΚΑΜΕ ΑΓΟΡΙ, η Ευθυμία δεν είχε καμιά αμφιβολία. Επιδερμίδα καθάρια, κοιλιά πεταχτή κι εκείνο το «κάτι» να σαλεύει στα σωθικά της και να την ξεσηκώνει. Το βεβαίωνα άλλωστε και η μπάμπω Σοφία, που είχε ξεγεννήσει τα μισά Τρίκαλα και όλα τα τσιφλικοχώρια του κάμπου και ήξερε απ' αυτά. Μα κι η ίδια η Ευθυμία δεν ήταν καμιά πρωτάρα στις γκαστριές. Ένα παιδί είχε ήδη και ένα κορίτσι, γνώριζε τα σημάδια και πώς να τα ερμηνεύει. Κι έπειτα, άδικα έπινε πρωί βράδυ αυτό το ξέπλυμα από σερνικοβότανο που της έβραζε στα κρυφά η πιο πιστή της υπηρέτρια; Συνταγή της μπάμπως κι αυτό, που δεν ήξερε μόνο από γέννες και προμαντέματα, αλλά κι από βότανα, σερνικοβότανα, κρατητήρες, αντιβασκάνια και φίλτρα μαγικά για να 'χει μάτια μόνο για κείνη ο Τάσος της και να μη βγάνει τα μάτια του με άλλες... Ήμαρτον, Κύριε! σταυροκοπήθηκε βιαστικά, να φύγουν οι κακές οι σκέψεις – για δες, πόσο διαφορετική η διαδρομή του χεριού, παρατήρησε, εξαιτίας της κοιλιάς. Σαν να σταυροκοπίεσαι για δυο! Της άρεσε η σκέψη και ξανάκανε τον σταυρό της. Δεν

είχε άδικο τη φήμη της πιο θεοσεβούμενης κυράς των Τρικάλων. Η Ευθυμία κρυφοκαμάρωνε γι' αυτό, διέθετε όμως και τετράγωνη λογική, δεν ήταν απ' αυτές που περιμένουν άπρακτες για τα όσα είναι άνωθεν κανονισμένα. «Άμα δεν βάνεις κι εσύ το χεράκι σου, τι να σου κάνει κι ο Πανάγαθος;» όπως συχνά πυκνά έλεγε σε φιλενάδες, ανίψια, βαφτιστήρια, κολίγους, συμπολίτες και λοιπούς υποταχτικούς. Ακόμα και στον Τάσο της καμιά φορά, έτσι και το παράκανε με τις ζωγραφικές του κι αμελούσε ν' ασχοληθεί με τις υποθέσεις του τσιφλικιού καταπώς πίστευε εκείνη. Με αγνή πάντα διάθεση και από χριστιανικό καθήκον, να βοηθήσει ήθελε, να νουθετήσει, να ξεκουνήσει διακριτικά. Άλλο που ο άντρας της, σαν γεννημένος αφέντης και γνήσιο αρσενικό, αντιδρούσε στο τέλος μ' ένα: «Άασε μας, βρε Ευθυμία!» και βάραγε δυνατά την πόρτα, άλλοτε του γραφείου του, όπου κλεινόταν και ζωγράφιζε με τις ώρες πεισνωμένος, σαν μεγάλο παιδί (που τέτοιοι είναι όλοι οι άντρες, δεν μεγαλώνουν), και άλλοτε, τρισχειρότερα τότε, την εξώπορτα του αρχοντικού τους βάραγε κι έβγαίνε στην κεντρική πλατεία, κομψός κομψός με το μπαστούνι και το καπελάκι του, κι έκοβε βόλτες στις όχθες του Ληθαίου, για να ξεδώσει, έλεγε, αλλά ποιος ξέρει αλήθεια πού, πώς ή με ποιασα...

Ένας πόνος, σαν σφάχτης, τη δίπλωσε στα δυο και αρπάχτηκε απ' την κουπαστή της μεγάλης σκάλας που οδηγούσε στα πάνω διαμερίσματα του σπιτιού. Έτσι είναι ο πόνος, σκέφτηκε, σε σφάζει, είτε από μέσα σου έρχεται, μια νέα ζωή που λαχταράει να βγει, είτε απέξω σαν μαχαιριά στην πλάτη, που δεν την περιμένεις, δεν την προκάλεσες, δεν την άξιζες, η δόλια, η άμεμπτος, η πιστή...

Οι κραυγές της κυράς ξεσήκωσαν το σπιτικό και οι υπηρέτριες έτρεξαν αλαφιασμένες. Έτρεξε κι ο αφέντης. Μια ματιά στη γυναίκα του, διπλωμένη στα δυο, και στον σκουρόχρωμο λεκέ που απλωνό-

ταν στο ξύλινο σκαλοπάτι ακριβώς κάτω απ' τη φούστα της ήταν αρκετή για να εκτιμήσει την κατάσταση και να πάρει τα πράγματα στα χέρια του.

«Τον γιατρό!» πρόσταξε μ' εκείνη τη φωνή που έκανε τους πάντες να τρέχουν. «Σύρε γλήγορα, Μαριώ. Και να του πεις να έρθει αμέσως!» – χτύπησε και το μπαστούνι του στο δάπεδο για παραπάνω έμφαση, πράγμα που δεν χρειαζόταν βέβαια, αφού ο λόγος του ήταν νόμος έτσι κι αλλιώς, πόσο μάλλον τώρα που στεκόταν όμοιος με μαρμαρωμένο βασιλιά στην είσοδο του σπιτιού, με την πρέπουσα απόσταση φυσικά απ' τις γυναικείες υποθέσεις και με τον ήλιο να φωτίζει μέσα απ' την ανοιχτή πόρτα την αρχοντική μορφή του.

«Κάτ' στ' αυγά σου!» – η κυρά, εξίσου επιτακτική, στην καημένη τη Μαριώ, που σαν να μαρμάρωσε κι αυτή για μια στιγμή, μην ξέροντας ποιον απ' τους δυο είχε πιότερο αφέντη. Πράγμα που φρόντισε η Ευθυμία να ξεκαθαρίσει χωρίς καθυστέρηση.

«Να μου λείπει ο γιατρός!» είπε αγέρωχα στον αέρα, λίγο πάνω απ' το κεφάλι του Τάσου της. «Τούτο το παιδί θα το γεννήσω εγώ! Τη μαμή θέλω μόνο. Σβέλτα, Μαριώ, τρέχα να φέρεις την μπάμπω Σοφία. Κι εσείς οι δυο, Βάγγιω, Φυλλίτσα, ελάτε μαζί μου, ν' ανάψετε τη σόμπα, ξύλα μπόλικά να 'χουμε, το τζάκι επίσης, να βάλετε νερό να βράσει, φέρτε λεκάνη, ψαλίδι, αλάτι, τα καθαρά πανιά...» – βροχή έπεφταν οι εντολές της κυράς και στο αρχοντικό ξέσπασε μεγάλη φούρια, μόνο ο κυρ Τάσος στεκόταν μαρμαρωμένος ακόμα, ξεχασμένος, γιατί σε δυο μόνο στιγμές αυτής της ζωής δεν αφεντεύουν οι άντρες: την ώρα της γέννας και του θανάτου.

Όρες απόκοσμες...

Στ' ανοίγματα τούτου του κόσμου με του άλλου...

Όπου μαζί περπατούν άνθρωπος, Θεός και ζώο... *μαζί μόσχος, λέων*

και αετός και αρνίον εσφαγμένον, έχον κέρατα επτά και οφθαλμούς επτά και ο έχων ους ακουσάτω... Και, να, τώρα ένα σημάδι από ψηλά ή ίσως κι απ' τα βάθη της γης, αφού το άκουσαν πρώτα τα ζώα, τ' άλογα να χλιμιντριζουν στον στάβλο, τα κοκόρια να λαλάνε σαν παλαβά, σκυλιά ν' αλυχτάνε και μια βαβούρα ν' απλώνεται σ' όλο τον κάμπο. Το ένιωσε και η Μαριώ, στον δρόμο για τη μαμή, όρκο θα 'παιρνε πως σκοτείνιασαν οι ουρανοί και μονάχα πάνω απ' το σπίτι τους έλαμπε μια αφύσικη λιακάδα... Το ένιωσε και η Μίκα, η πρωτότοκη της Ευθυμίας, που σαν ζωάκι εξάχρονο ακόμη όρμησε στο δωμάτιο της μάνας της κλαίγοντας γοερά ότι πονάει η κοιλιά της, και ήταν στ' αλήθεια πολύ πρησμένη, μέχρι που κάτω απ' τη φούστα της έβγαλαν τον τρίχρονο Μιχαλάκη, κλαίγοντας κι αυτός γιατί δεν του άρεσε το κρυφτό. Το ένιωσε και η ίδια η ετοιμόγεννη πως... μα, όχι, όχι, πρώτα να φροντιστούν τα γεννημένα της, φωνάχτε μου τη μαντάμ Λομό, να παρουσιαστεί πάραυτα μπροστά της, και τι στο καλό κάνουν οι γκουβερνάντες με περγαμηνές από την Ελβετία αν δεν μπορούν ούτε κι αυτή την ώρα να μαζέψουν τα παιδιά και να τα πάνε καμιά βόλτα μακριά, μακριάαα... ναι, το ένιωσε και η Ευθυμία πως κάτι αλλιώτικο... ανάμεσα τουλάχιστον απ' τις ωδίνες της, που τότε μόνο τον θάνατο ένιωθε, ένα με τη ζωή... πως κάτι αλλιώτικο... τούτη η γέννα... τούτο το τρίτο της παιδί, δίχως αμφιβολία, αγόρι... αλλιώτικη όμως η μοίρα του... πολλών θ' άγγιζε τις ζωές, πολλών δ' ανθρώπων ίδεν άστεα και νόον έγνω... πρώτα απ' όλα τη δική της... το ένιωθε η Ευθυμία πως μετά από τούτη τη γέννα τίποτα δεν θα ήταν ίδιο με πριν.

Πάνω στην ώρα έφτασε η μπάμπω Σοφία κι έτρεξαν οι γυναίκες του σπιτιού να την καλωσορίσουν και να της φιλήσουν το χέρι, ανακουφισμένες. Οι υπηρέτριες δηλαδή. Γιατί οι ξαδέρφες, συννυφάδες και φιλενάδες της κυράς ούτε που θα το σκέπτονταν ν' αφήσουν μια

πρακτική να τις ξεγεννήσει. Χάθηκαν δηλαδή οι επιστήμονες; – ήτο δε *très gentil* αυτός ο γιατρός που γύρισε πρόσφατα απ’ τας Ευρώπας. Η αλήθεια είναι πως άμα ήσουν έστω και κάπως μαθημένη στα σαλόνια, στις συναυλίες, στα καφενεία, τις βόλτες και λοιπά κοσμικά των Τρικάλων, ε, δεν σου γέμιζε το μάτι αυτή η γυναικούλα με το μαύρο τσεμπέρι, αγράμματη φυσικά, και σαν σκεβρωμένη απ’ τα χρόνια, τα ποδάρια της να μην την καλοβαστάζουν πια. Άλλο η Ευθυμία. Είχε τις παραξενιές της αυτή, κι ας μεγάλωσε μες στα αρχοντικά των Χατζηγακαίων – ή ίσως ακριβώς γι’ αυτό. Πατέρα δεν γνώρισε η άμοιρη. Κάποιον Παπασίμο Ευάγγελο με περιουσία εκ Ρουμανίας. Πέθανε όταν ήταν μωρό. Και τότε η μάνα της, κόρη Χατζηγάκη εκείνη, μάζεψε το ορφανό της, μάζεψε και το πένθος της και γύρισε στην κοίτη της πατρικής οικογένειας – κάτι σαν σώγαμπρη δηλαδή, χωρίς γαμπρό. Είχε λοιπόν τα δίκια της κι η Ευθυμία που έγινε κάπως πιο θεληματική απ’ το πρέπον. Την καταλάβαιναν και της συγχωρούσαν πολλά, δικό τους παιδί ήταν στο κάτω κάτω. Τη σέβονταν κιόλας, άλλο που συζητούσαν καλοπροαίρετα πίσω απ’ την πλάτη της για τα καμώματά της. Ήταν δηλαδή σωστό, τότε, κοπέλα ακόμη, που αλώνιζε μόνη με τ’ άλογο στα τσιφλίκια της μάνας της; Ήταν σωστό που έκανε κουμάντο στα κτήματά της κι έτρεχε στα ζωοπάζαρα, ίσα κι όμοια μ’ άντρα; Τυχερό της βέβαια που πάνω στα παζαρέματα γνωρίστηκε με τον Τάσο της, γεωπόνος αυτός και φρεσκοσπούδαχτος απ’ τη Γαλλία, και ενώσαν τις ζωές τους και τα τσιφλίκια τους, και μετά κάπως μαζεύτηκε η Ευθυμία. Αλλά πάλι... Ήταν σωστό να κακομαθαίνει τους κολίγους της και να χαλνάνει έτσι την πιάτσα στο τσιφλίκι του διπλανού της; Λένε πως βόδι που ψόφησε το αντικατέστησε μ’ άλλο, χωρίς να το χρεώσει στον κολίγα! Και ήταν σωστό που μπαινόβγαινε στις καλύβες τους, τις τρισάθλιες και βρομερές, που τους φώναζε και τον γιατρό

άμα αρρώστειναν και, άμα γεννούσαν οι γυναίκες τους, έτρεχε η ίδια να τις βοηθήσει; Κάπως έτσι θα γνώρισε τη γρια-μαμή, που τώρα θέλει και να την μπάσει στο αρχοντικό της...

Η μπάμπω Σοφία στο μεταξύ, ανίδεη ευτυχώς απ' τους περίπλοκους συλλογισμούς της αριστοκρατίας, εξέταζε ήδη την ετοιμόγεννη πασπατεύοντας την κοιλιά της με χέρι έμπειρο και βλέμμα σοβαρό.

«Πόσ'ς χρόν'ς που 'φυγαν τα νερά;» ρώτησε τη Βάγγιω. «Πώς προχ'ράν' τα πονίδια;» τη Φυλλίτσα.

Και, αφού πήρε πλήρες ιστορικό, έστειλε τις δυο κοπέλες να φέρονουν το εικόνισμα της Παναγίας, άναψαν κι ένα κερί, σήκωσαν την ετοιμόγεννη απ' το κρεβάτι, και όλες μαζί προσευχήθηκαν για καλή ξελευτεριά και ν' απλώσ' η Παναίτσα το χιράκι τ'ς.

Αλλά η ώρα δεν είχε έρθει ακόμη. Η γρια-μαμή πρόσταξε τις βοηθούς της να περπατήσουν την Ευθυμία γύρω γύρω στο δωμάτιο, για να κατέβει πιο γρήγορα το παιδί κι εκείνη να σκούζει λιγότερο. («σύ-χασ', κόρη μου!» – υπόσχεση μάλλον παρά προσταγή.) Ύστερα έβγαλε απ' την τσέπη της μια μπάλα από ξερόχορτο και το έριξε σ' ένα ποτήρι νερό – «το χέρι της Παναγιάς», όπως το έλεγαν σ' εκείνα τα μέρη–, αυτό σιγά σιγά απλώθηκε, ξεδιπλώθηκε, και από κλειστή γροθιά έμοιαζε περισσότερο μ' ανοιγμένη παλάμη – έτσι θ' άνοιγε, πρώτα ο Θεός, και η λεκάνη της δούλης Ευθυμίας!

Τρεις φορές στο πρόσωπο τη ράντισε η μπάμπω με το νεράκι της Παναγιάς και τρεις φορές της έδωσε να πιει απ' το ποτήρι, μουρμουρίζοντας λόγια ακατάληπτα, πλην ανακουφιστικά, αφού όλοι το γνώριζαν πως το χόρτο ήταν αγορασμένο από καλογήρους του Αγίου Όρους, άρα εγγυημένο ότι θα έκανε τη δουλειά του – και η Παναίτσα τη δική της.

Μόνο που αργούσαν...

Και η δούλη Ευθυμία δεν έλεγε να ησυχάσει και ούτε ηνοιόντο οι πύλες για τη ζωή ούτε και το παιδί έδειχνε την παραμικρότατη διάθεση να αφήσει τη ζεστασιά του και να βγει στον μάταιο τούτο κόσμο. Αντίθετα. Όσο περνούσε η ώρα, όλο και χειρότερα φώναζε η ετοιμόγεννη και παραληρούσε, *ότι ήλθεν η ημέρα η μεγάλη της οργής αυτού, και τις δύναται σταθῆναι*, και άδικα η Βάγγιω της σφούγγιζε τον ιδρώτα και την παρακαλούσε να σωπάσει, άδικα η μπάμπω της έτριβε τη ράχη και την ανασήκωνε απαλά πότε απ' τη μια πότε απ' την άλλη για νά βρει τον δρόμο του το παιδί, άδικα κι η Φυλλίτσα σταυροκοπιόταν, Ιησούς-Χριστός-Νικά, να φύγουν τα κακά τα πνέματα γιατί μόνο διμουνισμένη αν ήταν η κυρά θα ξεστόμιζε τέτοιες παλαβομάρες για ζώα και θεούς, τέτοιες βλαστήμιες για τον αφέντη τον ίδιο και πατέρα των παιδιών της.

Ούτε όμως Θεός, ούτε Παναγιά, ούτε ο Τάσος της ο ίδιος, ούτε δικός της κανένας, ούτε σκυλί πιστό δεν της έμεινε, ότι ήλθεν η ώρα της κρίσεως και μόνη της κυοφορεί τα κρίματα όλου του κόσμου, μόνη τα βάσανα και την οδύνη των ουκ έστιν τέλος, και ποιον πρώτα να κλάψει, ποιανού την οργή να φοβηθεί, Θεού, ανθρώπου ή αρνίου; – ουαί, ουαί, ουαί τους κατοικούντας επί της γης... νιώθει να τρέμει, την περονιάζει το ψύχος ανάμεσα απ' τις πλίνθους στις καλύβες των κολίγων, τα σωθικά της σκίζονται απ' τα γυφτοφάσουλα με ξίδι και τα κλεμμένα σύκα, η σάρκα της φλέγεται απ' τη σφαίρα στο κορμί του Μαρή του Αντύπα, τα πνεμόνια της πλακωμένα κι αυτά σαν από δέκα κοτρόνες, τα δίκια όλου του κόσμου... δίκιο οι πτωχοί, δίκιο οι πεινασμένοι, δίκιο οι γαίες να 'ναι δικές τους, δίκιο κι ο Τάσος της που τα 'χει σπουδάσει αυτά και ξέρει (μα γίνεται γεωργία χωρίς τσιφλίκια; γίνεται προκοπή στο χωραφάκι του ο καθένας;), δίκιο οι αδικημένοι, οι λεβέντες, οι αγωνιστές, δίκιο οι μακεδονομάχοι μας νικητές, οι νι-

κημένοι, οι σκοτωμένοι, πάει και ο ημίθεος Παύλος Μελάς, πάει κι ο δικός μας ο καπετάν Αρκούδας που οι θρήνοι των παιδιών του αντηχούν σ' όλα τα Τρίκαλα έτσι και φυσάει από Αγια-Μονής μεριά, ουαί, ουαί τους κατατρεγμένους, δίκιο οι αδερφοί μας, Γευγελή, Δοϊράνη, Μοναστήρι, Καστοριά, ουαί τους διωγμένους, πάει η Αγχίαλος και η Ρουμελία, δίκιο οι πρόσφυγες να ριζώσουν στ' απαλλοτριωμένα, δίκιο κι ο Στεφάνοβικ που του τα πήραν... δίκιο η οργή, δίκιο ο πόνος... δίκιο... δίκιο... ανάσα δεν έχει άλλη... ουαίαιαι...

Πιο σκεβρωμένη, θαρρείς, η μπάμπω Σοφία, πιο γκριζο το πρόσωπό της, λύνει τώρα τα μαλλιά της ετοιμόγεννης, της ξεκουμπώνει τη ζώνη, της βγάζει βραχιόλια και δαχτυλίδια, και ξεκλειδώνει τις κλειδαριές απ' τα σεντούκια για να μην εμποδίζεται το ξελευτέρωμα. Μια βιαστική ματιά στις κοπέλες μην τυχόν κι έχουν σταυρωμένα τα χέρια ή μπλεγμένα τα δάχτυλα και έπειτα, ήρεμα και αποφασιστικά, ξαπλώνει την Ευθυμία στο πάτωμα, σκύβει ανάμεσα στα σκέλια της και, πιάνοντάς την απ' τα μεριά, τη σηκώνει σιγά σιγά μέχρι που ακουμπάνε μόνο οι ώμοι και το κεφάλι της χάμω, και έτσι κατακεφαλισμένη την ταρακουνάει δεξιά κι αριστερά για να ξεκοπεί το παιδί ή έστω να πάρει μπρος ο τοκετός με το καλό ή με τ' άγριο.

Η Βάγγιω από δίπλα σταυροκοπιέται και παρακαλεί, «αχ, βοήθα, Αϊ-Δευτέρη μ', να την ξιλιφτιρώσεις καλά κι αγλήγουρα», και η Φυλίτσα, πιο φωνακλού: «Ούι, ούι, του πιδί σταμάτ'σι να κλουτσιέται, κι δεν του νιώθ'!» ενώ η μπάμπω Σοφία, σκυμμένη πάντα στα τέσσερα, με λίγο λαδάκι στα δάχτυλα πασπατεύει, παραβιάζει, πολεμάει... «να γλιστρήσ' του π'δί σαν του λάδ'» ψιθυρίζει και κάνει τον σταυρό της.

Αλλού όμως η Ευθυμία, ταξιδεύει πια σε τελική ευθεία –άγνωστο αν για τούτο τον κόσμο ή τον άλλο–, παρέδωσε κιάλας στον Δημιουργό της και δεν έχει άλλες δυνάμεις για ωδίνες, μονάχα η ταραχή και

ο φόβος. Σόδομα και Γόμορρα! κραυγάζει κι ότι πίνεται εκ του οίνου του θυμού του Θεού, και ορθώς μ' εγκατέλειψες, Κύριε, δίκιο η οργή Σου, αμαρτωλοί ημείς αγνοήσαμε τας προειδοποιήσεις Σου, τόσες και τόσες μας έστειλες, και ως έσχατην την 4η Ιουνίου τη μαύρη και φοβερή, όταν ερράγησαν πάσαι αι πηγαί της αβύσσου, και οι καταρράκται του ουρανού ηνεώχθησαν, και εγένετο κατακλυσμός επί της γης και επλημμύρισε ο Ληθαίος και οι δρόμοι της πόλης είχαν μεταβληθεί εις φοβερούς χειμάρρους και αι οικίαι, η μία μετά την άλλην, έπιπτον, δύο χιλιάδες εν μια νυκτί... και απέθανε πάσα σαρξ κινουμένη επί της γης των πετεινών και των κτηνών και πας άνθρωπος, και ο έχων ους... ακούς;... ακούω, Κύριε, τας οίμωγας, ακούω τον γόον των πνιγομένων, εκατόν πενήντα ψυχές εν μια νυκτί, ουαί, ουαί, φωνή βοώντος –ποιο κράτος, Κύριε;–, αμέριμνοι οι σπουδαίοι και ακόμη να λάβουν οι πλημμυροπαθείς τα βοηθήματα τα ψηφισθέντα εδώ και μήνες – ποιες αρχές, Κύριε, ανάξιοι οι δούλοι Σου, αμέριμνοι κι αυτοί, όλο ραχάτι, πρέφα ναργιλές, ρουσφέτι να γυρεύης, για την κατάσταση να κλαις κι όσο μπορείς να κλέβης... η ανομία, Κύριε, οι ληστείες, οι απαγωγές, και τα κεφάλια των καρατομηθέντων δημόσιο θέαμα στις πλατείες... τα πάθη, Κύριε, τα χαρτοπαίγνια κι οι διασκεδάσεις, όλη νύχτα ν' αγρυπνάς, τη μέρα να κοιμάσαι, για πόλεμο να ξεφωνάς κι απαλλαγέντας να 'σαι... οι ταραχές, οι εκλογές, λιθοβολισμοί, πυροβολισμοί, διχασμοί... και Κύριος έβρεξεν επί Σόδομα και Γόμορρα θείον και πυρ... όπου στο σημείο αυτό η Ευθυμία αρπάζει ξαφνικά τη Βάγγιω απ' το μπράτσο και κραυγάζει δυνατά, Έρχου! Και ξανά: Έρχου! Και πιο δυνατά τώρα: Έερρηχουου!

*
*

Έτσι κάπως θα ήρθες στον κόσμο εκείνη τη μακρινή Παρασκευή, 17 του Απρίλη, με ολόφρεσκο το φεγγαράκι να σκαρφαλώνει δειλά στον ουρανό διαψεύδοντας τους φόβους για γρουσουζιά μεγάλη, που τέτοιο θα ήταν το ριζικό σου, αν δεν βραδυπορούσες λίγο ακόμα στη ζεστασιά της μήτρας, ίσα για να μη γεννηθείς σε χασοφεγγαριά.

Έτσι τουλάχιστον φαντάζομαι εγώ τη στιγμή, την εποχή, τη γιαγιά και τον παππού, και μερικούς ακόμα που δεν ξέρω αν υπήρχαν –θα μπορούσαν όμως–, αφού πολλά είναι τα στοιχεία που έχω απ’ την οικογένεια και άλλα που έψαξα απ’ τα βιβλία, κι όλα αυτά μαζί τα σήκωσαν φιλότιμα οι ήρωες στους χάρτινους ώμους τους και βάλθηκαν, με φόβο και πάθος, μέσα απ’ τις μικρές τους ιστορίες να δώσουν το άρωμα της μεγαλύτερης ανθρώπινης ματιάς.

Είτε έτσι είτε αλλιώς, και αφού άλλο τρόπο δεν ξέρω για την αναπαράσταση της αλήθειας, το σίγουρο είναι πως το νιογέννητο, εσύ, προτού καν καλοκοιτάξεις τον κόσμο, θα ξεσήκωσες τη γειτονιά με τα ουρλιαχτά σου και η μπάμπω Σοφία θα διέγνωσε υγεία και ορμή, θα πρόβλεψε τύχη λαμπρή και πως, αφού έπεσες με τα δαχτυλάκια σου ανοιχτά, θα γινόσουν ανοιχτοχέρης. Και δεν θα παρέλειψε φυσικά να ευχηθεί: «Να ζήσ’ του πιδι» και, ζαλισμένη όπως ήταν, ίσως να πρόσθεσε χωρίς να το σκεφτεί μες στη χαρά της: «Να γίν’ κλέφτ’ς κι καπετάνιος κι να του βγάλ’ν κι ένα καλό τραγούδ’».

ΚΩΣΤΑΣ ΑΚΡΙΒΟΣ

Τελετές ενηλικίωσης

2009

Το πράμα το παλιακό

Για τον Βαγγέλη Χατζηγιαννίδη

ΣΟΥ ΗΤΑΝ ΑΥΤΗ ΜΙΑ! Τίποτα δεν άφηνε να πέσει κάτω: λόγια, λεφτά, άντρες... Τα βούταγε όλα στον αέρα και στο πιτς φιτίλι τα έκανε δικά της. Γιατί ήταν όμορφη η άτιμη, όμορφη και καπάτσα. Πενηταπεντάρα, μα δεν την έκανες ούτε για τριάντα. Μαλλί μαύρο μπουκλωτό, χείλη που δεν έλεγαν να κλείσουν αν δεν έβαζαν μέσα το κατιτίς. Πού την έχανεσ πού την έβρισκες, όλο στα κομμωτήρια και στα γυμναστήρια έτρεχε.

Όταν πήγαν και χτύπησαν το κουδούνι, «ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ ΓΚΑΡΣΟΝΙΕΡΑ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ. ΤΙΜΕΣ ΛΟΓΙΚΕΣ», το μάτι και των δύο με το πρώτο πήγε και καρφώθηκε στο ανοιχτό V της ρόμπας της. Έτσι να υποδεχόταν τους υποψήφιους νοικάρηδες;

Τους ξύπνησε το «παρακαλώ!» της. Ξερόβηξε ο άντρας να καθαρίσει τη φωνή και μετά:

«Για τον γιο μου αποδώ... Πέρασε στο πανεπιστήμιο, γιατρός... Είδαμε την ταμπέλα και είπαμε...».

Τους έβαλε μέσα. Ένα δωμάτιο όλο κι όλο που έβλεπε στον ακάλυπτο. Αλλά καλοδιατηρημένο και πρόσφατα ασπρισμένο. Το στόμα της ροδάνι: πού το μπάνιο, πόσα πάνω κάτω τα κοινόχρηστα, καινούργια τα ρολά, να και η ντουλαπίτσα για τα ρούχα. Αυτή έμενε στο διπλανό διαμέρισμα. Τριάρι. Μόνη της. Χωρίς να πάρει στιγμή το βλέμμα από πάνω τους, έβγαλε απ' την τσέπη της ρόμπας τα Μάλμπορο.

«Όχι, ευχαριστώ». Άνοιξε και πήρε απ' τα δικά του, ΑΣΣΟΣ άφιλτρο.

«Ο νεαρός μήπως;»

Δεύτερο όχι. Αυτή τη φορά με κούνημα του κεφαλιού, δεν σήκωνε εύκολα τα μάτια από τη γη.

«Αφού λοιπόν τα συμφωνήσαμε, δεν έρχεστε δίπλα για έναν καφέ;»

Πήγαν. Ο νεαρός, φραπέ – τον κατέβασε με δυο τρεις ρουφηξιές. Ο άντρας, «ελληνικό σκέτο». Μέχρι εκείνη να τον ετοιμάσει και να τον βάλει στο φλιτζάνι, έσκυψε και ψιθύρισε στον πατέρα του:

«Θα βγω έξω... Μια βόλτα. Να δω την πόλη...».

Τον άκουσε όμως. Έτσι:

«Μην πας στο κάστρο, στην παλιά πόλη. Να τραβήξεις ίσα κάτω κατά τον μόλο. Εκεί είναι τα μπαράκια. Η νεολαία εκεί συχναίζει».

Οι δυο τους τώρα. Και βαθιά μέσα του είχε αρχίσει να σπαρταράει η υποψία πως κάτι ετοιμαζόταν να γίνει. Αλλά δίχως να μπορεί να το φανταστεί σε όλο του το μεγαλείο.

Είχαν αφήσει τα τυπικά: σε ποια σχολή πέρασε ο «μικρός», ποιος ακριβώς ο τόπος τους, η κατάσταση η οικογενειακή, σε ποια τράπεζα να καταθέτει κάθε πρώτη του μηνός το νοίκι. Τα ανώδυνα δηλαδή. Όμως... Όμως η φωνή του σερνόταν όλο και πιο στεγνή. Το βλέμμα του, όσο και να πάλευε να το τιθασεύσει, τότε χαίδευε τις γάμπες και

πότε έγλειφε τα μπράτσα της. Έβλεπε και φανταζόταν. Κοίταζε και το κάθε κοίταγμα γινόταν αφορμή να παλαβώνει ο νους του.

Από τα τόσα ένιωσε κάποια στιγμή τον καβάλο του να φουσκώνει – δυο χρόνια είχε να σπαρταρίσει ζωή εκεί μέσα. Για να μην ντροπιαστεί, έβγαλε το σακάκι και το ακούμπησε στα γόνατα.

Αυτή τώρα είχε σηκωθεί και άλλαζε σταθμούς στο ραδιόφωνο. Ακούστηκε η φωνή της Νίνου: *Τρελέ Τσιγγάνε...* Σκίρτησε απ' τη σύμπτωση: ζειμπέκικο παλιά το χόρευε. Γύρισε να της το πει μα δεν πρόλαβε. Το χέρι της, φίδι της Εδέμ, είχε ακουμπήσει στον τράχηλο και τον χάιδευε με τα ακροδάχτυλα. Ανατρίχιασε, έμεινε άγαλμα. Κι εκείνο κατέβαινε. Είχε αφήσει το στέρνο και γλιστρούσε όλο και πιο χαμηλά. Μπερδεύτηκε στο φανέλι, έκανε κύκλους γύρω απ' τον αφαλό του, έπαιζε με τις τρίχες, φρέναρε μετά στη ζώνη.

«Αντε να σε ξεκουμπώσω μην πάθεις καμιά ζημιά» του 'πε γελώντας.

Προσπάθησε ν' ανοίξει το στόμα. Το μόνο που κατάφερε ήταν ένα χαμόγελο σαν χάννος.

Τελειώνοντας έπειτα από ώρα ό,τι ήταν να κάνουν, κανόνισαν να έρχεται όσο πιο συχνά γίνεται να βλέπει τον γιο του. Έτσι θα μπορούσε να της δίνει και το νοίκι «χέρι με χέρι». Εδώ όμως φάνηκε αυστηρός:

«Και όπως είπαμε, μακριά τα χέρια απ' τον μικρό! Εντάξει;».

Ακούστηκε εκείνη τη στιγμή το θυροτηλέφωνο. Ο «μικρός». Λίγο πριν την πόρτα, τη φίλησε βαθιά και λαίμαργα. Αυτή βρήκε την ευκαιρία και τον χούφτωσε πάλι.

«Τι να τον κάνω εγώ τον μικρό! Τέτοιο πράμα είχα καιρό να δοκιμάσω. Σαν τους άντρες τους παλιούς... Στάθηκε τυχερή η μακαρίτισσα».

Της έκλεισε απότομα, βίαια το στόμα με την παλάμη. Τον άφησε.

Αλλά πρόφτασε και τρύπωσε το πόδι ανάμεσα στα δικά του. Ξαναχαϊδεύτηκαν με τρόπο αγριμικό. Ξεκόλλησαν με τα χίλια ζόρια.

Ύστερα, έξι χρόνια στη σειρά, στις αρχές κάθε μήνα έπαιρνε το υπεραστικό, έκανε διακόσια τόσα χιλιόμετρα και να τος: χήρος και έτσι ξεχαρμάνιαζε. Κι αν ένιωθε κάπου κάπου ενοχές, κρυφή ντροπή, ε, τι να γίνει! Άμα μπει κάτω από τη γη ο άνθρωπός σου, αυτό ήταν, πάει και τελείωσε.

Ο «μικρός» γύριζε καθυστερημένα πάντα τέτοια μέρα είχε εργαστήρια, ανατομίες, εξετάσεις. Έπεφτε να πλαγιάσει δίχως ν' ανάψει το φως. Περνούσε ώρα. Κάποια στιγμή απ' το διπλανό κρεβάτι ακουγόταν κάτι σαν βήχας.

«Ήρθες...»

«Ήρθα...» απαντούσε με βραχνή φωνή.

Νύχτα προχωρημένη, περασμένα μεσάνυχτα. Και μες στο σκοτάδι πύρωναν οι καύτρες απ' τα τσιγάρα τους.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΛΕΞΑΚΗΣ

Θα σε ξεχνάω κάθε μέρα

2016

I

ΕΙΜΑΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ ΣΤΗΝ ΤΗΝΟ και είναι καλοκαίρι. Πηγαίνω ξυπόλυτος από το ένα δωμάτιο στο άλλο σαν κάτι να ψάχνω. Μπαίνω στο μπάνιο, στέκομαι μερικές στιγμές στη μέση του δωματίου των παιδιών, ρίχνω μια ματιά στην αποθήκη, σπρώχνω την πόρτα του μικρού δωματίου. Στον αριστερό τοίχο έχω κρεμάσει τη φωτογραφία του πατέρα μου. Ακριβώς από κάτω υπάρχει ένα ξύλινο λουστραρισμένο ράφι που θα το αναγνώριζες αμέσως γιατί προέρχεται από το σπίτι της Νέας Φιλαδέλφειας. Έχω τοποθετήσει εκεί μερικές πήλινες φιγούρες ζωγραφισμένες με ζωηρά χρώματα που έχω αγοράσει από διάφορες χώρες. Η μία παριστάνει έναν μαύρο σε μία πιρόγα, η άλλη μια Περουβιανή ζητιάνη που φοράει ένα μεγάλο καφέ καπέλο σαν ανδρικό, η τρίτη έναν τυφλό Αιγύπτιο με βουσσινί φέσι που παίζει ούτι, η τέταρτη μια αδύνατη Αρμένισσα με τοπική ενδυμασία. Έχω κι έναν Κινέζο καβαλάρη, δώρο μιας φίλης, με σπασμένο κεφάλι. Το κεφάλι του βρίσκεται δίπλα στα πόδια του αλόγου του. Στον τοίχο του βάρους, δεξιά από το παράθυρο και πάνω από την πλάτη του κρεβατιού, βλέπω τη δική σου φωτογραφία. Και το κρεβάτι αυτό προέρχεται από τη Νέα Φιλαδέλφεια. Είναι το μόνο που

κράτησα, τα άλλα τα αντικατέστησα με πέτρινα, μου τα έχτισε πέρσι τον χειμώνα ο Χρήστος.

Τα παντζούρια είναι κλειστά, ωστόσο διακρίνω τα πάντα. Εξετάζω τη ράχη των βιβλίων. Πηγαίνω ξανά στο δωμάτιο των παιδιών. Υπάρχει μια ρωγμή στο τσιμεντένιο πάτωμα που θα μεγαλώσει με τα χρόνια κι ένα μαύρο σημάδι στον τοίχο που ίσως είναι ένα έντομο. Τα εργαλεία που έχω στην αποθήκη είναι σκουριασμένα. Ρώτησα έναν σιδερά από τον Πύργο τι πρέπει να κάνω για να μη σκουριάζουν.

– Να τα χρησιμοποιείς, μου απάντησε. Όταν τα χρησιμοποιείς δεν σκουριάζουν.

Παρά το γεγονός ότι δεν τα χρησιμοποιώ αρκετά, οι λαβές και των δύο σφυριών είναι σπασμένες. Λογαριάζω να τις αντικαταστήσω. Κι ο καθρέφτης του μπάνιου χρειάζεται επισκευή. Ίσως επιχειρήσω κάποτε να κολλήσω το κεφάλι του Κινέζου.

Τα περισσότερα βιβλία μου βρίσκονται εδώ, στο μικρό δωμάτιο. Τα φέρνω λίγα λίγα από το Παρίσι, όπου, όπως ξέρεις, δεν διαθέτω καθόλου χώρο. Προ ετών, σε μια εκπομπή της γαλλικής τηλεόρασης, μου ζήτησαν να περιγράψω το παρισινό μου διαμέρισμα. Ομολόγησα λοιπόν πόσο μικρό είναι, πράγμα που εντυπωσίασε έναν συνάδελφο, παρόντα στη συζήτηση.

– Όστε σας εμπνέουν οι μικροί χώροι! είπε με έμφαση.

– Όχι, τον διόρθωσα, δεν με εμπνέουν, απλά τα οικονομικά μου δεν μου επιτρέπουν να ζω σε μεγαλύτερους.

Είναι αλήθεια ότι ξεχνάω πού βρίσκομαι όταν γράφω. Η σελίδα πάνω στην οποία είμαι σκυμμένος μου φαίνεται απέραντη σαν πλατεία. Στρώνω μια τεράστια πλατεία με μικρά μαύρα βότσαλα. Θα σου μιλήσω και για τα οικονομικά μου κάποια στιγμή, πάντως μην ανησυχείς, δεν είναι άθλια.

Σουλατσάρω αναβάλλοντας γι' αργότερα οποιαδήποτε δραστηριότητα. Το πάτωμα είναι δροσερό. Καταλήγω στο μεγάλο δωμάτιο στο οποίο έχει προστεθεί ένα τζάκι. Πέρσι τον χειμώνα κατασκευάστηκε κι αυτό, από άλλο μάστορα, τον Αντώνη. Του έδινα οδηγίες από το τηλέφωνο όταν το έχτιζε, ήμουν τότε στο Παρίσι. Τον φανταζόμουν να τρυπάει τον τοίχο, να φτιάχνει λάσπη, να τοποθετεί όμορφα τη μια πέτρα πάνω στην άλλη. Η σκόνη που διέκρινα πάνω στο γραφείο μου ενώ του μιλούσα νόμιζα ότι ήταν προϊόν της τρύπας που είχε ανοίξει. Όταν τελείωσε, φωτογράφησε το έργο του και μου έστειλε την εικόνα. Έχω πια βάλει τηλέφωνο και στην Τήνο, έχω τον αριθμό 31532. Είναι ο μόνος αριθμός τηλεφώνου μου που δεν ξέρεις. Οι άλλοι δεν έχουν αλλάξει.

Στέκομαι στην είσοδο του δωματίου κι αναρωτιέμαι αν έχω τη δύναμη ν' ανέβω την ξύλινη σκάλα που οδηγεί στο πατάρι, αν έχω διάθεση να καθίσω στο γραφείο μου. Γδύνομαι και ξαπλώνω στο κρεβάτι. Συνήθως πηγαίνω για μπάνιο κατά τη μία και δεν είναι ακόμη ούτε δώδεκα. Δεν βιάζομαι να περάσει η ώρα, σαν να θεωρώ πολύτιμο τον χρόνο που σπαταλώ χαζεύοντας το ταβάνι. Βαστάω με το ένα χέρι την πίπα και με το άλλο τον σβέρκο μου. Πότε πότε ανασηκώνω το κεφάλι μου και κοιτάζω την πόρτα που είναι μισάνοιχτη. Μετά εξετάζω πάλι το ταβάνι. Το διασχίζουν θολές δέσμες φωτός που ξεκινούν από το κλειστό παράθυρο και αναπτύσσονται σε σχήμα ακτινωτό. Δεν υπάρχουν λεκέδες σαν αυτούς που βλέπαμε στους τοίχους της Σαντορίνης. Ο σοβάς τους ήταν φουσκωμένος από την υγρασία, θυμάσαι; Και οι λεκέδες δημιουργήματα της υγρασίας πρέπει να ήταν.

– Δεν μοιάζει με εγγλέζικο νυφικό αυτός ο λεκές; μου έλεγες.

Υπήρχαν λεκέδες που έμοιαζαν με εγγλέζικα νυφικά και άλλοι με γαιδουράκια. Την ώρα της μεσημεριανής ανάπαυσης μελετούσαμε το σχήμα τους.

Κοιτάζω πάλι την πόρτα. Όταν έχει πολύ αέρα, όσο καλά κι αν είναι σφραλισμένα τα παράθυρα, μπαίνουν ρεύματα μέσα στο σπίτι που κουνάνε τις πόρτες και καμιά φορά τις βροντούν. Σήμερα δεν φυσάει καθόλου. Είναι μια θαυμάσια μέρα.

Κάποιο μεσημέρι που έτρωγα μόνος μου στον Δημόκριτο, ένα εστιατόριο κοντά στο διαμέρισμά μου στην Αθήνα, εμφανίστηκες στην είσοδο του μαγαζιού και έριξες μια προσεκτική ματιά γύρω σου. Είχα τελειώσει το φαγητό μου και διάβαζα την εφημερίδα. Το βλέμμα σου με προσπέρασε όπως προσπέρασε και τους άλλους θαμώνες. Προσπάθησα να μετριάσω την απογοήτευσή μου. Συλλογίστηκα ότι είχαμε δώδεκα χρόνια να ιδωθούμε. Αναλογίστηκα όλες τις αλλαγές που είχε υποστεί στο διάστημα αυτό το πρόσωπό μου. Η εγχείρηση καταρράκτη που έκανα με απάλλαξε παρεμπιπτόντως και από τη μυωπία, έτσι δεν φοράω πια γυαλιά. Έχασα και τα λιγοστά μαλλιά που μου είχαν απομείνει και πήρα μερικά κιλά. Στο μέτωπό μου έχει εμφανιστεί μια σκούρα κηλίδα που δεν υπήρχε παλιά. Δεν μοιάζει με εγγλέζικο νυφικό ούτε με γαϊδουράκι. Υπάρχουν λεκέδες που δεν μοιάζουν με τίποτε. Κατέληξα στο συμπέρασμα ότι ήταν φυσικό να μη με αναγνωρίσεις, χωρίς ωστόσο να λυτρωθώ από το δυσάρεστο συναίσθημα.

Ατένισες για δεύτερη φορά την πελατεία. Με κοίταξες ξανά, πίστεψα ότι ήσουν έτοιμη να στραφείς στο διπλανό τραπέζι, αλλά το βλέμμα σου έμεινε επιτέλους σ' εμένα. Έκανες μερικά διστακτικά βήματα προς το μέρος μου. Σηκώθηκα για να σε υποδεχτώ.

– Όπως βλέπεις, πήρα μερικά κιλά, σου είπα όσο πιο πρόσχαρα μπορούσα.

Εσύ, που πάντα με έβρισκες υπερβολικά αδύνατο, που έκρινες ελλιπή τη διατροφή μου, μου απάντησες κάπως ξερά:

– Το βλέπω.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΚΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Διηγήσεις παραφυσικών φαινομένων

2018

Τα μάγια

Όταν περνούσα τα στέφανα, μια γυναίκα έριχνε
στον δρόμο στάχτη. Ήταν η ρούγα που
θα περνούσαμε από την εκκλησιά στο σπίτι μας.
Τη γυναίκα τούτη την ξέρω, γιατί την είδε ο Γιώργης
του Πικάση. Πήγαμε σπίτι. Γλεντήσαμε την Κυριακή
το βράδυ μέχρι τη Δευτέρα το πρωί.
Όταν έφυγαν όλος ο κόσμος και τα όργανα,
η γυναίκα μου έγινε σαν παλαβή.
Έσπαγε κι έριχνε τ' αντικείμενα καταγής.
Έκανε ζημιές. Κι ύστερα συνάχτηκε όλος ο ντουριάς
και ρωτούσαν τι έπαθε η νύφη του Αντούλα και
κάνει παλαβωμάρες. Τότε ο Γιώργης του Πικάση
φανέρωσε ποια ήταν η γυναίκα η μαγίστρα.
Την πιάσαμε. Τη φοβέρισαν τα μπρατίμια και ομολόγησε. Μετά είπε: «Δεν
ήθελα να πέσουν πάνω
στη νύφη, ήθελα στον γαμπρό να πέσουν» και
τα χάλασε τα μάγια. Μέχρι το βράδυ η γυναίκα μου

ήρθε στα σύγκαλά της. Τα μάγια τα έφκιασε αυτή,
γιατί δεν πήρα τον άντρα της στον γάμο να παίξει
κλαρίνο και πήρα άλλα κλαρίνα. Η γυναίκα τούτη
έκανε μάγια. Τα έκανε και τα χαλούσε.
Λένε ότι μάζωνε τη νύχτα τα δαιμόνια
στα λακκώματα.

ΑΝΤΟΥΛΑΣ ΤΟΥ ΧΛΙΒΑ, κτηνοτρόφος, χωριό Αμάραντος

ΟΣΟΙ ΜΕΤΕΡΧΟΝΤΑΙ ΤΗ ΜΑΓΕΙΑ το κατορθώνουν με τη βοήθεια πνευμάτων. Αφού πρώτα «σπάσουν» τον κώδικα επικοινωνίας, στη συνέχεια μεταβάλλουν κάποια απ' αυτά σε πειθήνια όργανά τους. Μα είναι δυνατή η επικοινωνία με πνεύματα; Απαραίτητο λοιπόν να δοθούν παραδείγματα επικοινωνίας και ανάμεσα σε ποια όντα είναι δυνατή. Όταν κατά την επικοινωνία παρατηρούμε συννεφάκια γύρης να κινούν από πεύκο σε πεύκο, αυτό δεν είναι άλλο παρά η ομιλία της αγάπης, καθώς τα λόγια της χνοτίζονται μες στον υγρόν Απρίλη. Η θάλασσα ασθμαίνει ακριβώς στη συχνότητα της ανθρώπινης εκπνοής και με διαδικασία σχεδόν ερωτική αφαιρεί ένα προς ένα τα ρούχα των ναυγών. Οι πέτρες επίσης πληροφορούνται με ακρίβεια τις διαστάσεις και τις εγκοπές τους και σοφά αυτοτοποθετούνται στα τείχη των πετρωμάτων. Σ' αυτό το ενδεικτικό εύρος της επικοινωνίας (που συντελείται και μεταξύ αφύχων) κατορθώνεται η επικοινωνία των ανθρώπων με τα πνεύματα. Συνεπώς όλα επικοινωνούν, αρκεί να μην απαιτούμε εκείνα να μιλήσουν τη γλώσσα μας. Επ' αυτού ας προσέξουμε τους παιδιάτρους πώς με ελάχιστες σοφές κινήσεις στα σώματα των νεογνών ακούνε ακριβείς διηγήσεις για τα πάθη τους. Τα πνεύματα κατανοούν τη γλώσσα των επικλήσεων, των χειρονομιών, και προστρέχουν στον μάγο που τα καλεί. Παγιδεύονται στην υπηρεσία της μαγείας με μόνη αμοιβή –δόλωμα– την επίκληση των ονομάτων τους. Διότι έχουν εξουθενωθεί από τη μακραίωνη ανωνυμία. Υποτακτικά και λιτοδίαιτα σαν τους ερωτευμένους που σιτίζονται με τη μία σκληρή λέξη της αγάπης και τη ραμφίζουν ψηφίο το ψηφίο, ώσπου να σπάσει το ράμφος.

ΛΟΥΚΙΑ ΔΕΡΒΗ

Ακούω φωνές

2023

Η απογραφή

ΨΗΛΑ ΣΤΑ ΤΟΥΡΚΟΒΟΥΝΙΑ, στο Γαλάτσι, σε μια μικρή ροζ μονοκατοικία, άβαφη χρόνια και παλιά, αλλά με καλά συντηρημένα κεραμίδια και ψηλή καμινάδα, με φροντισμένο κηπάκο, γιομάτο άγριες και ήμερες τριανταφυλλίες, δάφνες και κισσό που σκαρφάλωνε ως τη σκεπή, εκεί λοιπόν ζούσε μια γυναίκα. Είχε κοντά ξανθά μαλλιά με τρίχες σκληρές και στη ρίζα του μετώπου άσπρες και είχε πόδια γερά και ώμους ανοιχτούς. Καμάρι τον είχε τον κήπο της, αλλά και τα γατιά τα αδέσποτα που τάζε χειμώνα καλοκαίρι – όμως καμάρι και παράπονο μαζί, γιατί άγρια ήταν τα γατιά και δεν κάθονταν να τα χαϊδέψει. Τα σταθερά ήταν πέντε και τους είχε βγάλει ονόματα χωρίς πολλή σκέψη, χωρίς υπομονή να της φανερώσουν τα ίδια πώς λέγονται, μόνο τα βάφτιζε με έναν τρόπο για να τα ξεχωρίζει –το χρώμα τους, τη γούνα τους κοιτούσε, άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά– και καμιά φορά, αν γυρνούσαν να την κοιτάξουν όταν τα φώναζε με το αυθόρμητο βαφτιστικό τους σαν να το αποδέχονταν, τότε το όνομα το κρατούσε. Σύζυγο, παιδιά δεν είχε. Σύζυγο, παιδιά δεν λαχταρούσε.

Τα αγαπούσε όλα τα γατιά, όλα, και τα αδέσποτα που τάζε σταθε-

ρά και τα περαστικά και αυτά που έρχονταν στην αυλή από τα σπίτια των γειτόνων με τα ωραία κολάρα και τα ευφάνταστα ονόματά τους τυπωμένα πάνω: Χουκ, Πιπέρης, Φούρια. Της κατακόκκινης Φούριας με τα μεγάλα γαλάζια μάτια τής είχε μεγάλη αδυναμία. Το όνομα της θύμιζε τον εαυτό της στη δουλειά: εργαζόταν σε μια αντιπροσωπεία μηχανών καφέ, τα αφεντικά ευχάριστα και γελαστά –με τις πρόπουσες αποστάσεις–, είχε συναδέλφους ισορροπημένους, με πλούσιες προσωπικές ζωές, που έλεγαν αστείες ιστορίες κάθε μέρα, κανείς τους δεν τη στραβοκοίταζε για τη μαγκουφιά της. Έκανε εκείνη την τηλεφωνήτρια και μες στη φούρια συνέδεε τις γραμμές (ένα, δύο, πέντε), έκανε την παραγγελιοδόχο, τη συντονίστρια, την απογραφέα. Τέτοια εποχή ειδικά έπρεπε κάθε χρόνο να απογράψει τα ανταλλακτικά και τις μηχανές. Το έκανε κι αυτό με φούρια, ακολουθώντας τα νούμερα με τον χάρακα (ένα, δύο, πέντε), χωρίς σκέψη και με πλήρη συναίσθηση της ευθύνης.

Είχε κι άλλον λόγο να ξεχωρίζει τη Φούρια: Η γάτα ζούσε στο σπίτι του γείτονα απέναντι, καλό και γλυκομίλητο παιδί, που έβγαζε τη σκούφια του όταν την έβλεπε, σάμπως να τη σεβόταν (ήξερε; Δεν ήξερε;) και να τη συμπαθούσε. Λόγια δεν είχαν ανταλλάξει πέρα από τα τυπικά και μια φορά που την είχε ρωτήσει πόσα χρόνια έμενε εκεί. Θα ήταν πριν από έξι, βαριά επτά χρόνια που είχαν μιλήσει, τότε που εκείνος είχε μόλις πρωτοέρθει στη γειτονιά. Νάσο τον έλεγαν. Αυτήν τη λέγαν Νάσια. Τι σύμπτωση, είπαν με μια φωνή και ήταν από τις σπάνιες φορές που ακούστηκε, εκεί ψηλά στα Τουρκοβούνια, το γέλιο της, γιατί κληρονομιά βαριά κουβαλούσε, να ζει στο σπίτι του αυτόχειρα πατέρα, μόνη, παρέα με τις γάτες. Αυτό θλιβερό φάνταζε στη γειτονιά. Μα τι έφταιγε η κοπέλα;

Επαφές δεν είχε με τους γειτόνους. Επαφές δεν λαχταρούσε. Τους

ήξερε από μικρό κορίτσι που ζούσε εκεί με τον πατέρα, την ήξεραν, την είχαν δει, μικρή τούς έλεγε τα κάλαντα, το όνομά της το ξεχνούσαν. Ήξερε ο Νάσος; Δεν ήξερε;

Μα η Νάσια αποσιωπούσε το σκοτεινό παρελθόν στη δουλειά και στις λιγοστές παρέες (όλες καινούργιες, μετά το συμβάν).

Κι όταν έβλεπε τις νεαρές κοπέλες να μπαινοβγαίνουν –πότε η μία, πότε η άλλη– στο σπίτι του Νάσου, τα στραβά μάτια έκανε η Νάσια. Μόνο τάζε τη Φούρια του με αγάπη, σαν να ήταν δικιά της γάτα.

Φανταζόταν καμιά φορά πώς τα περνούσε η Φούρια με τον Νάσο. Άραγε να της έπλεκε μπούκλες τα μουστάκια για να την πειράξει; Να της περνούσε με το ανάποδο της παλάμης τη γούνα στη ράχη; Να της φυσούσε τον σβέρκο; Να τη βούρτσιζε; Να κοιμόταν μαζί της τις λιγοστές βραδιές που δεν είχε παρέα; Να την έπαιζε με κάποιο κορδόνι; Να της είχε μάθει εντολές; Κατέβα κάτω! Βγες έξω! Κάνε βαρελάκι!

Οικόσιτο γιατί δεν είχε η Νάσια. Οικόσιτο γιατί δεν λαχταρούσε. Μετά τον θάνατο του γάτου που είχαν με τον μπαμπά της, άλλο γιατί δεν άντεχε ξανά να χάσει. Όλα τα αγαπούσε, αλλά από μακριά. Έτσι όπως ήταν η φτιάξη, άγρια τα γατιά απέξω, άγρια κι αυτή από μέσα, καλύτερα.

Τούτος ο χειμώνας ήταν βαρύς, δεν αστειευόταν φέτος. Είχαν προειδοποιήσει οι μετεωρολόγοι, είχαν βαφτίσει την κακοκαιρία, θα έπεφτε χιόνι πολύ. Και η απογραφή; Ας μην πήγαινε στη δουλειά με τόση χιονοθύελλα, της είπαν, δεν πείραζε, ας περίμενε η απογραφή. Έμεινε σπίτι, έσιαξε καινούργια χαρτόκουτα με κουβέρτες για τα γατιά, άνοιξε τις βρύσες να στάζουν νερό, να μην παγώσουν οι σωλήνες του κήπου, και χάζευε από την μπαλκονόπορτα το χιόνι που έπεφτε τούφες τούφες. Τα γατιά ξαπόσταιναν στη σκεπαστή πίσω βεράντα, το καθένα στον χώρο του, άλλο στο χαρτόκουτο, άλλο πάνω σε μια παλιά

καρέκλα, άλλο είχε κάνει φωλιά στην αποθήκη με τα ξύλα. Άγρια ήταν και μεταξύ τους και αφίλιωτα, πολλά πολλά δεν ήθελαν, παρεκτός κι ήταν η εποχή για να ζευγαρώσουν.

Είχε πάρει να σουρουπώνει και έπιασε στον ουρανό να σχηματίζεται ένα χρώμα διαυγές και φωτεινό, μια αντανάκλαση του ήλιου πάνω στο στρωμένο χιόνι του κήπου. Ο χρόνος σαν να είχε παγώσει κι αυτός. Όλα είχαν ασπρίσει: πάνω στα Τουρκοβούνια, στις πλαγιές, στη γειτονιά, στον δρόμο, στα αυτοκίνητα, στον κήπο. Σ' αυτό το φως το απόκοσμο, το ανοιχτό γαλάζιο, το βράδυ εμφανίστηκε ένα γατί. Κάτασπρο ήταν και μουσκεμένο, με μια μούρη χοντρή, αρσενικού, με μισόκλειστα πράσινα μάτια, που κοίταζε σαν να μην έβλεπε. Το λεπτό κορμί του όλο έτρεμε από το κρύο και έβηχε. Κάθισε λίγο στο χαλί της εισόδου και μετά έριξε μια βαριά, ικετευτική ματιά προς τη μεριά της Νάσιας. Αν είχε στόμα να μιλήσει, ήξερε τι θα της έλεγε. Του άνοιξε, χωρίς να το πολυσκεφτεί, την πόρτα να μπει. Κι αυτό σαν καθωσπρέπει μουσαφίρης περίμενε, τρέμοντας, να του πει πού να ξαποστάσει. Του έστρωσε μια κουβέρτα δίπλα στη σόμπα και κάθισε εκεί το ταλαίπωρο γατί ώρα πολλή, δίχως να κουνήσει ή να σηκώσει το κεφάλι ακίνητο.

Τι όμορφος που θα ήταν αν δεν ήταν άρρωστος, σκέφτηκε.

Να τον κρατήσω άμα γίνει καλά, σκέφτηκε.

Μου τον έστειλε ο Κανέλλος, ο γάτος του μπαμπά, σκέφτηκε.

Οι ώρες περνούσαν. Του είχε φέρει νερό και ξηρά τροφή, όμως το γατί δεν κουνιόταν από τη θέση του και η ουρά του είχε μπει στο μπολ του νερού, μούσκεμα είχε γίνει.

Θα πεθάνει, σκέφτηκε.

Να μην πεθάνει μόνος του, σκέφτηκε.

Το χιόνι συνέχιζε να πέφτει πυκνό. Έπρεπε την επόμενη μέρα να

ξεχιονίσει με το φτυάρι του κήπου την είσοδο του σπιτιού, τις τριανταφυλλιές, τους θάμνους, τις γλάστρες. Να βγάλει λίγη βρόμη στα πουλάκια, είχαν προλάβει να έρθουν τα κοτούφια. Να κάνει διάδρομο στις αδέσποτες γάτες της, όσες δεν είχαν κουρνιαστεί στην πίσω σκεπαστή βεράντα, για να μπορέσουν να έρθουν να φάνε, να πολεμήσουν την παγωνιά.

Η ώρα είχε πάει πέντε και ο μουσαφίρης είχε σταματήσει να τρέμει. Έφυγε παραπατώντας, με αργές, συρτές κινήσεις, μακριά από τη σόμπα και πήγε και κούρνιασε κάτω από το τραπέζι. Έκανε να τον πλησιάσει, δειλά, με τρόπο γλυκό τού μίλησε, αλλά αυτός, με μισόκλειστα πάντα τα πράσινα μάτια του, της μούγκρισε με τις λιγοστές του δυνάμεις. Έφερε μια καρέκλα, κάθισε λίγο πιο μακριά του, ακίνητη, χωρίς πόντο να σαλέψει, μην και τον ταραξει κι άλλο, και όλο το βράδυ τον παρακολουθούσε. Αν επιβίωνε, ήθελε να ξέρει τι να πει στον κτηνίατρο την άλλη μέρα.

Την είχε πάρει ο ύπνος στην καρέκλα. Όταν ξύπνησε το πρωί, ο γάτος βρισκόταν στην ίδια θέση. Τηλεφώνησε στον κτηνίατρο. Δεν μπορούσε να έρθει με αυτή την κακοκαιρία. Αφού δεν έτρωγε, το σημαντικότερο ήταν να πίνει νερό, της είπε. Τρέχα γύρευε τι τον είχε βρει τον καημένο, της είπε. Κι αν ήταν και άγριος, δύσκολη τότε η νοσηλεία, ίσως δεν μπορέσει να μπει ορός, της είπε. Υπομονή.

Του έβαλε φρέσκο νερό μπροστά του.

Ξεχιόνισε την είσοδο του σπιτιού, τις τριανταφυλλιές, τους θάμνους, τις γλάστρες. Έβαλε φαΐ στα γατιά.

Όταν μπήκε στο σπίτι, ο γάτος ήταν μπρος στη σόμπα, πάνω στην κουβέρτα, και σήκωσε τα μάτια να την κοιτάξει.

Είναι καλύτερα, σκέφτηκε, μπορεί να ζήσει.

Πέρασε όλη τη μέρα δίπλα στο γατί. Δίπλα του, στην καρέκλα.

Σε παρακαλώ, του έλεγε γλυκά, πιες λίγο νεράκι! Θα έρθει ο γιατρός να σε πάει στο νοσοκομείο, να, αύριο, μεθαύριο, μόλις ανοίξουν οι δρόμοι!

Πιες λίγο νεράκι!

Του έφερε ένα άλλο μεγάλο μπολ με φρέσκο νερό, όπως της είπε ο γιατρός. Είναι παράξενα τα γατιά με το νερό τους, της είπε.

Αργά το απόγευμα ο γάτος έκανε να σηκωθεί. Πήγε μπρος στο μπολ, κατέβασε τη μουσούδα, το κοίταζε. Το 'νωθε η Νάσια πως ήθελε να πιει, αλλά σαν να μην μπορούσε. Έβαλε το δεξί του μπροστινό πόδι και χτυπούσε με μανία το νερό, έκανε προσπάθειες το ζωντανό, κάπως ήθελε να πιει αλλά δεν μπορούσε.

Σε παρακαλώ, Θεέ μου, κάνε να πιει νερό, σκέφτηκε.

Το βράδυ κοιμήθηκε δίπλα του στην καρέκλα. Όταν ξύπνησε το πρωί, το γατί πέθαινε. Θα έλεγε κανείς πως την περίμενε, να πεθάνει μπροστά της. Είχε πάει τώρα πάνω στην άμμο που του είχε βάλει και είχε ξαπλώσει σαν να κοιμόταν. Μόλις σηκώθηκε από την καρέκλα, σηκώθηκε κι αυτός, τα πόδια του δεν τον κρατούσαν, έκανε κάποιες αγωνιώδεις κινήσεις σερνάμενος στο πάτωμα και παραδόθηκε στον θάνατο. Σε λίγη ώρα ξεψύχησε.

Ξεχόνισε στον κήπο ένα μικρό μέρος γης και έφτιαξε τον τάφο του μουσαφίρη. Πλάι στον τάφο του γατιού του μπαμπα της. Από πάνω έβαλε βότσαλα, άσπρα και πλατιά, φέγγανε κι αυτά δίπλα στο χιόνι.

Έξω από το σπίτι, ο Νάσος τη χαιρέτησε. Έβγαλε τη σκούφια του μόλις την είδε, τη ρώτησε αν χρειαζόταν κάτι, να προσέχει μη γλιστρήσει, της είπε. Χαμογελούσε. Έβαζε αλυσίδες στο αμάξι, θα πήγαινε βόλτα στα χιόνια.

Έκανε να γυρίσει και να μπει στο σπίτι όταν είδε ένα νεαρό κορίτσι να περπατάει στα χιόνια προσεκτικά και να έρχεται προς το μέρος τους με ένα ύφος απόγνωσης στο πρόσωπο. Δεν την είχε ξαναδεί.

«Έχω χάσει τον Στάθη, τον γάτο μου. Μήπως τον έχετε δει; Έφυγε πριν από μια εβδομάδα από το σπίτι. Κάτασπρος, με πράσινα μάτια» είπε κοιτώντας τη Νάσια.

Σχεδόν αμέσως κατάλαβε η Νάσια πως ο Στάθης ήταν ο μουσαφίρης της. Έκανε να μιλήσει, αλλά τελευταία στιγμή άλλαξε γνώμη.

«Όχι» της είπε «αλλά μην ανησυχείς. Θα έχει βρει κάποια θηλυκιά, είναι η εποχή τώρα. Σίγουρα θα ξανάρθει».

«Θα έχω κι εγώ τον νου μου. Πού μένεις;» έκανε ο Νάσος.

Τι όμορφη που είναι αυτή η κοπέλα, σκέφτηκε η Νάσια.

Τι ευτυχισμένη ζωή που θα έζησε ο Στάθης.

Πόσο θα τον αγαπούσε, σκέφτηκε και μπήκε στο σπίτι.

Αύριο μεθαύριο έπρεπε να πάει στο γραφείο να τελειώνει με την απογραφή. Πήγε στην πίσω βεράντα του κήπου και είδε την Γκριζούλα πίσω από τον Μονόφθαλμο να περιμένουν τη σειρά τους, μακριά ο ένας από τον άλλο, να φάνε από την ξηρά τροφή.

Ένα, δύο, μέτρησε, συν τον Κουφό, τον Κεφάλα και τον Τιγρούλη που είδα χθες μας κάνουν πέντε. Ωραία, σκέφτηκε, τίναξε τα χιόνια από τις γαλότσες της, γύρισε το κλειδί στην πόρτα και μπήκε στο σπίτι.

Μέσα κοντοστάθηκε λίγο πριν μαζέψει τα πράγματα του μουσαφίρη. Κι ο Στάθης, είπε φωναχτά, μας κάνουν έξι.

ΜΑΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

*Η μελαγχολία της πατρίδας
μετά τις ειδήσεις των οκτώ*

2007

Η μελαγχολία της πατρίδας μετά τις ειδήσεις των οκτώ

ΜΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΑΦΡΟΔΙΤΗ στο τέλος τα πράγματα έγιναν, δυστυχώς, τελείως ερασιτεχνικά. Εκείνη ερχόταν από δάση μουσικής κι εγώ παρίστανά τον αυτοσχέδιο κυνηγό με τη σφεντόνα. Άβυσσος έσχάτη άμαρτημάτων έκύκλωσέ με. Την ονόμασα Αφροδίτη γιατί, όταν την είδα πρώτη φορά, τη συνδύασα αμέσως με μια σπουδαία πρωταγωνίστρια της οπερέτας, της δεκαετίας του 1920, την Αφροδίτη Λαουτάρη, γιατί εκείνη μόνο μου θύμιζε, μέσα σε μια έκλαμψη, το σβησμένο μεγαλείο που έσερνε μια ζωή καλά προφυλαγμένη μέσα στα πάμφωτα ερείπια μιας επικίνδυνης ηλικίας.

Την ίδια τη Λαουτάρη μόλις και πρόλαβα να τη δω φευγαλέα μερικές φορές καθώς ανέβαινε από τα υπόγεια τέσσερα πέντε σκαλάκια του παλαιού ραδιοφωνικού σταθμού στο Ζάππειο. Το όνομά της μου το είπε η Μαίρη Κουλάκου. Εγώ δεν είχα ιδέα τότε για ηθοποιούς, και μάλιστα άλλης γενεάς. Τα σχετικά με την ένδοξη σταδιοδρομία της τα έμαθα αργότερα. Μου είπε ακόμα η Κουλάκου ότι η ηθοποιός Αφροδίτη Λαουτάρη εργαζόταν τα τελευταία της χρόνια ως πρώτη εκφω-

νήτρια στη ραδιοφωνία. Ήταν, όπως έλεγαν όλοι, από τις ωραιότερες φωνές που ακούστηκαν στο ραδιόφωνο. Κάθε φορά η Κουλάκου μού το επισήμαινε: «Να την η Λαουτάρη. Αυτή είναι. Άκουσέ την. Αχ και να ήξερες!». Τι να ήξερα; Ούτε κι εκείνη ήξερε, αφού με περνούσε μόλις τέσσερα χρόνια και όσα έλεγε ήταν όσα αναπολούσαν ο συνθέτης Πέτρος Πετρίδης και ο ζωγράφος Έκτωρ Δούκας, που μας επισκέπτονταν συχνά στο σπιτάκι όπου συζούσαμε, στην οδό Υπερείδου 8 στην Πλάκα. Εκεί, σ' αυτό το ταπεινό σπιτάκι είδα πρώτη φορά αυθεντικά χειρόγραφα του Νίκου Εγγονόπουλου και του Απόστολου Μελαχρινού (είχε όλα τους τα βιβλία ο θείος της Μαίρης), και από τότε μ' έπιασε η λύσσα για τα χειρόγραφα και τα παλιά βιβλία. Τα βιβλία τους τα έχω ακόμη με τις ιδιόχειρες αφιερώσεις τους και τις διορθώσεις των στίχων του Μελαχρινού.

Νομίζω ότι είχε ξανθά, βαμμένα ασφαλώς, μαλλιά και ένα πρόσωπο αχνό, τυλιγμένο στην πάχνη, με ρόδινα ζυγωματικά και ωχρούς κροτάφους. Ήταν μάλλον παχουλή, και στην ηλικία γύρω στα εξήντα πέντε.

Η δική μου Αφροδίτη ήταν πάνω κάτω της ίδιας ηλικίας, μόνο που ετούτη την παρατηρούσα πολύ καιρό γιατί «ταξιδεύαμε» τρεις φορές την εβδομάδα, τ' απογεύματα, με το λεωφορείο της Φιλοθέης. Και οι δύο κατεβαίναμε στην ίδια στάση, μπροστά στο μέγαρο της ιταλικής πρεσβείας, στη Βασιλίσσης Σοφίας. Μετά άλλαξε διαδρομή το λεωφορείο της Φιλοθέης. Άλλωστε κι εγώ είχα φύγει από εκεί όπου εργαζόμουν, οπότε άλλαξα λεωφορείο, κι έτσι την έχασα.

Εγώ, λοιπόν, έστριβα τρέχοντας την οδό Ακαδημίας –πάντα τρέχοντας και με άγχος για να μην αργήσω– κι εκείνη κοντοστεκόταν για να πάει απέναντι. Μια φορά που με μπλοκάρισαν τ' αυτοκίνητα και καθυστέρησα, την είδα να διασχίζει κάθετα τη Βασιλίσσης Σοφίας, να

μπαίνει στον Εθνικό Κήπο και να χάνεται. Υπολόγισα ότι πήγαινε μακριά και ήθελε να κόψει δρόμο. Πού πήγαινε άραγε;

Δεν την άκουσα να μιλάει σε κανέναν στο λεωφορείο. Ακόμα κι εκείνους που κάθονται καμιά φορά δίπλα σου και θέλουν οπωσδήποτε να πιάσουν κουβέντα τούς απόφευγε, και το μόνο που έκανε ήταν να κουνάει με συγκατάβαση ευγενικά το κεφάλι της. Καθόταν πάντα στο μπροστινό κάθισμα, δίπλα στον οδηγό, σημάδι ότι έμπαινε από τους πρώτους στο λεωφορείο, άρα έμενε στη Φιλοθέη. Το συνθηματικό όνομα που της είχα δώσει δεν μπορούσε να μου αποκαλύψει τίποτα άλλο. Ήταν πάντα όμορφα ντυμένη και κρατούσε μια πελώρια κόκκινη γυαλιστερή τσάντα, φουσκωμένη και μάλλον βαριά. Είχε κι αυτή ξανθά βαμμένα μαλλιά και το πρόσωπό της ήταν πρόσωπο ενός άλλου κόσμου. Τα μάτια όμως ζωηρά, μ' ένα ελάχιστο τικ στους κροτάφους, έναν μικρό μορφασμό στο κόκκινο στόμα, που είχε βαφτεί με πολλή επιμέλεια, και τα χέρια της πάντα με γάντια, χειμώνα καλοκαίρι. Ανάδινε άρωμα μέντας και μιας κολόνιας του μπάνιου.

Φαινόταν όμως γυναίκα που είχε περάσει από τα σαράντα κύματα στη ζωή της αλλά δεν βούλιαξε πουθενά. Φαινόταν γυναίκα που στα νιάτα της πρέπει να κρατούσε μαστίγιο. Ποια ήταν και πού πήγαινε πάντα την ίδια ώρα; Το κεφάλι συνήθως ψηλά, κάτι σαν έπαρση, με μια δαιμονική κίνηση γεμάτη νεύρο και πειθαρχία. Και τα χέρια συνεχώς να χαϊδεύουν ερευνητικά την κόκκινη τσάντα για να σιγουρευτεί ότι όλα τα πράγματα είναι στη θέση τους. Κάποια φορά άκουσα επιτέλους και λίγο τη φωνή της. Είπε την ώρα σε μια κοπέλα που τη ρώτησε. Ένας ήχος όπως όταν σπας ένα ξερό κλαδάκι.

Μια μέρα, δεν ξέρω πώς μου 'ρθε, τη φαντάστηκα να παίζει χαρτιά σε κάποια χαρτοπαικτική λέσχη ξενοδοχείου μιας πανάκριβης λουτρό-

πολης. Φορούσε έξωμο μαύρο φόρεμα με μπρετέλες κεντημένες με πουλιες. Στον λαιμό ένα τεράστιο κολιέ από μαργαριτάρια που έφτανε ως τη μέση της και στο άνοιγμα του στήθους καρφισωμένο ένα ματσάκι ψεύτικα μοβ λουλουδάκια. Κάπνιζε νευρικά και άρπαζε συνεχώς το ποτήρι με το νερό κι έπινε μια γουλιά και κοίταζε –δεν κοίταζε– το πουθενά, κι αυτή σαν εκείνους τους κουρασμένους θαμώνες των καφενείων. Πολλές φορές κάτι μουρμούριζε, μάλλον παραπονοιάταν για την ατυχία της, και τότε οι φλέβες του λαιμού μελάνιαζαν, ενώ ταυτόχρονα στύλωνε αυτό το υπεροπτικό υπέροχο κεφάλι σαν να 'λεγε ότι δεν συμβαίνει τίποτε απολύτως. Άλλοτε πάλι, αμήχανη, μ' ένα συγκαταβατικό χαμόγελο, και ίσως τρομαγμένη μέσα στον πανικό μιας απροσδόκητης κι ωστόσο αναμενόμενης ευτυχίας, μάζευε ήσυχη και ψυχρή τις κερδισμένες μάρκες και σηκωνόταν, για να επιστρέψει σε λίγο δροσερή και αρωματισμένη.

Τότε την έβλεπα ολόκληρη. Το μακρύ στενό φόρεμά της σκέπαζε ένα μαρμάρινο σώμα. Πρέπει να 'βλεπε ακόμα κι αυτά που γίνονταν πίσω της, γιατί, όποτε την κάρφωναν οι άλλοι με τα μάτια τους, είτε βλαστημώντας που χάσανε στα χαρτιά είτε μακαρίζοντάς την, εκείνη έκανε ένα πηδηματάκι και στεκόταν ακίνητη, σαν να 'φερνε κοντά της τις ανάσες και τους ήχους και τα ξεχώριζε για να ξέρει αύριο την ίδια ώρα πώς πρέπει να φερθεί στον καθένα. Βούλιαζε στο χαλί, και το χαλί τη μετέφερε αλλού, καθώς απογειωνόταν ολόκληρη η χαρτοπαικτική αίθουσα, την έβγαζε έξω από το παράθυρο, σ' έναν ακίνητο βιολετί αέρα, και την απόθετε εξουθενωμένη, σπάζοντας πόρτες και τζαμαρίες –που με μαγικό τρόπο όλα ξαναγίνονταν άθικτα–, στο κρεβάτι του ξενοδοχείου, πάνω στη ροζ κουβέρτα με τα ανάγλυφα χρυσά τριαντάφυλλα για να κοιμηθεί, όπως κάθε βράδυ, όπως σε ολόκληρη τη ζωή της, ολομόναχη.

Ένα αποπνικτικό καλοκαιρινό απόγευμα την είδα στο λεωφορείο ντυμένη στα κίτρινα. Ένα σκούρο κίτρινο μαροκέν με μικρά ανθάκια, που μου θύμισε αόριστα το ύφασμα που έντυσε την «Ανοιξη» του ο Μποτιτσέλι. Φορούσε και ένα μεγάλο κρεμ ψάθινο καπέλο και για πρώτη φορά είχε αλλάξει τσάντα. Δεν ήταν εκείνη η μεγάλη γυαλιστερή κόκκινη αλλά μια άλλη, πλεκτή, με λεπτό σκληρό σκοινάκι, εξίσου όμως μεγάλη και παραφορτωμένη. Σίγουρα δεν πρέπει να με είχε δει ποτέ, παρόλο που εγώ επί δύο σχεδόν χρόνια, τρεις φορές την εβδομάδα, την έβλεπα και την ακτινογραφούσα. Καθόταν στην ίδια πάντα θέση, σαν τους μονόχνοτους θαμώνες των καφενείων, και κατέβαινε στην ίδια πάντα στάση.

Και δεν ξέρω ποιος δαίμονας με κυριεύσε πάλι και φαντάστηκα πως πρέπει να ήταν στα νιάτα της ηθοποιός, που είχε αποσυρθεί από χρόνια και ζούσε με τη σύνταξή της, και ότι όλα αυτά τα διαφορετικά ακριβά φορέματα τα φορούσε στη σκηνή. Τι ρόλους να έπαιξε άραγε; Το πιθανότερο είναι να ήταν του μουσικού θεάτρου, και μάλλον θιάσου ποικιλιών, που οι ηθοποιοί αλωνίζανε, αφανείς και караβοτσακισμένοι, τις παγωμένες επαρχίες. Τη φανταζόμουν να ζει μεγάλους έρωτες, πραγματικούς ή ψεύτικους, ντυμένη με πούλιες και φτερά να τραγουδάει παθητικά τραγούδια του συρμού και να χορεύει βγάζοντας σπίθες στο σανίδι της σκηνής.

Αποκλείεται να ήταν ζωγράφος ή ποιήτρια. Αν ήταν, οπωσδήποτε θα με πρόσεχε, όπως θα πρόσεχε και τους άλλους επιβάτες ή τους περαστικούς στο δρόμο. Το μάτι της γυάλιζε. Άρα ήταν, ή υπήρξε κάποτε, θεατρίνα. Αυτό μου το είπε κάποτε στο Θεατρικό Μουσείο ένας κύριος παρατηρώντας δύο φωτογραφίες του 1870 που του είχα δείξει, ρωτώντας τον αν θυμάται ποιο ζευγάρι ηθοποιών εικονιζόταν στις φωτογραφίες αυτές. «Αποκλείεται να είναι ηθοποιοί» μου είπε. «Δεν γυαλίζουν τα μάτια τους!»

Φανταζόμουν ακόμα –εκεί εγώ– αυτό το μαρμάρινο σώμα, το φαγωμένο από θαλασσινό αέρα και βροχές, να σέρνει πίσω του σκιές ερώτων μακρινών και να μην καταδέχεται να 'χει αναμνήσεις, γιατί οι αναμνήσεις, όπως λένε και πολλοί συγγραφείς, πληγώνουν περισσότερο από τα πιο φριχτά γεγονότα. Να έσερνε ακόμη σκιές χρημάτων, πολλών χρημάτων που ξόδεψε ασυλλόγιστα, που τα σκόρπισε ή τα χάρισε σε ελεημοσύνες ή τα 'δωσε δανεικά, δανεικά και αγύριστα, όπως γίνεται συνήθως με τους επιτήδειους, ή τα 'χασε στα χαρτιά. Ή, πάλι, να ήταν προσεκτική και φρόνιμη, να τα μάζευε δεκάρα δεκάρα και να 'χτισε ένα σπιτάκι στη Φιλοθέη τότε που τα οικόπεδα ήταν ακόμα σχετικά φτηνά.

***

Ένα απόγευμα, χωρίς να υπολογίσω αν θα μπορούσα να δικαιολογηθώ στη δουλειά μου για την αργοπορία, αποφάσισα να την ακολουθήσω και να δω επιτέλους πού πήγαινε. Μπήκε στον Εθνικό Κήπο από την είσοδο της Βασιλίσσης Σοφίας κι άρχισε να κατηφορίζει πετώντας, χωρίς ν' αγγίζει το χώμα. Διέσχισε πολλά μυστήρια μονοπάτια, που μου 'φερναν έναν ανεξήγητο τρόμο (σαν να με πήγαιναν για ανάκριση από διάδρομο σε διάδρομο στο κεντρικό κτίριο της Ασφάλειας), και την είδα να κατευθύνεται σ' ένα μικρό ύψωμα, σαν βουναλάκι, που το ήξερα καλά γιατί το είχα δει πολλές φορές σε φωτογραφία που μου 'δειχνε μελαγχολικά η Αθηνά Ταρσούλη σε παλιά χρόνια. Και τότε είδα το θαύμα. Είδα να την πλησιάζουν τρέχοντας γάτες από πολλές γωνιές του Κήπου, να νιαουρίζουν δίπλα της και να τρίβονται στα πόδια της, κι εκείνη να σκύβει, να τις χαϊδεύει και να τις φωνάζει με τα ονόματα που τους είχε δώσει, και μερικές να τις διώχνει με το πόδι γιατί ορμούσαν απειλητικά.

Γέμισε ο τόπος πολύχρωμες γάτες και γατάκια, γιατί κάμποσες

είχαν έρθει με τα μωρά τους, και όλες μαζί την ακολουθούσαν καθώς εκείνη προχωρούσε προς την κορυφή του υψώματος. Έπρεπε να είχα πάει «αρματωμένος», αλλά ποιος τα ήξερε αυτά. Να είχα τουλάχιστον μια φωτογραφική μηχανή, να παγιδέψω τον χρόνο κι αυτό το μεταμφιεσμένο πένθος που έσερνε μαζί της και που ήταν ο δικός της χρόνος. Υπέφερα τότε, θυμάμαι, από τρόμους και φαντασιώσεις, μυστικές αρρώστιες που, αλίμονο, με τα χρόνια φανερώθηκαν και μου 'δειξαν ότι ποτέ δεν είπα ψέματα στον εαυτό μου για να τον ηρεμήσω, να τον καλοπιάνω και να τον ξεγελάσω, δεν ήμουν καν σε θέση να διακρίνω ότι εδώ ήταν κάτι τελείως διαφορετικό από κείνο που περιγράφει στις «Χήρες» του ο Baudelaire.

Κάθισε στον βράχο και τακτοποίησε το φουστάνι της με την ίδια φροντίδα που θα καθάριζε μια γοργόνα την ουρά της από τα φύκια. Τη φαντάστηκα γοργόνα και ολόγουρά της άγριες και πεινασμένες γάτες να της τρώνε μπουκιά μπουκιά την ουρά, να κόβουν ένα κομμάτι και να πηγαίνουν στην άκρη να το απολαύσουν με την ησυχία τους.

Ο βράχος ήταν το σημείο, καθώς μου 'δειχνε η Ταρσούλη, όπου καθόταν, λέει, πολύ συχνά ο Κώστας Καρυωτάκης και ρέμβαζε. Κι όταν πέθανε ο ποιητής, μαζεύτηκαν πολλοί σ' εκείνο το σημείο, σαν σε μνημόσυνο, και απαγγείλανε ποιήματά του. Ήταν μαζί ο Χαρίλαος Σακελλαριάδης, ο Φώτος Γιοφύλλης, η Νίκη Πιέρδικα, ο Βαλέριος Μέξας, η Μυρτιώτισσα, η μαντάμ Μαρί-Λουίζ Ασερέν (μια Γαλλίδα η οποία μετέφραζε Έλληνες ποιητές και πάντα έβρισκε τον τρόπο να δημοσιεύει ποιήματά τους σε γαλλικά επαρχιακά περιοδικά) και άλλες κυρίες που φιλολογούσαν. Και θυμάμαι τώρα και μία ποιητική συλλογή του μεγάλου ποιητή, πρώτη έκδοση, που μου χάρισε η Ταρσούλη, γιατί το είχε διπλό το βιβλίο, και ανακάλυψα ότι δίπλα σ' ένα ποίημα του Καρυωτάκη είχε γράψει κι εκείνη με μολύβι ένα δικό της, παραλ-

λαγή του πρώτου (και συγκεκριμένα, εκεί που γράφει ο Καρυωτάκης «κάνε τον πόνο σου άρπα» η Ταρσούλη σημείωνε «κάνε τον πόνο σου χαρά» και συνέχιζε...), που το κυκλοφόρησε και ως πρωτότυπο αργότερα και που ένα βράδυ το πήρε στα χέρια του ο Κλαύδιος Μαρκίνας (Θεέ μου, πόσοι πεθαμένοι και για πάντα λησμονημένοι!) και το διάβασε με φωνή τρέμουσα και με παράπονο. Κι ύστερα άρχισε τα δικά του ποιήματα – κυρίως εκείνο το έξοχο με τα μυστικά και κρυφά μαργαριτάρια του βυθού, που το 'χε κι ο Αποστολίδης στην Ανθολογία του, γιατί τότε οι ποιητές ήξεραν από στήθους όλα τους τα ποιήματα, και αρκούσε κάποιος να τους κουρδίσει και ν' αρχίσουν και να μην έχουν τελειωμό.

Αλλά να ξανάρθω στην υποτιθέμενη Αφροδίτη. Άνοιξε επιτέλους την τσάντα της κι έβγαλε κάτι τσίγκινα κουτάκια και τυλιγμένες εφημερίδες που είχαν μέσα τροφές κι άρχισε να τις σκορπάει τριγύρω της. Ότι έβγαζε από τις τυλιγμένες εφημερίδες το πετούσε μακριά για να απομακρύνει τις γάτες από δίπλα της, που είχαν αγριέψει πια μ' όλη εκείνη την πείνα που τις έδερνε και την αδημονία να την περιμένουν όλη μέρα. Και ξαφνικά εμφανίστηκε ακόμα μια κυρία. Έφερνε κι εκείνη τα δικά της φαγητά για το συσσίτιο των γατιών. Οι δύο γυναίκες χαιρετήθηκαν εγκάρδια, γελώντας μάλιστα καθώς η δεύτερη άνοιγε ένα μπουκάλι με γάλα και το 'βαζε σε πλατιά κονσερβοκούτια για να πιουν τα γατάκια.

Τότε με είδε. Είχα προχωρήσει ήδη πολύ και ήμουν σχεδόν δίπλα της όταν μου μίλησε. Και μου μίλησε πρώτη. «Εδώ κοντά μένετε; Είδατε αυτά τα δυστυχημένα πλάσματα σε τι θλιβερή κατάσταση ζουν, κύριέ μου; Είναι το μόνο που μπορώ να τους προσφέρω. Ευχαρίστως θα τα 'παιρνα μαζί μου, αλλά το σπίτι μου είναι μικρό. Ευτυχώς, τα βλέπω στις φωτογραφίες». «Θα 'πρεπε να 'ρθει ένας δημοσιογράφος»

είπα εγώ «και να γράψει κάτι γι' αυτά τα αθώα πλάσματα. Στην αρχαία Αίγυπτο τις γάτες τις θεωρούσαν ιερά ζώα». Αυτό το τελευταίο το είπα για να τη συγκινήσω λιγάκι, να φανεί ότι συμμετέχω στην αγάπη της κι ότι δεν είμαι δα και τελείως άσχετος. «Είναι θέμα για θεατρικό ή κινηματογραφικό έργο» είπα. Και συμπλήρωσα βλακωδώς: «Πηγαίνετε στο θέατρο; Έχετε δει τη “Λυσσασμένη γάτα”;». Έτσι ξαφνικά και απυχολόγητα το πέταξα, νομίζοντας ότι μια τέτοια κουβέντα θα την έφερνε στα νερά μου και ίσως της ξέφευγε και κάτι για τη ζωή της, που φρένιαζα να μάθω λεπτομέρειες αφού την είχα κατατάξει στο θέατρο. Με κοίταξε με λύπη. «Το θέατρο είναι πια για τους αμαρτωλούς» είπε. «Μην νομίζετε ότι είμαι θεούσα, αλλά θα ξέρετε ίσως πώς κατάντησαν αυτά τα πράγματα». «Ξέρετε» είπα ταραγμένος «ότι σ' αυτό το σημείο που στέκεστε τώρα καθόταν κάποτε, γύρω στα 1925, ένας σπουδαίος ποιητής;». «Ποιητής. Τι σόι ποιητής;»

Τότε είδα κι εγώ το τίποτα. Εκεί που έβλεπε και η ίδια, ή που εγώ νόμιζα ότι έβλεπε, όλα εκείνα τα χρόνια που δεν τη γνώριζα. Και είδα ξαφνικά μέσα στα μάτια της αυτά τα πάμφωτα αρχαία ερείπια της ρημαγμένης ζωής πολλών ανθρώπων. Συναντήσεις πολλές και αποχαιρετισμούς. Τρένα και πλοία και λεωφορεία σαράβαλα και σχισμένες βαλίτσες δεμένες με σκοινιά. Την είδα που είχε κάπως απογειωθεί, δεν πατούσε στο χώμα, πατούσε σ' ένα μικρό γαλάζιο συννεφάκι. Κάτω από τα παπούτσια της κυκλοφορούσαν με άνεση όλες οι γάτες της οικουμένης διαρκώς νιαουρίζοντας και πεινασμένες. Τι ρόλος ήταν αυτός που έπαιζε; Τίνος συγγραφέα;

Τη χαιρέτησα ευγενικά και έφυγα. Η περιέργειά μου με είχε εκδικηθεί. Η σπάνια προαισθησή μου ν' αποφεύγω τους κινδύνους είχε πάει περίπατο. Χωρίς να το σκεφτώ, είχα βγάλει ο ίδιος τα μάτια μου. Σύρθηκα μέχρι τη δουλειά μου εξαντλημένος και λυπημένος. Κι όταν

αργότερα έφτασα στο σπίτι μου, δεν είχα όρεξη για τίποτα. Άνοιξα μόνο την μπαλκονόπορτα για να 'ρχεται πιο εύκολα μες στο δωμάτιο η μελαγχολία της Αθήνας κι όλης της πατρίδας και κάθισα μπροστά στην τηλεόραση για ν' ακούσω τις ειδήσεις των οκτώ.

Το γεγονός συνέβη Απρίλιο μήνα του 1975. Τα υπόλοιπα, είκοσι χρόνια πριν.

ΑΛΚΗ ΖΕΗ

Πόσο θα ζήσεις ακόμα, γιαγιά;

2017

Εκείνο το καλοκαίρι στη Χίο

ΕΙΧΑ ΝΑ ΔΙΑΛΕΞΩ ΠΩΣ ΘΑ ΠΕΡΝΟΥΣΑ ΚΕΙΝΟ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ. Λογικά έπρεπε να μην το κουνήσω από την Αθήνα, θα έδινα μέσα στον Ιούλιο διπλωματικές εξετάσεις στη δραματική σχολή του Ωδείου Αθηνών, με τους Ροντήρη-Βεάκη υποκριτική και με τον Σιδέρη ιστορία θεάτρου. Κι όπως λέγανε πως ο Ροντήρης έκανε και ένα ξύλο να μιλάει, με παρουσίαζε σαν φαβορί του με Μαργαρίτα στον *Φάουστ* του Γκαίτε, Λουίζα Μίλερ του Σίλερ και Φανίτσα στους *Φοιτητές* του Ξενόπουλου. Ο Βεάκης πάλι με προόριζε για τραγωδό με την *Αντιγόνη*.

Είχα ράψει για την περίπτωση –μοδίστρα στο σπίτι– ένα θαλασσί φόρεμα τσελβόλ – αλήθεια, πού χάθηκε αυτό το ύφασμα, που έπεφτε απαλό και μαλακό; Το ίδιο θα φορούσα και στον γάμο της αδελφής μου, που θα γινότανε λίγο αργότερα. Θα πρόσεχα να μην το λερώσω με τη Μαργαρίτα που κυλιότανε κατάχαμα. Είχα κουβαλήσει από το σπίτι ένα χαλάκι και το έστρωνα στις πρόβες πάνω στα σανίδια της σκηνης του Ωδείου, που, εκτός που ήτανε βρόμικα, ήτανε σάπια και γεμάτα αγκίθες. Μοναδική φορά, τη μέρα των εξετάσεων, θα χαιρόμουνα γιατί ο Γιώργος είχε φύγει κάπου... μακριά. Μόνο που θα ένιω-

θα το κριτικό του μάτι απάνω μου –δεν πίστευε καθόλου στις υποκριτικές μου ικανότητες–, θα πάθαινα τέτοιο τρακ, που θα άφηνα άλλους τον Βεάκη και τον Ροντήρη. Με τον Σιδέρη δεν είχα πρόβλημα, θα έσκιζα στην ιστορία του θεάτρου.

Με τέτοια λοιπόν γεγονότα θα περνούσα το καλοκαίρι του '48 σε μια ζεστή Αθήνα, με μια πέτρινη ατμόσφαιρα, όταν βγήκε στη μέση η Χίος. Δεν είχα πάει ποτέ μου εκεί, μα ούτε γνώριζα και πολλά άλλα νησιά. Εκτός από τη Σάμο, όπου πέρασα τα παιδικά μου χρόνια, και την Κρήτη, που ήταν η καταγωγή του πατέρα μου και ζούσαν εκεί τ' αδέρφια του και τα ξαδέλφια του. Τότε χρειαζόσυνα ειδική άδεια της αστυνομίας για να πας και μέχρι τη Θήβα ακόμα. Προτιμούσα να με ξεχνούν κι έτσι δεν το κουνούσα από την Αθήνα. Για τη Χίο όμως δεν χρειαζόμουν άδεια. Θα με πήγαιναν, και συνοδεία μάλιστα... στην εξορία.

Ο Ροντήρης μού έλεγε πως είναι κουταμάρα να τα βροντήξω όλα, ο Βεάκης μ' αγκάλιαζε και δάκρυζε, «Κάνε ό,τι λέει η συνείδησή σου», μα πρόσθετε πως ήτανε κρίμα να μην πάρω το δίπλωμα, τόσο καλά προετοιμασμένη που ήμουνα. Ο Σιδέρης πάλι δεν μπορούσε να βλέπει να στενοχωριέμαι. «Ένα δίπλωμα το παίρνεις τον άλλο χρόνο και τον παράλλο» με παρηγορούσε. Ο θείος μου από την Κρήτη έγραφε στη μητέρα μου: «Πες στη συνισταμένη των ανοησιών της υφηλίου» –εγώ ήμουν αυτή– «να μην το κουνήσει από την Αθήνα κι εγώ θα τη βοηθήσω σ' ό,τι θέλει».

Η συνισταμένη λοιπόν των ανοησιών της υφηλίου, αφού ξαγρύπνησε ένα βράδυ να συλλογιέται, σηκώθηκε το πρωί ξαλαφρωμένη. Είχα διαλέξει τη Χίο. Είπα στην αδελφή μου να βρει άλλη παράνυφη, φόρεσα το θαλασσί τσελβόλ φόρεμα και κατέβασα από το πατάρι μια βαλίτσα, όχι την πιο καλή, γιατί αυτή θα την έπαιρνε η αδελφή μου

στην Άνδρο –είχε διαλέξει αυτό το νησί για τον μήνα του μέλιτος–, και παρουσιάστηκα εκεί που έγραφε η κλήση που είχα λάβει.

Σε λίγες μέρες τραβούσα για τη Χίο. Δεν είχα ταξιδέψει ποτέ τρίτη θέση σε πλοίο. Ήμασταν τρεις γυναίκες άγνωστες μεταξύ τους. Αν μας άφηναν τουλάχιστον στο κατάστρωμα! Μας κατέβασαν στο αμπάρι, που ήτανε βρόμικα και αποπνιχτικά. Κάθισα πάνω στη βαλίτσα μου μη λερώσω το φόρεμά μου.

– Θα πιαστείς όλη νύχτα έτσι, μου είπε μια από τις συνταξιδιώτισσές μου και μου έκανε χώρο σε μια κουβέρτα που είχε στρώσει κατάχαμα.

Δεν έκλεισα μάτι ως το ξημέρωμα. Συλλογιόμουνα πώς θα μοιραζόντανε άραγε τους ρόλους μου οι συμμαθητές μου στη σχολή. Τους έκανα άνω κάτω την τελευταία ώρα. «Μας αφήνεις στα κρύα του λουτρού» με μάλωνε τάχα ο Ροντήρης, για να κρύψει τη συγκίνησή του.

Λέγαμε με τον Γιώργο πως κάποτε θα πηγαίναμε γαμήλιο ταξίδι σ' ένα νησί, έστω και ετεροχρονισμένα. Τώρα εκείνος «διάλεξε» να ξεκαλοκαιριάσει στο βουνό κι εγώ στη θάλασσα! Θα γυρνούσαμε άραγε από τις εξοχές μας μόλις άρχιζε το φθινόπωρο; Εγώ το πίστευα.

Πώς να ήτανε η Χίος; Είχα τόσα ακούσει για μυρωδιές από λεμονανθούς και από τα μαστιχόδεντρα. Θα μέναμε σε σπίτια, σε σκηνές; Θα ήμασταν κοντά στη θάλασσα; Θα μας άφηναν να κάνουμε μπάνια;

Το βαπόρι έφτασε το χάραμα στο λιμάνι. Ένα φορτηγό μάς περίμενε. Μας φόρτωσαν απάνω μαζί με τον χωροφύλακα που μας συνόδευε. Περάσαμε γρήγορα κάτι στενά δρομάκια όλο μαγαζιά. Ήτανε πολύ νωρίς, όλα ήταν κλειστά. Έμοιαζε έρημη πόλη. Ύστερα βγήκαμε σ' έναν χωματόδρομο και λουστήκαμε στη σκόνη. Σταμάτησε το φορτηγό, η σκόνη κατακάθισε και ξεπρόβαλε μπροστά μας μια πύλη με σκοπό. Η

πύλη άνοιξε και το φορτηγό πέρασε και στάθηκε σ' ένα κατάξερο λιβάδι, που στο βάθος στεκόντανε κάτι μακρόστενα θλιβερά κτίρια, ίδια στρατώνες. Ένας χωροφύλακας μ' ένα χαρτί στο χέρι έτρεξε να μας προϋπαντήσει. Άνοιξε το πίσω μέρος του φορτηγού και πηδήξαμε κάτω. Το χώμα ήτανε σκληρό, γεμάτο ξερά πατημένα χορτάρια. Είχε μαραθεί και το θαλασσί τσελβόλ φόρεμά μου. Ο χωροφύλακας διάβασε τα ονόματά μας.

– Εσείς στο τρίτο κτίριο, είπε στις δύο άλλες γυναίκες και τις παρέδωσε σ' έναν χωροφύλακα που κατέφτασε τρεχάτος. Εσύ στο δεύτερο, ακολούθα με, είπε σ' εμένα.

Το δεύτερο κτίριο ήτανε λίγο πιο πέρα. Η πόρτα του δίφυλλη με παραθυράκι και κάγκελα. Σκέφτηκα πως το δικό μου χαρτί έγραφε «εκτόπισις» και όχι «φυλάκισις». Άντε όμως τώρα να ξεδιαλύνεις τέτοια λεπτομέρεια. Ο χωροφύλακας ξεκλείδωσε την πόρτα και μπήκαμε μέσα. Ανεβήκαμε μια τσιμεντένια σκάλα. Σίγουρα ήτανε πρώην στρατώνας το κτίριο. Στο τέλος της σκάλας άρχιζε ένας διάδρομος, που κατέληγε σ' έναν απέραντο θάλαμο χωρίς πόρτα, γεμάτο ράντζα ασφυχτικά το ένα κοντά στο άλλο.

– Θαλαμάρχισ, παραλάβετε την καινούργια, είπε ο χωροφύλακας και με παρέδωσε σε μια μελαχρινή κοπέλα με κατάμαυρα μάτια και σγουρά μαλλιά. Τη λέγανε Στέλλα, μου έδωσε γνωριμία μόλις μας άφησε ο χωροφύλακας.

Όταν ακούστηκαν οι αρβύλες του να βροντοκοπάνε στα τσιμεντένια σκαλοπάτια κι ύστερα το κλειδί που γύριζε στην κλειδαριά, πετάχτηκαν κοπέλες από τα ράντζα να με καλωσορίσουν. Ήταν όλες εκεί! Θαρρείς και με περιμέναν. Η Φραγκίσκη, η Ίρμα, η Καίτη, η Μαίρη, η Ρίτσα...

***

Δεν έπαιξα Μαργαρίτα ούτε Αντιγόνη κείνο το καλοκαίρι. Μα διέπρεψα σε άλλο είδος. Έγραφα, ανέβαζα και έπαιζα μαζί με άλλες κοπέλες επιθεώρηση, όπου σατίριζα τη ζωή μας στο στρατόπεδο και τους δεσμοφύλακές μας τους χωροφύλακες. Με κατάκλειστα παράθυρα για να μην ακουγόμαστε απέξω και τριάντα πέντε βαθμούς ζέστη στο τσιμεντένιο κτίριο! Εκεί καταχειροκροτήθηκα με χειροκρότημα αθόρυβο, που κουιόντανε μόνο οι παλάμες, λες και ήτανε βουβός κινηματογράφος. Φαίνεται όμως πως χόρτασα τόσο χειροκρότημα, που δεν μου έμεινε κανένα απωθημένο που δεν χειροκροτήθηκα ποτέ σε πραγματικό θέατρο. Έτσι περνούσαν τα καλοκαιριάτικα βράδια, χωρίς μυρουδιές από λεμονανθούς και μαστίχα, χωρίς να νιώθουμε την αλμύρα της θάλασσας, έστω κι από μακριά. Τόσο που αναρωτιόσυνα αν βρισκόσυνα σε νησί.

Εκεί στο στρατόπεδο, εκτός από τις κοπέλες που ήξερα από την Αθήνα, γνώρισα γυναίκες από την Αγιάσο Μυτιλήνης, Πόντιες, Κρητικές και Λαρισιαίες κι από ένα σωρό χωριά που ούτε είχα ξανακούσει το όνομά τους. Καθεμιά τους έσερνε πίσω της μια ολόκληρη ιστορία και είχε αφήσει στον τόπο της παιδιά, γέρους, θανάτους και γκρεμίσματα. Εγώ είχα αφήσει το δίπλωμά μου και τον γάμο της αδελφής μου. Σιγά τη θυσία!

Τη ζωή μου τη σφράγισε ακόμα μια γνωριμία στο στρατόπεδο, την ώρα που μας έβγαζαν έξω. Μια ψηλή, πανέμορφη γυναίκα πρόβαλε ξαφνικά, λες και ξεφύτρωσε στη μέση του ξερού λιβαδιού. Τη λέγανε Νανά. Αταιρίαστο όνομα στον χώρο. Έφτασαν αυτές οι λιγοστές ώρες που συναντιόμασταν για ν' αρχίσει μια φιλία μεταξύ μας. Αργότερα, όταν οι θάλαμοι γέμισαν ασφυχτικά και διάλεξαν μερικές από μας να μας βάλουν σε σκηνές κι εμένα με τοποθέτησαν στη σκηνή της Νανάς Καλλιανέση, η φιλία μας έγινε βαθιά και παντοτινή. Ούτε κείνη όμως ούτε

εγώ μπορούσαμε να φανταστούμε τι άλλο θα μας έδενε πιο σφιχτά στην κατοπινή ζωή μας.

Έχουν περάσει τόσα χρόνια από κείνο το καλοκαίρι, που τρομάζω να τα μετρώ. Από τότε έχω, κι αν έχω ζήσει, καλοκαίρια και καλοκαίρια. Στα περίχωρα της Μόσχας, στη Γιάλτα, στην Κριμαία, στον Καύκασο, στον Πόρο, στο Πιράνο της Γιουγκοσλαβίας, στον νότο της Γαλλίας, στη Βρετάνη, στο Πήλιο... Με πόσες διαφορετικές ιδιότητες κάθε φορά: πολιτική πρόσφυγας, επαναπατριζόμενη, αυτοεξόριστη. Κι όμως, όλο έρχεται στη μνήμη μου ολοζώντανο αυτό το μακρινό καλοκαίρι. Κοιτάζω τις φωτογραφίες που βγάλαμε τότε. Όλες κάτω από το μοναδικό δεντράκι και τους λιγοστούς θάμνους. Εκεί μας δίνανε την άδεια να φωτογραφηθούμε, για να μη φαίνονται τα φριχτά κτίρια και το γυμνό τοπίο. Είμαστε όλες νέες, όμορφες, χαμογελαστές, με την ελπίδα στα μάτια, λες και είμαστε συμμαθήτριες σε σχολική εορτή στο τέλος της χρονιάς, μ' όλο τον κόσμο δικό μας.

Τώρα δεν υπάρχει πια ο Γιώργος να χαίρεται που δεν έγινα ηθοποιός, ούτε η Νανά που έγινε εκδότριά μου, ούτε άλλοι πολλοί κι άλλα πολλά. Έμεινα εγώ, η συνισταμένη των ανοησιών της υφηλίου, να νοσταλγώ κείνο το καλοκαίρι στη Χίο.

Πριν από λίγα χρόνια ξαναπήγα στη Χίο καλεσμένη σε σχολεία. Δεν έμεινα πολλές μέρες κι είχα λίγο ελεύθερο χρόνο. Με ρώτησαν τι ήθελα να δω από τα αξιοθέατα της Χίου. Αμέσως απάντησα πως ήθελα να δω ένα στρατόπεδο που ήταν έξω από την πόλη. Απόρησαν βέβαια, όμως μου απάντησαν πως υπήρχε ένα στρατόπεδο αλλά μέσα στην πόλη. Επέμενα. Με πήγαν. Μόλις αντίκρισα την πύλη του το αναγνώρισα – αυτό ήταν. Η πόλη όμως τώρα το περιτριγύριζε. Εκεί που γύρω απλώνονταν χωράφια και δέσποζε αυτό στην κορυφή, τώρα ήτανε τριγυρισμένο από πολυκατοικίες. Πήγα με δυο δασκάλες και

μας συνόδευε μια στρατιωτίνα με κατάξανθα βαμμένα μαλλιά και παπούτσια ψηλοτάκουνα.

Στην πύλη για πρώτη φορά ο φρουρός δεν μου κάνει έρευνα, μόνο δείχνουν οι δασκάλες την άδεια που πήραμε.

Μπαίνουμε στην αυλή. Αμέσως το γνώρισα. Δεξιά το κτίριο που έμενα με το ίδιο σπασμένο σκαλοπάτι στην είσοδο.

Ανεβαίνουμε τις σκάλες για να πάμε στον πρώτο όροφο, στους κοιτώνες. Εμείς –όσες είχαμε ράντζα– τα βάζαμε κολλητά το ένα στο άλλο και οι υπόλοιπες κοιμόνταν χάμω σε κουβέρτες. Τώρα οι στρατιώτες είχαν ράντζα κολλητά από τη μια και την άλλη πλευρά αλλά σε τρεις σειρές, το ένα πάνω στο άλλο. Φαντάζομαι αυτός που θα κοιμότανε στην τρίτη σειρά θα μπορούσε ν' αγγίξει με τα χέρια του το ταβάνι παρόλο που ο θάλαμος ήταν ψηλοτάβανος.

Στάθηκα στο άνοιγμα που πήγαινε στον δεύτερο θάλαμο, εκεί ακριβώς που ήτανε το ράντζο μου.

– Έναν χρόνο νύχτες της ζωής μου πέρασα εδώ, λέω στις δασκάλες.

– Ήσασταν στον στρατό, ρωτάει η στρατιωτίνα, μάλλον απορημένη.

– Όχι, στον Εμφύλιο, απαντώ.

– Α, κάνει εκείνη και δεν ρωτάει τίποτ' άλλο.

Μιλώ με τις δασκάλες.

– Απέναντι από το ράντζο μου, μας χώριζε ένας στενός διάδρομος, χάμω σε βελέντζες κοιμόνταν δυο γυναίκες από την Αγιάσο Μυτιλήνης. Μάνα και κόρη. Είχανε μαζί τους ένα αγοράκι τεσσάρων χρονών που το φώναζαν Στάλιν.

Κι ακούγαμε μέσα στη νύχτα.

– Μωρή μάνα, ξύπνα, ο Στάλιν κατουρήθηκε.

Στη Μυτιλήνη πάω πολύ συχνά. Πήγα και στην Αγιάσο. Όσο κι αν

ρώτησα, δεν βρήκα καμιά γυναίκα από τις εξόριστες στη Χίο. Όσο κι αν ρώτησα, κανείς δεν είχε ακούσει πως υπήρχαν Αγιασιώτισσες εξόριστες. Ούτε κι αυτόν τον Στάλιν βρήκα.

ΝΙΚΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

Η αναλαμπή

2018

Κεφάλαιο Πρώτο

ΝΟΕΜΒΡΗΣ ΜΗΝΑΣ ΚΑΙ ΜΕ ΣΥΝΝΕΦΙΑ, να μην μπορεί να ξημερώσει. Ο βοριάς να κατεβαίνει τσουχτερός από την Πάρνηθα και να χτυπάει κατά πρόσωπο τα σπίτια της Νεάπολης. Σπίτια αρχοντικά ανάμεσα σε χαμόσπιτα, σπίτια νοικοκυραίων δίπλα σε παράγκες. Ασκληπιού, Ιπποκράτους, Μαυρομιχάλη, Πινακωτών, Ζωοδόχου Πηγής, Προαστίου να κατακλύζονται σε κάθε νεροποντή από τη λάσπη. Εύποροι, αλλά και μεροκαματιάρηδες και πάμπτωχοι, όλοι μαζί σκόρπια στη ράχη του Αϊ-Γιώργη. Στα ψηλά, από το σπιτικό του κυρίου Αδαμαντίου και της κυρίας Αριστέας να φαίνεται ο κάμπος της Αττικής πένθιμος, αφιλόξενος, φοβισμένος μέσα στην πρωινή μουντάδα. Στα ανατολικά τα σύννεφα να έχουν απλωθεί επάνω στο Τρελό Βουνό, να κρέμονται μέχρι τα γόνατά του. Οι καλαμιές στο ρέμα του Κυκλοβόρου να λυγίζουν, να πηγαίνουν πέρα δώθε απ' τη μανία του αέρα. Από την Αλεξάνδρας και κάτω το μάτι να απλώνεται στον κάμπο, εύκολα να ακολουθεί τη ραχοκοκαλιά της Πατησίων και να χάνεται μετά σε κήπους, κτήματα και σπίτια εδώ κι εκεί άτακτα σπαρμένα. Στα Τουρκοβούνια, αλλού μαντριά κι αλλού νταμάρια και ασβεστοκαμίνια. Μπουγάδες ξεχασμένες όλη νύχτα έξω να ανεμίζουνε, να κτυπιούνται πέρα δώθε, να τυλίγονται γύρω απ' το κορδόνι. Ο αέρας να φέρνει και πάλι απ' τα χαμηλά την μπόχα κάποιων υπονόμων. Οι δρόμοι έρημοι ακόμη. Οι

λιγοστές καμινάδες που καπνίζουν πάνω από τις κοιμισμένες κεραμοσκεπές όλο και να πληθαίνουν.

Δυο τεράστια κάρα φορτωμένα πέτρα από τα λατομεία της οδού Ανάφης σέρνονταν ήδη στην Πατησίων κάνοντας, ποιος ξέρει πόσες φορές, την ίδια διαδρομή μαζί με τόσα άλλα, για να ομορφαίνουν την πόλη με μνημεία, με δωρεές και με καινούργια σπίτια. Κι ακόμα κάρωτα και ζώα φορτωμένα με ξυλεία από πλαγιές λεηλατημένες για να ζεστάνουνε τα σπιτικά των Αθηναίων. Από τα Τουρκοβούνια κατηφόριζαν πρωί πρωί οι τσομπαναραίοι με τα ζώα τους φορτωμένα γκιούμια γάλα. Οι δρόμοι τους θα χώριζαν μετά τη λεωφόρο Αλεξάνδρας. Κάποιοι θ' άρχιζαν αμέσως τη διανομή. Στην αρχή της Ζωοδόχου Πηγής απ' το μεγάλο μαντρί του Τσακαγιάννη ξεχύνονταν τα πρόβατα για να προσφέρουν φρέσκο γάλα, που το άρμεγαν επί τόπου, σε όποιον δεν ήθελε από το γκιούμι. Άλλοι γαλατάδες θα ανηφόριζαν με το κάρω αγκομαχώντας την οδό Καλλιδρομίου και στη συνέχεια τη Θρασυβούλου για να φθάσουν μέχρι τον Άγιο Διονύση.

Την ηλιόλουστη πλευρά του Λυκαβηττού είχαν για προορισμό και τα δουλάκια. Χαράματα άφηναν τα φτωχικά τους στη Νεάπολη για να βρεθούν μετά από λίγο στα πλούσια νοικοκυριά του Αγίου Διονυσίου, της Πλατείας Συντάγματος και της Λυκείου. Αργά το βράδυ επέστρεφαν εξουθενωμένα για ένα μεροκάματο ή έστω λίγο φαγητό, που το έφερναν ως δώρο Θεού στο φτωχικό τους. Μαζί με τα δουλάκια ξεκίναγαν κι οι χτίστες. Θεσ από τύχη, θεσ από ανάγκη, κάποιοι νησιώτες μάστοροι είχαν μαζευτεί στο Προάστιο, στα όρια της Νεάπολης, και κάθε πρωί ανηφόριζαν τους δρόμους ο καθείς για το γιαπί του. Πρωί πρωί και οι μεροκαματιάρηδες, αλλά και οι άνεργοι με την ελπίδα μήπως βρουν δουλειά και λίγο αργότερα οι ζητιάνοι από το Γκαζοχώρι ή όποια γωνιά εξαθλίωσης είχανε για σπιτικό τους. Για πολλούς η

Αμερική στο γύρισμα του αιώνα ήταν ακόμη πάρα πολύ μακριά για να την ονειρευτούν κι ακόμα μακρύτερα για να τη φθάσουν.

Εκείνο το πρωί η Αριστέα πετάχτηκε απ' το κρεβάτι της αποφασισμένη επιτέλους να αντιδράσει. Δεν άντεχε άλλο να σέρνεται μες στη μιζέρια που επέβαλλαν τα τελευταία χρόνια οι περιστάσεις και τα απανωτά θανατικά, λες κι όλα μαζί είχαν συνωμοτήσει να της μαυρίζουν τη ζωή, να μαραζώνουν τα καλύτερά της χρόνια. Ακούμπησε με το μέτωπο στο τζάμι της μπαλκονόπορτας χαζεύοντας τον χειμωνιάτικο κάμπο κι η ματιά της έπιασε το τρένο που απομακρυνόταν αφήνοντας πίσω του ντουμάνι τον καπνό, σε όγκο πιο μεγάλο από το ίδιο. Κάποια στιγμή θα συναντιόταν με το Όριεντ Εξπρές και από εκεί όλοι οι δρόμοι ανοιχτοί για την Ευρώπη. Ονειρευόταν το τρένο που διέσχιζε τόσα σύνορα και ένωνε τόσες χώρες. Το τρένο των κοσμογυρισμένων, των τραπεζιτών και των βιομηχάνων της Ευρώπης, των διπλωματών, των υψηλόβαθμων αξιωματικών και των απανταχού γαλαζοαίματων. Το τρένο των ανθρώπων του κόσμου. Από την Πάτρα έβλεπε μικρή τα πλοία. Άλλα φεύγαν για την Ιταλία, άλλα για την Τεργέστη, τα μεγαλύτερα που πήγαιναν στη Νέα Υόρκη. Από τη Νεάπολη έβλεπε συχνά το τρένο που έφευγε για τον Βορρά. Μήτε που ήξερε μέχρι πού έφθανε, πού έβρισκε το επόμενο και τότε συναντούσε το Όριεντ Εξπρές. Πάνω από τη Θεσσαλία η αχανής Οθωμανική Αυτοκρατορία κι όλα θολά, χαμένα κι ανακατεμένα. Έτρεχε με τη φαντασία της μακριά από την Αθήνα, με δυο δρασκελιές πετούσε πάνω από τα Βαλκάνια και με το Όριεντ Εξπρές ξανοιγόταν στην Ευρώπη.

Κοιτάχτηκε στον καθρέπτη του μπουντουάρ, πλησίασε το πρόσωπό της κι επανέλαβε ψιθυριστά: «Επέβαλαν... γιατί επέβαλαν;». Ένωθε αποφασισμένη να δώσει άλλες απαντήσεις. Ήταν γοητευτική, ευκα-

τάστατη και μορφωμένη. Η ζωή της ήταν μια χαρά. Όταν η Πάτρα βούλιαζε μες στις σταφίδας την καταστροφή, ρημάζοντας περιουσίες και νοικοκυριά μαζί και το δικό τους, αυτή μοσχοπαντρεύτηκε τον Δεκέμβριο του '93, και μάλιστα Αθηναίο που έπεσε γονατιστός μπροστά στις καλλονές της. Παραμονές του γάμου της, δεν θα το ξέχναγε ποτέ, ακούστηκε εκείνο το «Δυστυχώς επτωχεύσαμεν». Κι ας βούλιαξε την Ελλάδα στα χρέη ο αναθεματισμένος ο Τρικούπης, όπως έλεγε ο πατέρας της, οι δουλειές του Διαμαντή της αβγάτισαν τα αγαθά τους. Γλίτωσε τον ξεπεσμό της οικογένειάς της κι έζησε την προκοπή του άνδρα της χρόνο με τον χρόνο στην Αθήνα. Δεν άργησαν άλλωστε, με λίγη τύχη και πολλή καπατσούνη, να αγοράσουν ένα νεόκτιστο διώροφο αρχοντόσπιτο, αφού ο νοικοκύρης του πνιγμένος απ' τις οφειλές δεν πρόλαβε να δρασκειλίσει μήτε το κατώφλι. Τη μια μέρα βγήκαν οι εργάτες, την άλλη μπήκε η Τράπεζα που ζήταγε τα δανεικά της. Αετός ο Διαμαντής της στο άψε σβήσε το έκανε δικό του και μάλιστα, όπως έλεγε, σε τιμή ιδιαίτερα συμφέρουσα.

Στον μήνα επάνω, χάρη στη δική της πίεση, σηκώθηκαν και έφυγαν από το πατρικό του της Αιόλου. Έτσι απαλλάχτηκε κι η ίδια μια ώρα αρχύτερα από το σόι του. Κακά τα ψέματα, ποτέ τους δεν την είχαν αποδεχτεί, όσο κι αν είχε προσπαθήσει ο Διαμαντής της, όσο κι αν η ίδια ποτέ δεν είχε δώσει δικαίωμα ή αφορμή για να πιαστούν και να της πούνε κάτι. Κατάπαιε και τι δεν κατάπαιε. Ωστόσο, όταν μιλούσαν πίσω απ' την πλάτη της δεν ήταν η Αριστέα, ήταν η Πατρισιά. Στην αρχή το έβρισκε γουστοζικό, ένιωθε να την κολακεύει, δεν άργησε όμως να διακρίνει την υπεροψία, ενίοτε και τη χολή, που έκρυβε ο τρόπος που το λέγαν. Σύντομα αποκαλύφθηκε και η αιτία. Όλο το ζήτημα ήταν ποιος είχε το κουμάντο πάνω στον Διαμαντή της. Ποιανού τη γνώμη θ' άκουγε ο Διαμαντής, εκείνων ή της ίδιας. Λες και το Ευαγγέλιο δεν έλεγε πως με τον γάμο θα

Έπρεπε να ξεκοπεί απ' τους δικούς του. Όμως εκείνη δεν χρειαζόταν το Ευαγγέλιο για να διεκδικήσει το μερίδιό της. Κάθε βράδυ, σαν έσφιγγε ανάμεσα στα πόδια της τον Διαμαντή, έδινε και την απάντηση ποιος έκανε κουμάντο. Κατάφερε και έφυγαν χωρίς να ξεστομίσει μία πικρή κουβέντα για τόσα και τόσα που τους είχε μαζεμένα.

Έφυγαν κι ανάσανε η ίδια. Όμως πάνω που έκανε τον σταυρό της, μόλις που πάτησε τα γυαλισμένα μάρμαρα του νέου σπιτικού της και άγγιξε τις πορσελάνες του λουτρού, μόλις που στόλισε το σπίτι με έπιπλα, στόφες, χαλιά και κρύσταλλα, νοικοκυριό κάθε λογής να καταφθάνει απ' την Ευρώπη κάθε μήνα, πέφτει άρρωστος ο πατέρας της, να τον τρέχουνε πότε στην Πάτρα και πότε στην Αθήνα. Μια μέρα στα καλά καθούμενα πεθαίνει από καρδιά η πεθερά της. Στον χρόνο επάνω πηγαίνει κι ο πατέρας της. Από πένθος σε πένθος, να μην μπορεί να ανοίξει το σπίτι να δεχτεί, να το χαρεί και να το δείξει. Το πιάνο της σχεδόν πάντα κλειστό, τα γαλλικά της από καιρό αχρηστεμένα.

Παράπονο δεν είχε από τον Διαμαντή της. Την έσερνε σχεδόν στα καλύτερα ζαχαροπλαστεία, στου «Γιαννάκη», στο «Χάι Λάιφ», στο «Μεζόν Ντορέ» για να ακούσει λίγη μουσική, να ψυχαγωγηθεί, να δει έστω και λίγο κόσμο. Όμως της έβγαινε ξινό, έτσι όπως την κοίταζαν μαυροντυμένη. Να φοράει τα μαύρα και να μαυρίζει η ψυχή της. Να κλείνεται στην κάμαρά της, να κουφώνει τα παντζούρια και να φοράει το ένα πίσω απ' τ' άλλο τ' αγαπημένα της φορέματα στους τέσσερις τοίχους φυλακισμένη. Να στολίζεται μπρος στον καθρέφτη, να μυρίζει μόνη της κολόνιες και μυρωδικά και ν' αναστενάζει για το κακό που την είχε βρει. Μόνο ο αδελφός της, που ζούσε μαζί τους στο ίδιο σπίτι μετά από δική της ανένδοτη επιμονή, μια κι ήτανε ανύπαντρος, μόνο ο Δημητράκης της έδειχνε να την κατανοεί σ' εκείνη την απέχθειά της προς τα μαύρα.

«Δημητράκη» φώναξε δυνατά για ν' ακουσθεί σ' όλο το σπίτι, μα απόκριση δεν πήρε. «Διαμαντή» επεχείρησε για δεύτερη φορά, και για απάντηση ακούστηκε από τον κάτω όροφο: «Έφυγαν, κυρία». Σπάνια τους προλάβαινε πριν φύγουνε για τις δουλειές τους. Τα πρωινά ένιωθε λίγο μόνη μες στο απέραντο σπιτικό της. Νοσταλγούσε την Πάτρα, τις συντροφιάς της τις παλιές και τις χαρούμενες κοινωνικές συναναστροφές. Έτσι όπως είχαν έρθει τα πράγματα, εκτός από μια δυο χλιαρές γνωριμίες, δεν είχε καταφέρει να δημιουργήσει νέες φιλίες στην Αθήνα. Πετάριζε η ψυχή της κάθε τόσο να πάει στην Πάτρα, να δει τις φίλες της, να παινευτεί για το σπίτι της, τα αγαθά της, την αθηναϊκή ζωή, έστω κι αν μόνο στάλα στάλα τη γευόταν. Μα πώς; Μαυροντυμένη; Τι σόι εικόνα θα 'τανε αυτή; Να ερχότανε η μητέρα της από την Πάτρα. Μα πού; Η κυρία Πελαγία λόγω πένθους δεν έλεγε να ξεκολλήσει. Όσο για τις δυο μεγαλύτερες αδελφές της, την Αγλαΐα και τη Βερενίκη, παντρεμένες και με παιδιά, λες και την είχανε από την οικογένεια ξεγραμμένη. Είχανε την απαίτηση να μείνει αυτή ως πιο μικρή ανύπαντρη και να νταντεύει τους γονιούς τους. Και σαν να μην έφτανε αυτό, σε κάθε ευκαιρία με δηκτικότητα, σχεδόν εμπάθεια, να της κοπανάνε: «Ακόμη δεν έπιασες παιδί!» δείχνοντας με μορφασμούς την έκπληξη και το ενδιαφέρον τους, που κρύβανε ωστόσο μόνο υποκρισία. Κατάφερναν έτσι δικοί της άνθρωποι, οι αδελφές της, να την πληγώνουνε κάθε φορά, όσο δεν είχαν καταφέρει από το σόι του άνδρα της οι ξένοι. Εντούτοις, η επιστροφή στην Πάτρα με κάθε ευκαιρία, το ταξίδι με το τρένο, η επίσκεψη στη μάνα της, κάποιες βόλτες σε μέρη οικεία και αγαπημένα, αποτελούσαν παρενθέσεις χαράς και αναστάτωσης, που στο τέλος βάραιναν πιο πολύ στην απόφασή της να πάει στην Πάτρα, έστω για λίγο, όπως και στην καλή διάθεσή της, που κρατούσε για μέρες μετά τον γυρισμό της.

Καθισμένη στο μαρμαρένιο τραπέζι της κουζίνας, αναριγώντας κάθε τόσο μες στην αφράτη ρόμπα της, παρόλο που η μασίνα που έκαιγε απ' τα χαράματα ζέσταινε ήδη τον χώρο, η Αριστέα βουτούσε μηχανικά το παξιμάδι της σ' ένα φλιτζάνι φρεσκοβρασμένο γάλα, μέχρις ότου μούλιασε κι έπεσε όλο μέσα. Όμως εκείνη αγνάντευε απ' το παράθυρο τον κήπο και το μυαλό της έτρεχε αλλού. «Μέχρις εδώ...» μουρμούρισε «εφέτος τις γιορτές θ' ανοίξουμε το σπίτι. Θα μπορούμε στον καινούργιο αιώνα με γέλια και με γλέντια». Δεν άργησε μάλιστα να επεκτείνει και το σχέδιό της. Θα πήγαινε στο μνημόσυνο του πατέρα της παραμονές του Αγίου Ανδρέα και θα επέστρεφε την επομένη της χάρης του, παίρνοντας και τη μητέρα της για να ξεσκάσει λίγο και να κάνει μαζί τους τις γιορτές, μέχρι και τα Θεοφάνια. Να νιώσει η κυρία Πελαγία πάλι αρχόντισσα. Κι αν οι αδελφές της κατάφεραν και την εκάνανε γιαγιά, ποτέ τους δεν κατάφεραν να βγάλουνε στο χεϊλι της χαμόγελο, τη φωτεινάδα του προσώπου της, την αστραφτερή ματιά της, την αυτοπεποίθηση που κάποτε αντλούσε απ' τα πλούτη του μακαρίτη. Η Αριστέα ήτανε αποφασισμένη όλα αυτά να της τα χαρίσει πάλι. Να δούνε οι αδελφάδες της και τι αξίζει η ίδια.

Σαν να συνήλθε ξαφνικά από λήθαργο, πήρε το μάτι της στην άλλη άκρη της κουζίνας καθισμένη τη Μαρία. «Τι κάθεσαι εκεί και με κοιτάς σαν χαζή;» Απάντηση δεν πήρε. «Ρίξε κανένα ξύλο στη μασίνα, θα πεθάνουμε στο κρύο», και την ίδια στιγμή της φάνηκε, δεν ήταν δια πρώτη φορά που το γυρόφερνε μες στο μυαλό της, πως με την καινούργια χρονιά, με τον καινούργιο αιώνα, θα 'πρεπε να πάρουν και δεύτερο δουλάκι για να τους φροντίζει. Κάτι έλειπε ακόμα. Να πει τις επιθυμίες της στον αγαπημένο σύζυγό της. Μα αυτό δεν την πολυαπασχολούσε, ο Διαμαντής της σίγουρα θα συμφωνούσε.

ΤΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

Βερονάλ

2015

I.

ΣΤΙΣ 22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1937, περί την δεκάτην πρωινήν, ο διευθυντής του ξενοδοχείου «Κεντρικόν» στην Κόρινθο χτύπησε την πόρτα του δωματίου όπου την παραμονή είχε καταλύσει ο υφηγητής του πανεπιστημίου Ιωάννης Συκουτρής. Στην αρχή χτύπησε διακριτικά, μετά πιο δυνατά, μπορεί να φώναξε κιόλας «κύριε υφηγητά!», ή απλώς «κύριε Συκουτρή!», κι όταν δεν πήρε απάντηση, ανήσυχος, έσπευσε να ειδοποιήσει την αστυνομία. Το Τμήμα δεν ήταν μακριά από το ξενοδοχείο οπότε προτίμησε να πάει αυτοπροσώπως παρά να υποστεί τη δοκιμασία του τηλεφωνήματος με τη μανιβέλα, του τηλεφωνικού κέντρου και των παρασίτων της γραμμής.

Ο αστυνόμος Τασσόπουλος ο οποίος έσπευσε να τον ακολουθήσει επανέλαβε τα ίδια. Χτύπησε την πόρτα, όχι και τόσο διακριτικά αυτός, και αντί για «κύριε υφηγητά!» φώναξε: «Ανοίχτε! Αστυνομία!». Αμέσως μετά ζήτησε από τον διευθυντή του ξενοδοχείου αντικλείδι.

Το φως του πρωινού, γενναϊόδωρο, ξεχυνόταν ανεμπόδιστο από τα ανοιχτά παντζούρια σε όλο τον χώρο. Η μέρα ήταν ζεστή, το καλοκαίρι επέμενε, και η άπνοια έκανε την υγρασία αποπνικτική, αναδεύοντας, μαζί με τα μόρια της σκόνης, μια μυρουδιά ξινίλας. Δυο τρεις μύγες πετούσαν γύρω από το σώμα του άνδρα, ξαπλωμένου ανάσκε-

λα στο πάτωμα. Ο αστυνόμος Τασσόπουλος, αποστρέφοντας το πρόσωπό του σαν να 'θελε να αποφύγει την ενοχλητική μυρουδιά, έπιασε τον σφυγμό του και μετά από μερικά δευτερόλεπτα, κουνώντας ελαφρά το κεφάλι του, σουρώνοντας τα χείλη εις ένδειξιν απογοήτευσης, ψιθύρισε: «Είναι νεκρός».

Καταμετρώντας τα προσωπικά του αντικείμενα η προσοχή του αστυνόμου στράφηκε σε ένα άδειο φαρμακευτικό μπουκαλάκι με την ετικέτα Βερονάλ. Εκτός από τα ματογυάλια του που ήταν πεσμένα δίπλα του στο πάτωμα, στο κομοδίνο υπήρχε και ένα βιβλίο. Στο εξώφυλλο έγραφε: Πλάτωνος *Φαίδων*.

Η αϋπνία ήταν σκληρή. Άδειαζε το μυαλό του και του έκλεβε την πυκνότητα της σκέψης σ' έναν γαλακτερό ορίζοντα που ισοπέδωνε τη δύναμή του. Το πρώτο πρωινό –ένα σμάρι από τιτιβίσματα στην αλάνα– τον βρήκε έτσι ακίνητο, με τα χέρια ακουμπισμένα πάνω στο τραπέζι, συντροφιά με τα σκόρπια χαρτιά της μοναξιάς του. Ο ορίζοντας της πρώτης άνοιξης ήταν ακόμη παγωμένος. Η ξυλόσομπα είχε σβήσει εδώ και ώρα, τα πόδια του, που στην αρχή αντιδρούσαν στην παγωνιά με κράμπες πεζοπορίας, τώρα δεν τα αισθανόταν πια. Το κρύο ανέβαινε προς τον κορμό του.

Με τα χέρια ακουμπισμένα πάνω στο τραπέζι –γεμάτο με χαρτιά, βιβλία ξαπλωμένα μπρούμυτα, ανοιγμένα στη σελίδα όπου είχε αφήσει το διάβασμα– προσπάθησε να συμπυκνώσει τις σκέψεις του. Έψαχνε τη δύναμη για να βγει απ' το σαρκίο που ο ίδιος είχε φτιάξει για τον εαυτό του. Είχε περάσει μια ζωή σαν περιηγητής στους ερειπιώνες των κειμένων, παλεύοντας με τα αδρανή υλικά των λέξεων – απόκρυφα σημεία, μηνύματα που τα είχε φθείρει το πέρασμα του χρόνου. Χρωστούσε ευγνωμοσύνη στην υπομονή με την οποία τον όπλισε η θητεία του στα

κατάβαθα της αρχαιότητας. Τώρα όμως ήθελε να βγει στην επιφάνεια, να πάρει μια βαθιά ανάσα και να δει το φως του ήλιου, να κοιτάξει κατάματα τα σχήματα της ζωής, να νιώσει τον παλμό του κόσμου.

Ο πρωταγωνιστής αυτού του αφηγήματος υπήρξε ο σημαντικότερος ίσως μελετητής της αρχαιότητας που γέννησε ο ελληνικός εικοστός αιώνας. Ήρωας ο ίδιος μιας ποιητικής χειρονομίας η οποία έμεινε εκκρεμής σ' έναν κόσμο που φοβόταν τους ποιητές γιατί φοβόταν τον εαυτό του. Ήθελε να πλάσει μια «ποιητική της αρχαιότητας» για λογαριασμό του κόσμου του. Πάλεψε να κατεβάσει τους τόμους από τα σκονισμένα ράφια της βιβλιοθήκης για να τους φέρει εκεί που γύρω του σερνόταν η ζωή. Έψαξε μια αναγέννηση για τον εαυτό του. Ήξερε πως σημασία δεν έχει η μελέτη αλλά η ζωή. Μελετούσε για να ζήσει. Ήξερε πως τα πολύτιμα ευρήματα δεν έχουν καμιά αξία αν μείνουν νεκρά στις συλλογές των επιστημονικών εργαστηρίων. Η αρχαία σοφία ήταν πρώτη ύλη για τη σύγχρονη ζωή.

Όταν η *Bibliotheca Teubneriana* του ανέθεσε την έκδοση των λόγων του Δημοσθένη –αποκατάσταση πρωτοτύπου και σχολιασμό– ενώ, βεβαιότατα, αποδέχθηκε ασμένως το βάρος του έργου, αποφάσισε πως έφτασε η στιγμή για να ξεκαθαρίσει τους λογαριασμούς του με τη σκιά του εαυτού του. Μετά από ολοήμερη πεζοπορία από την Αθήνα ως το Σούνιο μετ' επιστροφής –περπατούσε πάντα βιαστικά και νευρικά, όπως μιλούσε–, κλείστηκε στο γραφείο του, δωμάτιο με μοναδική θέα την παρακείμενη αλάνα, για μια ακόμα νύχτα πάλης με το καθημερινό του μαρτύριο, την αϋπνία. Ήταν τριάντα δύο ετών, νυμφευμένος, εκλεγμένος υφηγητής στο πανεπιστήμιο της Αθήνας, διορισμένος υπάλληλος της Ακαδημίας Αθηνών με τον βαθμό του γραμματέα, γνώ-

στης της γερμανικής και της γαλλικής, με ικανές δημοσιεύσεις παρά το νεαρό της ηλικίας του – επιστημονικές περγαμηνές αρκετές ώστε να εμπνέουν εμπιστοσύνη στο ιερατείο που διηύθυνε τον περιώνυμο οίκο της Λειψίας. Το έργο το ανέλαβε χωρίς να το ολοκληρώσει. Εξεδόθη μόνον ο πρώτος τόμος.

Δεκαετία του τριάντα, μεσοπόλεμος για μας, μεταπολεμική περίοδος για όσους έζησαν τότε, χρόνια οικονομικής κρίσης, πληθωρισμού, ανερχόμενων ολοκληρωτισμών, χρόνια παρ' όλα αυτά αισιοδοξίας: «η απόλυτος αισιοδοξία διά την ζωήν, η πίστις πως ο άνθρωπος στο βάθος του είναι καλύτερος από ό,τι εκδηλώνεται, πως η φύσις του ανθρώπου είναι καλύτερα της μοίρας του, ότι ένας άνθρωπος ακολουθώντας πιστά τον εαυτό του ποτέ δεν μπορεί να είναι απόλυτα κακός...» θα γράψει σε μια από τις αγαπημένες του, πρώην μαθήτριες, νυν φοιτήτριες, πάντα όμως ιέρειες της ερωτικής του τρυφερότητας. Την αισιοδοξία, όπως ομολογεί, την αντλεί από τον Πλάτωνα. Τον εαυτό του όμως ακόμη τον αναζητά.

Στο περιβάλλον του εμφανίζεται αποφασισμένος και σταθερός. Ένας άνδρας που ξέρει τι θέλει από τη ζωή του, ξέρει από πού ξεκίνησε και σε ποιο σημείο έφτασε, ξέρει να υπολογίζει τις δυνάμεις του, ξέρει να σημαδεύει τους στόχους του.

Υπήρξε παιδί χωρίς παιδική ηλικία. Η οικογένεια στα όρια της ανέχειας, ο πατέρας του είχε πέντε έξι κατσίκες και γυρνούσε μαζί τους τις συνοικίες της Σμύρνης, τις άρμεγε και πουλούσε επιτόπου το γάλα τους. Κάθε φθινόπωρο χτυπιόταν για να τον ξαναγράψουν στο σχολείο. «Θέλω γράμματα!» Τι τα ήθελε τα γράμματα; Τα γράμματα δεν σου δίνουν να φας, η μόνιμη επωδός της φτωχής αγροτικής Ελλάδας που υποψιάζεται πως θα τη χειραγωγήσουν οι σοφολογιότατοι.

Ασθενικός, σχεδόν καχεκτικός, με το κεφάλι ξυρισμένο γουλί, λες και τον τιμωρούσε η ζωή του, έριχνε πάνω απ' τα ρούχα του μια μαύ-

ρη σχολική ποδιά για να μη φαίνονται οι φθορές και τα μπαλώματα και περπατούσε πάνω από μία ώρα για να πάει από το σπίτι του, στα «Χιώτικα», ως την Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης.

Στις αρχές του εικοστού αιώνα οι μηχανές εσωτερικής καύσης έχουν εφευρεθεί, μαζί και η αλυσίδα της βιομηχανικής παραγωγής με εκείνα τα υπέροχα μαύρα φορντάκια στη σειρά, η σιδηροδρομική γραμμή που ξεκινάει από τη Σμύρνη φτάνει ως τα βάθη της Ανατολίας, όμως τα sneakers, οι μεγάλοι ευεργέτες του πέλματος, του αστραγάλου και της κνήμης, δεν επινοήθηκαν ακόμη. Στα χοντρά αρβυλάκια του με τις μάλλινες κάλτσες τα πόδια του ανάβουν, γεμίζουν φουσκάλες και ερεθισμούς, κι από πάνω τους τα καλάμια του μοιάζουν ακόμα πιο εύθραυστα και πιο αδύνατα. Μοναχικός, απομονωμένος, στα διαλείμματα αντί να παίξει με τους υπόλοιπους κλείνεται στη βιβλιοθήκη. Μένει εκεί ακόμα και μετά το πέρας των μαθημάτων, όταν πια ο διευθυντής της κατεβάζει τις κουρτίνες, γυρίζει το κλειδί στην πόρτα και του ζητάει την άδεια να κλείσει. «Αν μας το επιτρέπετε, αγαπητό μου παιδί».

Γύρω του η Σμύρνη, κοσμόπολη της Ιωνίας, με την ιδιόμορφη λεβαντίνικη αρχιτεκτονική –μείγμα οθωμανικού μπαρόκ, με στοιχεία αρ νουβώ προσαρμοσμένα στην ηλιοφάνεια του Αιγαίου–, τους άνδρες με τα κασμίρια τον χειμώνα και τα λινά το καλοκαίρι· με τις μεταξωτές εσάρπες και το θρόισμα των γυναικείων φορεμάτων, τις καπελίνες και τα καπελάκια, τα πολύχρωμα γάντια, το βελούδο· το θέατρο, τις μουσικές στην προκυμαία – «L'amour est un oiseau rebelle» που το ξεχώρισε μέσα από τους λαρυγγισμούς μιας γυναικείας φωνής, το άρπαξε στα κλεφτά περπατώντας γρήγορα, σαν να 'θελε να κρυφτεί, κι ύστερα το συλλάβιζε σ' όλη τη διαδρομή, περνώντας μέσα από τις καλαμιές με τα σμήνη από κουνούπια και την

οσμή του νερού που σαπίζει, φτάνοντας στην παραλία με τα αρμυρικά στη σειρά και το θέαμα της θάλασσας. Η θάλασσα του είναι απαγορευμένη, όπως κι η ζωή της Σμόρνης του είναι απαγορευμένη εξαιτίας της φτώχειας.

Η βιβλιοθήκη όμως είναι όλη δική του. Εκεί μέσα, στο ημίφως, βλέπει ό,τι του στερεί το φως του ήλιου, αντιλαμβάνεται για πρώτη φορά πως η δύναμη που κουβαλάει μέσα του ξεπερνάει τα όρια της μικρής ζωής του, της φτωχογειτονιάς του, του πατέρα του με τα έξι παιδιά, της μάνας του που μοιάζει να γεννήθηκε υπόδουλη, υποταγμένη.

«Ως ψυχικόν λυτρωμόν από εξωτερικά μικρότητας η βιβλιοθήκη της Ευαγγελικής Σχολής μου απεκάλυψε την ενασχόλησίν μου με την Αρχαιότητα κι ακοίμητον μου ήναψε την φλόγα προς την εξανθρωπιστικήν της δύναμιν». Ποια είναι αυτή η «Αρχαιότητα»; Τι είναι αυτή η «Αρχαιότητα»; Ένας κόσμος ολόκληρος από νεκρά σημεία, λέξεις βουβές, αποθηκευμένες, ή μάλλον θαμμένες για την ακρίβεια, στους πενήντα χιλιάδες τόμους και τα διακόσια περίπου σπάνια χειρόγραφα που φιλοξενούνται στη βιβλιοθήκη της Σχολής; Μια ολόκληρη ήπειρος σιωπής που τον περιμένει για να του μιλήσει. Μύθοι, ιστορίες, ήρωες που σαλεύουν σαν σκιές ανάμεσα στις γραμμές, πρόσωπα, ζωές ολόκληρες που απέσταξαν τους χυμούς τους στα σύμφωνα και τα φωνήεντα. Μια γλώσσα που του δίνει τη δυνατότητα να ανεβάσει το ύφος της δικής του γλώσσας, να την προβιβάσει στην εκλέπτυνση της σημασίας που την αποκρυπτογραφεί μέρα με την ημέρα στα λεξικά;

Έφηβος χωρίς εφηβεία, όπως υπήρξε και παιδί χωρίς παιδική ηλικία, σκαλίζει τη σκληρή επιφάνεια της γραμματικής και του συντακτικού για να βρει στο υπέδαφος τα ίχνη μιας ζωής που του φαίνεται

πολύτιμη, μοναδική. Χρυσοθήρας των κειμένων. Η επιφάνεια είναι σκληρή, σαν το χρώμα του χειμώνα, χρειάζεται υπομονή και επιμονή για να την ξεπεράσεις, να αποστηθίσεις τους γραμματικούς κανόνες, να εξοικειωθείς με τα συντακτικά φαινόμενα, να ξεγλιστρήσεις μέσα από την ακαμψία των τύπων, το «Μη μου άπτου» της πρώτης ανάγνωσης. Έμαθε να συναναστρέφεται την ιερότητα των κειμένων από μικρός, έμαθε να τα ψαύει, να τα χαϊδεύει, να τους μιλάει για να του απαντήσουν. Ο Σωκράτης λέει στον *Φαίδρο* πως οι λέξεις των γραπτών είναι κουφές και δεν σου απαντούν όταν τις ρωτάς, ο ίδιος όμως ακούει τη φωνή της σιωπής τους. Αρκεί να ξέρεις να την ακούσεις. Ψάχνει την ύπαρξή του κλείνοντας τα αυτιά του στην πολυλογία του κόσμου του για να ακούσει τη σιωπή των κειμένων. Οι σκιές τού ψιθυρίζουν αυτό που περιμένει να ακούσει.

Πότε θα συνειδητοποιήσει ότι διαβάζοντας τον Πλάτωνα δίνει αγώνα για την ύπαρξή του; Αργότερα, πολύ αργότερα, εννοείται. Τότε τον διάβαζε ψάχνοντας στα τυφλά κάτι που ακόμη δεν έχει σχηματισθεί, δεν έχει βρει όνομα για να ξεχωρίσει απ' τα υπόλοιπα σχήματα του κόσμου του. Φιλολογία; Θέλει να γίνει φιλόλογος; Δεν τολμάει καν να το παραδεχθεί. Περιμένει να το ακούσει, να του το πουν οι δάσκαλοι του οι οποίοι έχουν αρχίσει να τον προσέχουν.

Είναι μόλις δεκαπέντε ετών, μιλάει και γράφει σε αττική διάλεκτο, συνθέτει έναν πλατωνικό διάλογο με πρωταγωνιστές συμμαθητές του και τον ίδιο στον ρόλο του Σωκράτη. Επιτέλους δίνουν κάποια σημασία, δείχνουν κάποιον σεβασμό στο κακοντυμένο παιδί με τα φτηνά ρούχα και τα γυαλιά. Φοράει από μικρός γυαλιά γιατί γεννήθηκε με το ένα μάτι νεκρό, αναπηρία που τον υποχρέωνε σε όλη του τη ζωή να κρατάει μια ελαφριά κλίση της κεφαλής προς τα αριστερά, μάλλον για να διευρύνει το οπτικό του πεδίο.

Κάτι σαν όνειρο; Ύπαρ ή όναρ; Μιλάει σαν να απελευθερώνει από μέσα του τον γλωσσικό εγαστρίμυθο της συνείδησής του. Μιλάει για να δοκιμάσει τη δύναμη της φωνής που ακούει μέσα του στις ώρες της βιβλιοθήκης. Ένα δεκαπεντάχρονο παιδί που μιλάει σε αττική διάλεκτο με όλους τους κανόνες της προσωδίας θα μπορούσε να γίνει ο τσαρλατάνος της παρέας. Όμως το περιβάλλον στην Ευαγγελική Σχολή επιβάλλει ευλάβεια. Εκεί χριστιανοί πολίτες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μούνται με θρησκευτική ευλάβεια στην ελληνική παιδεία. Η ορθοδοξία της αρχαίας γραμματείας, μαζί με τη χριστιανική ορθοδοξία, εκπαιδεύουν τους επίλεκτους του αναδύομένου ακόμη σύγχρονου ελληνισμού. Σε δύο ορθοδοξίες στηρίζεται η δυναμική του κρατιδίου στην άλλη όχθη του Αιγαίου που το εμπνεύσθηκαν κάποιοι ρομαντικοί και έγινε πολιτική πραγματικότητα. Αριστούχος; Επίλεκτος; Πάντως πολλά υποσχόμενος.

Όπως συνήθισε από μικρός να περπατάει πάντα βιαστικός, σαν να τον κυνηγάνε, ή σαν ο ίδιος να κυνηγάει την απόσταση που διανύει, σαν το σώμα του να μετατρέπεται σε μηχανή που αυτονομείται από τη θέλησή του, έτσι συνήθισε από μικρός να διανύει τις εκτάσεις των κειμένων. Καταπίνει τις λεπτομέρειες, αναγνωρίζει τα «πάσχοντα χωρία», αφομοιώνει τύπους και κανόνες όπως αναπνέει. Αν κάθε ζωή που έχει στοιχειώδη συνέπεια μοιάζει με γραπτό κείμενο, ο ίδιος ανακάλυψε το κείμενο του ρόλου του από πολύ μικρός, σε μια ηλικία που οι περισσότεροι δεν υποψιάζονται καν την ύπαρξή του.

ΤΑΣΟΣ ΚΑΛΟΥΤΣΑΣ

Η ωραιότερη μέρα της

2010

Οι βίλες

ΑΠΟ ΝΩΡΙΣ ΕΙΧΑΝΕ ΠΑΕΙ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ. Έκαναν το μπάνιο τους, μετά έστρωσαν τις ψάθες, αλλά το κοριτσάκι ανακατευόταν κι ήθελε να κάνει εμετό. Αυτός βούτηξε, βγήκε, ξαναβούτηξε. Τους πέταξε πετραδάκια –στη μικρή και τη μάνα της– τον πετροβόλησαν γελώντας κι αυτές. Όλη την ώρα όμως φαινόταν σκεφτικός, το μυαλό του αλλού. Έριξε μια φευγαλέα ματιά σ' ένα βιβλίο, το παράτησε. Κατά τις έξι, κι ενώ πολλοί άλλοι κατέφθαναν, έφυγαν.

Στο σπίτι το κοριτσάκι κούρνιασε σε μια γωνιά. «Θα σου φτιάξω ρυζάκι, θα δεις, θα στρώσει το στομαχάκι σου!» είπε η γυναίκα και μπήκε στην κουζίνα να μαγειρέψει. Ο άντρας στάθηκε στο κατώφλι κάπως αμήχανος, μετά πήρε το ποδήλατό του να κάνει μια βόλτα. Το κοριτσάκι έτρεξε, τον πρόλαβε. «Να 'ρθω μαζί σου;» Προτιμούσε να είναι μόνος του, αλλά της έκανε το χατίρι. «Όταν είμαι διπλωμένη, η κοιλίτσα μου δεν θα με πονάει» συμπλήρωσε και χώθηκε στον κόρφο του, ανάμεσα στη σέλα και το τιμόνι.

Κατηφόρισαν προς τον παραλιακό με τις βίλες. Ώρα εφτάμισι ένα κροκί τελευταίο φως έλουζε τα κτίρια και τις σκυροστρωμένες αυλές τους. Μερικά ορθώνονταν επιβλητικά, σαν φρούρια. Κηπουροί πότιζαν τα καλοκλαδεμένα δεντράκια –λεμονοκυπάρισσα, φοίνικες, τούγιες–

και τα πολύχρωμα φυτά, παραταγμένα σε συμμετρικά παρτέρια: μολόχες, έρωτες, ντάλιες, κατιφέδες. Καγκελόφραχτες είσοδοι και διάσπαρτες στους εξωτερικούς τοίχους απαγορευτικές πινακίδες. Ο θρίαμβος της ατομικής ιδιοκτησίας! κούνησε το κεφάλι του. Κάπου στον δρόμο ένα φανάρι, και δίπλα του ένα σήμα security, ένδειξη ότι «το σπίτι προστατεύεται». Το ατένισε σχεδόν με μίσος. Να προστατέψουν τον εαυτούλη τους, σκέφτηκε με απέχθεια, το «έχει» τους...

Παλιά, θυμόταν, περιπλανήθηκαν σ' ένα παρόμοιο θέρετρο μ' έναν θείο του και χάθηκαν. Προσπαθώντας να βρουν διέξοδο στην αμμουδιά, θέλησαν να διασχίσουν άκρη άκρη μίαν αυλή με πρόχειρη περίφραξη, όταν είδαν να τους πλησιάζει από το εσωτερικό της νεόχτιστης βίλας ένας ηλικιωμένος, με μεγάλες δρασκελιές και υψωμένο το δάχτυλό του. Πώς το είχανε τολμήσει αυτό, στραβομάρα τούς έδερνε ή μήπως δεν είχανε πάρει χαμπάρι πως παραβίαζαν ξένη ιδιοκτησία; Όση ώρα κρατούσε το άθλιο κήρυγμά του, παρακολουθούσαν άφωνοι τ' αχαμνά τού γελοίου εκείνου τύπου να τραμπολιζονται πέρα δώθε έξω απ' το κοντό του σορτς, σε συμφωνία με το απειλητικό κούνημα του δάχτυλού του και φυσικά εν αγνοία του!

Ο άντρας ρώτησε το κοριτσάκι αν της άρεσαν τα πολυτελή εξοχικά που άφηναν πίσω τους. Τα μαλλιά της μικρής, χυτά πάνω στους ώμους της, μύριζαν αλμύρα. «Θα σε πάω σ' εκείνο το μέρος που πέρσι κάναμε το τελευταίο μπάνιο μας» της ψιθύρισε στ' αυτί. Διέκρινε το αρχοντικό σπίτι από μακριά, το μόνο αφύλαχτο –ένας νεαρός κούρευε το γρασίδι– κι έστριψε στον παράπλευρο χωματόδρομο, κατηφορίζοντας προς τον γιάλο. «Το θυμάσαι;» τη ρώτησε όταν φτάσανε.

Αραιές φωνές παιδιών που κολυμπούσαν ακούγονταν μες στο μούχρωμα. Ξαπλώστρες ντανιασμένες κάτω από ένα κιόσκι, ησυχία, και παραπέρα η έπαυλη που είχε βάλει στο μάτι, σε όλη της τη μεγαλο-

πρέπεια. Γκαζόν που πλαισίωνε το μακρόστενο χτίσμα και κατέβαινε μέχρι τη θάλασσα, φοίνικες, παρτέρια σε σχήμα ρομβοειδές ή κυκλικό ανοιχτωσιά, το μάτι σου να χάνεται στο πράσινο και το γαλάζιο. Απ' αυτή τη μεριά η πρόσοψη ήταν νεοκλασική, μ' ένα κομψό αέτωμα στη μέση, και στον ανοιχτό χώρο μπροστά από τους κίονες σχηματιζόταν ένα μπαλκόνι, που τούτη την ώρα φιλοξενούσε μια ζωηρή συντροφιά. Χαρούμενα πρόσωπα, άνετα, έδειχναν να απολαμβάνουν ιδιαίτερα κάτι – ήταν αδύνατο να καταλάβει τι ακριβώς, αλλά μπορούσε ίσως να το μαντέψει. Ανάμεσά τους ξεχώριζε μια ψηλή, όμορφη γυναίκα, προφανώς η οικοδέσποινα. «Αυτό που σου έλεγα... Το θυμήθηκες τώρα; Σ' αρέσει;» ξανάπε ο άντρας. «Κοίτα το γρασίδι πώς κατηφορίζει ίσαμε κάτω... Δεν είναι υπέροχο;»

Κοίταξε λοξά να δει τι θα του απαντήσει, αλλά η μικρή φαινόταν αδιάθετη. Κι ούτε ήθελε να πλησιάσουν λίγο πιο κοντά, όπως της πρότεινε. Ζάρωσε σε μια μεγάλη πέτρα και τον έβλεπε πιάνοντας το στομάχι της.

Τον κυρίεψε κι αυτόν η ακεφιά του κι έκρυψε το κεφάλι του στις χούφτες του. Για μερικούς τυχερούς η ζωή είναι παράδεισος, σκεφτόταν. Ξαφνικά τον έθλιβε πολύ το γεγονός ότι δεν ανήκε σ' αυτή την κατηγορία. Ο άντρας, που είχε αναγκαστεί τελευταία να διακόψει έναν κρυφό δεσμό χρόνων, ήξερε ότι τα πράγματα μπορούσαν να είχαν εξελιχθεί διαφορετικά. Ήταν υποχρεωμένος τόσο καιρό να λουφάζει, αλλά τώρα το σαράκι τον έτρωγε φανερά. Κι ας είχε μπει ένα τέρμα, υποτίθεται, στη διπλή ζωή του. Το κοριτσάκι τού πρότεινε να γυρίσουν πίσω κι αυτός της έγνεψε αφηρημένος.

Χωρίς αμφιβολία αυτή τη γυναίκα είχε παθιασμένα αγαπήσει, κι ήταν κρίμα που είχαν φτάσει τόσο άδοξα στο τέλος του δρόμου. Ο κυριότερος λόγος που η σχέση τους έπαψε πια να έχει προοπτική ήταν

ότι εκείνη δεν άντεχε τη φτώχεια! Εάν κάποιος άλλος του το έλεγε αυτό, θα το θεωρούσε ένα ποταπό ψέμα και θ' αρνούνταν να το πιστέψει. Αλλά μ' εκείνην κατέληγε να μέμφεται αποκλειστικά τον εαυτό του, τη δική του μιζέρια – για τον έρωτά της δεν αμφέβαλλε ούτε στιγμή! Μερικοί άνθρωποι είναι ντελικάτοι από τη φύση τους, έτσι είναι πλασμένοι και δεν θα μπορούσαν να ζήσουν διαφορετικά, τη δικαιολογούσε. Στο κάτω κάτω της γραφής τι θα μπορούσε να της προσφέρει ένας τριανταοχτάρης υπάλληλος –που είχε βάλει το πτυχίο του στο ράφι!– και δούλευε, για το μεροκάματο, σ' ένα εμπορικό κατάστημα «Τουριστικών και εποχιακών ειδών»; Επιπλέον ήταν και παντρεμένος.

Αυτές οι διακοπές, οι πρώτες μετά τον χωρισμό τους, θα ήταν οι χειρότερες. Το ημιυπόγειο που είχε νοικιάσει για πολύ λίγες μέρες δεν τον χωρούσε. Το κορμί του εδώ, το μυαλό του φευγάτο. Στα φανάρια, όσο ταξίδευαν, η γυναίκα του αναπηδούσε απότομα: «Κόκκινο!» του φώναζε «Δεν το 'δες;». Αυτός μουγκός, στο παράπονο που τον έπνιγε. Χαμοζωή! σκεφτόταν με τρόμο, λες και ξαφνικά είχε κληρονομήσει, μόνος του, όλη τη δυστυχία του κόσμου. Και δεν υπήρχε περίπτωση ν' αλλάξει η κατάσταση, αφού η ζωή ήταν μία. «Μία κατεύθυνση υπάρχει. Δεν υπάρχει ανάποδη πορεία» είχε διαβάσει κάπου, δεν θυμόταν πού, κι αυτά τα λόγια είχαν σκεπάσει τον ορίζοντα μπροστά του, σαν μαύρα σύννεφα.

Η ανάμνηση της απαλής της σάρκας τον ξεσήκωνε. Τη λαχταρούσε, κι ήταν νύχτες που την έβλεπε στον ύπνο του. Το ασίγηστο πάθος του τον παραλόγιζε. Έπαιρνε τον παραλιακό και ονειροπολούσε χαζεύοντας τις βίλες, που ξεφύτρωναν ολοένα σαν μανιτάρια. Τελικά, ήταν ν' απορείς πόσοι πλούσιοι υπήρχαν σ' αυτήν τη χώρα! Πού έβρισκαν τα λεφτά όλοι αυτοί οι τύποι, τη στιγμή που ο λαός και η χώρα

γενικότερα ζούσαν τόσο δύσκολες καταστάσεις; Πρώτη φορά, παρ' όλα αυτά, τσάκωνε τον εαυτό του και να τους ζηλεύει. Για τα δικά του μέτρα, από τη μια στιγμή στην άλλη, είχε φτάσει να βλέπει τη ζωή από την αντίθετη γωνία της. Ποτέ δεν είχε φανταστεί πως ένας περιστασιακός παράγοντας υλικής ευμάρειας, όπως ο πλούτος, που μέχρι τώρα περιφρονούσε, μπορούσε να παίξει τόσο σημαντικό ρόλο στην ολοκλήρωση της ευτυχίας ενός ανθρώπου. Καθόταν σε μίαν άκρη ώρες ολόκληρες και παρατηρούσε τους κήπους, τα οικήματα, τις κινήσεις όσων τα κατοικούσαν. Έβαζε τον εαυτό του για λίγο στη θέση τους: Τον φανταζόταν αραγμένο σε μια πολυθρόνα, στο μπαλκόνι εκείνης της νεοκλασικής έπαυλης –έτσι προσιτό και καταδεχτικό θα ήθελε να 'ταν και το δικό του σπίτι– και δίπλα του, αέρινη παρουσία, να τριγυρνά η οικοδέσποινα, δηλαδή ο μεγάλος του έρωτας· ν' απολαμβάνουν μαζί το ήρεμο ηλιοβασίλεμα και κάτω από τα πόδια τους ν' απλώνεται μια θάλασσα από λουλούδια – τα λουλούδια, όπως και το φεγγάρι, ήταν αυτά που γήτευαν την ψυχή του απ' τον καιρό της ρομαντικής του νιότης, πολύ πριν αρχίσει να υποψιάζεται ότι υπήρχε μια άλλη σκληρή πραγματικότητα... Μ' έναν λόγο η φαντασία του αναπλήρωνε όλα όσα ονειρευόταν πως θα ζούσανε κάποτε μαζί οι δυο τους.

Στην επιστροφή το κοριτσάκι ήταν αμίλητο, μια στιγμή μάλιστα έβαλε το χέρι στο πιγούνι του, ακουμπώντας σκεπτικό στο τιμόνι. Κάποιος νεαρός εργάτης, προφανώς αλλοδαπός, είχε φορτώσει το φρεσκοκομμένο χορτάρι σ' ένα χειροκίνητο καρότσι, μια ξανθιά κοπέλα τους προσπέρασε οδηγώντας ήσυχα το γκαμπριολέ Άλφα-Ρομέο της. Το νοτισμένο γρασίδι και τ' αγιόκλημα, στη ράχη ενός ψηλού φράχτη, έστειλαν στα ρουθούνια τους μοσχοβολιστές πνοές.

Χτες το βράδυ, ανέβηκαν με τη μικρή κλεφτά οι δυο τους τη στριφτή σκάλα με το γιασεμί, που έφτανε ψηλά στο μεγάλο διαμέρισμα,

—έλειπαν οι ιδιοκτήτες, μανταλωμένη η πόρτα του— για να δουν το τεράστιο αυγουσιάτικο φεγγάρι από μian άκρη του μπαλκονιού. «Θα το θυμάμαι αυτό!» αναφώνησε συνεπαρμένο το κοριτσάκι. Ήταν μια μαγεία, καθώς ξέχυνε ολόγυρα στον σκιερό κήπο το γαλακτερό του φως και το φουντωμένο γιασεμί τούς τύλιγε με το άρωμά του. Αναλογίστηκε κάποιες νυχτιές στο παρελθόν που χρειάστηκε να ταξιδέψει μόνος του, διασχίζοντας δρόμους μακρινούς και άγνωστους· αν τον συντρόφευε το φεγγάρι, δεν υπήρχε πρόβλημα, δεν έλειπε ένα τραγούδι από τα χείλη του.

Ξαφνικά ένας γείτονας από δίπλα βρόντηξε επιδεικτικά τα θυρόφυλλά του, σαν να τους έδιωχνε. Άδραξε το παιδί και ξεγλίστρησαν πάλι κάτω. Στην εξώπορτα του ημιυπόγειου αναζήτησε και πάλι τον φωτεινότατο δίσκο του φεγγαριού, αλλά τον έκρυσαν οι μπλεγμένοι κορμοί του θρασεμένου φυτού· μάταια καμπούριαζε τη ράχη του και τάνυζε πέρα δώθε το κορμί του, διώχνοντας απ' τα πόδια του και τα κουνούπια που έπιναν το αίμα του. Άραγε ως πότε, απόπαιρνε τώρα τον εαυτό του ο άντρας, θα συνέχιζε να ονειρεύεται με το φεγγάρι; Τα λουλούδια και το φεγγάρι... Λες κι ήταν τα μόνα ικανά να εξασφαλίσουν μια βαθύτερη ισορροπία μέσα του ή να δώσουν κάποιο νόημα στην ύπαρξή του...

Λαχάνιασε στην ανηφόρα κι η καρδιά του χτυπούσε δυνατά. Βρήκαν τη μάνα της να διαβάζει ένα περιοδικό. Αγκάλιασε και φίλησε τρυφερά τη μικρή. «Κάτσε να σε ξεματιάξω!» της είπε εύθυμα μετά.

Ο άντρας κατευθύνθηκε στο δωμάτιο, ξεφυσώντας. Αποκεί, από το μισομπαζωμένο κι άφεγγο παραθυράκι, μπορούσε να νιώθει το μουσκεμένο χορτάρι ακριβώς ίσια στη μύτη του. Ξαφνικά κάτι σφίχτηκε μέσα του και ξέσπασε σε λυγμούς. Συνήλθε γρήγορα πάλι όταν άκουσε τη μικρή να χώνεται στην τουαλέτα για να κάνει επιτέλους εμετό.

«Ελάτε να φάμε!» ακούστηκε λίγο αργότερα η τραγουδιστή φωνή της γυναίκας. Πώς μπορούσε να μην χάνει το κέφι της, τη στιγμή που δεν της έδινε πια σχεδόν τίποτα από τον εαυτό του, απόρησε ο άντρας.

Όταν εμφανίστηκε στο τραπέζι έδειχνε ήρεμος. Ένα κουρασμένο χαμόγελο αγλάιζε τη μορφή του, σάμπως η προσπάθειά του να κλείσει μια παρένθεση στο σοβαρό θέμα που τον απασχολούσε να τον είχε καταβάλει κάπως. Λίγο προτού κάτσει στο κάθισμά του, έσκυψε κι έριξε ένα αμετανόητο βλέμμα από το παράθυρο της κουζίνας: στο βάθος, ανάμεσα στα σπαθωτά φύλλα μιας φοινικιάς και τα κλαδιά του δεντρολίβανου που αργοσάλευαν, είχε σκάσει μύτη κι απόψε, χρυσαφί, το φεγγάρι.

ΡΕΪΜΟΝΤ ΚΑΡΒΕΡ

*Τόσο πολύ νερό
τόσο κοντά στο σπίτι*

Αρχάριοι

Μετάφραση: Γιάννης Τζώρτζης

2021

Θέλεις να δεις κάτι;

ΗΜΟΥΝ ΣΤΟ ΚΡΕΒΑΤΙ ΟΤΑΝ ΑΚΟΥΣΑ ΤΗΝ ΑΥΛΟΠΟΡΤΑ να ανοίγει. Έστησα αυτί. Δεν άκουσα τίποτε άλλο. Αυτό όμως το είχα ακούσει. Προσπάθησα να ξυπνήσω τον Κλιφ, αλλά είχε ξεραθεί στον ύπνο. Σηκώθηκα λοιπόν και πήγα στο παράθυρο. Ένα πελώριο φεγγάρι κρεμόταν πάνω απ' τα βουνά που έζωναν την πόλη. Ένα κατάλευκο φεγγάρι, γεμάτο σημάδια· εύκολα φανταζόσουν ένα πρόσωπο εκεί πάνω – οι κόγχες των ματιών, η μύτη, ακόμα και τα χείλη. Υπήρχε τόσο φως, που μπορούσα να διακρίνω τα πάντα στην πίσω αυλή, τις καρέκλες του κήπου, την ιτιά, το σκοινί της μπουγάδας ανάμεσα στους στύλους, τις πετούνιες μου, τον φράχτη γύρω από τον κήπο, την ανοιχτή αυλόπορτα.

Δεν είδα όμως κανέναν να τριγυρνάει. Δεν υπήρχαν σκοτεινές σκιές. Τα πάντα ήταν λουσμένα στο φεγγαρόφωτο και μπορούσα να δω το παραμικρό. Τα μανταλάκια παρατεταγμένα κανονικά πάνω στο σύρμα, για παράδειγμα. Και τις δυο άδειες καρέκλες του κήπου. Έφερα τις παλάμες μου στο κρύο τζάμι κρύβοντας το φεγγάρι και κοίταξα καλύτερα. Έστησα αυτί. Έπειτα πήγα ξανά στο κρεβάτι. Όμως δεν μπορούσα να κοιμηθώ. Συνέχισα να στριφογυρίζω. Σκεφτόμουν την ορθάνοιχτη αυλόπορτα σαν μια πρόσκληση. Η ανάσα του Κλιφ ήταν

ανυπόφορη. Το στόμα του έχασκε και τα μπράτσα του ήταν σταυρωμένα στο χλωμό, γυμνό του στήθος. Έπιανε τη δική του μεριά του κρεβατιού και το μεγαλύτερο μέρος απ' τη δική μου. Τον έσπρωχνα και τον ξαναέσπρωχνα, αλλά εκείνος συνέχιζε να μουγκρίζει. Έμεινα λίγο ακόμα στο κρεβάτι, ώσπου αποφάσισα πως δεν είχε πια νόημα. Σηκώθηκα και φόρεσα τις παντόφλες μου. Πήγα στην κουζίνα, ετοίμασα ένα φλιτζάνι τσάι και κάθισα στο τραπέζι να το πιω. Κάπνισα ένα από τα άφιλτρα του Κλιφ. Ήταν αργά. Δεν ήθελα να κοιτάξω την ώρα. Έπρεπε να σηκωθώ σε λίγες ώρες για τη δουλειά. Και ο Κλιφ έπρεπε να σηκωθεί, αλλά είχε πέσει για ύπνο πριν από αρκετές ώρες και θα ήταν χορτάτος όταν θα χτυπούσε το ξυπνητήρι. Ίσως και να είχε πονοκέφαλο. Αλλά θα κατέβαζε ένα σωρό καφέδες και θα 'χε όλη του την άνεση στο μπάνιο. Τέσσερις ασπιρίνες και θα ήταν περδίκι. Ήπια το τσάι και κάπνισα άλλο ένα άφιλτρο. Ύστερα από λίγο αποφάσισα να βγω έξω και να κλειδώσω την αυλόπορτα. Πήρα λοιπόν τη ρόμπα μου. Ύστερα πήγα στην πίσω πόρτα, κοίταξα έξω και είδα τ' αστέρια, μα ήταν το φεγγάρι αυτό που μου τράβηξε την προσοχή και έλουζε τα πάντα – σπίτια και δέντρα, στύλους και ηλεκτρικά καλώδια, ολάκερη τη γειτονιά. Έριξα μια ματιά τριγύρω πριν κατέβω στην αυλή. Μια ελαφριά αύρα με έκανε να σφίξω τη ρόμπα. Κοίταξα προς την ανοιχτή αυλόπορτα.

Άκουσα έναν θόρυβο στον φράχτη που χώριζε το σπίτι μας από το σπίτι του Σαμ Λότον. Έριξα μια γρήγορη ματιά. Ο Σαμ ακουμπούσε με τα χέρια του στον φράχτη και με κοιτούσε. Έφερε την παλάμη του στο στόμα και ξερόβηξε.

«Σπέρα, Νάνσι» είπε.

Είπα «Σαμ, με τρόμαξες. Τι κάνεις εδώ πέρα, Σαμ; Άκουσες τίποτα; Άκουσα την αυλόπορτά μου ν' ανοίγει».

«Έχω κάμποση ώρα εδώ έξω, αλλά δεν άκουσα τίποτα» είπε. «Ούτε είδα τίποτα. Μπορεί να ήταν ο αέρας. Σίγουρα. Απ' την άλλη, αν ήταν μανταλωμένη, δεν θα 'πρεπε ν' ανοίξει». Κάτι μασουλούσε. Κοίταξε την ανοιχτή αυλόπορτα και ύστερα κοίταξε εμένα και σήκωσε τους ώμους του. Τα μαλλιά του ασημίζαν στο φεγγαρόφωτο και ήταν ανακατεμένα. Είχε τόσο φως εκεί έξω, που έβλεπα καθαρά τη μεγάλη του μύτη, ακόμα και τις βαθιές γραμμές στο πρόσωπό του.

Είπα «Τι κάνεις εδώ πέρα, Σαμ;» και πλησίασα τον φράχτη.

«Κυνηγάω» είπε. «Κυνηγάω. Θέλεις να δεις κάτι; Έλα αποδώ, Νάνσι, να σου δείξω κάτι».

«Θα 'ρθω αποκεί» είπα και πήγα προς την αυλόπορτα του σπιτιού μας. Βγήκα έξω και προχώρησα στο πεζοδρόμιο. Ένιωθα παράξενα να τριγυρνάω εκεί έξω με τη νυχτικιά και τη ρόμπα μου. Έλεγα στον εαυτό μου, να το θυμάσαι αυτό, που γύριζες έτσι έξω με τα νυχτικά σου. Έβλεπα τον Σαμ που καθόταν από την πλευρά του σπιτιού του με τη ρόμπα του και τις πιτζάμες του να πέφτουν πάνω στα λουστρινένια του παπούτσια. Κρατούσε έναν μεγάλο φακό στο ένα χέρι και ένα μεταλλικό κουτί στο άλλο. Μου έγνεψε με τον φακό. Άνοιξα την πόρτα.

Ο Σαμ και ο Κλιφ ήταν κάποτε φίλοι. Ώσπου κάποιο βράδυ άρχισαν να πίνουν. Αντάλλαξαν κουβέντες. Το επόμενο βήμα ήταν ότι ο Σαμ έστησε έναν φράχτη ανάμεσα στα δύο σπίτια. Έπειτα ο Κλιφ αποφάσισε να φτιάξει κι αυτός έναν δικό του φράχτη. Αυτά έγιναν όχι πολύ αργότερα από τότε που ο Σαμ έχασε τη Μίλι, ξαναπαντρεύτηκε και έγινε πάλι πατέρας. Όλα μέσα σε ένα διάστημα λιγότερο από χρόνο. Η Μίλι, η πρώτη γυναίκα του Σαμ, ήταν πολύ καλή μου φίλη, μέχρι τον θάνατό της. Ήταν μόνο σαράντα πέντε όταν έπαθε καρδιακή προσβολή. Τη βρήκε ακριβώς την ώρα που έστριβε το αμάξι της στο

δρομάκι τους. Έγειρε πάνω στο τιμόνι, το αμάξι συνέχισε να κυλάει και πέρασε καρφί μέσα από το υπόστεγο. Όταν ο Σαμ έτρεξε έξω από το σπίτι, τη βρήκε νεκρή. Μερικές φορές τη νύχτα τον ακούγαμε να βγάζει κάτι σπαραχτικούς ήχους από απέναντι. Κοιτάζαμε ο ένας τον άλλο όταν το ακούγαμε αυτό, μην μπορώντας να αρθρώσουμε λέξη. Μου σηκωνόταν η τρίχα. Τότε ο Κλιφ έβαζε άλλο ένα ποτό.

Ο Σαμ και η Μίλι είχαν μια κόρη που έφυγε απ' το σπίτι στα δεκάξι της και πήγε στο Σαν Φρανσίσκο να γίνει παιδί των λουλουδιών. Κάπου κάπου μέσα στα χρόνια έστειλνε καμιά κάρτα. Δεν γύρισε όμως ποτέ ξανά στο σπίτι. Ο Σαμ προσπάθησε, αλλά δεν μπόρεσε να τη βρει όταν πέθανε η Μίλι. Έκλαιγε κι έλεγε ότι είχε χάσει πρώτα την κόρη του και μετά τη μητέρα της. Η Μίλι κηδεύτηκε, ο Σαμ θρήνησε και μετά, ύστερα από λίγο καιρό, άρχισε να βγαίνει με τη Λόρι πώς-τηλένε, μια γυναίκα νεότερή του, μια δασκάλα που είχε κι ένα γερό κομπόδεμα συν τοις άλλοις. Ήταν ένα σύντομο φλερτ. Ήταν και οι δύο μόνοι και σε ανάγκη. Κι έτσι παντρεύτηκαν κι έκαναν και παιδί. Αλλά εδώ αρχίζουν τα άσχημα. Το μωρό ήταν αλμπίνος. Το είχα δει ύστερα από μερικές μέρες που το έφεραν απ' το νοσοκομείο. Ήταν αλμπίνος, χωρίς αμφιβολία, ως και τα δαχτυλάκια του. Τα μάτια του ήταν ροζ γύρω απ' την ίριδα, αντί για άσπρο, και τα μαλλιά στο κεφάλι του ολόλευκα σαν γέρου. Το κεφάλι του πάλι φαινόταν υπερβολικά μεγάλο. Δεν είχα όμως σχέσεις και με πάρα πολλά μωρά, κι έτσι μπορεί να ήταν της φαντασίας μου. Την πρώτη φορά που το είδα, η Λόρι στεκόταν από την άλλη μεριά της κούνιας του, με τα χέρια σταυρωμένα, το δέρμα στο πίσω μέρος των χεριών της σκασμένο, τα χείλη της να τρεμουλιάζουν απ' το άγχος. Ήξερα πως φοβόταν ότι θα κοίταζα μέσα στην κούνια και θα 'μπηγα καμιά φωνή. Μα ήμουν προετοιμασμένη. Ο Κλιφ με είχε ήδη κατατοπίσει. Σε κάθε περίπτωση

συνήθως τα καταφέρνω καλά να κρύβω τα συναισθήματά μου. Έτσι έσκυψα, άγγιξα τα λευκά του μαγουλάκια και προσπάθησα να χαμογελάσω. Είπα το όνομά του. Είπα «Σάμι». Μου φάνηκε όμως ότι θα έβαζα τα κλάματα την ώρα που το έλεγα. Ήμουν προετοιμασμένη, αλλά και πάλι δεν μπορούσα να κοιτάζω τη Λόρι για πολλή ώρα στα μάτια. Καθόταν και περίμενε, ενώ εγώ από μέσα μου ευχαριστούσα τον Θεό που ήταν το δικό της παιδί. Όχι, με τίποτα στον κόσμο δεν θα 'θελα να είχα ένα παιδί σαν αυτό. Έλεγα δόξα και πάλι δόξα που ο Κλιφ κι εγώ είχαμε αποφασίσει εδώ και πολύ καιρό πως δεν θέλουμε παιδιά. Όμως σύμφωνα με τον Κλιφ, που δεν είναι κι αλάθητος, η προσωπικότητα του Σαμ άλλαξε μετά τη γέννηση του μωρού. Έγινε ευέξαπτος και ανυπόμονος, υστερικός με τον κόσμο, όπως είπε ο Κλιφ. Ύστερα ο Σαμ και ο Κλιφ είχαν αυτή τη λογομαχία και ο Σαμ έφτιαξε τον φράχτη του. Είχαμε αρκετό καιρό να μιλήσουμε, όλοι μας.

«Κοίτα δω» είπε ο Σαμ, ανασηκώνοντας τις πιτζάμες του για να γονατίσει, σφίγγοντας τη ρόμπα στα γόνατά του. Έστρεψε τον φακό του στο έδαφος.

Κοίταξα και είδα κάτι άσπρους χοντρούς γυμνοσάλιαγκες, κουλουριασμένους γύρω από έναν σβόλο λάσπης.

«Μόλις τους έδωσα μια γερή δόση από δαύτο» είπε, κουνώντας ένα μπουκάλι με κάτι που έμοιαζε με Άζαξ. Ήταν όμως λίγο μεγαλύτερο και βαρύτερο από ένα μπουκάλι Άζαξ, και είχε μια νεκροκεφαλή και κόκαλα στην ετικέτα. «Οι γυμνοσάλιαγκες με έχουν πάρει φαλάγγι» είπε αναμασώντας κάτι στο στόμα του. Έστρεψε το κεφάλι του και έφτυσε κάτι που μου φάνηκε σαν ταμπάκο. «Πρέπει να είμαι από πάνω τους σχεδόν κάθε βράδυ, για να μη με πάρουν φαλάγγι». Έστρεψε τον φακό του σ' ένα γυάλινο βάζο που ήταν σχεδόν μέχρι πάνω γεμάτο μ' αυτά τα πράγματα. «Τους ρίχνω δόλωμα τη νύχτα και μετά,

όποτε βρω ευκαιρία, έρχομαι μ' αυτό εδώ το πράγμα και τα ξεπα-
στρεύω. Τα μπάσταρδα είναι παντού. Κι ο δικός σου κήπος είναι γε-
μάτος, πάω στοίχημα. Εφόσον είναι ο δικός μου, είναι κι ο δικός σου.
Είναι έγκλημα αυτό που κάνουν στον κήπο. Και στα λουλούδια. Κοί-
τα εδώ» είπε. Σηκώθηκε. Με πήρε από το χέρι και με οδήγησε σε
κάτι τριανταφυλλιές. Μου έδειξε τις μικρές τρυπούλες στα φύλλα.
«Γυμνοσάλιαγκες» είπε. «Όπου και να κοιτάξεις τη νύχτα, γυμνοσά-
λιαγκες. Τους ρίχνω δόλωμα και μετά έρχομαι εδώ και προσπαθώ να
μαζέψω αυτούς που δεν τρώνε τη λιχουδιά που τους έχω ετοιμάσει»
είπε. «Απαίσια ανακάλυψη οι γυμνοσάλιαγκες. Τους φυλάω όμως
εδώ, μέσα στο βάζο, κι όταν το βάζο γεμίσει και είναι πια ώριμοι και
σιτεμένοι, τους σκορπίζω κάτω απ' τις τριανταφυλλιές. Κάνουν ωραίο
λίπασμα». Κούνησε αργά τον φακό του πάνω σε μια τριανταφυλλιά.
Ύστερα από λίγο είπε «Ζωή κι αυτή» και κούνησε το κεφάλι του.

Ένα αεροπλάνο πέρασε από πάνω μας. Σήκωσα το βλέμμα μου και
είδα τα φώτα του να αναβοσβήνουν και πίσω από τα φώτα, ολοκά-
θαρα, όπως και κάθε τι άλλο στον νυχτερινό ουρανό, τη μακριά λευ-
κή ουρά της εξάτμισης του. Φαντάστηκα τους ανθρώπους στο αερο-
πλάνο, καθώς κάθονταν δεμένοι στις θέσεις τους, κάποιοι απ' αυτούς
απορροφημένοι στο διάβασμα, κάποιοι άλλοι να κοιτάνε απλώς έξω
απ' τα παράθυρα.

Γύρισα ξανά στον Σαμ. «Πώς είναι η Λόρι και ο μικρός Σαμ;» είπα.

«Καλά είναι. Ξέρεις» είπε σηκώνοντας τους ώμους. Μασουλούσε,
ό,τι και να 'ταν αυτό που μασουλούσε. «Η Λόρι είναι καλή γυναίκα.
Η καλύτερη. Είναι καλή γυναίκα» είπε και πάλι. «Δεν ξέρω τι θα 'κα-
να χωρίς αυτή. Νομίζω πως αν δεν ήταν αυτή, θα ήθελα να βρίσκομαι
με τη Μίλι, όπου και να 'ναι. Ό,τι και να 'ναι αυτό. Φαντάζομαι ότι
δεν είναι τίποτα, απ' όσο μπορώ να ξέρω. Έτσι νομίζω εγώ. Τίποτα»

είπε. «Ο θάνατος δεν είναι τίποτα, Νάνσι. Να θυμάσαι ότι εγώ το είπα αυτό». Έφτυσε ξανά. «Ο Σάμι είναι άρρωστος. Αρπάζει ξέρεις αυτά τα κρωμάτα. Δύσκολο να τα ξεπεράσει. Θα τον πάει ξανά στον γιατρό αύριο. Οι δικοί σου πώς είναι; Τι κάνει ο Κλίφορντ;»

Είπα «Καλά είναι. Όπως πάντα. Ο ίδιος Κλιφ». Δεν ήξερα τι άλλο να πω. Κοίταξα ξανά την τριανταφυλλιά. «Κοιμάται τώρα» είπα.

«Κάποιες φορές, όταν είμαι εδώ έξω και κυνηγάω αυτούς τους άθλιους γυμνοσάλιαγκες, ρίχνω καμιά ματιά πίσω απ' τον φράχτη στο σπίτι σας» είπε. «Κάποτε...» σταμάτησε και γέλασε σιγανά. «Με συγχωρείς, Νάνσι, μα μου φαίνεται κάπως περίεργο τώρα. Αλλά κάποτε κοίταξα πάνω απ' τον φράχτη και είδα τον Κλιφ στον κήπο σας να κατουράει πάνω στις πετούνιες. Ξεκίνησα να πω κάτι, να κάνω κάποιο αστέιο. Μα δεν το έκανα. Μάλλον θα είχα την εντύπωση ότι έπινε ξανά κι έτσι δεν ήξερα πώς θα το πάρει αν έλεγα κάτι. Δεν με είχε δει. Έμεινα λοιπόν ήσυχος. Λυπάμαι που ο Κλιφ κι εγώ τα τσουγκρίσαμε» είπε.

Κούνησα αργά το κεφάλι μου. «Νομίζω πως κι αυτός στενοχωριέται, Σαμ». Ύστερα από λίγο είπα «Εσύ κι ο Κλιφ είσατε φίλοι». Όμως η εικόνα του Κλιφ να στέκεται πάνω απ' τις πετούνιες είχε κολλήσει στο μυαλό μου. Έκλεισα τα μάτια μου και προσπάθησα να απαλλαγώ απ' αυτή.

«Αλήθεια είναι, ήμασταν κάποτε καλοί φίλοι» είπε ο Σαμ. Και συνέχισε: «Βγαίνω εδώ έξω τις νύχτες, αφού κοιμηθούν η Λόρι και το μωρό. Όλοι κοιμούνται. Εγώ δεν κοιμάμαι καλά τελευταία. Κι αυτό που κάνω αξίζει τον κόπο, έτσι πιστεύω. Κοίτα δω τώρα» είπε και πήρε βαθιά ανάσα. «Να ένας. Τον βλέπεις; Εδώ ακριβώς που πέφτει το φως μου». Είχε στρέψει τη δέσμη στη λάσπη κάτω απ' την τριανταφυλλιά. Είδα τον γυμνοσάλιαγκα να κινείται. «Κοίτα τώρα» είπε ο Σαμ.

Έσφιξα τα μπράτσα μου κάτω απ' το στήθος μου και έσκυψα πάνω απ' το μέρος που φώτιζε ο φακός του. Ο γυμνοσάλιαγκας σταμάτησε και κούνησε το τυφλό κεφάλι του πέρα δώθε. Και τότε ο Σαμ ρίχτηκε πάνω του με το μπουκάλι ψεκάζοντας και ξαναψεκάζοντας. «Πανάθεμά σας, γλοιώδη πλάσματα» είπε. «Θεέ μου, πόσο τα μισώ». Ο γυμνοσάλιαγκας άρχισε να χτυπιέται και να τινάζεται αποδώ κι αποκεί. Μετά κουλουριάστηκε και ξανατεντώθηκε. Μαζεύτηκε ξανά και έμεινε ακίνητος. Ο Σαμ πήρε ένα παιδικό φτυαράκι. Φτυάρισε τον γυμνοσάλιαγκα μέσα σ' αυτό. Κράτησε το βάζο μακριά του, ξεβίδωσε το καπάκι και έριξε τον γυμνοσάλιαγκα μέσα στο βάζο. Έσφιξε ξανά το καπάκι και ακούμπησε το βάζο στο έδαφος.

«Έχω κόψει το ποτό» είπε ο Σαμ. «Δεν το έκοψα ακριβώς, απλώς κάποια στιγμή το άφησα. Έπρεπε. Ένα διάστημα δεν ήξερα πού πάν' τα τέσσερα. Κάπου υπάρχει ακόμη μέσα στο σπίτι, αλλά δεν έχω και πολλές παρτίδες μαζί του πια».

Κούνησα το κεφάλι μου. Με κοίταξε και συνέχισε να με κοιτάζει. Είχα την αίσθηση ότι περίμενε να πω κάτι. Δεν είπα όμως τίποτα. Και τι να 'λεγα; Τίποτα. «Ας πηγαίνω καλύτερα» είπα.

«Εντάξει» είπε. «Ε, κι εγώ θα συνεχίσω λίγο ακόμη τη δουλειά μου και μετά θα μπω κι εγώ μέσα».

Είπα «Καληνύχτα, Σαμ».

«Καληνύχτα, Νάνσι» είπε. «Άκου». Σταμάτησε να μασουλάει και έσπρωξε με τη γλώσσα του ό,τι ήταν αυτό που μασουλούσε πίσω απ' το κάτω χείλος του. «Πες στον Κλιφ χαιρετίσματα».

Είπα «Θα του πω. Θα του πω πως του στέλνεις χαιρετίσματα, Σαμ».

Κούνησε το κεφάλι του. Πέρασε την παλάμη του μέσα απ' τα ασημένια μαλλιά του, λες και ήθελε να τα στρώσει για μια φορά. «Νύχτα, Νάνσι».

Επέστρεψα στην μπροστινή πλευρά του σπιτιού και προχώρησα στο πεζοδρόμιο. Στάθηκα μια στιγμή με το χέρι μου στην αυλόπορτα και κοίταξα ολόγυρα την ήσυχη γειτονιά. Δεν ξέρω γιατί, μα ξαφνικά ένιωσα πολύ μακριά από οποιονδήποτε γνώριζα και αγαπούσα όταν ήμουν μικρή. Μου έλειπαν αυτοί οι άνθρωποι. Έμεινα για λίγο έτσι, παρακαλώντας να μπορούσα να γυρίσω πίσω στον χρόνο. Έπειτα, όταν το ξανασκέφτηκα, συνειδητοποίησα ότι αυτό ήταν αδύνατον. Όχι. Μα μου φάνηκε τότε ότι η ζωή μου δεν έμοιαζε ούτε στο ελάχιστο μ' αυτό που φανταζόμουν πως θα ζήσω όταν ήμουν μικρή κι ατένιζα το μέλλον. Δεν μπορούσα τώρα να θυμηθώ τι ήθελα να κάνω στη ζωή μου εκείνα τα χρόνια, όμως είχα κι εγώ σχέδια, όπως όλοι. Ο Κλιφ είχε κι αυτός σχέδια για τη ζωή του, κι έτσι γνωριστήκαμε και μείναμε μαζί.

Μπήκα μέσα κι έσβησα όλα τα φώτα. Στην κρεβατοκάμαρα έβγαλα τη ρόμπα μου, τη δίπλωσα και την ακούμπησα κάπου κοντά, για να μπορώ να τη φτάσω μόλις θα χτυπούσε το ρολόι. Χωρίς να κοιτάξω την ώρα, έλεγξα ξανά να δω αν το ξυπνητήρι ήταν σηκωμένο. Ύστερα ξάπλωσα, τράβηξα τα σκεπάσματα κι έκλεισα τα μάτια. Ο Κλιφ άρχισε να ροχαλίζει. Τον σκούντησα, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Συνέχισε. Άκουγα το ροχαλητό του. Τότε θυμήθηκα ότι είχα ξεχάσει να μανταλώσω την αυλόπορτα. Τελικά άνοιξα τα μάτια μου και έμεινα ακίνητη, αφήνοντας το βλέμμα μου να διατρέχει τα πράγματα στο δωμάτιο. Ύστερα από λίγο, γύρισα πλάγια και έβαλα το χέρι μου στο στήθος του Κλιφ. Τον κούνησα ελαφρά. Σταμάτησε να ροχαλίζει για μια στιγμή. Έπειτα ξερόβηξε. Κατάπιε. Κάτι σκάλωσε και τρεμόπαιξε στο στήθος του. Αναστέναξε βαριά κι έπειτα άρχισε να ροχαλίζει ξανά.

Είπα «Κλιφ» και τον κούνησα δυνατά. «Κλιφ, άκουσέ με». Βόγκη-

ξε. Τον διαπέρασε ένα τρέμουλο. Για μια στιγμή φάνηκε σαν να σταμάτησε να αναπνέει, σαν να βρέθηκε στον πάτο κάποιου πράγματος. Τα δάχτυλά μου άρχισαν από μόνα τους να εξερευνούν τη μαλακή σάρκα πάνω απ' τον γοφό. Κράτησα την ανάσα μου περιμένοντας ν' ακούσω και πάλι τη δικιά του. Υπήρξε ένα κενό, και ύστερα πάλι η ανάσα του, βαθιά και κανονική. Έφερα την παλάμη μου στο στήθος του. Έμεινε εκεί, με τα δάχτυλα ανοιχτά, έπειτα άρχισαν να χτυπάνε νευρικά, σαν να σκέφτονταν τι άλλο να κάνουν. «Κλιφ;» είπα και πάλι. «Κλιφ». Έβαλα το χέρι μου στον λαιμό του. Βρήκα τον σφυγμό του. Έπειτα κάλυψα το αξύριστο πιγούνι του με την παλάμη μου και ένιωσα τη ζεστή του ανάσα στο πάνω μέρος της παλάμης μου. Κοίταξα προσεχτικά το πρόσωπό του κι άρχισα να ψηλαφώ τα χαρακτηριστικά του με τα ακροδάχτυλά μου. Άγγιξα τα βαριά σφαλιστά του βλέφαρα. Διέτρεξα τις γραμμές στο πρόσωπό του.

Είπα «Κλιφ, άκουσέ με, γλυκέ μου». Ξεκίνησα να του πω ό,τι είχα να του πω λέγοντάς του πως τον αγαπούσα. Του είπα πως τον αγαπούσα πάντα και πάντα θα τον αγαπούσα. Ήταν πράγματα που έπρεπε να ειπωθούν πριν από οτιδήποτε άλλο. Έπειτα άρχισα να μιλάω. Δεν είχε σημασία που αυτός ήταν αλλού και δεν άκουγε αυτά που του έλεγα. Αντίθετα, στη μέση μιας φράσης μού φάνηκε ότι ήξερε ήδη καθετί που του έλεγα, ίσως καλύτερα απ' ό,τι νόμιζα, και το ήξερε πολύ καιρό τώρα. Μόλις σκέφτηκα αυτό το πράγμα, σταμάτησα για λίγο να μιλάω και τον κοίταξα με άλλο μάτι. Παρ' όλα αυτά ήθελα να τελειώσω αυτό που είχα ξεκινήσει. Συνέχισα να του λέω, χωρίς καμιά ένταση ή μνησικακία, όλα όσα είχα στο μυαλό μου. Απόσωσα λέγοντας καθαρά το τελευταίο και χειρότερο, πως ένιωθα ότι δεν πάμε πουθενά, και ήταν καιρός να το παραδεχτούμε, αν και δεν υπήρχε πια καμιά ελπίδα.

Λόγια, τόσα λόγια, θα σκεφτόταν κανείς. Όμως ένιωσα καλύτερα που τα είπα. Κι έτσι σκούπισα τα δάκρυα απ' τα μάτια μου και έγειρα πάλι στην πλάτη μου. Η ανάσα του Κλιφ έδειχνε κανονική, αν και τόσο δυνατή, που δεν άκουγα τη δική μου. Σκέφτηκα για μια στιγμή τον κόσμο έξω απ' το σπίτι μου και ύστερα δεν είχα πια άλλες σκέψεις παρά μόνο μία, πως ίσως μπορούσα να κοιμηθώ ξανά.

ΚΩΣΤΑΣ Β. ΚΑΤΣΟΥΛΑΡΗΣ

Αφαίας και Τελαμώνος

2021

Η ψυχή λίγο πριν το βάλει στα πόδια

ΛΕΝΕ ΠΩΣ, ΟΤΑΝ ΠΕΡΝΑΕΙ Ο ΚΑΙΡΟΣ, η ζωή αποκτά διαφάνεια και καθαρότητα. Πως, όταν κατακάθεται ο κουρνιαχτός, όταν κοπάζει το βουητό που αφήνουν πίσω τους τα γεγονότα, η αλήθεια πετάγεται πηχτή και βελούδινη, όπως η ψυχή λίγο πριν το βάλει στα πόδια.

Τώρα βυθίζεσαι στο σκοτάδι σου ακόμα περισσότερο· νιώθεις, κατανοείς τα περασμένα ακόμα λιγότερο. Πετάγεσαι από το μαξιλάρι, μισανοίγεις τα βλέφαρα και ψελλίζεις: Ποιος νοιάζεται για την αλήθεια; Τι σημασία μπορεί να έχει η πραγματικότητα; Το μόνο που θέλω είναι να κοιμηθώ δύο ώρες συνεχώς, δίχως ο τρόμος να μου γυρίζει το στομάχι και το μυαλό να τρέχει κυνηγημένο από σκιά σε σκιά· εκεί, στην αρχή, όταν μέρες και νύχτες στριμώχτηκαν στη σειρά, κουτροβάλησαν η μια πάνω στην άλλη, ώσπου δεν ήταν πια μέρες και νύχτες αλλά ένας πολτός, κάτι ζόρικο και επικίνδυνο, που από στιγμή σε στιγμή μπορούσε να σκάσει στα μούτρα σου.

Υπήρξε τέτοια στιγμή; Ξημέρωσε ποτέ τέτοια μέρα; Κι αν υπήρξε, κι αν ξημέρωσε, ήταν πραγματικά η αρχή ή μήπως απλώς η στιγμή που απλώς δεν πήγαινε άλλο; Ένα μπούκωμα των όσων μεσολάβησαν

από την αληθινή αρχή μέχρι τότε, όλα όσα δεν θυμάσαι, όσα δεν θες να θυμάσαι, και που ακόμα κι αν τα θυμηθείς, αν κάτι απ' όλα αυτά διασώζεται στο βάθος του μυαλού σου, δεν θα πρόκειται πια για κάτι που συνέβη, αλλά για κάτι που απλώς θα πεις – αν το πεις βέβαια κι αυτό...

Θα το πω: Υπήρξε ένα πτώμα. Κάτι που σημαίνει ότι ο άνθρωπος δεν έσβησε μονάχος του. Πόσο πιο συγκεκριμένος να γίνω; Κάποιος τον βοήθησε, του έδωσε το επιπλέον βάρος που απαιτούνταν ώστε να μην αντέξει άλλο το λεπτό νήμα που τον έδενε με τη ζωή. Κι ήταν πράγματι λεπτό. Κι έσπασε το νήμα. Είναι άραγε αυτό μια αρχή; Μπορεί ένας θάνατος (να, το είπα) να είναι μια αρχή; Όχι μονάχα επειδή μια ζωή συναντά τότε το οριστικό τέλος της –περί αυτού, αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς, ξέρουμε μονάχα όσα υποθέτουμε–, αλλά, από κάθε άποψη, κάθε θάνατος είναι ένα μυστήριο, δεν πρόκειται παρά για απόνερα άλλων, πρωθυστερων γεγονότων, οπότε απαιτείται έρευνα, αναδρομή προς τα πίσω, γενική οπισθοχώρηση, τα-ρα-τα-τα-τα, να διακρίνεις ανάμεσα σε αφορμές και αίτια, να χαθείς και πάλι σ' αυτό το γαϊτανάκι από ενδείξεις, στοιχεία, πλάνες, όλα αυτά που μπολιάζουν μια φτηνή αστυνομική ιστορία, απ' αυτές που τις ρουφάς και την πέφτεις για ύπνο, όμως γι' αυτό που δεν συμβαίνει, γι' αυτό που αναβλύζει ορμητικό και σε σκοτώνει, που δεν έχει πλοκή, τη ζωή δηλαδή, δεν λέει και πολλά. Τόσο το καλύτερο, θα πεις. Τόσο το καλύτερο, λέω κι εγώ – πρώτος απ' όλους εγώ.

Λένε πως, όταν περνάει ο καιρός...

Άκου. Άφησα τον καιρό να περάσει, άφησα τη σκόνη από τα γεγονότα να κατακάτσει τις επιθυμίες, τους φόβους, τόση λαχτάρα για τόσο πολλά, τα ξεκόλλησα ένα ένα από πάνω τους, σαν θρύψαλα γυαλιών μέσα από ζωντανή σάρκα. Κάθομαι τώρα και τα κοιτάζω,

παρατηρώ το κουφάρι τους, και μου μοιάζουν ακόμα πιο παράξενα,
ακόμα πιο άυλα κι εξωπραγματικά – ακόμα λιγότερο γεγονότα.

Τίποτε να διηγηθείς.

ΛΕΝΑ ΚΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Μεγάλοι δρόμοι

2010

Έρωτας στην πόλη

ΕΧΩ ΓΕΜΙΣΕΙ ΤΟ ΤΑΣΑΚΙ ΜΕ ΑΠΟΤΣΙΓΑΡΑ, έχω δύο μέρες να κάνω μπάνιο, ακουμπάω τα πόδια μου πάνω στο τραπεζάκι και ανάβω κι άλλο τσιγάρο. Πίνω γουλιές από τον κρύο πρωινό καφέ μου γιατί βαριέμαι να φτιάξω άλλον, και κάνω πλαδαρά σχέδια για το μέλλον μου. Για το πού θα πάω τώρα που έρχεται το καλοκαίρι, πώς θα κανονίσω τις δουλειές μου έτσι ώστε να εξασφαλίζω μεγάλα κενά διαστήματα και να μπορώ να φεύγω, να πηγαίνω στο νησί ή οπουδήποτε. Με φαντάζομαι του χρόνου τέτοια εποχή κάπου στο εξωτερικό να βολοδέρνω άσκοπα μέσα σε άγνωστους δρόμους, να πίνω ωραίους καφέδες, να δοκιμάζω παράξενα, έθνικ φαγητά, να μιλάω με καινούργιους ανθρώπους μέσα σε άγνωστα μπαρ. Και κάνω τον σταυρό μου που μέσα σε όλα αυτά δεν φαντάζομαι καμία αντρική παρουσία δίπλα μου να μου λέει ιστορίες για το παρελθόν του, να μου πιάνει το χέρι και να μου το σφίγγει, να γέρνω στον ώμο του το κεφάλι μου και να φαντασιώνομαι ότι περπατάω με τον πατέρα μου. Να παίζω τον ρόλο της ανυπεράσπιστης που έχει ανάγκη από συμβουλές, να παίρνω την επιβεβαίωση για το πόσο γαμάτη προσωπικότητα είμαι και πόσο σπου-

δαίο άτομο, να καυλώνω που ζηλεύει λίγο το παρελθόν μου, να ξέρω ότι όλο αυτό το νταραβέρι της ημέρας θα γίνει το περιεχόμενο του γαμησιού που θα επακολουθήσει τη νύχτα στο κρεβάτι, να καυλώνω και με την ιδέα αυτή, να έχουμε τον κώδικά μας και τα τελείως προσωπικά μας αστεία, να μιλάμε σαν μωρά με τα υποκοριστικά που βγάζουμε ο ένας στον άλλο κάθε τόσο, να μιλάμε σε πρώτο πληθυντικό για τα σχέδιά μας, πού θα πάμε το βράδυ, τι θα κάνουμε με το τάδε θέμα, πώς θα το χειριστούμε το άλλο θέμα, αγάπη μου, αγαπούλα μου, μωρό μου, άντρα μου, αγαπουλίني λίνι, λινουλίνι, λινουλινάκι, νακινούλι ούλι, και διάφορες τέτοιες αηδίες.

Κάνω λοιπόν τον σταυρό μου που είμαι αδέσμευτη κι ελεύθερη και συνεχίζω τα μελλοντικά μου σχέδια ξάπλα στον καναπέ, με τσιγάρο και χωρίς κανέναν κυνισμό προς τους ερωτευμένους, ίσα ίσα, με μεγάλο θαυμασμό προς την ικανότητα του ανθρώπου να τα φτιάχνει όλα όπως θέλει. Με μεγάλο θαυμασμό προς τη δύναμη του μυαλού που μπορεί και διαστρεβλώνει τα πάντα και βαφτίζει έρωτα τον φόβο του να πάρει πρέζα, τον φόβο του να βάλει τον ζουρλομανδύα του κανονικά σαν να φοράει το παλτό του, τον φόβο του να αποδεχτεί ότι η τρέλα είναι προς τον εαυτό του και όχι προς τον κακομοίρη που διάλεξε να του τη μεταθέσει. Πραγματικά το θαυμάζω αυτό, γιατί το έχω ζήσει και είναι μαγικό, είναι μαγική η ψευδαίσθηση ότι είσαι ερωτευμένος. Εγώ ευχαρίστως θα το ξαναέκανα και μάλιστα είναι και τζάμπα, ενώ τα έκστασι, οι κόκες και διάφορα άλλα πολύ καλά που υπάρχουνε σου τρώνε τελικά τα λεφτά, είναι επίσης εφήμερα και άντε πάλι στο αδιέξοδο. Ξέρεις, αυτά που πέφτεις πάνω στους ανθρώπους και τους αγαπάς και τους αγκαλιάζεις και νιώθεις ότι έχεις πιάσει τον πάπα από τ' αρχίδια. Όχι, πραγματικά, το θαυμάζω αυτό και μακάρι να το ξαναζήσω, γιατί αλλιώς δεν τη βγάζω έτσι, μόνο με τη συνειδη-

τοποίηση της πραγματικότητας, δεν βγαίνει. Απλώς, αυτήν την εποχή, είμαι καλά μόνη μου και το απολαμβάνω.

Έχει πάει δέκα η ώρα και αποφασίζω να πάω καμιά βόλτα, λέω να περάσω από του Κώστα μήπως είναι κανένας γνωστός, να πιούμε κανένα ποτάκι, να πάρω την Αντιγόνη ή την Έλλη μήπως πάμε προς Κεραμεικό, ή τον Βασίλη για Αερόστατο. Δεν βρίσκω κανέναν και μπαίνω στο αυτοκίνητό μου και κατεβαίνω κέντρο. Μόνη μου, ακόμα καλύτερα. Πατάω γκάζι και βάζω Ντέρτι Εφ Εμ στο ραδιόφωνο, η καλύτερή μου. Δεν πειράζει καθόλου που δεν έχω κανέναν να το μοιραστώ. Θυμάμαι πόσες φορές είχα κάποιον στο διπλανό κάθισμα και βαριόμουνα, ή υπέφερα, ή κρεμιόμουνα από τα χείλη του, ή αγωνιούσα, ή δεν έβλεπα γύρω μου γιατί έβλεπα μόνο αυτόν. Ενώ τώρα με κάτι παλιά της Βίση στο φουλ και με ανοιχτά παράθυρα μ' αρέσει, μέχρι και το καμάκι από το διπλανό αυτοκίνητο το απολαμβάνω.

Σύνταγμα, Πανεπιστημίου, στρίβω αριστερά στην Πεσμαζόγλου για να κόψω για Πειραιώς. Σοφοκλέους, διασχίζω την Αθηνάς, τι ωραία που είναι εδώ με όλους αυτούς τους ξένους στα πεζοδρόμια, με αυτές τις ωραίες μαύρες, είναι σαν μπάρμπι. Ανθρωπίλα, ξεχυμένοι όλοι στον δρόμο, πολύχρωμοι, δύο φιλιούνται, ένας μαύρος με μία Κινέζα, δύο άντρες βρίζονται, μάλλον πρεζόνια, φωνές, ασυνηνοησίες σε ακαταλαβίστικες γλώσσες, της πουτάνας γίνεται. Κι εγώ κολλημένη πίσω από ένα σκουπιδιάρικο σκέφτομαι αυτό που σκέφτονται όλοι μάλλον όσοι παρατηρούν μπροστά τους αυτούς που μαζεύουν τα σκουπίδια. Τι δουλειά κι αυτή.

Σκέφτομαι, επίσης, τι θα άκουγα αυτήν τη στιγμή από αυτόν που θα καθόταν εδώ δίπλα μου, στη θέση του συνοδηγού. Τι το 'θελες να 'ρθεις αποδώ, κολλήσαμε, μπορούσες να έχεις πάει από Ομόνοια, δεν έχει κίνηση τέτοια ώρα, γιατί ήρθες αποδώ και μπίρι μπίρι μπίρι μπί-

ρι. Και αμέσως θα πάθαινα ενοχές πάλι, ότι εκνευρίζεται, ότι θα αργήσουμε, ότι ο άνθρωπος πεινάει, ότι αν είχα πάει από Ομόνοια όντως θα είχαμε φτάσει τώρα, και διάφορα τέτοια που θα με εμποδίζανε να απολαύσω ακόμα και αυτήν την αναμονή πίσω από ένα βρομερό σκουπιδιάρικο, που μου δίνει τη δυνατότητα να παρατηρήσω όλους αυτούς τους ανθρώπους γύρω μου, να δω το ύφος τους, τα γυαλιστερά τους μάτια, τα μικρά μαύρα παιδιά τους με τα φουντωτά μαλλιά και τους ωραίους σφιχτούς κώλους, τόσα πράγματα.

Ανάβω τσιγάρο και δυναμώνω τη μουσική, όσο πάει. Μαύρα γυαλιά φοράααα, μέσα στη νύχτα το παίζω φευγάτη, μου λες να τα βγάλω... Βίσση θεά. Τραγουδάω μόνη μου, δεν με νοιάζει τίποτα, μαυρίλα, μαύρα γυαλιά, πλατεία Θεάτρου. Δεν θα σ' αφήσω να τα δεις ποτέ ξανά, ποτέ ξανά, ρε μαλάκα, τα δυο μου μάτια τα πρησμένα από το κλάμα. Μόνη, μόνη, χίλιες φορές μόνη ανάμεσα σε ξυπόλυτους μαύρους, πίσω απ' τα μαύρα μου γυαλιάαααααα, ουρλιάζω και με έχουν πάρει χαμπάρι και οι σκουπιδιάρηδες. Έλα, κοπελιά, δώσε, δώσ' τα όλα.

Ξαφνικά, ένα δυνατό γκαπ, πάνω στο καπό του αυτοκινήτου μου. Τι έγινε, ρε. Τρομάζω. Εεεε, τι κάνετε, ρε παιδιά, εκσκιούζ μι, εεεε, φωνάζω και το ζευγάρι που έχει ξαπλώσει πάνω στο καπό μου δεν μου δίνει καμία σημασία, συνεχίζουν να φιλιούνται με πάθος, λες και έχουν πέσει στο κρεβάτι τους. Αρχίζουν κάτι σφυρίγματα από το πεζοδρόμιο, κάτι φωνές, κάτι χειροκροτήματα. Το ζευγάρι, ο μαύρος και η Κινέζα, δεν δίνουν καμία σημασία, φιλιούνται, έχουν τα χέρια τους ο ένας στα μάγουλα του άλλου, σφιχτά, για να κρατήσουν τα πρόσωπά τους όσο πιο κοντά γίνεται, για να μην υπάρξει ούτε δευτερόλεπτο χωρίς τα μάτια του άλλου. Αυτός την κοιτάει και τη φιλάει, την κοιτάει και τη φιλάει, συνέχεια, μόνο αυτό. Τίποτα άλλο, τίποτα άλλο

δεν υπάρχει, ούτε εγώ, ούτε το αμάξι μου, ούτε το καπό, ούτε η πλατεία Θεάτρου, ούτε το ανθρώπινο βουητό, ούτε η Βίση, κανένας, μόνο το άσπρο χαμόγελο και τα δύο σκιστά μάτια της κοπέλας που παραδίνονται, σχεδόν λιπόθυμα, στον έρωτα. Ζώα, κορνάρω, κορνάρω και τίποτα, δεν με ακούνε, κοιτιούνται στα μάτια, κάθε τόσο τα ανοιγμένα στόματα κολλάνε μεταξύ τους σαν βεντούζες και αναπνέει ο ένας μέσα στον άλλο. Βάζω μπρος τους υαλοκαθαριστήρες και αφήνω το χέρι μου πατημένο πάνω στην κόρνα, τους μισώ.

Γιατί νιώθω έτσι, γιατί; Επειδή δεν μ' αφήνουν να πάω στη δουλειά μου, επειδή μου έχουν γαμήσει το καινούργιο αμάξι, επειδή το κοπανάνε με πόδια και με χέρια, επειδή αυτή η αναισθησία με τρελαίνει, ή μήπως επειδή τους ζηλεύω; Επειδή δεν πιστεύω, επειδή δεν θέλω να πιστεύω, επειδή εγώ δεν το έχω, επειδή εμένα κανένας δεν με κοιτάζει έτσι. Δεν ξέρω, δεν ξέρω γιατί. Βάζω πρώτη και ξεκινάω, πατάω γκάζι με τους δύο ανθρώπους πάνω στο καπό μου, αρχίζω και κατεβαίνω την Πειραιώς. Αυτός δεν την αφήνει από τα μάτια του, γαντζώνει τα δάχτυλα των ποδιών του κάπου πάνω από την μπροστινή μου ρόδα, και γραπώνεται με τα μακριά του χέρια από την άλλη άκρη του καπό. Το αμάξι τρέχει, η μικρή Κινέζα σφίγγεται πάνω του σαν μαϊμού και δεν φοβάται τίποτα. Τα μαλλιά της ανεμίζουν σαν μαύρες φλόγες, το φιλί γίνεται ακόμα πιο σίγουρο, ούτε που γυρίζουν να με κοιτάζουν. Εγώ τρέχω, τρέχω, αφήνω την Αθήνα πίσω μου και στρίβω για Ελευσίνα.

Φιληθείτε, ζώα, αφήστε με να σας κοιτάζω μέχρι να καταλάβω τι σκατά μου συμβαίνει, να δω τουλάχιστον πίσω από το τζάμι πόσο αντέχει αυτό το πράγμα, πόσο αντέχει στον φόβο του θανάτου, πότε σταματάει το φιλί. Εσάς σας χτυπάει ο αέρας, εγώ με ανεβασμένα παράθυρα δεν καταλαβαίνω Χριστό εδώ μέσα. Εσείς με ένα απότομο

φρενάρισμα θα σκοτωθείτε, εγώ ούτε γρατζουνιά, εγώ έχω τη μουσικουλά μου, είμαι ελεύθερη εγώ, θα κάνω και τον γύρο της Πελοποννήσου αν χρειαστεί, για να δω πότε θα πάρετε τα μάτια σας ο ένας από τον άλλο, πότε θα καταλάβετε ότι είμαι κι εγώ εδώ, πότε θα αρχίσετε να κοιτάτε την ωραία φύση γύρω σας, πιασμένοι από το χέρι φυσικά, αλλά με τα βλέμματα αλλού, ο ένας στο βουνό, ο άλλος στη θάλασσα, κι ο καθένας με τις σκέψεις του, χωμένος στον εαυτό του, εκεί που επιστρέφει πάντα. Πιείτε και λίγο νεράκι τώρα.

Γελάω και τους ρίχνω νερό για τα τζάμια. Πιείτε, πιείτε και νεράκι του Θεού. Πετάω με μανία νερά στο παρμπρίζ μου και πάλι δεν αλλάζει τίποτα. Ο ένας πίνει από το στόμα του άλλου, τα κολλημένα σώματα δεν καταλαβαίνουν από βροχές, τρέμουν ενωμένα πάνω στο καπό, σφίγγονται και φουσκώνουν τα μπράτσα τους, πρήζονται οι φλέβες στον λαιμό, απ' την προσπάθεια να κρατηθούν. Στηρίζονται μόνο στα δάχτυλα των ποδιών του μαύρου, που πιέζουν και βουλιάζουν τη λαμαρίνα μου σαν σιδερένιοι γάντζοι, σαν βίδες, τόση δύναμη έχουν, όλο το υπόλοιπο είναι μια αγκαλιά που αντιστέκεται στην ταχύτητα.

ΜΑΙΡΗ ΚΟΝΤΖΟΓΛΟΥ

Ώρες κοινής ανησυχίας

2021

Νους υγιής...

ΕΒΑΛΕ ΠΑΛΙ ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΚΟΛΑΝ, αυτό που η Πέρσα λέει ότι την κολακεύει και κρύβει τα κιλά που πήρε. Φανελάκι κολλητό μαύρο, μπουφάν trendy σομόν, αθλητικό πατούμενο ακόμα πιο trendy, ακουστικά στ' αυτιά, ρολόι με παλμογράφο, τζόκεϊ, γυαλί.

Στην τρίχα!

Τώρα που κάπως έχουν χαλαρώσει τα μέτρα, γιατί υπήρξαν εκατομμύρια θάνατοι από καρδιακά εξαιτίας της κλεισούρας και της ακινησίας, τώρα στέλνει κάθε πρωί μήνυμα στο 6 και πηγαίνει στις Πέρσας, τρία τετράγωνα παρακάτω, επί της οδού Ανεξαρτησίας. Πίνουν καφέ για κανένα δώρο, μπορεί και τρίωρο. Αμίλητες. Δεν έχουν πια τι να πούνε. Δεν δουλεύουν, δεν πηγαίνουν πουθενά, δεν βλέπουν φίλους, δεν έχουν γκόμενους να πεις πως θα τους θάψουν για καμιά ώρα, να περάσουν καλά.

Όλα αυτά, μέχρι πριν από επτά μέρες.

Όμως την περασμένη βδομάδα που τυχαία είχε βάλει το στενό κολάν και όχι τη φαρδιά της φόρμα, συνάντησε τον άνδρα των ονείρων της. Ή περίπου... Πώς να είναι σίγουρη, όταν το μισό πρόσωπο είναι κρυμμένο πίσω από μάσκα;

Τον είχε εντοπίσει από μακριά, διένυαν μέρες με σταγόνες ελευθερίας κι αυτή μέρες απόλυτης ερωτικής ξηρασίας. Ο εν λόγω έκανε βόλτα τον σκύλο του και ήταν ωραία φιγούρα. Και ο σκύλος ωραία φιγούρα ήταν. Αυτό που λέμε ταιριαστοί. Να, τέτοια χαζά σκεφτόταν και, ενώ κανονικά θα έπρεπε να στρίψει αριστερά για να κόψει δρόμο –έχει σιχαθεί το περπάτημα τον τελευταίο καιρό!–, τράβηξε ίσια. Ήθελε να τον δει από κοντά, ό,τι και όσο μπορούσε, τέλος πάντων, ακόμα και το οφθαλμόλουτρο είναι κάτι μπροστά στο τίποτα.

Πλησιάζοντας είχε προσποιηθεί τη λαχανιασμένη που τώρα πάει αργά για να κατεβάσει παλμούς, εντάξει, κάτι αραιές επισκέψεις στα γυμναστήρια της είχαν μάθει τα βασικά. Όσο για τις υποκριτικές της ικανότητες... Τι να λέμε τώρα, έπαιρνε και πρώτο ρόλο στο Εθνικό. Και χωρίς μέσον, όπως είχε βγει βρόμα, έτσι;

Είχαν κοιταχθεί. Κάτι σαν γέλιο φάνηκε στα μάτια του, σαν να 'ταν έτοιμος να πει καλημέρα. Εκείνη τίποτα, ύφος αθλητικό –ανάθεμα κι αν ήξερε πώς είναι–, προσπέραση με τροχάδην και άπειρο στίλ. Ύστερα είχε κάνει τον γύρο του τετραγώνου –ουφ!, ένα παραπάνω, γαμώ την ατυχία της!– και προσέγγισε το σπίτι της Πέρσας από άλλη πλευρά.

Το σκηνικό είχε επαναληφθεί την επομένη, ο άντρας ήταν ακριβώς στο ίδιο σημείο. Αυτή τη φορά, ψυλλιασμένη, τον εντόπισε νωρίτερα και άρχισε αμέσως να τρέχει. Προσέγγιση. Κοίταγμα. Δισταγμός. Έφυγε.

Α, κι αυτό. Είχε ρίξει μια φιλική ματιά στον σκύλο. Όχι πως τρελαινόταν κιόλας για τα ζώα, το αντίθετο.

Την τρίτη μέρα, κούνησαν και οι δυο τα κεφάλια σε χαιρετισμό, απόλυτα συγχρονισμένοι. Κάπως είχε νιώσει αλλά, εξαντλημένη ήδη από το jogging, γιατί είχε ξεκινήσει να τρέχει από το σπίτι της φοβού-

μενη μήπως τον συναντούσε λίγο νωρίτερα, δεν ήθελε να γίνει ρεζίλι. Αυτός όμως, βράχος ακίνητος θαρρείς, ήταν πάλι στο ίδιο ακριβώς σημείο. Τι διάολο, φυτεμένο τον είχαν!

Την τέταρτη, της είπε χαμογελαστός –το υπέθεσε το χαμόγελο– της είπε, καλημέρα και μπράβο της που έτρεχε κάθε μέρα. Εκείνη κόντεψε να κατουρηθεί από τη χαρά της όμως έκανε μόνο ένα νεύμα. Ως όφειλε σαν σοβαρή αθλήτρια που δεν σπαταλούσε δυνάμεις και αναπνοές επί ματαίω... ματαίω... Ματέο;

Την πέμπτη μέρα ήταν αποφασισμένη. Σταμάτησε μπροστά του κάνοντας τροχαδάκι επιτόπου και χαμογέλασε πρόσχαρα, με την ελπίδα να είχε ακτίνες X –και Ψ δηλαδή να είχε, δεν τη χαλούσε–, μήπως είχε ακτίνες στα μάτια και καταλάβαινε το χαμόγελό της πίσω από τη μάσκα.

«Πώς πάμε;» ξεπέρασε τους δισταγμούς, τι στην ευχή, πόσες μέρες να έτρεχε ακόμη!

«Να... εδώ...» κόμπιαζε ο άντρας και της το χαλούσε, δεν μπορούσε τους αμίλητους, ας της έλεγε κάτι!

Αυτός όμως... μούγγα.

«Τι ωραίο το σκυλάκι! Πώς το λένε;» του έδωσε ακόμη μια ευκαιρία.

«Ρεγγίνα!»

Δεν το 'πιασε, δεν κατάλαβε, το 'χετε παρατηρήσει και σεις πως με τη μάσκα δεν ακούς καλά; Κάτι μεταξύ ρέγγας και ρετσίνας της φάνηκε, έψαξε κάτι έξυπνο να πει.

«Κανίς, ε;» ό,τι της ήρθε πρόχειρο, είπαμε, με τα σκυλιά, δεν το 'χε.

«Δυκόσκυλο...» απάντησε, κάπως σαν να ντρεπόταν. Μάλλον για πάρτη της. Αλλά μπορεί και εν ονόματι του σκύλου. Σκύλας...

«Αααα...» χαντακώθηκε κι έφυγε με σπριντ. Που εντυπωσίασε και την ίδια.

Την έκτη μέρα, χθες δηλαδή, αδιαθέτησε. Πονούσε η κοιλιά, πονούσε και η μέση της. Ντρεπόταν κιόλας. Άκου εκεί κανίς το θηρίο!

«Μην τυχόν και δεν πας!» την απείλησε η Πέρσα που φυσικά τα ήξερε όλα.

«Στη βράση κολλάει το σίδερο!»

Πήγε. Κι ας μην κατάλαβε ποτέ τι σήμαινε αυτή η παροιμία.

«Γεια...» λαχανιασμένη, αλλά αυτή τη φορά πραγματικά.

Πες πες, είχε αρχίσει να τρέχει για κανένα τεταρτάκι και όλο το αύξανε.

«Καλώς την!»

Η θερμή υποδοχή που της επεφύλαξαν, αφεντικό και σκύλος, την ξάφνιασε, έχασε τα λόγια της. Αν υποθέσουμε πως τα 'χε κάπου φυλαγμένα.

Κλότσησε δυο πετρούλες σαν οχτάχρονη, τράβηξε αυτός το λουρί του σκύλου που της έκανε χαρές. Αδύνατον να θυμηθεί όνομα και φύλο. Του σκυλιού, έτσι; Πάντως για αρσενικό της έμοιαζε.

Έκανε την αρχή με τα χίλια ζόρια αυτός, εκείνη το κατάλαβε πως έφαχνε τις λέξεις στο καλυμμένο του στόμα, τέλος πάντων, σταύρωσαν με το ζόρι δυο κουβέντες.

Πώς περνάμε, χάλια.

Πόσο έχουμε βαρεθεί, πολύ.

Τι κάνουμε, τίποτα.

Πώς μας φαίνεται η κατάσταση, μαυρίλα.

Να πιούμε κανένα καφέ; Να πιούμε.

Πότε; Πότε, για; (Θεσσαλονικιά γαρ...)

***

Και μετά σιωπή...

«Θα τα... πούμε... αύριο;» τη ρώτησε με δισταγμό και ξενέρωσε του κερατά. Ούτε μια γνωριμία της προκοπής να μην μπορείς να κάνεις πια, ζωή είναι αυτή;

Πονούσε και η κοιλιά της, αί σιχτίρ για χαραμισμένα ωάρια!

Κωλοκατάσταση παντού και από παντού, της έδινε στα νεύρα.

Ήξερε πως ήταν απαράδεκτη, αλλά όταν συγχυζόταν δεν κρατούσε το στόμα της κλειστό. Ποιος την άκουγε την Πέρσα.

Είσαι απότομη, ρε φίλε, της λέει πάντα. Και έτσι χάνεις!

Τι έχει δηλαδή και το χάνει, θα της το πει κανείς αυτό!

«Κοίτα... Πώς σε λένε; Τηλέμαχος, μάλιστα. Κοίτα, Τηλέμαχε, να σου πω... δεν κάνω jogging... Για καφέ στις φιλενάδες μου πηγαίνω κάθε πρωί...»

Την κοίταξε. Σαν να της φάνηκε πως πίσω από τη μάσκα ξεφύσησε. Με ανακούφιση.

«Ούτε ο σκύλος... η σκύλα... είναι δική μου... Έμεινα άνεργος και βγά-ζω βόλτα σκυλιά...»

Σήμερα, λοιπόν, έβαλε πάλι το κολάν, φανελάκι κολλητό, μπουφάν trendy, αθλητικό πατούμενο πιο trendy, ακουστικά στ' αυτιά, ρολόι με παλμογράφο, τζόκεϊ, γυαλί.

Τρέχει να τον συναντήσει. Να τους συναντήσει. Τέτοια άδολη χαρά που είχε δει στα μάτια τους, αφεντικού και σκύλου... σκύλας... πρώτη φορά...

Είπαν πως θα πάρουν καφέ στο χέρι και θα τον πιούνε στο πόδι.

Κι ό,τι ήθελε προκύψει, την καραντίνα τους μέσα!

ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ

Είμαι όσα έχω ξεχάσει

2019

I

ΉΤΑΝ ΤΗ ΜΑΚΡΙΝΗ ΕΚΕΙΝΗ ΕΠΟΧΗ ΠΟΥ ΞΕΝΥΧΤΟΥΣΑ. Γύριζα σπίτι στις τέσσερις και στις πέντε το πρωί κι έβρισκα τον πατέρα μου στο καθιστικό της κουζίνας να ξημερώνεται λύνοντας σταυρόλεξα. Στα είκοσί μου, με εντυπωσίαζε το ότι ένας άνθρωπος μπορεί να ξυπνά μέσα στη νύχτα και να μην μπορεί μετά να ξανακοιμηθεί. Κάποτε τον ρώτησα γιατί είναι συνεχώς ξύπνιος τέτοια ώρα, γιατί δεν προσπαθεί να ξανακοιμηθεί. Μου απάντησε ότι δεν μπορούσε και όταν τον ρώτησα γιατί δεν μπορούσε, μου είπε ότι φοβόταν. Φοβόταν πως ένα χέρι θα έρθει μέσα στο σκοτάδι και θα τον αρπάξει.

Χέρι; Τι χέρι; τον ρώτησα έκπληκτος και τότε εκείνος, με το θλιμμένο χαμόγελο του ανθρώπου που μοιάζει να ενδίδει οριστικά στην παραίτηση, μου απάντησε: *το χέρι του πατέρα μου.*

Αυτό ήταν το πρώτο ίχνος; Όχι, δεν ήταν αυτό. Κάτι άλλο είχε προηγηθεί. Κάτι που είχα κρυφακούσει, κουκουλωμένος κάτω από τα σκεπάσματά μου έφηβος, κάπου ανάμεσα στον ύπνο και τον ξύπνιο. Ήταν νωρίς ένα πρωί και τους άκουσα από την κρεβατοκάμαρά τους να συζητούν ξαπλωμένοι, τον πατέρα μου να διηγείται ένα νυχτερινό

του όνειρο στη μητέρα μου. Είχε ονειρευτεί τον πατέρα του, είπε. Χρόνια είχε να τον δει στον ύπνο του και, ένα παράξενο πράγμα, τον είδε καθισμένο στο παγκάκι του πάρκου που βρίσκεται στη συμβολή Οινόης και Ξάνθου, ένα από τα πιο μοναχικά πάρκα της Γλυφάδας. Ο πατέρας του, είπε, έδειχνε πολύ ήρεμος, κοίταζε την παιδική χαρά, το χαλίκι γύρω από τα πόδια του, τους περήφανους ευκάλυπτους. Κοίταζε αχόρταγα, όπως και όταν ζούσε, λες κι έβλεπε τον κόσμο γύρω του για πρώτη φορά. Με το που ξύπνησε, το όνειρο χάθηκε και του ήρθε ξανά εκείνη η νύχτα· η νύχτα που έφεραν σπίτι τον πατέρα του ξαπλωμένο πάνω σε μια πόρτα.

Η μητέρα μου του συνέστησε κάπως επιτακτικά να πάρει ένα χάπι για να ηρεμήσει. Ο πατέρας μου δεν άκουσε ή προσποιήθηκε ότι δεν άκουσε τι του έλεγε και αμέσως μετά, χωρίς διακοπή, τη ρώτησε – με μια αγωνία τώρα – αν ποτέ τής είχε πει πόσες φορές στη ζωή του είχε σκεφτεί να πάει να τον βρει να πάει να βρει αυτόν που το έκανε, τον άνθρωπο που σκότωσε τον πατέρα του. Να πάει να τον πιάσει και να του ζητήσει τον λόγο.

Αυτό μου το έχεις ξαναπεί, άκουσα τώρα τη μητέρα μου να ψιθυρίζει κουρασμένα. Δεν το έκανες ποτέ όμως, πρόσθεσε έπειτα από μια παύση. Όχι, ήταν αλήθεια, δεν το είχε κάνει και τώρα το είχε βάρος στη συνείδησή του, όταν έβλεπε τέτοια πράγματα στον ύπνο του. Από τότε που αρρώστησε, είπε, είναι σαν να επιστρέφουν όλα, κι εκείνος είναι πάλι όπως τότε, δεκαπέντε χρονών παιδί.

Για λίγο δεν μίλησε κανένας, ίσως κάποιος από τους δύο να αναστέναξε βαριά – μάλλον η μητέρα μου, αλλά δεν είμαι βέβαιος. Κάποτε άκουσα τον πατέρα μου να λέει – μάλλον να αναρωτιέται: Και τι νόημα θα είχε; Θα είχε κανένα νόημα να κάνει κάτι τέτοιο; Να πάει να βρει αυτόν που σκότωσε τον πατέρα του; Και τι θα του έλεγε;

Μια από τις φορές που με πήγε στο σχολείο με το αυτοκίνητο
τόλμησα να τον ρωτήσω τι είχε συμβεί τότε, παλιά, με τον πατέρα του.
Έκανε ότι δεν άκουσε, ποντάρισε στην ελλειμματική του ακοή
ποντάρισε στη δυσκολία μου να θέσω ξανά το ίδιο ερώτημα
κι όταν έφτασε στο σχολείο, αντί να σταματήσει
αυτός συνέχισε την πορεία του κοιτώντας μπροστά
Νόμισε ότι ήταν μόνος του στο αυτοκίνητο –
μάλλον: ήταν μόνος του στο αυτοκίνητο.
Δεν έφταιγε η ερώτησή μου, το είχε ξανακάνει
με πήγαινε στο σχολείο αλλά δεν με άφηνε ποτέ στο σχολείο,
χαμένος στον κόσμο του, σε κάποιο όνειρο καθώς οδηγούσε,
ένα παραδείσιο πουλί από αυτά που πετάριζαν μπροστά στα έκπληκτα
μάτια των Ολλανδών εξερευνητών του δεκάτου εβδόμου αιώνα
ένα πουλί που οι Ολλανδοί αστρονόμοι
έκαναν αστερισμό του νοτίου ημισφαιρίου
μια Τουκάνα
μια Τουκάνα έβλεπε κι ο πατέρας μου
έναν αστερισμό μέρα μεσημέρι ή νωρίς το πρωί
μα δεν του χαρίστηκα, τον ρώτησα ξανά μιαν άλλη φορά
Τον σκότωσαν, έτσι δεν είναι; του είπα
και τότε, αυτός σώπασε για λίγο, κοίταξε έξω απ' το παράθυρο,
με το ίδιο ύφος δυσφορίας που είχε όπως
και όταν παραλάμβανε τον έλεγχο προόδου απ' το γυμνάσιο,
αυτή την άθλια βαθμολογία, τη μόνιμη απογοήτευση
οι καθηγήτριες να του λένε:
είναι στον κόσμο του ο Ηλίας,
αφηρημένος, βυθισμένος
μα εκείνη τη μέρα στο αυτοκίνητο δεν ήμουν στον κόσμο μου

*τον ρώτησα ξανά: Τον σκότωσαν, έτσι δεν είναι; Τότε, παλιά;
Είπε μονάχα, ξερά και κοφτά: Αυτά τα πράγματα δεν είναι
για να μνημονεύονται.*

Το βούλωσα.

Καλύτερα να τον είχα ρωτήσει γι' αυτό το παραδείσιο πτηνό, σκέφτηκα.

ΕΝΑ ΜΕΣΗΜΕΡΙ, ΕΜΦΑΝΙΣΤΗΚΕ ΞΑΦΝΙΚΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ, την ώρα του μαθήματος, και ζήτησε από την καθηγήτρια να μου επιτρέψει να τον ακολουθήσω. Αυτό δεν το είχε ξανακάνει, να έρθει έτσι στο σχολείο, στα μισά των μαθημάτων και να με μαζέψει. Καθώς περπατούσαμε προς το αυτοκίνητο –ο μεγαλύτερος αδελφός μου περίμενε ήδη στο οικογενειακό καφέ Σιτροέν «Βάτραχο», καθισμένος στη θέση του συνοδηγού–, μου εξήγησε ότι είχε έρθει να με πάρει για να πάμε και οι τρεις μαζί στο νοσοκομείο, να δούμε τη γιαγιά μας, τη μητέρα του. Πέθαινε κι έπρεπε να την αποχαιρετήσουμε.

Τον πατέρα του πατέρα μου δεν τον γνωρίσαμε ποτέ, δεν ακούσαμε ποτέ γι' αυτόν μεγαλώνοντας στο πατρικό μας στη Γλυφάδα, προλάβαμε ωστόσο τη γυναίκα του, την Αγαθή, την οποία όμως ελάχιστα ζήσαμε καθότι έμενε μακριά από εμάς, ανάμεσα Αχαρνών και Πατησίων, στην οδό Πιάτμου, στο σπίτι της μεγαλύτερης αδελφής του πατέρα μου, της Δώρας.

Στην πραγματικότητα, το μόνο που θυμάμαι από την Αγαθή είναι εκείνη την ημέρα στο νοσοκομείο, το μόνο που θυμάμαι είναι το τέλος της. Καθλωμένη στο κρεβάτι, διάτρητη από καθετήρες και ορούς, ανήμπορη να κάνει την παραμικρή κίνηση, η 83χρονη Αγαθή ξεψυχούσε αργά, παρακολουθώντας όμως με μάτι άγρυπνο και υγρό τις χειρονομίες των νοσοκόμων. Το σώμα της είχε ανοίξει από την κατά-

κλιση, οι μέρες της ήταν μετρημένες, μα κάθε φορά που έβλεπε τις νοσηλεύτριες να ρυθμίζουν τα σωληνάκια της, μούγκριζε σαν ζώο που το έπνιγαν, από φόβο μήπως της τα αφαιρέσουν και δεν μπορέσει να ζησει μία ακόμα ώρα περισσότερο, μισή, δέκα λεπτά, ένα λεπτό έστω.

Ο αδελφός μου ήταν ο αγαπημένος εγγονός της γιαγιάς, καθώς όντας οκτώ χρόνια μεγαλύτερος από μένα την έζησε λίγο περισσότερο, κυρίως όμως έφερε το όνομά του ανδρός της, του δολοφονημένου παππού: *Νίκος*. Είχε πάψει από ώρα να με πειράζει για το πόσο άχρηστος ήμουν στο σχολείο και τώρα έκλαιγε με αναφιλητά σκυμμένος πάνω από την Αγαθή, όσην ώρα εγώ διασκέδαζα παρατηρώντας τη γριά που νοσηλευόταν στο διπλανό κρεβάτι. Έδειχνε μεγαλύτερη απ' την Αγαθή, όμως η γλωσσική της επάρκεια παρέμενε ακέραιη, σχεδόν νεανική.

Διασκέδαζα διότι την έβλεπα και την άκουγα να βρίζει τον στωικό άνδρα της και να τον κατηγορεί ότι όλα αυτά τα χρόνια δεν την άγγιξε ποτέ, δεν την έκανε να νιώσει γυναίκα, αλλά την άφησε παρθένα και αυτά όλα μπροστά στα έκπληκτα μάτια των δύο ενήλικων γιων τους οι οποίοι προσπαθούσαν γεμάτοι ντροπή να την κάνουν να σωπάσει.

Κοιτούσα έκπληκτος, τότε το σκηνικό δίπλα μας, τότε τον αδελφό μου που σπάραζε σαν μικρό παιδί και τότε τη ζαρωμένη γιαγιά μου. Δεν μου ήταν εύκολο να το χωνέψω όλο αυτό, θέλω να πω, αυτή την απόλυτη εξαθλίωση και, ταυτόχρονα, την εξωφρενική θέληση για ζωή, τη διαβολεμένη επιμονή της άγνωστης γριάς, η οποία, πεθαίνοντας και αυτή, ήθελε να υπενθυμίσει στους άνδρες της ζωής της ότι παρέμενε γυναίκα με επιθυμία και νοσταλγία για την ηδονή της ζωής. Δεν μπορούσα όμως να χωνέψω και την εξίσου διαβολεμένη επιμονή της Αγαθής να κρατηθεί ζωντανή, παρά τους πόνους και παρότι γνώριζε ότι ήταν πέρα για πέρα αποκρουστική όχι μόνον στα παιδιά της και στα εγγόνια της, αλλά πρωτίστως στον ίδιο της τον εαυτό.

Με την άγνοια και την αυθάδεια του εφήβου απόμεινα να κοιτάζω αμήχανος, όχι όμως δίχως ντροπή, αδυνατώντας να συναισθανθώ το κοινότοπο, καθημερινό δράμα που εκτυλισσόταν μπροστά στα μάτια μου. Σχεδόν προσευχόμουν να ακούσω τον πατέρα μου να λέει εκείνο το χαρακτηριστικό του, *Ελάτε, φύγαμε*, για να πάψει ο αδελφός μου να κλαίει φέρνοντάς με σε δύσκολη θέση, επειδή ούτε καν είχα πλησιάσει προς το να βουρκώσω, κυρίως όμως διότι κάτι μέσα μου αρνιόταν να ανεχθεί τον μεγαλύτερό μου αδελφό να αναλύεται σε λυγμούς δημοσίως.

Τι ήξερα για τη γιαγιά μας την Αγαθή; Ήξερα ότι δεν γνώρισε μητέρα διότι πέθανε όταν τη γεννούσε; Όχι. Ήξερα ότι της άρεσε να διαβάξει; Όχι. Ότι ξεκοκάλιζε τις εφημερίδες; Όχι. Ήξερα ότι στα είκοσι τόσα της έθαψε βρέφος έναν γιο; Όχι. Ότι έτρεφε μια βαθιά, ανεξήγητη αδυναμία στους Τσάρους της Ρωσίας; Όχι, όχι. Ότι έθαψε πρόωρα ένα από τα αδέρφια της; Ούτε αυτό. Ότι στα σαράντα πέντε της, μια νύχτα, έμεινε χήρα; Όχι, όχι, τότε δεν ήξερα τίποτα. Αγνοούσα τα πάντα – και πώς θα μπορούσε να γίνει αλλιώς; Ήμουν δεκατριών, δεν ήξερα απολύτως τίποτα, κυρίως δεν ήξερα τι σημαίνει στ' αλήθεια αποχαιρετισμός.

Η γιαγιά η Αγαθή πέθανε λίγες μέρες μετά. Ο πατέρας μου έφυγε με τις δύο αδελφές του, τη μεγαλύτερή του Δώρα και τη μικρότερή του Βιβή (έναν από τους πιο καλούς ανθρώπους που περπάτησαν πάνω σ' αυτή τη γη), για να κηδέψουν τη μάνα τους στο Αγρίνιο, όπου και τους μεγάλωσε. Η Αγαθή είχε γυρέψει το αυτονόητο: να ταφεί πλάι στον άνδρα της.

Τις νύχτες που ξυπνάω ανήσυχος και δεν μπορώ να ξανακοιμηθώ
—παρήλθαν προ πολλού οι χρόνοι εκείνοι
όπου ο ύπνος μου ήταν μακρύς και αδιατάρακτος—
τους σκέφτομαι όλους, σκέφτομαι ότι όπως κάποια αστέρια
έπαιψαν πεθαίνοντας να αποτελούνται από ύλη έτσι και οι νεκροί
έχουν πάψει να αποτελούνται από σάρκα, αίμα, μυς, οστά
κι ωστόσο η απουσία τους, οριστική, καθολική, αμετάκλητη,
είναι συχνά μια συγκαλυμμένη παρουσία.
Έχουν πάψει να βρίσκονται στο σπίτι, στη δουλειά, στον πόλεμο,
στον αέρα
είναι απλωμένοι παντού, σε όλους τους χρόνους
σαν σε μουσείο κέρινων ομοιωμάτων όλοι τους
στέκονται γύρω μου
ακούνητοι, σιωπηλοί, αυστηροί, κατάχλωμοι και ανέκφραστοι
βλέπω κι εμένα ακίνητο ανάμεσά τους
πόσο μικρός ήμουν, πόσο μικρός είμαι ακόμα, πόσο μικρός
θα πεθάνω κι εγώ κάποτε — στο βάθος
όσο ηλικιωμένος κι αν πεθάνεις μικρός πεθαίνεις
Οι νεκροί βρίσκονται κάπου πολύ μακριά, όμως βρίσκονται
άρχισα να το ψυχανεμίζομαι απ' όταν κρυφάκουσα τους γονείς μου
να ψιθυρίζουν στο διπλανό δωμάτιο
απ' όταν ο πατέρας μου μιλούσε για το απειλητικό χέρι μες στο σκοτάδι
χαμένος σε αυτές τις σκέψεις ξεκινάς να θέσεις
ορισμένα βασανιστικά ερωτήματα
γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι δεν θα λάβεις καμία απόκριση
μονάχα ιστορίες, αφηγήσεις
κάποιες συνέβησαν στ' αλήθεια,
άλλες μοιάζουν διαστρεβλωμένες από τη μνήμη

αδύνατον να διασταυρωθεί πια η εγκυρότητά τους
όμως πάντοτε κάτι μένει σαν κατακάθι,
επίγευση γεγονότων που δεν έζησες ποτέ
το πνεύμα μιας εποχής, η αύρα ενός ανθρώπου
του πιο δεδομένου ανθρώπου της ζωής σου
ο οποίος όμως δεν υπήρξε ποτέ δεδομένος
κι εσύ άργησες πολύ να το καταλάβεις.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ

Ανθολογία διηγημάτων

2021

Η φωτογένεια

Στον Αντώνη και τον Θανάση,
τους Διόσκουρους

ΤΗΝ ΙΔΕΑ ΜΟΥ ΤΗΝ ΚΟΛΛΗΣΕ ΕΝΑΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ στην πατρίδα μου, πριν από πενήντα χρόνια ακριβώς, δηλαδή το 1950, και έκτοτε μου έγινε *έμμονη ιδέα, idée fixe*, που λένε: *Δεν έχω φωτογένεια!*

Δηλαδή δεν ήταν ακριβώς φωτογράφος. Απλώς, είχε αποκτήσει μια φωτογραφική μηχανή και ψευτοζούσε κάνοντας τον φωτογράφο: Πήγαινε στα πανηγύρια, σε κανένα γάμο, σε τίποτε βαφτίσια –μολονότι γάμοι και βαφτίσια γινόντουσαν ολοένα και πιο σπάνια–, κι έβγαζε φωτογραφίες για αστυνομική ταυτότητα ή για το Λευκό Δελτίο, που μας επέτρεπε να κυκλοφορούμε στην επαρχία μας, στην Ελεγχόμενη Ζώνη. Εκείνη τη χρονιά ενηλικιώθηκα κι εγώ και χρειαζόμουν και τα δύο, και ταυτότητα και Δελτίο. Παραμεθόριος ήταν, περιοχή της Μουργάνας, και η επομένη του Συμμοριτοπολέμου – καταλαβαίνεις!

Πήγα λοιπόν στον φωτογράφο μας. Μ' έβαλε να καθίσω σε μια καρέκλα στην αυλή του, αντίκρυ στον ήλιο, έσκυψε πάνω στο μαύρο κουτί, που το είχε κρεμασμένο στον λαιμό γι' ασφάλεια, μου 'δειξε με

την παλάμη του μια δεξιά μια αριστερά, είπε «εκεί» και «ακίνητος τώρα», και πάτησε το κουμπί. Με βεβαίωσε πως οι φωτογραφίες θα ήταν έτοιμες σε καμιά δεκαριά μέρες που θα τέλειωνε το φιλμ –ήταν κιάλας προς το τέλος του, είπε– και θα το 'στελνε στα Γιάννενα για εμφάνιση. «Θα βγουν εβδομαδιαίες» πρόσθεσε.

Πραγματικά, στις είκοσι μέρες περίπου με φώναξε να πάρω τις φωτογραφίες. Όταν τις είδα, τρόμαξα: λιπόσαρκος, με πρόσωπο ρυτιδωμένο από τις κακουχίες, με στόμα μισάνοιχτο, με λαιμό που μόλις κατάφερνε να στηρίξει το κεφάλι μου.

«Αυτές είναι;» ρώτησα.

Για να είμαι ειλικρινής, ήταν η πρώτη μου φορά που έβλεπα σε «εβδομαδιαίες» φωτογραφίες το πρόσωπό μου και δεν το αναγνώριζα.

«Εγώ είμαι αυτός;» απόρησα και πήγα να διαμαρτυρηθώ: «Πώς μ' έχει κάνει έτσι;...»

«Δεν έχεις φωτογένεια!» μου είπε εκείνος με βεβαιότητα και μου 'δωσε τις οχτώ φωτογραφίες.

Χρειαζόμουν μόνο τέσσερις.

«Τέσσερις και τέσσερις οχτώ» είπε. «Αυτές είναι εβδομαδιαίες, δεν βγαίνουν λιγότερες».

Ούτε με οχτώ ούτε με δεκάξι μπορούσε να βγάλει το ψωμί του μ' αυτή τη δουλειά, και τον άλλο χρόνο έφυγε για την Αμερική και δεν ξαναγύρισε. Έφυγα κι εγώ για να κάνω τις σπουδές μου, αυτές που έκανα, κουβαλώντας μέσα μου τη βεβαιότητα πως δεν έχω «φωτογένεια», βεβαιότητα που, είναι αλήθεια, με ανακούφιζε κάθε φορά που χρειαζόταν να βγάλω «εβδομαδιαίες φωτογραφίες» κι έβλεπα το πρόσωπό μου. Γιατί στο βάθος, όταν το έψαχνα, αισθανόμουν κάτι που μου 'φερνε μελαγχολία, σαν να υστερούσα απέναντι στους άλλους και δεν ήθελα να το σκέφτομαι. «Δεν έχω φωτογένεια» έλεγα και το

ξεπερνούσα. Άλλωστε οι φωτογραφίες που χρειάστηκε να βγάλω κατά καιρούς δεν προορίζονταν για κοινή θέα.

Πέρασαν τα χρόνια όπως πέρασαν, άρχισα να γράφω και να δημοσιεύω διηγήματα, έβγαλα και τα πρώτα μου βιβλία. Ούτε ιδέα βέβαια πως θα χρειαζόταν να βγάλω φωτογραφίες και γι' αυτή τη δουλειά. Έβλεπα τα πορτρέτα των μεγάλων συγγραφέων μας, του Παλαμά λ.χ., του Ξενόπουλου, του Καβάφη, του Καζαντζάκη, αλλά αυτοί ήταν πρόσωπα μυθικά! Μήτε καν μου περνούσε από το μυαλό η σκέψη πως ήταν δυνατό να παραγγείλω πορτρέτο για τον εαυτό μου. Τα πρώτα βιβλία μου βγήκαν χωρίς φωτογραφία μου στο οπισθόφυλλο ή στο φτερό του εξωφύλλου, όπως έγινε τώρα του συρμού.

Έτσι είχαν τα πράγματα, όταν, μια χρονιά, ένας γνωστός μου που έβγαζε ένα από τα λογοτεχνικά περιοδικά εκείνου του καιρού μού ζήτησε μια φωτογραφία μου, για να συνοδέψει το κείμενο που του είχαν στείλει για το πρόσφατο τότε βιβλίο μου.

«Τι είδους φωτογραφία;» τον ρωτώ.

«Πορτρέτο» μου λέει. Αιφνιδιάστηκα.

«Ξέρεις, δεν έχω πρόχειρη» κατάφερα να ψελλίσω. «Να πάω κάποια μέρα, να βγάλω».

«Δώσε μου τώρα ό,τι έχεις, γιατί δεν προλαβαίνω. Αλλά, βρε παιδί μου, βγάλε μερικές να τις έχεις. Όλο και κάπου θα σου χρειαστούν».

«Εβδομαδιαίες;»

«Ξέρω 'γω; Πορτρέτα».

Έψαξα στα συρτάρια μου, βρήκα μια αναμνηστική φωτογραφία που μ' έδειχνε κάτι να σκαλίζω στο έδαφος, χωρίς να φαίνεται καλά το πρόσωπό μου, και του την πήγα.

«Αυτή θα βάλεις;» μου λέει. «Εδώ δεν φαίνεται το πρόσωπό σου. Ο αναγνώστης πρέπει να το βλέπει, να παραβάλει τα χαρακτηριστικά

του προσώπου σου με του έργου σου, να πιάσει το αυθεντικό σου ύφος».

Με ζώσανε τα φίδια.

«Μα αυτό ακριβώς δείχνει η φωτογραφία που σου φέρνω: σκάβω το χώμα της πατρίδας μου, αυτό κάνω και στο βιβλίο μου...»

«Τρίχες!» μου κάνει κυνικά. Αυτά είναι διανοουμενίστικα, αφηρημένα, δεν έχουν αμεσότητα.

Τι να του έλεγα; Άλλαξα δέκα χρώματα. Μαζί με το πρόσωπό μου κρινόταν τώρα και το έργο μου – ένα και το αυτό.

«Βάλε αυτή και την επόμενη φορά θα έχω» είπα.

Με κοίταξε παράξενα σαν να μου έλεγε: Σιγά μη σου βάλω και δεύτερη φορά.

Πάντως, έστω κι έτσι, εγώ ξεγλίστρησα και τη βόλεψα, τουλάχιστον για την ώρα. Και, στο κάτω κάτω, σκεφτόμουν, τι ενδιαφέρει το πρόσωπό μου; Μπορεί να μην έχει φωτογένεια, αλλά το έργο μου; Και πρόφερα με περηφάνια αυτές τις τελευταίες λέξεις: Αλλά το έργο μου; Μήπως δεν έχει κι αυτό φωτογένεια; – ειρωνευόμουν μέσα μου.

Ωστόσο στο βάθος άρχισε πάλι κάτι να μου τρυπάει την καρδιά, ανεπαίσθητα. Κάτι που αφορούσε το πρόσωπό μου και το έργο μου συνάμα – δεν μπορούσα να ξεχωρίσω. Κι εντωμεταξύ άρχισα να παρακολουθώ τις δραστηριότητες και τις δημόσιες εμφανίσεις των συνομηλικών μου που γράφανε λογοτεχνία. Πρόσεξα πως κάθε λίγο δημοσιεύονταν φωτογραφίες τους σε περιοδικά και εφημερίδες, κυρίως σ' εφημερίδες: πορτρέτα τραβηγμένα από κοντά, με ύφος στοχαστικό, με βλέμμα που πήγαινε μακριά ή που χανόταν βαθιά μέσα στις κόγχες, με το χέρι στον κρόταφο – που σήμαινε πως το κεφάλι τους ήταν βαρύ, μια κυψέλη όπου βούιζαν σμήνος οι σκέψεις. Και με τσιγάρο! Ένα τσιγάρο ξεχασμένο ανάμεσα στα δάχτυλα, με την καύτρα

έτοιμη να πέσει. Έλιωνα από τη ζήλια μου. Γιατί να μην έχω κι εγώ φωτογένεια; παραπονιόμουν μέσα μου. Και μετά ξέσπαγα φωναχτά, καμιά φορά μάλιστα και μπροστά στους άλλους:

«Αυτοί – είναι καλύτερα να τους βλέπεις παρά να τους διαβάξεις!».

Εντωμεταξύ εδραιώθηκε η συνήθεια που ανέφερα πιο πάνω, να βγαίνουν δηλαδή τα βιβλία με τη φωτογραφία του συγγραφέα στο φτερό του εξωφύλλου. Εγώ όμως «αντιστεκόμουν», και το επόμενο βιβλίο μου βγήκε κι αυτό χωρίς φωτογραφία. Αλλά ο διάβολος το έφερε και το βιβλίο αυτό βραβεύτηκε. Ένα πρωί δέχτηκα ένα τηλεφώνημα. Ήταν από εφημερίδα και, μετά τα τυπικά συγχαρητήρια, μου ζητούσαν μια φωτογραφία για το σχετικό ρεπορτάζ. Τους είπα πως δεν έχω.

Έγινε για λίγο σιωπή, που σήμαινε ότι ο δημοσιογράφος με ζύγιζε – αν είμαι ιδιόρρυθμος, ψώνιο δηλαδή, ή μήπως έλεγα την αλήθεια, πράγμα που του φαινόταν απίθανο, αν κρίνω από τη συνέχεια. Με ρώτησε πού μένω και αν μπορούσε να στείλει φωτογράφο. Κατάλαβα πως δεν χωρούσαν πια υπεκφυγές και, στο κάτω κάτω, αυτές τις ευκαιρίες δεν έπρεπε να τις αφήνω, αν ήθελα να ιδώ κι εγώ Θεού πρόσωπο σ' αυτόν τον δρόμο που είχα πάρει.

Σε λίγο κατέφθασε ένας νεαρός με τη βοήθό του, στήσανε τα σύνεργά τους, κάτι τρίποδες, κάτι προβολείς, μια ομπρέλα. Έκαναν πρόβες, άναψαν τους προβολείς, γύριζαν την ομπρέλα πότε αποδώ πότε αποκειί. Ύστερα ήρθε η σειρά μου και με βάζανε τη μια να στέκομαι έτσι και την άλλη αλλιώς, τη μια να κοιτάζω ψηλά το νταβάνι, τάχα πως ο νους μου πετούσε, την άλλη τη βιβλιοθήκη μου, τάχα πως έψαχνα για κάποιο βιβλίο. Είχε αρχίσει να με μουσκεύει ο ιδρώτας. Ήταν κι εκείνος ο μεγάλος προβολέας που μ' έλουζε με φως και με ζέστη – «με φως και με θάνατον ακαταπαύστως» μου 'ρχότανε να πω. Στο τέλος τι μου λέει!

«Λέω τώρα να φτιάξουμε μια στήλη από βιβλία, να σηκωθείς όρθιος και να σταθείς με τον αγκώνα ακουμπισμένο πάνω στα βιβλία». Πέρασαν σαν αστραπή από τον νου μου οι παλιές φωτογραφίες του μεσοπολέμου, με τις ανθοστήλες, τα σοκολατί κοστούμια, τα καπέλα και τους φραμπαλάδες.

«Α, όχι!» του λέω. «Ως εδώ και μη παρέκει!»

Μου έκανε εντύπωση που αμέσως υποχώρησε. Με ευχαρίστησαν, τους ευχαρίστησα κι εγώ και τους παρακάλεσα, αν βγουν καλές οι φωτογραφίες, να κάνουν τον κόπο και να μου στείλουν κι εμένα μια σειρά. Με διαβεβαίωσαν πως θα το κάνουν. Και κράτησαν πραγματικά τον λόγο τους.

Μόνο που δεν υπήρχε ούτε μια πόζα της προκοπής. Αλλού κρεμούσαν τα χείλη μου κι αλλού στράβωναν τα τσαγούλια μου, σαν να μ' είχε χτυπήσει νταμπλάς. Τέτοια ήταν κι αυτή που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα. Μπορεί, κιόλας, έτσι να ήμουν εκείνες τις ώρες – πού να ξέρω; Αλλά όπως και να είχε το πράγμα, δεν ήταν φωτογραφίες για να τις παρουσιάζω.

«Το ξέρω, εγώ δεν έχω φωτογένεια!» είπα μέσα μου με παράπονο, λες κι είχα αναπηρία. Τις έσκισα όλες, μία προς μία, και τις έριξα στο καλάθι μου, εκεί όπου ρίχνω και τις άλλες μου αποτυχίες.

Είχα φτάσει πια στο σημείο να βλέπω φωτογραφική μηχανή και να στρέφω αλλού το κεφάλι. Αλλά τα πράγματα ακολουθούσαν τον δικό τους δρόμο κι ήταν αδύνατο να ξεφύγω, όπως δεν μπορούσα να ξεφύγω τον εαυτό μου.

Η επόμενη δοκιμασία μου ήταν με τις Επιφυλλίδες μου στην εφημερίδα. Τότε αποφάσισα να εξομολογηθώ σ' έναν φίλο μου, άνθρωπο της πιάτσας, το πρόβλημά μου:

«Δεν έχω φωτογένεια!» του λέω.

«Άσε» μου λέει εκείνος. «Θα σε στείλω εγώ σε δικό μου φωτογράφο!»

Να μην τα πολυλογώ, στήθηκα στο φωτογραφείο του και μου τράβηξε μια πόζα. «Πολύ ωραία!» είπε με ικανοποίηση και τράβηξε και μια δεύτερη – «για κάθε ενδεχόμενο», όπως εξήγησε.

Έμεινα κι εγώ ικανοποιημένος. Το πρόσωπό μου δεν ήταν χαζοχαρούμενο. Μάλλον αυστηρό έδειχνε, όπως τα γραφόμενά μου. Τα χαρακτηριστικά του, πάντως, ήταν συμπαθητικά και, όταν πρόσεχες καλύτερα, διέκρινες στο βάθος μια μελαγχολία.

Μ' αυτό το πρόσωπο ξεκίνησα τη συνεργασία μου στην εφημερίδα. Οι γνωστοί και φίλοι, όταν με συναντούσαν, δεν παρέλειπαν να μου πουν πως με διαβάζουν, πως με παρακολουθούν και τους αρέσουν τα σχόλιά μου. «Καλά κάνεις» μου λέγανε «και τα λες έξω από τα δόντια». Με τον καιρό όμως μερικοί πρόσθεταν: «Βάλε όμως μια φωτογραφία της προκοπής!». Στην αρχή ξαφνιάστηκα, ύστερα όμως, σαν άρχισαν να πληθαίνουν αυτές οι παρατηρήσεις, η παλιά έγνοια για το πρόσωπό μου ξαναβγήκε στην επιφάνεια της ψυχής μου.

Ώσπου εκείνος ο παλιός μου φίλος με το περιοδικό, που είχα χρόνια να τον δω και δεν μασούσε τα λόγια του, μια μέρα που με συνάντησε στον δρόμο, ύστερα από τις πρώτες μας κουβέντες, μου κάνει:

«Ωραία τα λες! Μα, βρε παιδί μου, βάλε μια φωτογραφία της προκοπής! Για μαρμάρινο σταυρό την προορίζεις;»

Με ζώσανε τα φίδια. Συν τοις άλλοις βρήκα την παρατήρηση και δυσοίωνη. Και ποιος ξέρει τι άλλα σχολιάζανε για μένα, που δεν μου τα λέγανε!...

Με την πρώτη λοιπόν ευκαιρία, όταν σε κάποια αναμνηστική φωτογραφία μου είδα πως το πρόσωπό μου έμοιαζε μάλλον χαρούμενο και συμπαθητικό, το απομόνωσα, το μεγέθυνα και αντικατέστησα το λυπημένο μου πρόσωπο με το χαρούμενο... Φάνηκε να ικανοποίησε.

Έτσι κι αλλιώς δεν είμαστε παρά αυτό που νομίζουν οι άλλοι για μας. Μονάχα ένας με ρώτησε γιατί είμαι με τα μάτια χαμηλωμένα. Δεν είχα τι να του απαντήσω και περιορίστηκα, χωρίς να το κάνω σκόπιμα, να τα κατεβάσω ακόμα μια φορά, ενώπιόν του. Όπως πήγαινε το πράμα, κινδύνευα να μείνω δίχως πρόσωπο.

Έτσι πορεύτηκα ως τα πέρυσι που χρειάστηκε να βγάλω το πρόσφατο βιβλίο μου. Το οπισθόφυλλο, μου είπανε, θα καλύπτονταν πέρα πέρα με φωτογραφία μου, όπως όλα της σειράς αυτής. Θα σας στείλουμε φωτογράφο.

«Να σας στείλω αυτή που βάζω στην εφημερίδα» τους είπα. «Ξέρετε, δεν έχω φωτογένεια...»

«Καλά, θα δούμε!» μου απαντήσανε.

Ήρθε ο φωτογράφος στο σπίτι μου, πιάσαμε την κουβέντα. Ήταν απλό παιδί, αυθόρμητο, χωρίς πόζα καλλιτέχνη. Στη δουλειά του ωστόσο ατσίδας! Κάθε τόσο σήκωνε τη μηχανή και φωτογράφιζε, επιλέγοντας αυτός για λογαριασμό μου την έκφραση που ήθελε να έχει το πρόσωπό μου, χωρίς να διακόπτει την κουβέντα μας.

Το αποτέλεσμα ήταν αυτό που βλέπετε. Όταν κυκλοφόρησε το βιβλίο, έμεινα πολύ ευχαριστημένος από τη φωτογραφία. Ήμουν σίγουρος πια πως θα έκανε εντύπωση.

Τώρα, είπα μέσα μου, καλύτερα να με βλέπουν κι εμένα παρά να με διαβάζουν! Επιτέλους, είχα γίνει σαν τους άλλους!

ΑΛΙΣ ΜΟΝΡΟ

Πάρα πολλή ευτυχία

Μετάφραση: Σοφία Σκουλικάρη

2010

Εύλο

Ο ΡΟΪ ΕΙΝΑΙ ΤΑΠΕΤΣΕΡΗΣ ΚΑΙ ΒΑΦΕΑΣ ΕΠΙΠΛΩΝ. Αναλαμβάνει επίσης να επισκευάζει καρέκλες και τραπέζια που έχουν χάσει κάποιες τραβέρσες, ένα πόδι ή είναι γενικώς σαράβαλα. Δεν υπάρχουν πια πολλοί που κάνουν αυτή τη δουλειά κι έτσι έχει περισσότερη απ' όση μπορεί να βγάλει. Δεν ξέρει τι να κάνει γι' αυτό. Η δικαιολογία του για το ότι δεν παίρνει βοηθό είναι πως η κυβέρνηση θα τον βάλει σε ένα σωρό γραφειοκρατικές διαδικασίες, όμως ο πραγματικός λόγος ίσως είναι πως έχει συνηθίσει να δουλεύει μόνος –τη δουλειά αυτή την κάνει από τότε που απολύθηκε απ' τον στρατό– και του είναι δύσκολο να φανταστεί να έχει κάποιον άλλον πλάι του διαρκώς. Αν με τη γυναίκα του τη Λία είχαν κάνει αγόρι, μεγαλώνοντας αυτό μπορεί να έδειχνε ενδιαφέρον για τη δουλειά και να ερχόταν μαζί του στο μαγαζί όταν εκείνος θα γερνούσε. Ή ακόμα κι αν είχαν κάνει κορίτσι. Κάποτε είχε σκεφτεί να εκπαιδεύσει την ανιψιά της γυναίκας του, την Νταϊάν. Όταν ήταν παιδί, τριγύριζε κοντά του και τον παρακολουθούσε και όταν παντρεύτηκε –ξαφνικά στα δεκαεφτά της–, τον βοηθούσε σε κάποιες δουλειές, γιατί χρειαζόνταν τα χρήματα εκείνη και ο άντρας της. Όμως

έμεινε έγκυος και οι μυρωδιές του υλικού αφαίρεσης της επίχρισής, του συντηρητικού των ξύλων, του λιναροσπορέλαιου, του λούστρου και του καπνού του ξύλου τής έφερναν ναυτία. Ή τουλάχιστον έτσι είπε στον Ρόι. Στη γυναίκα του είπε τον πραγματικό λόγο – πως ο άντρας της θεωρούσε πως αυτή η δουλειά ήταν ακατάλληλη για γυναίκα.

Τώρα λοιπόν η Νταϊάν έχει τέσσερα παιδιά και δουλεύει στην κουζίνα ενός γηροκομείου. Προφανώς στον άντρα της αυτό φαίνεται μια χαρά.

Το εργαστήρι του Ρόι είναι σε μίαν αποθήκη πίσω από το σπίτι. Θερμαίνεται από μία ξυλόσομπα και έτσι όπως έπαιρνε την καύσιμη ύλη για τη σόμπα, ανέπτυξε ακόμα ένα ενδιαφέρον, προσωπικό αλλά όχι μυστικό. Όλοι ξέρουν δηλαδή γι' αυτό, αλλά κανείς δεν ξέρει πόσο τον απασχολεί ή τι σημαίνει γι' αυτόν.

Το κόψιμο ξύλων.

Έχει ένα φορτηγό τέσσερα επί τέσσερα, ένα αλυσοπρίονο και ένα τσεκούρι τέσσερα κιλά. Περνάει όλο και περισσότερο χρόνο στο δάσος κόβοντας καυσόξυλα. Πιο πολλά απ' όσα χρειάζεται ο ίδιος, όπως αποδεικνύεται – κι έτσι τα πουλάει. Τα μοντέρνα σπίτια έχουν συχνά τζάκι στο σαλόνι, άλλο ένα στην τραπεζαρία και μία ξυλόσομπα στο καθιστικό. Και θέλουν αναμμένη φωτιά όλη την ώρα – όχι μόνο όταν κάνουν πάρτι ή τα Χριστούγεννα.

Όταν πρωτοξεκίνησε να πηγαίνει στο δάσος, η Λία ανησυχούσε γι' αυτόν. Φοβόταν μην πάθει κανένα ατύχημα μονάχος του, αλλά και μήπως πέσει η δουλειά εκεί πέρα. Δεν εννοούσε πως θα πάθαινε ζημιά τη τέχνη του αλλά το χρονοδιάγραμμά του. «Δεν είναι καλό να απογοητεύεις τους ανθρώπους» είπε. «Αν κάποιος λέει πως θέλει κάτι τότε και όχι αργότερα, υπάρχει λόγος».

Η Λία είχε την εντύπωση πως η επιχείρησή του ήταν ένα καθήκον – κάτι που έκανε για να βοηθήσει τον κόσμο. Ήρθε σε δύσκολη θέση όταν ο Ρόι ανέβασε τις τιμές –το ίδιο κι εκείνος, για να λέμε την αλήθεια– και δεν έπαψε να λέει στον κόσμο με διάφορους τρόπους πόσο του κόστιζαν τώρα πια τα υλικά.

Όσο η Λία δούλευε, δεν ήταν δύσκολο για τον Ρόι να ξεκινήσει για το δάσος όταν εκείνη έφευγε για τη δουλειά και να προσπαθήσει να είναι σπίτι πριν γυρίσει. Δούλευε ρεσεψιονίστ και πρακτική λογίστρια σε έναν από τους οδοντίατρους της πόλης. Ήταν καλή δουλειά για κείνη, γιατί της άρεσε να μιλάει με κόσμο, αλλά ήταν καλή και για τον οδοντίατρο, γιατί ανήκε σε μια μεγάλη και πιστή οικογένεια, που δεν θα σκεφτόταν ποτέ να τους φροντίσει τα δόντια κάποιος άλλος εκτός από το αφεντικό της.

Οι συγγενείς της, οι Μπούουλ, οι Τζέτερ και οι Πουλ, έρχονταν παλιά διαρκώς στο σπίτι, γιατί αλλιώς η Λία ήθελε να πηγαίνει στα σπίτια τους. Ήταν μια φυλή που τα μέλη της δεν απολάμβαναν πάντα ο ένας την παρέα του άλλου, αλλά φρόντιζαν να το κάνουν συχνά. Στριμώχνονταν είκοσι, τριάντα άτομα σε ένα σπίτι τα Χριστούγεννα ή των Ευχαριστιών, και τις κανονικές Κυριακές κατάφερναν να είναι πάνω από δέκα – έβλεπαν τηλεόραση, μιλούσαν, μαγείρευαν κι έτρωγαν. Του Ρόι του αρέσει να βλέπει τηλεόραση, του αρέσει να μιλάει και του αρέσει να τρώει, αλλά όχι κάνοντας δύο πράγματα συγχρόνως και σίγουρα όχι τρία. Όταν λοιπόν επέλεγαν να μαζευτούν στο σπίτι του κάποια Κυριακή, εκείνος συνήθιζε να σηκώνεται, να πηγαίνει στην αποθήκη και να ανάβει μια φωτιά από σιδερόξυλο ή από μηλιά – ή και τα δύο, αλλά ιδίως η μηλιά έχει μια γλυκιά, παρηγορητική μυρωδιά. Εκεί έξω, στην αποθήκη με τις βαφές και τα λάδια, φύλαγε πάντα ένα μπουκάλι ούισκι. Είχε και στο σπίτι ούισκι και δεν τσιγκουνευόταν να

το προσφέρει στην παρέα του, όμως το ποτό που έβαζε όταν ήταν μόνος στην αποθήκη είχε καλύτερη γεύση, όπως ακριβώς ο καπνός μύριζε καλύτερα όταν δεν ήταν κανείς εκεί τριγύρω να πει: Α, δεν είναι υπέροχο; Ποτέ δεν έπινε όταν δούλευε με τα έπιπλα, ούτε όταν πήγαινε στο δάσος – μόνο εκείνες τις Κυριακές τις γεμάτες επισκέπτες.

Το γεγονός ότι ξέκοβε και απομονωνόταν δεν του δημιουργούσε πρόβλημα. Οι συγγενείς δεν ένιωθαν προσβεβλημένοι – δεν πολυενδιαφέρονταν για ανθρώπους σαν τον Ρόι, που μόλις είχαν παντρευτεί και είχαν μπει στην οικογένεια, δεν συνεισέφεραν σ' αυτή κάνοντας παιδιά και δεν ήταν σαν εκείνους. Εκείνοι ήταν μεγαλόσωμοι, εκδηλωτικοί, πολυλογάδες. Ο Ρόι ήταν κοντός, γεροδεμένος, ήσυχος. Η γυναίκα του ήταν χαλαρή σε γενικές γραμμές και της άρεσε ο Ρόι έτσι όπως ήταν, επομένως ούτε τον μέμφονταν ούτε ζητούσε συγγνώμη για κείνον.

Ένωσαν και οι δυο πως σήμαιναν περισσότερα ο ένας για τον άλλον, με κάποιον τρόπο, απ' όσο τα ζευγάρια που κατακλύζονταν από παιδιά.

Τον περασμένο χειμώνα η Λία υπέφερε διαρκώς από γρίπη και βρογχίτιδα. Πίστευε ότι κολλούσε ό,τι μικρόβιο έφερνε ο κόσμος στο οδοντιατρείο. Παράτησε λοιπόν τη δουλειά της – είπε ότι έτσι κι αλλιώς την κούραζε λιγάκι και ήθελε περισσότερο χρόνο για να κάνει πράγματα που πάντα επιθυμούσε.

Όμως ο Ρόι δεν ανακάλυψε ποτέ ποια ήταν αυτά τα πράγματα. Είχε δεχτεί ένα πλήγμα και δεν μπορούσε να ανακάμψει. Κι αυτό φάνηκε να αλλάζει βαθιά την προσωπικότητά της. Οι επισκέπτες την τάραζαν – η οικογένειά της περισσότερο απ' όλους. Ένωθε πολύ κουρασμένη για να συζητά. Δεν ήθελε να βγει έξω. Κρατούσε το σπίτι τακτοποιημένο, αλλά ξεκουραζόταν ανάμεσα στις δουλειές κι έτσι

συνηθισμένα πράγματα τής έπαιρναν όλη μέρα. Έχασε σχεδόν το ενδιαφέρον της για την τηλεόραση, μολονότι έβλεπε όταν την άνοιγε ο Ρόι, και έχασε και τη στρογγυλεμένη, απολαυστική σιλουέτα της, έγινε λεπτή και άμορφη. Η ζεστασιά, η λάμψη –ό,τι κι αν ήταν αυτό που την έκανε να φαίνεται όμορφη– στέγνωσε στο πρόσωπό της και στα καστανά της μάτια.

Ο γιατρός τής έδωσε κάποια χάπια, αλλά δεν μπορούσε να πει αν της έκαναν καλό ή όχι. Μία από τις αδερφές της την πήγε σε έναν ειδικό ολιστικής ιατρικής και οι επισκέψεις κόστισαν τριακόσια δολάρια. Ούτε αυτές μπορούσε να πει αν της έκαναν καλό.

Του Ρόι του λείπει η γυναίκα που είχε συνηθίσει, με τα αστεία και την ενεργητικότητά της. Τη θέλει πίσω, αλλά δεν μπορεί να κάνει τίποτα, παρά μόνο να δείχνει υπομονή μ' αυτήν εδώ τη σοβαρή, αδιάφορη γυναίκα, που καμιά φορά κουνάει το χέρι μπροστά από το πρόσωπό της σαν να την ενοχλούν ιστοί αράχνης ή σαν να πιάστηκε σε καμιά φωλιά βατομουριάς. Ωστόσο όταν τη ρωτάς για την όρασή της, ισχυρίζεται πως βλέπει μια χαρά.

Δεν οδηγεί πια το αυτοκίνητό της. Δεν λέει τίποτα πια που πηγαίνει ο Ρόι στο δάσος.

Μπορεί να συνέλθει, λέει η Νταιάν. (Η Νταιάν είναι σχεδόν ο μόνος άνθρωπος που έρχεται πια στο σπίτι.) Ή μπορεί και όχι.

Αυτό ακριβώς είπε και ο γιατρός, με πολύ πιο προσεχτικά λόγια. Λέει πως τα χάπια που της έδωσε θα την κρατήσουν για να μην πέσει πάρα πολύ. Πόσο πολύ είναι το πάρα πολύ, σκέφτεται ο Ρόι, και πώς το καταλαβαίνεις;

Καμιά φορά βρίσκει ένα δάσος απ' όπου έχουν περάσει οι άνθρωποι του πριονιστηρίου και έχουν αφήσει τις κορυφές στο έδαφος. Και άλλοτε βρίσκει κάποιο δάσος όπου έχουν μπει οι άνθρωποι της δια-

χείρισης δασών και έχουν περιζώσει τα δέντρα που πιστεύουν ότι πρέπει να φύγουν γιατί είναι άρρωστα, στραβά ή ακατάλληλα για ξυλεία. Το σιδερόξυλο, για παράδειγμα, δεν είναι καλό για ξυλεία, όπως και ο κρτάιγος και ο καρπίνος. Όταν εντοπίζει ένα τέτοιο δάσος, επικοινωνεί με τον αγρότη ή όποιον το έχει στην κατοχή του και το διαπραγματεύονται, κι αν συμφωνήσουν στην πληρωμή, πάει και παίρνει τα ξύλα. Ένα μεγάλο μέρος αυτής της δουλειάς γίνεται στα τέλη φθινοπώρου – τώρα τον Νοέμβριο ή στις αρχές Δεκεμβρίου–, γιατί τότε είναι ο καιρός που πουλάς ξύλα και είναι η καλύτερη εποχή να μπει με το φορτηγό του στο δάσος. Τώρα πια οι αγρότες δεν έχουν πάντα ένα καλοστρωμένο δρομάκι που να πηγαίνει μέχρι εκεί, όπως τις εποχές που έκοβαν και μετέφεραν μόνοι τους τα ξύλα. Συχνά πρέπει να διασχίζεις τα χωράφια με το φορτηγό, κι αυτό γίνεται μόνο δύο φορές τον χρόνο – πριν οργωθεί το χωράφι και αφού θεριστεί η σοδειά.

Η καλύτερη εποχή είναι μετά τον θερισμό, όταν το έδαφος έχει σκληρύνει από την παγωνιά. Κι αυτό το φθινόπωρο η ζήτηση για ξύλα είναι μεγαλύτερη από ποτέ, και ο Ρόι πηγαίνει δυο τρεις φορές την εβδομάδα.

Πολλοί άνθρωποι αναγνωρίζουν τα δέντρα από τα φύλλα τους ή από το γενικό σχήμα και το μέγεθός τους, όμως προχωρώντας στα βάθη του γυμνού δάσους, ο Ρόι τα έχει μάθει από τον φλοιό τους. Το σιδερόξυλο, αυτό το βαρύ και αξιόπιστο καυσόξυλο, έχει τραχύ, καφετή φλοιό στον κοντόχοντρο κορμό του, αλλά τα κλαδιά του είναι λεία στις άκρες και κοκκινωπά. Η κερασιά είναι το πιο μαύρο δέντρο του δάσους και ο φλοιός της έχει παράξενες διακυμάνσεις. Οι περισσότεροι άνθρωποι θα ξαφνιάζονταν με το ύψος που αποκτούν εδώ οι κερασιές – καμία σχέση με τις κερασιές στους οπωρώνες. Οι μηλιές μοιάζουν περισσότερο με τους αντιπροσώπους τους στους οπωρώνες

– όχι πολύ ψηλές, ο φλοιός τους δεν έχει οπωσδήποτε σχισμές ή δεν είναι σκούρος σαν της κερασιάς. Η φλαμουριά είναι ένα δέντρο που μοιάζει με στρατιώτη, ο κορμός της έχει ραβδώσεις σαν κοτλέ. Ο γκριζος φλοιός του σφενταμιού έχει ακανόνιστη επιφάνεια, οι σκιές δημιουργούν μαύρες λωρίδες, που άλλοτε σχηματίζουν ακανόνιστα ορθογώνια παραλληλόγραμμα άλλοτε όχι. Ο φλοιός αυτός έχει μια βολική ανεμελιά, ταιριαστή στο σφεντάμι, που είναι ζεστό και οικείο και είναι αυτό που φέρνουν στον νου τους οι περισσότεροι όταν σκέφτονται δέντρο.

Οι οξιές και οι βελανιδιές είναι άλλη ιστορία – έχουν κάτι αξιόλογο και δραματικό, μολονότι καμιά δεν έχει υπέροχο σχήμα σαν τις μεγάλες φτελιές, που πια έχουν εξαφανιστεί σχεδόν τελείως. Η οξιά έχει λείο γκριζο φλοιό, το δέρμα ελέφαντα, που τον προτιμούν συνήθως για να σκαλίσουν αρχικά. Τα σκαλίσματα αυτά απλώνουν με τα χρόνια και τις δεκαετίες, από λεπτές χαρακιές γίνονται κηλίδες, κάνοντας τελικά τα γράμματα δυσανάγνωστα, γιατί έχουν πλάτος δυσανάλογο με το μήκος τους.

Οι οξιές γίνονται τριακόσια μέτρα ψηλές μέσα στο δάσος. Εκτείνονται στις ανοιχτωσιές και δεν παίρνουν μόνο ύψος, αλλά και απλώνουν, όμως στο δάσος τινάζονται ψηλά, τα κλαδιά στην κορυφή γυρίζουν απότομα και μπορεί να μοιάζουν με κέρατα ελαφιού. Ωστόσο αυτό το αλαζονικό, όπως φαίνεται, δέντρο μπορεί να έχει μίαν αδυναμία, τα νερά του ξύλου καμιά φορά συστρέφονται, όπως διακρίνονται στους κυματισμούς του φλοιού. Είναι μια ένδειξη ότι μπορεί να σπάσει ή να πέσει αν φυσήσει δυνατά. Όσο για τις βελανιδιές, δεν είναι τόσο διαδεδομένες σ' αυτή τη χώρα, όχι όσο η οξιά, αλλά πάντα τις διακρίνεις εύκολα. Όπως τα σφεντάμια μοιάζουν πάντα με το συνηθισμένο δέντρο που υπάρχει απαραίτητως στην πίσω αυλή, έτσι και

οι βελανιδιές μοιάζουν πάντα με τα δέντρα των παραμυθιών, λες και σε όλες τις ιστορίες που αρχίζουν με το «Μια φορά κι έναν καιρό στο δάσος», το δάσος είναι γεμάτο βελανιδιές. Τα σκούρα, λαμπερά φύλλα με τις περίτεχνα οδοντωτές άκρες συμβάλλουν σ' αυτό, όμως αυτά τα δέντρα μοιάζουν εξίσου θρυλικά ακόμα και όταν τα φύλλα έχουν πέσει και βλέπεις καθαρά τον χοντρό σαν φελλό φλοιό με το γκριζόμαυρο χρώμα και τη δαιδαλώδη επιφάνεια, όπως και τα δαιμονικά στεφάνια και τις καμπύλες των κλαδιών.

Ο Ρόι πιστεύει ότι ελάχιστα κινδυνεύεις όταν πηγαίνεις μόνος να κόψεις δέντρα, αρκεί να ξέρεις τι κάνεις. Πριν ξεκινήσεις να κόψεις ένα δέντρο, το πρώτο που πρέπει να κάνεις είναι να βρεις πού είναι το κέντρο βάρους του και έπειτα να κόψεις ένα τριγωνικό κομμάτι με γωνία εβδομήντα μοιρών ακριβώς κάτω από το κέντρο βάρους. Η πλευρά όπου θα κόψεις το κομμάτι καθορίζει βέβαια την κατεύθυνση που θα πάρει το δέντρο πέφτοντας. Κάνεις μια βαθιά τομή από την αντίθετη πλευρά, που δεν πρέπει να συνδέεται με το τριγωνικό κομμάτι, αλλά να είναι στην ίδια ευθεία με το ψηλότερο σημείο του. Το ζήτημα είναι να κόψεις πέρα για πέρα το δέντρο, αφήνοντας μια λωρίδα ξύλου να το συγκρατεί, που πρέπει να κοπεί για να πέσει. Είναι καλύτερο να το κάνεις έτσι ώστε να πέσει μακριά από κλαδιά, καμιά φορά όμως δεν υπάρχει τρόπος να γίνει. Αν ένα δέντρο γείρει πάνω στα κλαδιά άλλων δέντρων και δεν μπορείς να φέρεις φορτηγό για να το ρυμουλκήσεις με αλυσίδα, κόβεις τον κορμό φέτες, ξεκινώντας από κάτω, μέχρι να ελευθερωθεί το πάνω μέρος και να πέσει. Όταν έχεις πια ρίξει το δέντρο και ακουμπάει στα κλαδιά του, κόβεις πέρα για πέρα το ξύλο των μεγάλων κλαδιών και προχωράς σ' εκείνα που το κρατούν ψηλά, μέχρι να πέσει ο κορμός στο έδαφος. Τα κλαδιά αυτά δέχονται πίεση –μπορεί να είναι λυγισμένα σαν τόξα– και το κόλλο

είναι να κόβεις έτσι ώστε το δέντρο να κυλήσει μακριά από σένα, για να μη σε χτυπήσουν τα κλαδιά του. Όταν πια έχει πέσει με ασφάλεια κάτω, κόβεις τον κορμό στο σωστό μήκος για καυσόξυλα και ύστερα τεμαχίζεις τα κομμάτια με το τσεκούρι.

Καμιά φορά έχεις μια έκπληξη. Κάποια αλλόκοτα κούτσουρα είναι αδύνατον να χωριστούν με το τσεκούρι. Πρέπει να τα γυρίσεις στο πλάι και να τα σκίσεις με αλυσοπρίονο. Έτσι το πριονίδι που βγαίνει, ακολουθώντας τα νερά του ξύλου, είναι σε μακρόστενα κομματάκια. Επίσης κάποιες οξιές ή σφεντάμια πρέπει να σκιστούν στο πλάι, ο μεγάλος στρογγυλός κορμός να κοπεί κατά μήκος των δακτυλίων ανάπτυξης απ' όλες τις πλευρές, μέχρι να γίνει σχεδόν τετράγωνος, για να μπορείς να του επιτεθείς πιο εύκολα. Καμιά φορά το ξύλο είναι σαθρό εκεί που έχουν αναπτυχθεί μύκητες ανάμεσα στους δακτυλίους. Όμως σε γενικές γραμμές τα κούτσουρα είναι σκληρά όπως το περιμενες – περισσότερο το ξύλο του κορμού παρά των κλαδιών και περισσότερο στους χοντρούς κορμούς, που μεγάλωσαν σε κάποια ανοιχτωσιά, απ' όσο στους ψηλούς και λεπτούς, που πήραν ύψος στη μέση του δάσους.

Εκπλήξεις. Μπορείς όμως να είσαι προετοιμασμένος γι' αυτές. Κι αν είσαι προετοιμασμένος, δεν υπάρχει κίνδυνος. Παλιά σκεφτόταν να τα εξηγήσει όλα αυτά στη γυναίκα του. Τις διαδικασίες, τις εκπλήξεις, την αναγνώριση. Αλλά δεν μπορούσε να σκεφτεί με ποιον τρόπο να το κάνει, έτσι που να ενδιαφερθεί. Καμιά φορά ευχόταν να είχε καταφέρει να μεταδώσει τις γνώσεις του στην Νταϊάν όταν ήταν μικρότερη. Τώρα πια ποτέ δεν θα είχε χρόνο ν' ακούσει.

Και κατά κάποιον τρόπο οι γνώσεις του για το ξύλο είναι υπερβολικά προσωπικές – τον κάνουν ζηλόφθονο και σχεδόν ψυχαναγκαστικό. Ποτέ δεν υπήρξε άπληστος σε τίποτα άλλο. Αλλά μπορεί να μένει

Ξύπνιος νύχτες ολόκληρες έχοντας στον νου του μια θαυμάσια οξιά με την οποία θέλει να τα καταφέρει κι αναρωτιέται αν τελικά θα είναι τόσο ικανοποιητική όσο φαίνεται ή μήπως έχει κρυφά χαρτιά στο μανίκι. Σκέφτεται όλες τις ιδιωτικές δασικές εκτάσεις στη χώρα που δεν έχει δει ποτέ του, γιατί βρίσκονται στο πίσω μέρος αγροκτημάτων, πίσω από ιδιωτικά χωράφια. Αν οδηγήσει σε κάποιον δρόμο που περνάει από δάσος, γυρίζει το κεφάλι του πότε από τη μια και πότε από την άλλη, φοβούμενος μη χάσει κάτι. Τον ενδιαφέρει ακόμα και ό,τι δεν εξυπηρετεί τους σκοπούς του. Ένα σημείο με καρπίνους, για παράδειγμα, που είναι υπερβολικά λεπτό, υπερβολικά ισχνό δέντρο για να ασχοληθεί. Βλέπει τις σκούρες κάθετες νευρώσεις να διατρέχουν κατεβαίνοντας τους πιο ξασπρισμένους κορμούς – θα θυμάται πού βρίσκονται. Θα του άρεσε να έχει στο μυαλό του έναν χάρτη με κάθε δάσος που βλέπει και μολονότι θα μπορούσε να το δικαιολογήσει επικαλούμενος πρακτικούς λόγους, δεν θα ήταν όλη η αλήθεια.

Μια μέρα κάπου μετά το πρώτο χιόνι έχει βγει σε ένα δάσος αναζητώντας περιζωμένα δέντρα. Έχει το δικαίωμα να βρίσκεται εκεί – ήδη μιλάει με τον αγρότη, που τον λένε Σάτερ.

Στην άκρη αυτού του δάσους υπάρχει μια παράνομη χωματερή. Οι άνθρωποι πετούν τα σκουπίδια τους σ' αυτό το κρυφό σημείο αντί να τα πηγαίνουν στη χωματερή της κωμόπολης, που είναι ανοιχτή ώρες που μπορεί να μην τους βολεύουν ή μπορεί να μην τους εξυπηρετεί το μέρος που βρίσκεται. Ο Ρόι βλέπει κάτι να κινείται εκεί πέρα. Σκύλος;

Τότε όμως η φιγούρα σηκώνεται και βλέπει πως είναι ένας άντρας με βρόμικο παλτό. Για την ακρίβεια είναι ο Πέρσι Μάρσαλ, που σκαλίζει εδώ κι εκεί τη χωματερή, να δει τι μπορεί να βρει. Καμιά φορά στα μέρη αυτά πριν χρόνια μπορούσες να βρεις πολύτιμα παλιά κεραμικά ή μπουκάλια ή ακόμα και κανένα χάλκινο καζάνι, όμως τώρα

πια δεν είναι τόσο συνηθισμένο. Και ο Πέρσι έτσι κι αλλιώς δεν είναι κανένας ρακοσυλλέκτης με βαθιές γνώσεις. Απλώς θα κοιτάζει για ό,τι μπορεί να του φανεί χρήσιμο – αν και δύσκολα καταλαβαίνει κανείς τι θα μπορούσε να είναι αυτό μέσα στον σωρό με τα πλαστικά δοχεία, τις σπασμένες οθόνες και τα στρώματα με τα σωθικά τους πεταμένα έξω.

Ο Πέρσι ζει μόνος σε ένα δωμάτιο στο πίσω μέρος ενός άδειου και καλυμμένου με σανίδες σπιτιού, σε ένα σταυροδρόμι μερικά χιλιόμετρα αποδώ. Περπατάει στους δρόμους, περπατάει κατά μήκος των ρυακιών και μέσα στην πόλη μιλώντας μόνος του, καμιά φορά παίζει τον ρόλο του μισότρελου αλήτη κι άλλες φορές εμφανίζεται σαν ένας τετραπέρατος ντόπιος ήρωας. Το να ζει υποσιτισμένος, βρόμικος και ταλαίπωρος είναι δική του επιλογή. Δοκίμασε το ίδρυμα, αλλά δεν άντεχε τη ρουτίνα και την παρέα τόσων γερόντων. Πριν από καιρό είχε βάλει μπροστά ένα αρκετά καλό αγρόκτημα, αλλά η ζωή του αγρότη παραήταν μονότονη – έτσι κατάφερε να πάρει την κατηφόρα: λαθρεμπόριο οινοπνευματωδών, τσαπατσούλικες διαρρήξεις σπιτιών, κάποιες περιόδους στη φυλακή και την τελευταία δεκαετία κατάφερε να κερδίσει και πάλι, με τη βοήθεια της σύνταξης, κατά κάποιο τρόπο ένα καθεστώς προστασίας. Υπήρχε μάλιστα και η φωτογραφία και ένα δημοσίευμα στην τοπική εφημερίδα.

Ο τελευταίος μιας γενιάς. Ντόπιο ελεύθερο πνεύμα, μοιράζεται ιστορίες και γνώσεις.

Σκαρφαλώνει με κόπο να βγει από τη χωματερή, λες και νιώθει υποχρεωμένος να πιάσει κουβέντα.

«Πας να πάρεις αυτά τα δέντρα;»

«Μπορεί» λέει ο Ρόι. Πιστεύει πως ο Πέρσι ίσως σκοπεύει να ζητήσει να του χαρίσει καυσόξυλα.

«Τότε καλύτερα να βιαστείς» λέει ο Πέρσι.

«Γιατί;»

«Όλα τούτα εδώ θα δοθούν με σύμβαση».

Ο Ρόι δεν μπορεί παρά να τον ευχαριστήσει ρωτώντας τι σύμβαση είναι αυτή. Ο Πέρσι είναι κουτσομπόλης αλλά όχι ψεύτης. Τουλάχιστον όχι για πράγματα που τον ενδιαφέρουν πραγματικά, δηλαδή συμφωνίες, κληρονομίες, ασφάλειες, διαρρήξεις σπιτιών, κάθε λογής οικονομικά ζητήματα. Είναι λάθος να πιστεύουμε ότι οι άνθρωποι που δεν κατάφεραν ποτέ να αποκτήσουν χρήματα δεν τα σκέφτονται καθόλου. Θα εκπλήσσονταν όσοι περιμένουν να τον δουν σαν έναν θυμόσοφο αλητή, βυθισμένο στις αναμνήσεις απ' τα παλιά. Μολονότι μπορεί να πετάξει και μερικές τέτοιες όταν χρειαστεί.

«Άκουσα για έναν τύπο» λέει ο Πέρσι κι αρχίζει την ιστορία και την τραβάει σε μάκρος. «Όταν ήμουν στην πόλη. Δεν ξέρω. Μου φαίνεται ο τύπος έχει πριονιστήριο και έκανε συμφωνία με το Ρίβερ Ιν και θα τους προμηθεύει όλα τα ξύλα που θέλουν για τον χειμώνα. Δυο τρεις τόνους τη μέρα. Τόσο καίνε. Δυο τρεις τόνους τη μέρα».

«Πού το άκουσες αυτό;» λέει ο Ρόι.

«Στην μπιραρία. Εντάξει, πάω εκεί πέρα πότε πότε. Ποτέ δεν πίνω πάνω από ένα. Κι αυτοί οι τύποι δεν ξέρω ποιοι ήταν, αλλά ούτε αυτοί ήταν πιωμένοι. Έλεγαν πού ήταν το δάσος και ήταν τούτο δω σίγουρα. Το δάσος του Σάτερ».

Ο Ρόι είχε μιλήσει με τον αγρότη μόλις την προηγούμενη εβδομάδα και νόμιζε πως είχε κλείσει μια χαρά τη συμφωνία, να κάνει το γνωστό ξεκαθάρισμα.

«Είναι ένα σωρό ξύλα» λέει γρήγορα.

«Έτσι είναι».

«Αν είναι να τα πάρουν όλα, πρέπει να έχουν άδεια».

«Εσύ τι λες; Εκτός αν κάτι δεν πάει καλά εδώ πέρα» είπε ο Πέρσι με μεγάλη ευχαρίστηση.

«Δεν είναι δική μου δουλειά. Εγώ έχω όση δουλειά μπορώ να κάνω».

«Σίγουρα. Όση μπορείς να κάνεις».

Σε όλο τον δρόμο για το σπίτι ο Ρόι δεν μπορούσε να σταματήσει να σκέφτεται αυτή την ιστορία. Έχει πουλήσει κατά καιρούς ξύλα στο Ρίβερ Ιν. Τώρα όμως πρέπει να αποφάσισαν να έχουν μόνιμο προμηθευτή και δεν διάλεξαν αυτόν.

Σκέφτεται τι προβλήματα δημιουργούνται για την εξαγωγή τόσης ποσότητας ξυλείας αυτή την εποχή, τώρα που το χιόνι έχει αρχίσει. Το μόνο που μπορείς να κάνεις είναι να τραβάς τα κούτσουρα στις ανοιχτωσιές, πριν έρθει ο βαρύς χειμώνας. Πρέπει να τα βγάζεις έξω όσο το δυνατόν πιο γρήγορα, να τα κάνεις έναν μεγάλο σωρό, να τα πριονίζεις και να τα τεμαχίζεις αργότερα. Και για να τα βγάλεις έξω, χρειάζεσαι μπουλντόζα ή τουλάχιστον ένα μεγάλο τρακτέρ. Πρέπει να ανοίξεις δρόμο μέχρι εκεί και να τα τραβήξεις έξω με αλυσίδες. Χρειάζεσαι συνεργείο – με τίποτα δεν γίνεται αυτό με έναν δύο άντρες. Είναι μεγάλη δουλειά.

Άρα δεν ήταν μια επιχείρηση μερικής απασχόλησης, όπως έκανε ο ίδιος. Θα μπορούσε να είναι μεγάλη μονάδα, κάποιος έξω από τη χώρα.

Ο Έλιοτ Σάτερ δεν είχε υπαινιχθεί τίποτα γι' αυτή την προσφορά όταν του μίλησε ο Ρόι. Είναι όμως πολύ πιθανόν να τον προσέγγισαν αργότερα κι εκείνος να αποφάσισε να ξεχάσει τον συνηθισμένο διακανονισμό που είχε προτείνει ο Ρόι. Να αποφάσισε να επιτρέψει να μπει μπουλντόζα.

Όλο το βράδυ ο Ρόι σκέφτεται να τηλεφωνήσει και να ρωτήσει τι

τρέχει. Έπειτα όμως σκέφτεται πως αν ο αγρότης άλλαξε γνώμη, τίποτα δεν μπορεί να γίνει. Δεν μπορείς να αναγκάσεις τον άλλον να τηρήσει μια προφορική συμφωνία. Ο άνθρωπος μπορεί απλώς να του έλεγε να πάρει δρόμο.

Το καλύτερο για τον Ρόι ίσως ήταν να κάνει σαν να μην άκουσε ποτέ την ιστορία του Πέρσι, σαν να μην άκουσε ποτέ για κάποιον άλλο τύπο – απλώς να μπει μέσα και να πάρει όσα δέντρα μπορεί, όσο πιο γρήγορα γίνεται, πριν φτάσει εκεί πέρα η μπουλντόζα.

Βέβαια υπάρχει πάντα η πιθανότητα να έκανε λάθος ο Πέρσι με όλη αυτή την ιστορία. Μάλλον ήταν απίθανο να τα επινόησε απλώς και μόνο για να βάλει σε σκοτούρες τον Ρόι, όμως θα μπορούσε να τα έχει διαστρεβλώσει.

Και όμως όσο περισσότερο το σκέφτεται ο Ρόι, τόσο πιο πολύ παραβλέπει αυτή την πιθανότητα. Φέρνει και ξαναφέρει στον νου του την μπουλντόζα και τα αλυσσοδεμένα κούτσουρα, τους μεγάλους σωρούς με ξύλα έξω στο χωράφι, τους άντρες με τα αλυσσοπρίονα. Έτσι κάνουν σήμερα μπίζνες. Χονδρική.

Ένας από τους λόγους που του έκανε τόση εντύπωση η ιστορία είναι πως τρέφει μια αντιπάθεια για το Ρίβερ Ιν, που είναι ένα πολυσύχναστο ξενοδοχείο στον ποταμό Πέρεγκριν. Το ξενοδοχείο αυτό είναι χτισμένο πάνω στα απομεινάρια ενός παλιού μύλου, όχι μακριά από το σταυροδρόμι όπου ζει ο Πέρσι. Σχεδίαζαν να κατεδαφίσουν το οίκημα, όμως αποδείχτηκε ότι στους ενοίκους, που δεν έχουν και πολλά να κάνουν, αρέσει να κατεβαίνουν στον δρόμο και να βγάζουν φωτογραφίες αυτό το ρημαγμένο κτίριο, την παλιά σβάρνα και το αναποδογυρισμένο καρότσι πλάι της, καθώς και την άχρηστη αντλία και τον Πέρσι, όταν επιτρέπει στον εαυτό του να φωτογραφηθεί. Κάποιοι ένοικοι φτιάχνουν σκίτσα. Έρχονται από μακριά, από την Οτάβα

και το Μόντρεαλ, και σίγουρα πιστεύουν ότι βρίσκονται στα παρθένα δάση της ενδοχώρας.

Οι ντόπιοι πηγαίνουν στο ξενοδοχείο σε ειδικές περιστάσεις, για κάποιο γεύμα ή δείπνο. Πήγε μια φορά και η Λία, μαζί με τον οδοντίατρο, τη γυναίκα του και την υγιεινολόγο και τον άντρα της. Ο Ρόι δεν πήγε. Είπε ότι δεν ήθελε να φάει ένα φαγητό που κοστίζει έναν σκασμό λεφτά, έστω κι αν πληρώνει άλλος. Τελικά όμως δεν είναι σίγουρος τι έχει ακριβώς με το ξενοδοχείο. Δεν είναι ακριβώς ότι αντιδρά στην ιδέα ανθρώπων που ξοδεύουν χρήματα με την ελπίδα πως θα διασκεδάσουν, ούτε στην ιδέα άλλων ανθρώπων που βγάζουν λεφτά από ανθρώπους που θέλουν να τα ξοδέψουν. Σίγουρα οι αντίκες στο ξενοδοχείο ανακαινίστηκαν και απέκτησαν ταπετσαρίες από τεχνίτες εξαιρουμένου του ιδίου –από ανθρώπους που δεν ήταν καν από την περιοχή–, αν όμως του είχαν ζητήσει να τις φτιάξει, προφανώς θα είχε αρνηθεί λέγοντας πως είχε ήδη πάρα πολλή δουλειά. Όταν η Λία τον ρώτησε τι δεν πήγαινε καλά κατά τη γνώμη του με το ξενοδοχείο, το μόνο που σκέφτηκε να πει ήταν πως όταν έκανε αίτηση για δουλειά η Νταϊάν εκεί πέρα για γκαρσόνα, την είχαν απορρίψει λέγοντας πως ήταν υπέρβαρη.

«Μα ήταν» είπε η Λία. «Είναι. Το λέει και μόνη της».

Σωστό. Όμως ο Ρόι εξακολουθεί να θεωρεί αυτούς τους ανθρώπους σνομπ. Άρπαγες και σνομπ. Φτιάχνουν καινούργια κτίρια, που υποτίθεται πως μοιάζουν με τα παλιά μαγαζιά και τα παλιά κτίρια όπερας, μόνο και μόνο για επίδειξη. Καίνε ξύλα για επίδειξη. Δυο τρεις τόνους τη μέρα. Και τώρα κάποιος εργολάβος με μπουλντόζα θα θερίζει το δάσος λες και είναι χωράφι με καλαμπόκι. Τέτοια αυθαίρετα σχέδια θα περίμενε κανείς, το πλιάτσικο που ξέρουμε ότι μπορούν να κάνουν.

Λέει στη Λία την ιστορία που άκουσε. Ακόμα της λέει πράγματα –η συνήθεια βλέπεις–, έχει όμως συνηθίσει τόσο πολύ να τη βλέπει

να μη δίνει καμιά σημασία στην πραγματικότητα, που ούτε καν προσέχει αν του δίνει ή δεν του δίνει κάποια απάντηση. Αυτή τη φορά τού λέει κάτι που απηχεί αυτό που είπε κι εκείνος.

«Δεν πειράζει. Έτσι κι αλλιώς έχεις πολλά να κάνεις».

Αυτό θα περίμενε κι εκείνος, είτε ήταν καλά είτε όχι. Να της διαφύγει το νόημα. Αυτό όμως δεν κάνουν οι γυναίκες –και πιθανόν και οι άντρες– στο πενήντα τοις εκατό των περιπτώσεων;

Το επόμενο πρωί δουλεύει λίγη ώρα ένα πτυσσόμενο τραπέζι. Σκοπεύει να μείνει όλη μέρα στην αποθήκη και να τελειώσει μια δυο δουλειές που έχει περάσει η προθεσμία τους. Κοντά στο μεσημέρι ακούει τον θορυβώδη σιγαστήρα της Νταϊάν και κοιτάζει έξω απ' το παράθυρο. Θα ήρθε να πάει τη Λία στον ρεφλεξολόγο – πιστεύει ότι της κάνει καλό και η Λία δεν φέρνει αντίρρηση.

Όμως κατευθύνεται στην αποθήκη, όχι στο σπίτι.

«Γεια χαρά» λέει.

«Γεια χαρά».

«Πολλή δουλειά;»

«Όπως πάντα» λέει ο Ρόι. «Θες δουλειά;»

Αυτός είναι ο συνηθισμένος τους διάλογος.

«Έπιασα. Άκου, ήρθα για έναν λόγο, θέλω να σου ζητήσω μια χάρη. Θέλω να δανειστώ το φορτηγό. Αύριο, για να πάω τον Τίγρη στον γιατρό. Δεν τον κάνω καλά στο αυτοκίνητο. Έχει μεγαλώσει πολύ για να μπαίνει στο αυτοκίνητο. Δεν μ' αρέσει καθόλου που σου το ζητάω».

Ο Ρόι της λέει να μην ανησυχεί.

Τον Τίγρη στον γιατρό, σκέφτεται, αυτό θα τους κοστίσει.

«Δεν το ήθελες το φορτηγό, έτσι;» του λέει. «Θέλω να πω μπορείς να χρησιμοποιήσεις το αυτοκίνητο».

Ο Ροί είχε βέβαια κατά νου να πάει στο δάσος αύριο, αρκεί να τελείωνε σήμερα τις δουλειές του. Αυτό που πρέπει να κάνει, λέει τώρα μέσα του, είναι να πάει το ίδιο απόγευμα.

«Θα σου γεμίσω το ντεπόζιτο» λέει η Νταϊάν.

Επομένως κάτι άλλο που πρέπει να κάνει είναι να θυμηθεί να το γεμίσει μόνος του, για να την προλάβει. Είναι έτοιμος να πει: «Ξέρεις, ο λόγος που θέλω να βγω έξω είναι πως κάτι προέκυψε και δεν μπορώ να σταματήσω να το σκέφτομαι...». Αλλά εκείνη έχει βγει από την πόρτα και πάει να πάρει τη Λία.

Με το που εξαφανίζονται από τα μάτια του και συγυρίζει τα πράγματά του, μπαίνει στο φορτηγό κατευθυνόμενος εκεί που ήταν την προηγούμενη μέρα. Σκέφτεται να κάνει μια στάση και να ρωτήσει κι άλλα τον Πέρσι, όμως καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν θα βγάλει τίποτα. Αν έδειχνε τόσο ενδιαφέρον, ίσως έκανε τον Πέρσι να το ψάξει περισσότερο. Σκέφτεται ξανά να μιλήσει στον αγρότη, αποφασίζει όμως να μην το κάνει για τους ίδιους λόγους που είχε σκεφτεί το προηγούμενο βράδυ.

Παρκάρει το φορτηγό στο μονοπάτι που οδηγεί στο δάσος. Το μονοπάτι αυτό σβήνει σε λίγο, αλλά πριν ακόμα σβήσει, το έχει εγκαταλείψει. Περιφέρεται εδώ κι εκεί κοιτάζοντας τα δέντρα, που μοιάζουν ίδια με χτες και καθόλου δεν δείχνουν να αποτελούν μέρος οποιουδήποτε εχθρικού σχεδίου. Έχει μαζί του το αλυσοπρίονο και το τσεκούρι και νιώθει πως πρέπει να βιαστεί. Αν εμφανιστεί κανείς άλλος εδώ πάνω, αν τον προκαλέσει κανείς, θα πει πως έχει άδεια από τον αγρότη και δεν έχει ιδέα για καμία άλλη συμφωνία. Θα πει επίσης ότι σκοπεύει να συνεχίσει να κόβει, εκτός αν έρθει ο αγρότης και του πει ο ίδιος να φύγει. Αν αυτό συμβεί πραγματικά, και βέβαια θα πρέπει να φύγει. Όμως δεν φαίνεται πιθανόν να συμβεί, γιατί ο Σάτερ είναι

ένας ογκώδης άντρας με χαλασμένο ισχίο και δεν το συνηθίζει και πολύ να κόβει βόλτες στην ιδιοκτησία του.

«...καμιά εξουσιοδότηση...» λέει ο Ρόι, μιλώντας μόνος του σαν τον Πέρσι Μάρσαλ. «Θέλω να το δω γραπτώς».

Μιλάει στον ξένο που δεν έχει δει ποτέ του.

Το έδαφος στα δάση συνήθως είναι πιο κακοτράχαλο από τη γη ολόγυρα. Ο Ρόι πίστευε πάντα ότι αυτό οφειλόταν στα δέντρα που έπεφταν και σήκωναν το χώμα με τις ρίζες τους και έπειτα απλώς έμεναν εκεί και σάπιζαν. Όπου είχαν πέσει και σαπίσει, υπήρχε ένας γήλοφος – εκεί που οι ρίζες τους είχαν σκίσει τη γη υπήρχαν κοιλό-τητες. Όμως κάπου διάβασε –πολύ πρόσφατα και εύχεται να μπορούσε να θυμηθεί πού ήταν– ότι ο λόγος ήταν κάτι που συνέβη πολύ παλιά, ακριβώς μετά την Εποχή των Παγετώνων, τότε που σχηματίστηκε πάγος ανάμεσα σε στρώματα εδάφους και το έσπρωξε ψηλά, δημιουργώντας αλλόκοτα εξογκώματα, ακριβώς όπως γίνεται σήμερα στις αρκτικές περιοχές. Εκεί που η γη δεν έχει καθαριστεί και καλλιεργηθεί, τα εξογκώματα παραμένουν.

Αυτό που συμβαίνει τώρα στον Ρόι είναι το πιο συνηθισμένο κι όμως το πιο απίστευτο. Είναι αυτό που μπορεί να συμβεί σε οποιονδήποτε ηλίθιο ονειροπόλο περπατάει στο δάσος, σε οποιονδήποτε παραθεριστή κόβει βόλτες αδέξια στη φύση, σε όποιον πιστεύει πως το δάσος είναι κάτι σαν πάρκο για να κάνεις τον περίπατό σου. Κάποιον που φοράει ελαφρά παπούτσια αντί για γαλότσες και δεν σκοτίζεται να κρατάει το βλέμμα του στο έδαφος. Ποτέ ξανά δεν είχε συμβεί στον Ρόι τις εκατοντάδες φορές που είχε περπατήσει στο δάσος, δεν πήγε καν να συμβεί ούτε μία φορά.

Ελαφρύ χιόνι έπεφτε εδώ και λίγη ώρα, κάνοντας να γλιστράνε η γη και τα νεκρά φύλλα. Το ένα πόδι του γλιστράει και γυρίζει και

έπειτα το άλλο πόδι βουλιάζει σε ένα στρώμα χιονισμένες λόχμες στο έδαφος, που είναι πιο κάτω απ' όσο περίμενε ο Ρόι. Αυτό σημαίνει ότι πατάει απρόσεχτα –πετιέται σχεδόν– σε ένα από τα σημεία όπου πάντα πρέπει να πατάς ανιχνευτικά, προσεκτικά ή και καθόλου, αν δεις εκεί κοντά κάποιο μέρος που είναι καλύτερο. Έστω κι έτσι να τι συμβαίνει: Δεν πέφτει απότομα, δεν είναι σαν να σκόνταψε στη φωλιά κάποιας μαρμότας. Χάνει την ισορροπία του, αλλά ταλαντεύεται διαστακτικά, σχεδόν δύσπιστα, και έπειτα πέφτει με το πόδι που γλίστρησε πιασμένο με κάποιον τρόπο κάτω από τ' άλλο πόδι. Κρατάει μακριά το πριόνι όπως πέφτει και τινάζει το τσεκούρι πιο πέρα. Όχι όμως αρκετά μακριά – η λαβή του τσεκουριού τον χτυπάει με δύναμη, χτυπάει στο γόνατο του ποδιού του που έχει γυρίσει. Το πριόνι τον έχει τραβήξει προς το μέρος του, αλλά τουλάχιστον δεν έπεσε πάνω του.

Ένωσε τον εαυτό του να πέφτει σχεδόν σε αργή κίνηση, προσεκτικά και αναπόφευκτα. Θα μπορούσε να είχε σπάσει κανένα πλευρό, αλλά δεν έσπασε. Και η λαβή του τσεκουριού θα μπορούσε να έχει πεταχτεί πάνω και να τον έχει χτυπήσει στο πρόσωπο, αλλά δεν τον χτύπησε. Θα μπορούσε να έχει σκίσει το πόδι του. Σκέφτεται όλες αυτές τις πιθανότητες και νιώθει όχι άμεσα ανακούφιση, αλλά σαν να μην είναι ακόμη σίγουρος ότι δεν συνέβησαν. Γιατί ο τρόπος που άρχισε όλο αυτό –ο τρόπος που γλίστρησε και σκόνταψε πάνω στη λόχη κι έπεσε– ήταν τόσο ηλίθιος και άχαρος, τόσο δύσκολο να το πιστέψεις, έτσι που κάθε εξωφρενική συνέπεια ήταν δυνατή.

Αρχίζει να σηκώνεται σερνάμενος. Πονάνε και τα δύο γόνατα – το ένα γιατί το χτύπησε το τσεκούρι και το άλλο γιατί χτύπησε με δύναμη στο έδαφος. Πιάνεται από τον κορμό μιας νεαρής κερασιάς –εκεί που θα μπορούσε να έχει συντρίψει το κεφάλι του– και σηκώνεται πάνω σιγά σιγά. Ρίχνει δοκιμαστικά το βάρος στο ένα πόδι και ίσα που αγ-

γίξει το έδαφος με το άλλο – αυτό που γλίστρησε και γύρισε από κάτω. Σε ένα λεπτό θα το δοκιμάσει. Σκύβει να μαζέψει το πριόνι και παραλίγο να λυγίσει ξανά. Ένας πόνος εκτινάσσεται από το έδαφος και δεν σταματάει μέχρι να φτάσει στο κεφάλι του. Το πόδι εκείνο – να του έριξε το βάρος όπως έσκυβε; Ο πόνος τραβιέται πίσω σ' εκείνο τον αστράγαλο. Ισιώνει το πόδι όσο περισσότερο μπορεί, δοκιμάζει πού θα ρίξει το βάρος του. Δεν πιστεύει πόσο δυνατός είναι ο πόνος. Δεν πιστεύει ότι θα συνέχιζε, ότι μπορούσε να συνεχίσει να τον νικάει. Ο αστράγαλος πρέπει όχι μόνο να γύρισε – πρέπει να έπαθε διάστρεμμα. Να έσπασε άραγε; Μέσα στη γαλότσα του δεν φαίνεται διαφορετικός από τον άλλο, τον πιστό αστράγαλο.

Ξέρει πως πρέπει να το αντέξει. Πρέπει τελικά να το συνηθίσει, αν θέλει να βγει αποκεί. Και όλο και προσπαθεί, αλλά δεν σημειώνει καμία πρόοδο. Δεν μπορεί να ρίξει το βάρος σ' αυτόν. Θα πρέπει να έσπασε. Ένας σπασμένος αστράγαλος – ακόμα κι αυτό είναι μικρή ζημιά, απ' αυτά που παθαίνουν οι γριούλες όταν γλιστράνε στον πάγο. Ήταν τυχερός. Ένας σπασμένος αστράγαλος, μικρή ζημιά. Παρ' όλα αυτά δεν μπορεί να κάνει βήμα. Δεν μπορεί να περπατήσει.

Αυτό που καταλαβαίνει τελικά είναι ότι για να γυρίσει στο φορτηγό, πρέπει να αφήσει το τσεκούρι και το αλυσσοπριόνό του, να πέσει στα τέσσερα και να μπουσουλήσει. Πέφτει κάτω όσο καλύτερα μπορεί και σέρνεται μέχρι το μονοπάτι με τα χνάρια από τις γαλότσες του, που τώρα γεμίζουν χιόνι. Σκέφτεται να τσεκάρει την τσέπη όπου βρίσκονται τα κλειδιά του, να βεβαιωθεί ότι το φερμουάρ είναι κλειστό. Βγάζει με μian απότομη κίνηση τον σκούφο του και τον αφήνει καταγής – η κορυφή τού κόβει τη θέα. Τώρα το χιόνι πέφτει στο γυμνό του κεφάλι. Αλλά δεν είναι και τόσο κρύο. Από τη στιγμή που δέχεται να μπουσουλήσει για να μετακινηθεί, δεν είναι και τόσο κακό – δεν είναι

δηλαδή αδύνατο, μολονότι είναι δύσκολο να προχωρά με τα χέρια και το καλό του γόνατο. Τώρα προσέχει πολύ, σέρνεται πάνω από τις λόχμες και μέσα απ' τα δενδρύλλια, πάνω στο ανώμαλο έδαφος. Ακόμα κι αν βρει καμιά μικρή πλαγιά να κυλήσει, δεν τολμά – πρέπει να προφυλάξει το χτυπημένο πόδι. Χαίρεται που δεν συνάντησε κάποιο βαλτώδες σημείο και χαίρεται που δεν περίμενε περισσότερο πριν πάρει τον δρόμο της επιστροφής: Το χιόνι γίνεται πιο βαρύ και τα χνάρια του σχεδόν σβήνουν. Αν δεν υπήρχε αυτό το μονοπάτι να ακολουθηθεί, δύσκολα θα καταλάβαινε, από το ύψος του εδάφους, αν πηγαίνει σωστά.

Η κατάσταση που στην αρχή τού φαινόταν τόσο αφύσικη αρχίζει να μοιάζει πιο φυσιολογική. Προχωρώντας με τα χέρια, τους αγκώνες και το ένα γόνατο, κοντά στο έδαφος, δοκιμάζοντας κάποιο κούτσουρο μήπως είναι σάπιο, έπειτα σερνάμενος πάνω του με το στομάχι, γεμίζοντας τα χέρια του με σάπια φύλλα, χώμα και χιόνι –δεν μπορεί να συνεχίσει να φοράει τα γάντια του, δεν μπορεί να κρατήσει και να νιώσει τα πράγματα στο έδαφος του δάσους παρά μόνο με τα κρύα, γυμνά, γδαρμένα χέρια του– δεν απορεί πια με τον εαυτό του. Δεν σκέφτεται πια το τσεκούρι και το πριόνι του, που έχουν μείνει εκεί πέρα, μολονότι στην αρχή τού ήταν αδύνατον να φύγει και να τ' αφήσει. Δεν σκέφτεται σχεδόν καθόλου το ίδιο το ατύχημα. Συνέβη, όπως κι αν έγινε. Η ιστορία αυτή δεν μοιάζει πια καθόλου απίστευτη ή αφύσικη.

Είναι μια αρκετά απόκρημνη πλαγιά που πρέπει ν' ανέβει, κι όταν τη φτάνει, παίρνει μίαν ανάσα, ανακουφισμένος που έφτασε τόσο μακριά. Ζεσταίνει τα χέρια του μέσα στο μπουφάν του, ένα χέρι τη φορά. Για κάποιο λόγο σκέφτεται την Νταϊάν με το κόκκινο μπουφάν του σκι που δεν της πάει και αποφασίζει πως δική της είναι η ζωή,

δεν κερδίζει τίποτα να ανησυχεί αυτός. Και σκέφτεται και τη γυναίκα του, που κάνει πως γελάει με την τηλεόραση. Τη σιωπή της. Τουλάχιστον εκείνη έχει να φάει και είναι ζεστά, δεν είναι καμιά πρόσφυγας που περιφέρεται στους δρόμους. Συμβαίνουν και χειρότερα, σκέφτεται. Χειρότερα.

Ξεκινάει για την πλαγιά, σκάβοντας όπου μπορεί με τους αγκώνες και με το πονεμένο αλλά χρήσιμο γόνατό του. Συνεχίζει. Τρίζει τα δόντια, λες κι αυτό θα τον εμποδίσει να γλιστρήσει πίσω. Αρπάζεται από όποια εκτεθειμένη ρίζα ή έστω κάπως γερό μίσχο πέφτει το βλέμμα του. Καμιά φορά γλιστράει, η λαβή του χαλαρώνει, αλλά καταφέρνει να σταματήσει και ανεβαίνει ξανά πόντο πόντο. Δεν σηκώνει ποτέ το κεφάλι να δει πόσο δρόμο έχει ακόμα. Αν προσποιηθεί πως η πλαγιά δεν τελειώνει ποτέ, θα είναι κάτι σαν δώρο, σαν έκπληξη, όταν φτάσει στην κορυφή.

Παίρνει πολλή ώρα. Επιτέλους όμως φτάνει στην κορυφή, ανάμεσα από τα δέντρα μπροστά του και το χιόνι που πέφτει βλέπει το φορτηγό. Το φορτηγό, το παλιό κόκκινο Μάζντα, ένας πιστός παλιόφιλος, σαν από θαύμα περιμένει. Η παρουσία του αυξάνει ξανά τις προσδοκίες που έχει και γονατίζει, ακουμπώντας με πολλή πολλή προσοχή το χτυπημένο πόδι, σηκώνεται ισορροπώντας στο καλό του, σέρνοντας το άλλο, παραπατώντας σαν μεθυσμένος. Δοκιμάζει να περδίσει με κάποιον τρόπο. Ανώφελο – θα έχανε την ισορροπία του. Δοκιμάζει να ρίξει λίγο βάρος στο χτυπημένο πόδι, πολύ μαλακά, και συνειδητοποιεί πως ο πόνος θα τον άφηνε αναισθητό. Βυθίζεται και πάλι στην παλιά του θέση και σέρνεται. Αντί όμως να συρθεί ανάμεσα στα δέντρα για να φτάσει στο φορτηγό, στρίβει δεξιά και τραβάει προς τα κει που ξέρει ότι βρίσκεται το μονοπάτι. Όταν φτάνει, αρχίζει να περδινεί πιο γρήγορα, σερνάμενος πάνω στα σκληρά αυλάκια, στη

λάσπη που έλιωσε στο φως της ημέρας, αλλά τώρα αρχίζει και πάλι να παγώνει. Είναι σκληρή πάνω στο γόνατό του και στις παλάμες του, αλλά κατά τ' άλλα πολύ πιο εύκολη από τον δρόμο που χρειάστηκε να κάνει πριν, έτσι που νιώθει σχεδόν ζαλισμένος. Βλέπει μπροστά του το φορτηγό. Να τον αναζητάει, να τον περιμένει.

Θα μπορέσει να οδηγήσει. Τι τυχερός ήταν που η ζημιά έγινε στο αριστερό του πόδι. Τώρα που πέρασαν τα χειρότερα, ένα σωρό εκνευριστικά ερωτήματα τον πλημμυρίζουν μαζί με την ανακούφιση που νιώθει. Ποιος θα πάει να του φέρει το πριόνι και το τσεκούρι, πώς μπορεί να εξηγήσει σε κάποιον πού ακριβώς να τα βρει; Πόσο θα αργήσει να τα σκεπάσει το χιόνι; Πότε θα μπορέσει να περπατήσει ο ίδιος;

Ανώφελο. Τα απωθεί όλα αυτά, σηκώνει το κεφάλι να ρίξει άλλη μια ματιά στο φορτηγό, για να πάρει κουράγιο. Κάνει ξανά μια στάση να ξεκουραστεί και να ζεστάνει τα χέρια του. Θα μπορούσε τώρα να φορέσει τα γάντια του, αλλά γιατί να τα καταστρέψει;

Ένα μεγάλο πουλί σηκώνεται από τον θάμνο στο πλάι του και ο Ρόι τεντώνει τον λαιμό να δει τι είναι. Νομίζει πως είναι γεράκι, αλλά θα μπορούσε να είναι όρνιο. Αν είναι όρνιο, άραγε θα τον καλοβλέπει, θα πιστεύει πως στάθηκε τυχερό μια και είναι τραυματισμένος;

Κι εκεί που το κάνει αυτό, εκεί που περιμένει και παρατηρεί τα φτερά του πουλιού –είναι πράγματι όρνιο–, του έρχεται μια εντελώς νέα ιδέα για το θέμα που τον απασχόλησε το τελευταίο εικοσιτετράωρο.

Το φορτηγό κινείται. Πότε έβαλε μπρος; Όταν ο Ρόι παρατηρούσε το πουλί; Στην αρχή μονάχα μια μικρή κίνηση, ένα τραμπάλισμα στις ρόδες – θα μπορούσε κάλλιστα να είναι παραίσθηση. Όμως ακούει τη μηχανή. Προχωρεί. Λες κάποιος να μπήκε μέσα όσο εκείνος ήταν αφηρημένος ή μήπως περίμενε κάποιος μέσα όλη αυτή την ώρα; Σίγουρα

το κλειδώσε κι έχει μαζί του τα κλειδιά. Πιάνει ξανά την τσέπη με το φερμουάρ. Κάποιος κλέβει το φορτηγό μπροστά στα μάτια του και δίχως τα κλειδιά. Ο Ρόι κραυγάζει και κουνάει τα χέρια του από τη θέση που βρίσκεται, έτσι μαζεμένος – λες κι αυτό θα είχε αποτέλεσμα. Όμως το φορτηγό δεν κάνει όπισθεν και στροφή για να φύγει: Έρχεται με τραντάγματα καταπάνω του, και τώρα αυτός που οδηγεί πατάει την κόρνα, όχι για προειδοποίηση αλλά για χαιρετισμό, και κόβει ταχύτητα.

Βλέπει ποιος είναι.

Ο μοναδικός άνθρωπος που έχει τα δεύτερα κλειδιά. Ο μοναδικός άνθρωπος που θα μπορούσε να είναι. Η Λία.

Παλεύει να ρίξει το βάρος του στο ένα πόδι. Εκείνη βγαίνει μ' έναν πήδο από το φορτηγό και τρέχει κοντά του να τον στηρίξει.

«Τίποτα, έπεσα» της λέει λαχανιασμένος. «Ήταν το πιο ηλίθιο πράγμα που έχω κάνει ποτέ στη ζωή μου». Έπειτα σκέφτεται να τη ρωτήσει πώς έφτασε εδώ.

«Πάντως δεν πέταξα» του λέει.

Ήρθε με το αυτοκίνητο, λέει –μιλάει λες και ποτέ δεν σταμάτησε να οδηγεί–, ήρθε με το αυτοκίνητο, αλλά το άφησε πίσω, στον δρόμο.

«Είναι πολύ ελαφρύ γι' αυτό το μονοπάτι» του λέει. «Και σκέφτηκα ότι μπορεί να κολλούσα. Δεν θα κολλούσα όμως, η λάσπη έχει παγώσει εντελώς. Έβλεπα το φορτηγό» του λέει. «Κι έτσι ήρθα με τα πόδια κι όταν έφτασα, το ξεκλείδωσα, μπήκα μέσα και κάθισα. Φαντάστηκα ότι θα γυρνούσες σύντομα, αφού χιονίζει. Ποτέ όμως δεν φαντάστηκα ότι θα γυρνούσες στα τέσσερα».

Το περπάτημα, ή μπορεί και το κρύο, έχει φωτίσει το πρόσωπό της και έχει κάνει έντονη τη φωνή της. Σκύβει και κοιτάζει τον αστράγαλό του, λέει πως της φαίνεται πρησμένος.

«Θα μπορούσε να είναι και χειρότερα» της λέει εκείνος.

Του λέει πως ήταν η μία και μοναδική φορά που δεν ανησύχησε. Η μία και μοναδική φορά που δεν ανησύχησε, ενώ θα έπρεπε. (Ο Ρόι δεν μπαίνει στον κόπο να της πει ότι είχε μήνες να δείξει σημάδι ανησυχίας για οτιδήποτε.) Δεν είχε κανένα προαίσθημα.

«Απλώς ήρθα να σε βρω για να σου το πω» λέει «γιατί ανυπομονούσα να σ' το πω. Την ιδέα που μου ήρθε όταν ήμουν στη γυναίκα. Τότε σε είδα να σέρνεσαι. Και σκέφτηκα: Ω Θεέ μου».

Ποια ιδέα;

«Α, αυτή» του λέει. «Α, τέλος πάντων, δεν ξέρω τι θα πεις. Μπορώ να σου την πω αργότερα. Να φτιάξουμε πρώτα τον αστράγαλό σου».

Ποια ιδέα;

Η ιδέα της είναι ότι το συνεργείο για το οποίο άκουσε ο Πέρσι δεν υπάρχει. Ο Πέρσι άκουσε να λένε κάτι, όχι όμως για ξένους που θα πάρουν άδεια να κόψουν το δάσος. Αυτό που άκουσε ήταν για τον ίδιο τον Ρόι.

«Γιατί ο γερο-Έλιωτ Σάτερ είναι όλο λόγια. Την ξέρω αυτή την οικογένεια, η γυναίκα του ήταν αδερφή της Άνι Πουλ. Κυκλοφορεί και καυχιέται για τη συμφωνία που έκλεισε, τα φουσκώνει κάμποσο και ποιο είναι το αποτέλεσμα; Φτάνει η ιστορία στο Ρίβερ Ιν και για διακόσιους, τριακόσιους τόνους τη μέρα. Κάποιος πίνει μπίρα κι ακούει κάποιον άλλον που πίνει μπίρα και ορίστε. Κι εσύ έχεις κάποιο συμβόλαιο – θέλω να πω, έχεις μια συμφωνία...»

«Ίσως είναι ηλίθιο...» λέει ο Ρόι.

«Το ήξερα πως θα το πεις αυτό, αλλά σκέψου το...»

«Ίσως είναι ηλίθιο, αλλά την ίδια ιδέα είχα κι εγώ πριν από πέντε λεπτά».

Κι έτσι είναι. Αυτό του πέρασε απ' το μυαλό όταν παρατηρούσε το όρνιο.

«Ορίστε λοιπόν» λέει η Λία με ένα χαμόγελο ικανοποίησης. «Όταν τα πάντα συνδέονται από μακριά με το πανδοχείο, γίνεται σπουδαία ιστορία. Μια ιστορία με πολλά λεφτά».

Αυτό ήταν, σκέφτεται ο Ρόι. Για τον εαυτό του άκουγε. Όλη η φασαρία είναι γι' αυτόν.

Η μπουλντόζα δεν έρχεται, οι άνθρωποι με τα αλυσοπρίονα δεν καταφθάνουν. Η φλαμουριά, το σφεντάμι, η οξιά, ο καρπίνος, η κερασιά, όλα είναι ασφαλή για χάρη του. Προς το παρόν όλα είναι ασφαλή.

Της Λίας της έχει κοπεί η ανάσα από την προσπάθεια να τον στηρίξει, αλλά καταφέρνει να πει: «Τα μεγάλα πνεύματα συναντώνται».

Δεν είναι η στιγμή να της αναφέρει την αλλαγή μέσα της. Δεν θα έλεγες συγχαρητήρια σε κάποιον που βρίσκεται πάνω στη σκάλα.

Ο Ρόι χτύπησε το πόδι του ανεβαίνοντας –δεχόμενος βοήθεια για ν' ανέβει– στο κάθισμα του συνοδηγού. Βγάζει ένα μουγκρητό, και είναι ένα αλλιώτικο μουγκρητό από εκείνο που θα έβγαζε αν ήταν μόνος. Δεν είναι πως θέλει να δραματοποιήσει τον πόνο, μόνο διαλέγει τον τρόπο αυτό για να τον περιγράψει στη γυναίκα του.

Ή για να τον προσφέρει στη γυναίκα του. Γιατί ξέρει ότι δεν νιώθει ακριβώς όπως νόμιζε πως θα νιώσει αν ξαναγυρνούσε μέσα της η ζωντάνια. Και ο θόρυβος που κάνει ίσως είναι για να καλύψει αυτή την έλλειψη ή να τη δικαιολογήσει. Είναι βέβαια φυσικό να νιώθει κάπως επιφυλακτικός, μια και δεν ξέρει αν αυτό είναι για πάντα ή απλώς ένα πυροτέχνημα.

Αλλά ακόμα κι αν είναι για πάντα, ακόμα κι αν όλα είναι καλά, υπάρχει κάτι παραπάνω. Κάποια απώλεια που ρίχνει τη σκιά της σ' αυτό το κέρδος. Κάποια απώλεια που θα ντρεπόταν να την παραδεχτεί, αν είχε τη δύναμη.

Το σκοτάδι και το χιόνι είναι πολύ πυκνά για να δει πέρα από τα

πρώτα δέντρα. Έχει βρεθεί εκεί πέρα και στο παρελθόν τέτοια ώρα, τότε που το σκοτάδι σε αναγκάζει να σταματήσεις, στις αρχές του χειμώνα. Όμως τώρα προσέχει, κάτι προσέχει στο δάσος, που πιστεύει ότι του διέφυγε εκείνες τις φορές στο παρελθόν. Πόσο κλεισμένο είναι στον εαυτό του, πόσο πυκνό και μυστικό. Δεν είναι ένα δάσος όπου το ένα δέντρο ακολουθεί το άλλο, είναι όλα τα δέντρα μαζί, βοηθά και υποθάλπει το ένα το άλλο, συνθέτοντας ένα και μόνο πράγμα. Μια μεταμόρφωση πίσω από την πλάτη σου.

Υπάρχει κι άλλο όνομα για το δάσος, και το όνομα αυτό υφέρπει στο μυαλό του, έρχεται και φεύγει, έτσι που μπορεί σχεδόν να το αδράξει. Αλλά όχι αρκετά. Είναι μια σπουδαία λέξη, που μοιάζει δυοσίωνη αλλά αδιάφορη.

«Άφησα το τσεκούρι» λέει μηχανικά. «Άφησα το πριόνι».

«Και λοιπόν; Κάποιον θα βρούμε να πάει να τα φέρει».

«Και είναι και το αυτοκίνητο. Θα πας να το φέρεις και θ' αφήσεις εμένα να πάρω το φορτηγό;»

«Τρελός είσαι;»

Ακούγεται αφηρημένη, γιατί τώρα κάνει όπισθεν με το φορτηγό για την αναστροφή. Αργά, αλλά όχι υπερβολικά αργά, αναπηδώντας στις αυλακιές, αλλά μένοντας πάντα στο μονοπάτι. Ο Ροί δεν έχει συνηθίσει να κοιτάζει τα καθρεφτάκια από αυτή τη γωνία, γι' αυτό ανοίγει το παράθυρο και τεντώνει τον λαιμό να δει τριγύρω, με το χιόνι να πέφτει στο πρόσωπό του. Το κάνει όχι μόνο για να δει πώς τα πάει εκείνη, αλλά για να του περάσει κάπως η ζεστή ζαλάδα που τον κατακλύζει.

«Σιγά σιγά» λέει. «Ετσι. Σιγά σιγά. Εντάξει τώρα. Είσαι εντάξει. Είσαι εντάξει».

Την ώρα που της το λέει αυτό, εκείνη κάτι λέει για το νοσοκομείο.

«...πάμε να σου ρίξουν μια ματιά. Κάθε πράγμα στον καιρό του». Απ' όσο ξέρει ο Ρόι, η γυναίκα του δεν έχει οδηγήσει ξανά το φορτηγό.

Είναι αξιοθαύμαστο πώς το χειρίζεται.

Δρυμός. Αυτή είναι η λέξη. Καθόλου παράξενη λέξη, αλλά προφανώς δεν την έχει χρησιμοποιήσει ποτέ ξανά. Έχει μια τυπικότητα, από την οποία συνήθως κρατάει αποστάσεις.

«Ο Έρημος Δρυμός» λέει, λες κι αυτό επισφραγίζει κάτι.

ΣΟΦΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Το χρυσό βραχιόλι

2020

Ν.Π. (γεν. 1953)

ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΔΕΝ ΤΟΥ ΦΑΙΝΕΤΑΙ, γρήγορα όμως αποκαλύπτεται τρομερό πειραχτήρι. Μας διακόπτουν συχνά ενώ πίνουμε τον καφέ μας. Χαιρετάει, κανονίζει ραντεβού και συνεχίζει τη φράση του αποκεί που τη σταμάτησε. Αποπνέει την ηρεμία του ανθρώπου που τα έχει βρει με τον εαυτό του. Μέσα του όμως τρώγεται, δεν κάθεται στα αυγά του. Ομολογεί πως τον θρέφει το ρίσκο.

Να μη γυρίσω στο χωριό, στα χωράφια.

Θυμάμαι να πηγαίνω στο σχολειό, όχι μόνο εγώ, όλοι μας, με μπαλωμένα ρούχα.

Το χωράφι ήταν το σπίτι μας. Το καλοκαίρι πήγαινα φαγητό στον πατέρα μου, από πέντε χρονών παιδί, μέσα από το ποτάμι. Κάτω από τα δέντρα περνούσε όλη η μέρα.

Από τα δώδεκα πήγαινα με τους συνομήλικους για το μεροκάματο στα ξένα χωράφια. Βγάζαμε ζαχαρότευτλα. Ήμασταν μικροί, ήμασταν δυνατοί, υπήρχε ανταγωνισμός. Μετρούσαμε πόσα μεροκάματα έκανε ο καθένας. Τα λεφτά πήγαιναν στο σπίτι, δεν είχαμε την πολυτέλεια να κάνουμε πράγματα δικά μας.

Από την Τρίτη Γυμνασίου πήγα σχολείο στη Λάρισα. Από τότε αναζητούσα δουλειά εκεί τα καλοκαίρια. Δούλεψα σε ξενοδοχείο, ρεσε-

ψιόν, δούλεψα σε χονδρέμπορο φρούτων. Πήγαινα πέντε η ώρα το πρωί στην αγορά (γελάει). Αφότου μπήκα στο Πανεπιστήμιο, έβρισκα πιο κανονικές δουλειές, δουλειές γραφείου. Έχω ένσημα από δεκαοκτώ χρονών.

Πριν πάω στο σχολείο, έκανα λογαριασμούς. Μου βάζανε προβλήματα, μου βάζανε ασκήσεις και τις έλυνα. Ο δάσκαλος γνωμάτευσε ότι είμαι καλός. Αυτό σήμαινε για την οικογένεια, ιδιαίτερα για τη μάνα μου, πως το παιδί πρέπει οπωσδήποτε να φύγει από το χωριό. Αυτό ήταν το μότο. Να μάθεις γράμματα, να φύγεις αποδώ. Να φύγεις από τα χωράφια, που δεν έχεις μέλλον. Εμείς δεν έχουμε κτήματα.

Η μάνα μου είχε πάει σχολείο ως την Τετάρτη Δημοτικού. Ο αδελφός της ήταν στην Εθνική Αντίσταση, πολύ περιπετειώδης τύπος. Πολύ γλεντζές, πολύ χορευταράς. Έπαιρνε και τη μάνα μου μαζί, είχαν παρέες.

Ο πατέρας μου ήταν από μια κλασική αγροτική οικογένεια, ζούσαν σε έναν πιο κλειστό κόσμο. Ο στρατός ήταν η μόνη φορά που άλλαξε παραστάσεις. Η μάνα μου είχε αυτό που λένε... είχε ανοιχτά τα μάτια της περισσότερο.

Ήταν σαν να πήγα στο φεγγάρι.

Απ' τη σειρά τη δικιά μου, αν ήμασταν δεκαπέντε παιδιά, στο Γυμνάσιο πρέπει να πήγαμε οι πέντε. Αυτοί που υπέδειξαν οι δάσκαλοι. Αλλά από τους πέντε τελειώσαμε οι τρεις. Οι άλλοι πήγαν ένα δύο χρόνια και τους σταματήσανε. Έμειναν στο χωριό, στα χωράφια.

Πήγα στο Κλασικό, επειδή εκεί ήταν οι φίλοι μου (γελάει). Δεν νομίζω ότι με προβλημάτισε πολύ. Από αυτούς που πήγαν στο Κλασικό, ήμουν ο καλύτερος. Οι περισσότεροι καλοί μαθητές πηγαίνανε στο Πρακτικό.

Έκανα φροντιστήριο μόνο δύο μήνες το καλοκαίρι, για να 'ρθω στη

Θεσσαλονίκη τον Σεπτέμβριο να δώσω εξετάσεις. Κατά τις 15-20 Ιουλίου έρχεται μία μέρα ο πατέρας μου και μου λέει, μάζεψέ τα, θα 'ρθεις στο χωριό. Θα σε διορίσουν στην τράπεζα. Τότε οι τράπεζες έπαιρναν τα παιδιά που είχαν πολύ καλό βαθμό απολυτηρίου. Του λέω, όχι, δεν θέλω. Μα αστειεύεσαι; μου λέει. Δεν θα έχουμε έξοδα. Δεν χρειάζεται να πας να σπουδάσεις.

Για έναν λόγο που ποτέ δεν κατάλαβα, είχα μια σθεναρή αντίσταση σε αυτό. Θα μπορούσα με μεγάλη ευκολία να πω, εντάξει. Μια χαρά θα ήμουνα. Δεν ξέρω γιατί, με απώθησε. Και λέω, όχι, όχι, μην το συζητάς. Απογοητεύτηκαν κι αυτός κι η μάνα μου.

Τέλος πάντων. Έδωσα εξετάσεις, πέρασα στη Φιλοσοφική, στην Αθήνα. Ήταν ένας άλλος κόσμος. Ήταν σαν να πήγα στο φεγγάρι.

Όλο το Δημοτικό και οι πρώτες τάξεις του Γυμνασίου είχαν περάσει σε ένα εντελώς αντιπνευματικό περιβάλλον. Από την Τρίτη Γυμνασίου, θυμάμαι, άρχισα να διαβάζω κάποια πράγματα. Πήγαινα στη βιβλιοθήκη, δανειζόμουν. Η Λάρισα τότε ήταν ένα μεγάλο χωριό...

Και φεύγω για την άλλη άκρη του κόσμου.

Στην Αθήνα, στο πρώτο έτος, άρχισαν να μας καλούν οι Αθηναίοι συμφοιτητές στα σπίτια τους. Συνειδητοποίησα τότε ότι αυτά τα παιδιά μεγάλωσαν στα διαμερίσματα που έβλεπα. Εμείς δεν είχαμε τουαλέτα στο σπίτι, ήταν τριάντα μέτρα έξω. Δίπλα στην κουζίνα είχαμε τα ζώα. Είχαμε αγελάδα, που κάθε χρόνο έκανε ένα μοσχαραάκι, κι αυτό το μοσχαραάκι ήταν ένα σημαντικό κομμάτι του ετήσιου εισοδήματος. Έπρεπε λοιπόν να φροντίζουμε τα ζώα, να είναι ζεστά, να είναι περιποιημένα, να τα καθαρίζουμε, να τα ταΐζουμε... Όταν είδα πώς μεγάλωσαν οι συμφοιτητές μου...

Θυμάμαι μια συμφοιτήτρια που μας καλούσε συχνά σε ένα εντυ-

πωσιακό σπίτι στο Κουκάκι, με βιβλιοθήκες τεράστιες. Μου έλεγε ότι ήταν απ' τον παππού της. Άρα, αυτοί σαράντα, πενήντα, εξήντα χρόνια πιο πριν ζούσαν σε έναν άλλο κόσμο, σε έναν άλλο πολιτισμό. Αυτό με είχε συγκλονίσει.

Εντάξει, γοητεύτηκα. Στην Αθήνα ανακάλυψα τα θέατρα, κινήματα στον χώρο της τέχνης...

Στο τέταρτο έτος, πριν καλά καλά πάρω πτυχίο, δούλευα σε φροντιστήρια. Έκανα Αρχαία τότε, ήξερα καμιά σαρανταριά πενήντα κείμενα απέξω. Δεν κουβαλούσα ποτέ χαρτί, δεν είχα ποτέ στίλο. Τους υπαγόρευα και γράφανε, είχα διαβολεμένη αυτοπεποίθηση. Και ήμουν περιζήτητος. Πληρωνόμουν πολύ καλά, πριν ακόμη πάρω το πτυχίο μου.

Όμως πάντα αναζητούσα κάτι άλλο.

Πάντα ψαχνόμουν.

Είδα ότι ένας καθηγητής σε ένα μικρό Πανεπιστήμιο στην Αμερική, στη Βόρεια Ντακότα, στα σύνορα με τον Καναδά, Έλληνας ήταν, έβαλε μια αγγελία ότι ψάχνει έναν Έλληνα φιλόλογο που να ξέρει αγγλικά. Πήρα τηλέφωνο. Θυμάμαι, τον φιλοξενούσαν στη Γεννάδιο. Πήγα εκεί, μίλησα. Ήταν αυστηρός, πολύ αυστηρός. Μου λέει, εντάξει, μου κάνεις. Να 'ρθεις. Πότε; ρώτησα. Την άλλη βδομάδα. Ήταν, θυμάμαι, Νοέμβριος, 20 Νοεμβρίου. Ρωτάω, πότε πρέπει να σας απαντήσω; Σήμερα, μου λέει.

Και φεύγω, πάω στην άλλη άκρη του κόσμου.

Αν δεν έφευγα τότε, θα έμεινα για πάντα.

Έναν χρόνο έμεινα στην Αμερική, το καλοκαίρι επέστρεψα στην Ελλάδα. Αρχισα ξανά τα φροντιστήρια.

Σε πέντε έξι μήνες –γιατί, σου λέω, έψαχνα– προέκυψε η πρόταση για την Αφρική.

Σε μία χώρα που δεν γνώριζα καν την ύπαρξή της. Το Μπουρούντι.

Αρχές του '81. Χιόνι. Ήταν αποκλεισμένο το σύμπαν στην Ελλάδα, δεν κυκλοφορούσε τίποτα. Έπρεπε όμως να πάρω τα ρούχα μου, που τα είχα στο χωριό, γιατί στην Αφρική ήταν καλοκαίρι. Λέω στη μάνα μου, θα 'ρθω να πάρω τα καλοκαιρινά. Μου λέει, είσαι με τα καλά σου; Εδώ πέρα έχει ένα μέτρο χιόνι. Της λέω, κάπου, μωρέ, θα πάω να δουλέψω, λίγο πιο κάτω από την Κρήτη (γελάει). Το θυμάμαι αυτό. Και μου λέει, τώρα δηλαδή κάτω από την Κρήτη δεν έχει χιόνι; Τώρα κάτω από την Κρήτη φοράνε κοντομάνικα; (Μιμείται τη φωνή της μητέρας του, γελάει.)

Και φεύγω από τους μείον πέντε βαθμούς που είχε η Αθήνα και σε λίγες ώρες βλέπω ημίγυμνους τους μαύρους στην ενδιάμεση στάση του αεροπλάνου στο Ναϊρόμπι. Και λέω, πού βρέθηκα εδώ;

Πέρασα πολύ ωραία εκεί, έμεινα δύο χρόνια.

Αν δεν έφευγα τότε, θα έμεινα. Θα έμεινα για πάντα.

Είχα και μια ψιλοενοχή, που μου τη δημιούργησαν οι γονείς μου. Η μάνα μου.

Δεν έχουμε άλλο παιδί, ένα κορίτσι έχουμε – είχε παντρευτεί η αδελφή μου. Θα μείνουμε μόνοι. Κάπως έτσι.

Στην Αμερική είχα δει μια αγγελία στην εφημερίδα *Εθνικός Κήρυκας* της Νέας Υόρκης. Ζητούσαν φιλόλογο που να ξέρει αγγλικά. Έστειλα βιογραφικό και μου λένε, ελάτε για συνέντευξη. Λέω, είναι μακριά, πολλά τα έξοδα. Και απαντάνε, σου βάζουμε εμείς το εισιτήριο, γιατί είμαστε σίγουροι ότι μας κάνεις.

Εκεί φοβήθηκα.

Κατάλαβα ότι, αν πήγαινα, δεν θα γυρνούσα πίσω. Το ίδιο και στην Αφρική. Θυμάμαι, στο τέλος της δεύτερης χρονιάς είχα κάνει παρέες. Ήταν ένας πανέξυπνος Έλληνας επιχειρηματίας, αγράμματος, ούτε το

Δημοτικό δεν είχε τελειώσει. Μου λέει, κάτσε εδώ, να κάνουμε πράγματα. Έβλεπα ότι υπήρχαν ευκαιρίες. Δείλιασα όμως.

Ένα πείσμα που λέει ότι μπορώ. Μπορώ να τα καταφέρω.

Το είχα μέσα μου. Δεν είχα κόλλημα να κάνω τον καθηγητή. Ήθελα κάτι άλλο.

Και, εντελώς τυχαία, ένας κουμπάρος μου που έβγαζε βιβλία, βοηθήματα, μου λέει, δεν έρχεσαι; Βγάλαμε κάποια επιστημονικά βιβλία που είχα εγώ την ευθύνη...

Και κάποια στιγμή, όταν μπήκαν τα Αρχαία από το πρωτότυπο στο Γυμνάσιο, το 1993, είχα καλούς φίλους, καλούς φιλολόγους από την Κατερίνη. Τους λέω, να κάνουμε βοηθήματα. Να τα εκδώσουμε μαζί. Εμείς δεν θέλουμε να ανακατευτούμε, είπαν, κάν' το, εμείς θα τα γράψουμε μόνο. Κι έτσι έβγαλα το πρώτο βιβλίο. Πήγε καλά, έβγαλα και δεύτερο. Κι έτσι ξεκίνησα. Τυχαία. Χωρίς λεφτά και χωρίς σχεδιασμό.

Η επιχείρηση ήταν ένας άνθρωπος. Μόνος μου κουβαλούσα τα βιβλία, τα πήγαινα στα μαγαζιά, τα πήγαινα στα φορτηγά. Έβαλα κι έναν τηλεφωνητή, εκεί αφήναν τις παραγγελίες. Δουλειά πολλή. Πάρα πολλή δουλειά, αλλά μ' άρεσε.

Είμαι ικανοποιημένος, γιατί αυτά ήθελα. Δεν ζήλεψα δηλαδή το παραπάνω, γιατί θα είχα κότερο ή θα είχα πιο πλούσια ζωή. Δεν με ενδιέφερε. Ίσως να ήταν η συγκυρία, ίσως η εποχή. Δεν δυσκολεύτηκα να κάνω αυτά που θεωρούσα ότι είναι στα μέτρα μου και στα γούστα μου.

Θυμάμαι ότι αυτό που με ενοχλούσε στο σχολείο είναι ότι χτυπούσε το κουδούνι. Δηλαδή τι, το κουδούνι με σταματάει από αυτό που κάνω; Εγώ δεν ήθελα να χτυπάει το κουδούνι. Και στις δουλειές που

έκανα πουθενά δεν δούλευα με ωράριο. Δούλευα ώρες ατελείωτες, γιατί μ' άρεσε.

Πιστεύω ότι είναι ένα πείσμα που λέει ότι μπορώ. Μπορώ να τα καταφέρω.

Ίσως να είμαι τυχερός. Δεν ένιωσα ποτέ την αποτυχία. Αλλά δεν έβαλα και ποτέ στόχους που δεν θα μπορούσα να φτάσω. Έβαζα τους στόχους που έφτανα.

Μπήκα σ' αυτή την ιστορία χωρίς business plan. Το ένα έφερε το άλλο. Σχεδόν αυτονόητα.

ΜΑΡΙΑ ΞΥΛΟΥΡΗ

Πέτρινα πλοία

2021

Καλή ήτανε η νύχτα

«ΑΝΟΙΞΕ, ΜΩΡΗ, ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΝΑ ΠΙΑΣΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΦΕ, δικό σου τον έφτιαξα, πιες τον». Τα χέρια της όμως ξυλιασμένα κι αδέξια – χιονισμένο ακόμη το βουνό που γεμίζει τον ουρανό από πάνω τους, κατεβάζει ο αέρας παγωνιά· οπότε βγάζει τη χοντρή μάλλινη ζακέτα του και την περνάει στους ώμους της κι έπειτα της ακουμπάει το καλαμάκι στα χείλη. Μια γουλιά αυτή, μια γουλιά αυτός – θα βγει η νύχτα· θα βγει.

«Κρύο απόψε» της λέει. Το νιώθει το κρύο πολύ η γυναίκα του από πάντα, ακόμα και το κατακαλόκαιρο, όταν ξαπλώνει το βράδυ δίπλα του να κοιμηθεί, τα πόδια της πάγος, και τα χέρια της κρύα κι αυτά μια ζωή· «Κρύα χέρια, καλή καρδιά» λένε και γελάνε, γιατί η καρδιά της δεν είναι ακριβώς κακή, μα και καλή δεν είναι, το ξέρουνε κι οι δυο· έτσι είναι οι καρδιές των ανθρώπων.

Η ζακέτα του της πάει έχουν έναν τρόπο τα ρούχα του ν' αγκαλιάζουν το κορμί της μαλακά, ή έχει έναν τρόπο το κορμί της να χώνεται στα ρούχα του μαλακά· αυτά τις ωραίες μέρες, γιατί υπάρχουν βέβαια κι οι κακές μέρες –για την ακρίβεια, τώρα τελευταία μόνο αυτές–, όταν τα ρούχα του κρέμονται στο σώμα της σαν κακοφτιαγμένη κουρ-

τίνα ή το σώμα της δεν τ' ανέχεται, όταν την πονά το ύφασμα πάνω στις μελανιές ή όταν την πονάνε κάτω απ' το δέρμα δυστυχίες άυλες, για τις οποίες δεν ξέρει πόσο αθώος είναι, ούτε πόσο ένοχος, κι έτσι όπως την κοιτάζει τώρα, γκριζαρισμένη στο φεγγαρόφωτο, αυτό σκέφτεται, ότι δεν είναι αθώος, παρότι δεν ξέρει και τίνος εγκλήματος είναι ένοχος ακριβώς. Κάποτε θα μπορέσει να τη ρωτήσει: κάποτε θα μπορέσει να του πει.

Ανάβει τσιγάρο. Ένα δικό του, ένα δικό της. Το δικό του καιγεται ολόκληρο σε μια ρουφηξιά, πριν το καταλάβει το δικό της το καπνίζει η νύχτα, μένει η στάχτη να σχηματίζει μια κούρμπα γκριζα, πέφτει έπειτα στο χώμα.

Πάντα τα δέντρα με τα χέρια απλωμένα, κι απ' τις ανοιχτές παλάμες τους να τρώνε νυχτοπούλια: σπυρί και κελάηδισμα, κέντημα στον αέρα: θροΐσματα· κι ο ουρανός να ετοιμάζεται τώρα να φωτίσει, ίσα στις άκρες. Αλλά ακόμη το φεγγάρι κύκλος: ακόμη οι σκιές μαύρες και βαριές: πέφτουνε πάνω στ' αποτσιγάρα ολόγυρα στα πόδια τους. Παραπέρα τ' αλύχτισμα ενός σκυλιού διασχίζει σαν γραμμή χορτάρια και μνήματα: η σκιά του καμπαναριού: ο ύπνος των σπιτιών: πού και πού ένα περαστικό αυτοκίνητο: το ακατάπαυστο μουρμουρητό του ποταμού: η ανάσα της θάλασσας λίγο μακρύτερα: πού και πού η φωνή του, «Πιες». Μια γουλιά αυτή, μια γουλιά αυτός.

Κάθεται το κρύο της άνοιξης σαν σταγόνες στα γένια του, στα μαλλιά του, στα ρούχα του: κάθεται το κρύο της άνοιξης σαν σταγόνες στα μαλλιά της, στο δέρμα της, στη ζακέτα της που είναι η ζακέτα του. «Πιες τον καφέ σου», και ξανασηκώνει το ποτήρι να της φέρει το καλαμάκι στο στόμα. Φραπές γλυκός με γάλα, χωρίς παγάκια: τον παγώνει το κρύο της νύχτας: αρκεί. Και κάτω απ' τα νύχια του σκαλωμένο το χώμα, σκοτεινό, βρεμένο.

Με τη μύτη του παπουτσιού σπρώχνει τ' αποσίγαρα πιο βαθιά στο χώμα. «Καιρό έχουμε να καθίσουμε έτσι» της λέει. Τη μέρα όλο τρέχουν· στον έναν γιατρό, στον άλλον έπειτα· τη μέρα τής υπόσχεται πως όλα θα πάνε καλά· μα τώρα είναι νύχτα και δεν έχει να της υποσχεθεί τίποτα· είναι μια ανακούφιση κι αυτή, να μη χρειάζεται να υποσχεθεί πράγματα που δεν είναι στο χέρι του, πράγματα που δεν είναι στο δικό της.

Πάνω στο μάρμαρο αφημένο το ποτήρι, μισοπιωμένο, κι αυτή με τα μάτια κλειστά να κοιτάζει τη μέσα θέα, έτσι τη λέει. Μερικές φορές φέρνει τα χέρια του στα μάτια της να την αναγκάσει να τα ανοίξει, ελπίζοντας πως θα προλάβει να δει κάτι απ' αυτή τη μέσα θέα, μα η μέσα θέα είναι γρήγορη και πάντα του ξεφεύγει· όλο και πιο αραιά προσπαθεί να την πιάσει.

Πάλι το σκυλί. Παλιά άκουγες και λύκους· ήταν τέτοιο το βουνό. Τώρα οι λύκοι είναι όλοι εξημερωμένοι· όλοι σκυλιά. Αυτό του το είπε ο πατέρας του κάποτε· ήταν πολύ μικρός τότε και δεν θυμάται την αφορμή, μόνο την κουβέντα θυμάται: *«Δεν αφανίσαμε τους λύκους, Βαγγέλη, σκυλιά τούς κάναμε όλους, τους εξημερώσαμε, κι οι λίγοι που είχαν απομείνει λύκοι πεθαίνουνε σιγά σιγά, αυτό είν' όλο»*.

«Θυμάσαι που σου 'χα πει; Που έλεγε ο πατέρας μου πως όλους τους λύκους, ή τους περισσότερους, τους μερέψαμε;» Δεν του απαντά. Σαλεύουν μόνο τα μαλλιά της τούφες τούφες, σ' αυτόν τον αέρα που σηκώθηκε χωρίς εκείνος μέχρι τώρα να τον προσέξει. «Οι λύκοι» ξαναλέει, κι έπειτα μπλέκει τα δάχτυλα του ενός χεριού στα δάχτυλα του άλλου. «Οι λύκοι», και δεν ξαναλέει τίποτα.

Κάποτε του είχε πει: *«Κι εσύ λύκος ήσουν· σκυλί δεν έγινες· κάτι άλλο έγινες, που δεν είναι τίποτα απ' τα δύο»*. Εξαιτίας της, του έλεγε στις καλές μέρες της: εξαιτίας της από λύκος έγινε αυτό το άλλο που ήταν καλύ-

τερο από λύκος. Εξαιτίας της, και στις κακές: εξαιτίας της από λύκος έγινε αυτό το άλλο που ήταν χειρότερο από λύκος. Αυτός δεν ήξερε τι είχε γίνει. Του αρκούσε που από λύκος είχε γίνει κάτι, έστω ακατονόμαστο κι αξεδιάλυτο, εξαιτίας της. Και τώρα να τος, που, ό,τι κι αν είναι, δεν ξέρει τι είναι, μα τώρα το εξαιτίας της δεν του αρκεί, γιατί είναι και δίχως της.

Κι άλλο φως στις άκρες: παίρνει κι ανάβει το βουνό σιγά σιγά. Σε λίγο η μέρα. Μαζεύει το σέικερ, μαζεύει τη ζάχαρη, τον καφέ, το κουτάλι, τα βάζει στη σακούλα. Της αφήνει το ποτήρι δίπλα της και σηκώνεται. Έχει έναν λόγο σκαλωμένο στον λαιμό –αντίο, ίσως- εξαιτίας σου, ίσως-, μα μόνο έναν βήχα ξερό καταφέρνει να βγάλει: αυτή τα μάτια της αλλού, γιατί από έναν βήχα ξεκίνησαν όλα, άρχισε να βήχει επίμονα κι ύστερα κύλησε, που λένε, και δεν βρέθηκε τρόπος να σταματήσουν τον βήχα, το κύλισμα, και να τώρα που την αποχαιρετάει μ' έναν βήχα. Κάνει τον γύρο άκρη άκρη μην και πατήσει το σκαμμένο χώμα. Ανοιγοκλείνει τα μάτια του στο φως, πότε πέρασε η ώρα; Κι έπειτα: εδώ ήτανε και την έβλεπε που περνούσε, τι αναρωτιέται; Ένα βήμα, κι άλλο. Βρίσκει την καγκελόπορτα ανοιχτή –μα την είχε κλείσει, θυμάται: παράξενο-, την κλείνει, φεύγει.

Κοιμάται το χωριό: ούτε κοκόρι ξύπνιο ακόμη. Μόνο ο ποταμός όλο μουρμουρίζει. Ο ποταμός, και τα παπούτσια του όπως κατεβαίνει, κάτι πάνε να του πουν. Ίσως ότι τα βήματα ούτε ξαναγίνονται μα ούτε κι αναιρούνται: ότι πια δεν γίνεται να επιστρέψει κι ότι νύχτα σαν κι αυτή δεν θα ξαναυπάρξει, πάει, τέλειωσε πια, και τέλειωσε μ' έναν βήχα, κι αυτόν τον βήχα θα τον κουβαλάει σ' όση ζωή τού απομένει και θα μετανιώνει που ήταν βήχας κι όχι λέξη. Αλλά, παρ' όλα αυτά, «Καλή ήτανε η νύχτα» λέει στον ποταμό: «Καλή ήτανε η νύχτα» ξαναλέει.

Στην αυλόπορτα του σπιτιού τον υποδέχεται μια καρακάξα. «Πρωινή πρωινή» της λέει. Η καρακάξα κουνάει το μαύρο κεφάλι της αδιάφορα. Η ουρά της μακριά, σκίζει το φως· το βλέπει να πέφτει ολόγυρα στα πόδια της φέτες φέτες. Αυτός κοιτά το φως κι αυτή αυτόν κι ύστερα κάτι τσιμπολογά απ' το χώμα, ένα αόρατο κάτι. Στέκεται δίπλα της να καπνίσει ένα τσιγάρο. Ανεβαίνει ο καπνός κι η καρακάξα ανοίγει τα φτερά κι εξαφανίζεται, σαν να την ενόχλησε.

Κλειδαμπαρώνεται και βουτάει στον ύπνο, μαύρο ύπνο, βαθύ κι αμίλητο, πηγάδι άπατο. Όσπου τον ξυπνάνε χτυπήματα δυνατά στην πόρτα, «Βαγγέλη, Βαγγέλη, σήκω και σ' την ανοίξανε» σηκώνεται με βλέφαρα πρησμένα, μισόκλειστα, «Γαμώ τον Θεό μου, τι έγινε πάλι;», και φοράει σκοντάφτοντας το παντελόνι του να κρύψει το σώβρακο και, όσο μπορεί, τη σηκωμάρα του· «Σήκω και σ' την ξεθάψανε». Γλιστράει απ' τα παντζούρια λίγο φως και πέφτει πάνω στα φάρμακά της, παρατημένα άτσαλα στο τραπέζι· ξεκίνησε να τα πετάξει χθες μα έχασε το κουράγιο του με το που τα έβγαλε από το ντουλάπι· τώρα τον κοιτάζουνε στραβοξυπνημένα κι αυτά, πράσινα κουτιά, κόκκινα κουτιά, λευκά κουτιά, πορτοκαλιά· εξαιτίας της.

Ανοίγει την πόρτα και βλέπει την Τασία και τον παπα-Γιάννη, «Σου την ξεθάψανε». Το λένε και κοιτάζονται μεταξύ τους, πάει να πιάσει το βλέμμα του παπά μα αυτός απότομα στρέφει τα μάτια αλλού, και τώρα βλέπει ότι έξω από την αυλή είναι μαζεμένοι άλλοι πεντέξι, κάτωχοι, και τον κοιτάζουν σαν να μην είναι σίγουροι πως θέλουν να τον κοιτάξουν, αλλά και σαν να μην μπορούν παρά να τον κοιτάξουν, κι είναι ήλιος κι είναι μεσημέρι, και σε μια ραγισματιά του δρόμου κοκκινίζουν δυο παπαρούνες και θέλει να βάλει τις φωνές, ξεριζώστε τες, τις γαμημένες, μα δεν βάζει τις φωνές. «Ποια;» ρωτάει, κι οι άλλοι δεν ξέρουν τι να του πουν. «Τη γυναίκα σου, την ξαναχώσαμε μα τι

ήταν αυτό και ποιος σου το 'κανε;» – αυτά ο παπάς, μασημένα κι όλα μαζί, ενώ η Τασία κοιτάζει τα πόδια του. Κοιτάζει κι αυτός τα πόδια του, τα ξεραμένα χώματα στο παντελόνι του, και τώρα μιλάνε όλοι τους ταυτόχρονα μα με τα μάτια στραβωμένα, τα λόγια τους πότε μισά και πότε ολόκληρα, κι όλο τα μάτια τους να πηγαίνουν να τον κοιτάξουν μα να πετάνε αλλού τελευταία στιγμή, και ξέρει ποια φωνή μιλάει μέσα τους και ξέρει τι λέει αυτή η φωνή, και δεν τους κοιτάζει, κοιτάζει πέρα, το φαράγγι, το βουνό.

«Είχε δίπλα της το ποτήρι του φραπέ» λέει και ξαναλέει η Τασία, απ' όλη την ιστορία πιο πολύ αυτό της έμεινε, το ποτήρι του φραπέ. «Ε, καφέ θα θέλησε» της λέει τελικά αυτός, να τα πάλι τα βλέμματα εκείνοι, «Τρελάθηκες, μωρέ Βαγγέλη;» λέει η Τασία, «Ας' τονα» της λέει ο παπάς, κι απότομα τον αποχαιρετούν και φεύγουν, μα όλο γυρνούν λίγο το κεφάλι και ξανακοιτάζουν κατά τη μεριά του, και ξέρει τι σκέφτονται, κι αν δεν το σκέφτονται θα το σκεφτούν, αυτοί, που δεν ξέρουν πώς είναι να μην προφταίνεις να πεις μια τελευταία κουβέντα, κι όταν αργά πας να την πεις, να βγαίνει βήχας. «Της αρέσει της γυναίκας μου ο καφές» τους φωνάζει απ' την πόρτα, κι αυτοί από βήμα σε σταυροκόπημα γίνονται μικρότεροι, μέχρι που τους καταπίνει η γωνιά του δρόμου όλους κι ησυχάζει η γειτονιά. Μένει να τον κοιτάζει απ' την αυλόπορτα η καρακάξα, μα αυτή δεν την κοιτάζει κανείς.

ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Γραφικός χαρακτήρας

2016

Ο πατέρας και η ποίηση

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΑΡΧΙΣΑ ΝΑ ΓΡΑΦΩ επειδή έγραφε ο διπλανός μου. Τον έπιασα μια φορά επ' αυτοφώρω να σβήνει τους στίχους των Πινκ Φλόιντ που αράδιαζαν στο θρανίο μας τα κορίτσια του 5ου και να απαντάει με δικούς του. Μέχρι τότε, άγνωστο γιατί, πίστευα πως ποίηση έγραφαν κάποιοι λίγοι εκλεκτοί. Χάρη στον Νίκο ανακάλυψα πως δεν απαγορευόταν στους κοινούς θνητούς.

Λόγω ηλικίας, συνήθως γράφαμε κάτι ασήκωτες μεγαλοστομίες, οι οποίες όμως, παραδόξως, γίνονταν δεκτές με επαίνους από τον φιλόλογό μας. Ο κ. Αγγελινάρας όχι μόνο δεν μας επιτιμούσε, αλλά, αντιθέτως, μας ενθάρρυνε. Ποιοι ήμασταν εμείς να αμφισβητήσουμε την κρίση του; Συνεχίσαμε, λοιπόν, ακάθεκτοι, να ξεπατικώσουμε πότε τον Σεφέρη και πότε τον Ελύτη...

Ο πατέρας, εννοείται, δεν ενέκρινε την ενασχόλησή μου με την ποίηση – τη θεωρούσε απλώς περιττή. Όσο δεν επηρέαζε τους βαθμούς μου, απλώς την ανεχόταν. Όταν, λίγο πριν τις Πανελλήνιες μάλιστα, του ανακοίνωσα ότι δεν ήθελα να σπουδάσω, αφού είχα σκοπό να ασχοληθώ αποκλειστικά με το γράψιμο, του ήρθε ταμπλάς. Στην αρχή προσπάθησε να με μεταπεισεί: κανείς δεν μπορούσε να ζησει από το γράψιμο (δεν είχε και άδικο!). Του εξήγησα πως το σχέδιό μου

ήταν να βρω μια ταπεινή δουλειά, σαν τη δική του, ας πούμε, που να μην απαιτεί πνευματική προσπάθεια και στον ελεύθερο χρόνο μου να γράφω. Ο πατέρας έγινε έξαλλος, βλέποντας τις προσδοκίες του να διαψεύδονται πανηγυρικά. Το όνειρο της ζωής του ήταν να σπουδάσω κι εγώ είχα βαλθεί να του το γκρεμίσω.

Στις Πανελλήνιες απέτυχα, όπως ακριβώς το είχα σχεδιάσει. Το καλοκαίρι δούλεψα έκτακτος στον ΟΤΕ, αντικαθιστώντας τους διανομείς στην άδειά τους. Με τα χρήματα που μάζεψα αγόρασα μια κιθάρα. Ο πατέρας, πιστεύοντας ότι το είχα παρακάνει, θέλησε να μου δώσει ένα μάθημα και την έκανε κομμάτια στα κάγκελα της βεράντας – στα δικά του μάτια η κιθάρα ήταν προέκταση των ποιητικών αναζητήσεων. Εννοείται ότι του έκοψα την καλημέρα.

Τελειώνοντας το σχολείο, ο Νίκος είχε εκδώσει μια συλλογή ιδίους αναλώμασι. Είχα ζηλέψει, αλλά λεφτά δεν μου περισσευαν. Κάνα χρόνο αργότερα, μου μίλησε για έναν ποιητικό διαγωνισμό με αξιολογούμενους χρηματικό έπαθλο. Εννοείται πως δεν το σκεφτήκαμε πολύ, αν και ο «Παρνασσός» μας μύριζε λιγάκι μούχλα. Δακτυλογράφησα τα ποιήματά μου, βάφτισα τη συλλογή «Κεφαλοκλείδωμα» και τα έδωσα σε ένα φωτοτυπείο στην Ιπποκράτους να μου βγάλουν τα αντίγραφα που απαιτούνταν για την κατάθεση. Πλήρωσα με δανεικά.

Κάμποσους μήνες αργότερα τηλεφώνησαν στο σπίτι και ζήτησαν τον κ. Παναγιωτόπουλο. «Ο ίδιος» απάντησε ο πατέρας. Η κυρία στην άλλη άκρη της γραμμής τον συνεχάρη για το 1ο Βραβείο. Ο πατέρας δεν κατάλαβε. Εκείνη του εξήγησε περί τίνος επρόκειτο. Εκείνος, με τη σειρά του, της εξήγησε πως, πιθανότατα, επρόκειτο για τον εικοσάχρονο γιο του. Η αγγελιοφόρος το απέκλεισε – σπανίως βραβεύονταν εικοσάχρονοι από τον «Παρνασσό». Τελικά τα βρήκαν. Ο πατέρας τη διαβεβαίωσε πως θα μου μετέφερε το καλό νέο. Δεν της είπε ότι δεν μιλιόμασταν.

Για τον πατέρα το σοκ ήταν μεγάλο. Ο γιος του διανομέα είχε ασφαλώς δικαίωμα να σπουδάσει μηχανικός, ή δικηγόρος, άντε, το πολύ γιατρός, αλλά ποιητής... από πού κι ως πού; Στα δικά του μάτια, ωστόσο, ένα βραβείο από τον «Παρνασσό» ισοδυναμούσε τουλάχιστον με το πρώτο σκαλί για το Νόμπελ. Καθώς είχαμε κόψει και την καλημέρα, πήγε κι αγόρασε ένα επίχρυσο στιλό από τον «Ευριπίδη» κι ανέθεσε στη μάνα να μου το δώσει εκ μέρους του.

Το στιλό ήταν απαίσιο, αλλά η συγγνώμη ήταν ειλικρινής. Δεν έγραφα ποτέ τίποτε μ' αυτό και τους απαγόρευα ρητά να έρθουν στην απονομή – ήξερα πως αυτό θα τους πονέσει. Στην απονομή ήρθε μόνον ο Νίκος και με τα λεφτά του βραβείου ρίξαμε ένα ξεγυρισμένο μεθύσι.

Την ποίηση την εγκατέλειψα, αλλά το βραβείο ήταν η αφορμή να λυθεί οριστικά το κεφαλοκλείδωμα στη σχέση μου με τον πατέρα.

ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ

Ιστορίες με σκύλους

2024

(υπό έκδοση)

Η συμφιλίωση

Η ΧΛΟΗ ΕΙΧΕ ΠΑΡΕΙ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΔΩ και κάμποσες μέρες. Σήμερα ξύπνησε μόνη της και πάτησε το κουμπί του ρολογιού πολύ ευχαριστημένη που πρόλαβε το χτύπημά του· κάθε πρωί την τρόμαζε και της χαλούσε τη διάθεση προτού καλά καλά αρχίσει η μέρα. Τα μάτια την έτσουζαν λίγο και το κεφάλι της ήταν ελαφρά ζαλισμένο, σαν να είχε κλάψει. Περίεργο, σκέφτηκε, αφού δεν έκλαψα. Όταν όμως άγγιξε τυχαία το μαξιλάρι της αισθάνθηκε στην άκρη την υγρασία από τα δάκρυστά της. Ωστε έκλαψα, συλλογίστηκε, περισσότερο έκπληκτη παρά δυσαρεστημένη. Αντίθετα. Μήνες και μήνες το περίμενε.

Καθώς βάδιζε σκουντουφλώντας για το μπάνιο, θυμήθηκε και τ' όνειρο. Είχε δει τον Αραβαντινό. Πάλι. Στεκόταν στην είσοδο μιας πόρτας, κι άπλωνε τα χέρια προς το μέρος της. Έλα, της είχε πει. Έλα, μικρή μου, καλή μου. Έλα, πουλάκι μου. Ήταν σαν να της έλεγε έλα να ξεκουραστείς, ν' αναπαυτείς επιτέλους. Κι ήξερε πως στην πρόσκλησή του αυτή της έλεγε για μια φορά αλήθεια. Σχεδόν σα να μην ήτανε ο ίδιος που την καλούσε· έμοιαζε περισσότερο σαν να εκτελούσε διαταγή από κάποια επουράνια δύναμη, που έτσι το 'χε αποφασίσει να την αναπαύσει. Είχε, σαν να λέμε, ονειρευτεί τον θάνατο. Κι εκείνος

που τηνε βασάνισε περισσότερο στη ζωή, της άνοιγε τώρα τις πόρτες του παράδεισου.

Περίεργο ήταν να ονειρευτεί τον Τάσο Αραβαντινό. Συγκριτικά με τις άλλες ιστορίες της, η δικιά τους βρισκόταν σε κείνη τη μέση απόσταση, απ' όπου οι αναμνήσεις σπάνια βγαίνουν στην επιφάνεια μέσα στα όνειρα, αφήνοντας την πρώτη θέση ή στις πιο πρόσφατες ή στις πολύ παλιές.

Μπήκε στο μπάνιο. Η ψύχρα την έκανε κι ανατρίχιασε. Ο μικρός γλόμπος κρεμόταν ψηλά κι έδινε λιγοστό φως. Στάθηκε πάνω στην προεξοχή του τσιμέντου που σκέπαζε τη σωλήνα της αποχέτευσης κι ανασηκώθηκε στα νύχια των ποδιών για να δει το πρόσωπό της στον θαμπό καθρέφτη. Έπειτα άνοιξε το νερό λίγο λίγο για να μην έρθει πολύ γρήγορα το παγωμένο και να μπορέσει να σαπουνίσει βιαστικά τις μασχάλες και τον λαιμό της. Ξεφυσώντας μέσα από τα νερά που γέμιζαν τις χούφτες της, ξεπλύθηκε. Από τους αγκώνες της τρέχανε στα σκεβρωμένα κόκκινα κι άσπρα πλακάκια τα νερά κι οι σαπουνάδες. Ο Μέντης θα διαμαρτυρόταν άλλη μια φορά για τα νερά στο πάτωμα –ώρα του καλή, το καλόπαιδο– όπως όταν ξημερωνόταν σπίτι του τα Σαββατοκύριακα κι έτρεχε ν' απολαύσει το πρωινό πλύσιμο σ' ένα καθωσπρέπει μπάνιο.

Η Χλόη έπλυνε τα δόντια της και καθώς κοιταζόταν στον καθρέφτη έκανε έναν μορφασμό σαν πλατύ γέλιο για να τα επιθεωρήσει. Έπειτα, εντελώς απροσδόκητα, χαμογέλασε στ' αλήθεια. Αισθάνθηκε έκπληκτη. Ο Μέντης έλεγε πως το χαμόγελό της ήταν πολύ αστείο και παιδικό, έτσι όπως τραβιόταν τα χείλια της από τη μιαν άκρη ως την άλλη. Είχε μεγάλο στόμα.

Έβαψε τα χείλια της, πιέζοντας με τα δόντια το ένα πάνω στ' άλλο για ν' απλωθεί το κραγιόν ομοιόμορφα.

– Λόγια.

Μίλησε δυνατά. Η φωνή της αντήχησε σκληρή στην κούφια ακουστική του μπάνιου. Δεν αισθανόταν όμως καθόλου πίκρα. Μπορώ να φτιάξω έναν ολόκληρο διάλογο με όσα μου είχαν πει ο ένας για τον άλλον, «οι δυο παλιοί, καλοί φίλοι» ο Μέντης και ο Τάσος. Μπορώ να φτιάξω δυο πλήρεις ψυχογραφίες για τον καθένα τους, απ' αυτά: κι απ' όσα έχει πει ο καθένας τους για μένα. Ο Μέντης για τον Τάσο. Ο Τάσος για τον Μέντη. Ο Μέντης κι ο Τάσος για μένα' και ούτω καθεξής. Όλοι για τον εαυτό τους κι ο Θεός για όλους – εκτός από μένα. Κι όλα αυτά να τα προλογίσω και να τα συνοψίσω με μια φράση που είπε κάποτε ο καημένος ο Χρυσόστομος. Μπλέκει με παλιοτόμαρα, μου είχε πει. Κι αυτός για να υποστηρίξει, βέβαια, τα δικά του τα δίκια επάνω μου' αλλά πού να ήξερε, τι δίκιο που είχε! Και πού να το 'ξερα κι εγώ. Πρώτε μου καβαλάρη, σκέφτηκε η Χλόη, φέρνοντας στον νου της το αναμαλλιασμένο κεφάλι του Χρυσόστομου.

Έριξε μια τελευταία ματιά στον καθρέφτη.

– Πρώτε μου γαμιά, είπε ύστερα.

Ήταν η δεύτερη φορά που μιλούσε μόνη της δυνατά.

– Δεν πάμε καλά! είπε πάλι.

Η πόρτα του μπάνιου άνοιξε. Η μάνα της, σκυφτή, μ' ένα σάλι στους ώμους και με το αβέβαιο βλέμμα του πρεσβύωπα πίσω από τα ματογυάλια της, στάθηκε δειλά.

– Με ποιον μιλάς;

Η Χλόη δίστασε. Συνήθιζε ν' αποπαίρνει τη γριά με καμιά χοντράδα. Αυτή τη φορά τη λυπήθηκε.

– Δεν μίλησα. Έβηχα, είπε.

Η κυρία Λουκία χαμογέλασε στο κενό. Έπειτα, όταν είχε γυρίσει η παλιά, αφηρημένη έκφραση στο πρόσωπό της, έστρεψε και βγήκε. Η

Χλόη άκουσε τα βήματα της μητέρας της που έσβηναν στα σανίδια του διάδρομου, έβηξε μια φορά στ' αλήθεια και ύστερα κατέβασε την κιλότα της και κάθισε ανατριχιάζοντας από το κρύο στη γυμνή λεκάνη.

Λόγια. Λόγια. Πόσα λόγια ανωφέλευτα. Όλο λόγια. Και τίποτε άλλο.

Βγαίνοντας από το μπάνιο σχεδόν γελούσε προσπάθησε ν' αποφύγει να συναντήσει κανέναν από τους δικούς της. Ύστερα από τρεις μήνες που την είχαν συνηθίσει κατσούφα κι αμίλητη, θα τους φαινόταν πολύ περίεργο. Αισθανόταν κιόλας ένοχη. Όχι ένοχη. Ήξερε μόνο πως α υ τ ό έπρεπε να μείνει οπωσδήποτε κρυφό. Και, να μείνει κάτι κρυφό, σήμαινε να μην τους το κάνει γνωστό η ίδια, με τούτον ή με κείνο τον τρόπο. Η υπόθεση Αναγνώστου θα έμενε κρυφή οπωσδήποτε. Ο άνθρωπος είχε τα χρονάκια του

ήταν οικογενειάρχης, ήταν από τους ανώτερους στην εταιρεία – με δυο λόγια, μια «εσωτερική μας υπόθεση» που λεν. *Affaire de famille*.

Κατέβηκε τις σκάλες και βγήκε στον δρόμο. Δεν είχε πει πως δεν θα γύριζε το μεσημέρι ούτε πως θ' αργούσε το βράδυ. Αισθανόταν πως δεν είχε σημασία.

Στις δύο και μισή, η Χλόη καθόταν ακόμα στο γραφείο της, μπροστά στην κουκουλωμένη γραφομηχανή κι έκανε πως έχει ξεχαστεί διαβάζοντας την αθλητική στήλη των «Σημερινών» που είχε αφήσει ο Λάκης Πετρόπουλος, συνάδελφος στο τμήμα. Τελευταίες φύγαν οι δύο άλλες κοπέλες του γραφείου – τα Λαδικά, που τις έλεγε.

– Χλόη, θα μείνεις υπερωρία; τη ρώτησε η Κική από την πόρτα.

– Όχι, είπε η Χλόη και σηκώνοντας το κεφάλι τηνε κάρφωσε με το βλέμμα. Θα ληστέψω το ταμείο μόλις φύγετε.

Τα Λαδικά χαμογέλασαν ξινά, κάτι σαν αποσβολωμένες κι εξαφανίστηκαν. Η Χλόη περίμενε ακόμα λίγο, ύστερα κατέβασε την εφημερίδα της και κοίταξε γύρω το άδειο και σιωπηρό δωμάτιο.

Αν ο τρόπος που τακτοποιούν όλοι εδώ τα γραφεία τους δείχνει τον εσωτερικό τους κόσμο, τότε όλοι τους έχουν έναν πολύ ταχτικό και καθαρό εσωτερικό κόσμο. Κι επιπλέον αγαπούν την Ασφαλιστική μας Εταιρεία σαν το σπίτι τους. Η μία έχει φέρει τη φωτογραφία της κόρης της, η άλλη ένα βάζο με λουλούδια, η παράλλη ένα οικογενειακό μπιμπελό. Το γραφείο της Χλόης είχε πάνω μόνο τη μηχανή της. Και τα συρτάρια της είχαν αποκλειστικά και μόνον καρμπόν, έντυπα, λίγο λευκό χαρτί, γομολάστιχες και συνδετήρες. Ήταν η μόνη που δεν είχε μετατρέψει τα συρτάρια της σε παράρτημα του μπουντουάρ της με διάφορα μικροπράγματα χρήσιμα ή νόστιμα ή απλώς δικά της. Στο κάτω κάτω ούτε μπουντουάρ είχε στο σπίτι ούτε καμιάν όρεξη να μεταφέρει το σπίτι της όπου να 'ναι.

Μόνο βιβλία αγαπούσε. Τον *Cyrano* ή τα ποιήματα του Μπρασένς, του Μπωντλαίρ, τα διηγήματα του Γκυ ή τα πεζά του Ζεράρ. Και τους δίσκους της· κι απ' αυτούς είχε στο μυαλό της τις φράσεις που της άρεσε να τραγουδάει. Το «*je t' attendais*» ή το «*mi tradi*». Τις εκφράσεις της...

Λοιπόν, η «εσωτερική μας υπόθεση» ήταν ένα ραντεβού. Τίποτε περισσότερο. Ένα ραντεβού, όπου μια ελεύθερη κοπέλα είκοσι επτά και κάτι θα πήγαινε με έναν σχεδόν εξηντάρη για να βγάλουν τα μάτια τους. Έξοχα! Ό,τι επιθυμεί κάθε γυναίκα...

Η Χλόη σήκωσε το ακουστικό και με σταθερό χέρι σχημάτισε τον εσωτερικό αριθμό 53. Η φωνή του κ. Αναγνώστου ακούστηκε σιγανή, σχεδόν ψιθυριστή.

– Εγώ είμαι... κύριε Αναγνώστου. Χλόη.

Ωραία, σκέφτηκε. Ο τύπος τρέμει κι εγώ με τους πληθυντικούς μου παρολίγο να του πω ασπάζομαι την δεξιάν σας.

– Σε περιμένω στην πίσω πόρτα.

– Στην πίσω πόρτα... Μάλιστα.

Κατέβασε το ακουστικό και σηκώθηκε. Η ιστορία αρχίζει.

Είχε αρχίσει σαν αστείο. Ο κ. Αναγνώστου τη χαιρετούσε στον διάδρομο με ξεχωριστή διαχυτικότητα κι η Χλόη που ήταν η τρίτη φορά που την έβλεπαν μετά απ' το τέλος ενός δεσμού, είχε ανάγκη από κάποιο αστείο για κατανάλωση του γραφείου. Κάτι πέταξε μια μέρα για τις χαιρετούρες του κ. Προϊσταμένου Κλάδου Ζωής. Ο ανθρωπάκος δεν περνιόταν για γόης, ήταν μοναχά παλιάς μόδας τόσο ήταν αταίριαστος για Δον Ζουάν, που το αστείο φάνηκε πολύ αστείο και έπιασε. Βοηθούσε και η σεβάσμια εμφάνιση, τα ρουφηγμένα μάγουλα, τα πεταχτά ψαρά φρύδια του, τα σχεδόν κάτασπρα μουστάκια που του 'διναν ύφος γάτου και τα μαλλιά του. Κι αυτό το αστείο είχε τόσο πολύ πιάσει που κανείς δεν θα σκεφτόταν ποτέ πως θα έπαυε να είναι μόνον αστείο. Η ιδέα τής ήρθε μια μέρα που είχαν βρεθεί μόνοι, οι δυο τους, μέσα στο ασανσέρ του κτιρίου. Ο κ. Αναγνώστου είχε τολμήσει κάτι πρωτοφανές: άπλωσε το χέρι του και τράβηξε μιαν άσπρη τρίχα που είχε κολλήσει στον γιακά της μπλούζας της.

– Δεν σου παν οι άσπρες τρίχες, παιδί μου.

Η Χλόη είχε γυρίσει και κάρφωσε τα μάτια στα δικά του, που ήταν γκριζα και πολύ καθαρά, πίσω από τα πυκνά φρύδια του και τα γυαλιά που σχεδόν τα έκρυβαν σαν τα κοιτούσες απ' το πλάι.

– Απεναντίας νομίζω ότι τις δικαιούμαι, του είχε πει με κάποια έμφαση. Και τον κοιτούσε συνεχώς. Ύστερα, για ν' απαλύνει την εντύπωση πως του ρίχνεται, συμπλήρωσε:

– Βλέπετε; Έχω κι εγώ.

Το ασανσέρ είχε φτάσει στον όροφο που βρισκόταν και των δύο τους τα γραφεία: καθώς όμως κανείς τους δεν έκανε να βγει πρώτος,

κάποιος τους τράβηξε στον έκτο όροφο. Τότε η Χλόη πήρε το χέρι του, κρατώντας το από το μανίκι και το έφερε στο ύψος των μαλλιών της.

Ο κ. Αναγνώστου είχε χλωμιάσει· ζήτημα ήταν αν έβλεπε την κοπέλα μπρος του.

Οι συμφωνίες για τη λεπτομερέστερη εξέταση της τριχοφυΐας της είχαν συζητηθεί σε πολύ πιο προσγειωμένο ύφος από κοντά, σε ιδιαίτερες συναντήσεις στο γραφείο του, ή από το τηλέφωνο – με ύφος σχεδόν υπηρεσιακό, γιατί αν ο κ. Αναγνώστου σαν διευθυντής ήταν μόνος στο γραφείο, η Χλόη είχε κι άλλους πολλούς στο δικό της· ελάχιστες φορές εκείνος είχε έρθει στο γραφείο της Χλόης και την είχε βρει μονάχη. Το πράσινο φως θα το άναβε εκείνη, την ημέρα που θα τον έπαιρνε στο τηλέφωνο και θα του έλεγε πως βρήκε τους φακέλους που της ζήτησε.

Στο μεταξύ κύλησαν βδομάδες. Η Χλόη πιπίλαγε τη σκέψη στο μυαλό της. Γιατί; έλεγε. Κι απαντούσε: γιατί όχι; Της φαινόταν πως όλη της τη ζωή, μέχρι τώρα, την είχε περάσει στη σκλαβιά. Ο «πρώτος» της ήταν ο χυμώδης, αγωνιστικός ήρωας του προλεταριάτου ο Χρυσόστομος, γεμάτος έγνοιες, διαρκώς κυνηγημένος, περισσότερο στη φαντασία του παρά στην πραγματικότητα, διαρκώς έτοιμος να κάνει καβγά με τα γκαρσόνια, με τους εισπράκτορες, με τους ταξιτζήδες πάντοτε έβγαινε χαμένος. Η φάτσα του να 'ταν που τραβούσε τις φασαρίες; Κι όμως δεν ήταν πολύ διαφορετικός από σας κι από μένα ο Χρυσόστομος· ντυνόταν προσεκτικά, όχι φανταχτερά, και προτιμούσε τα κοντομάνικα πουκάμισα και τα μπλουτζήν και τις ελβιέλες, αλλά πίσω από όλα αυτά που οι φίλοι του τα φόραγαν γιατί ήταν μόδα, διάκρινες πάνω του το χωριό της καταγωγής του· κι οι άλλοι λες και το μυρίζονταν.

Κάποτε ο κόμπος είχε φτάσει στο χτένι και η Χλόη τον παράτησε

για τον Τάσο Αραβαντινό, τον φανταχτερό απατεωνίσκο, που παρίστανε τον αριστοκράτη (στο πνεύμα και στο χρήμα)· αυτουνού η παράσταση κράτησε λιγότερο καιρό· κόστισε βέβαια κάπως περισσότερο της Χλόης που τον καιρό εκείνον περίμενε ακόμα τον Αϊ-Γιώργη πάνω στ' άσπρο άλογο, αλλά όπως όλα τα πράγματα κι αυτό πέρασε. Ο επόμενος ήταν ο καλύτερος φίλος του Αραβαντινού, ο Μέντης Ραΐσης, ο διανοούμενος συγγραφέας (δούλευε υπάλληλος σε Τράπεζα, αλλ' όπως έλεγε κι ο ίδιος, στην Ελλάδα κάτι πρέπει κανείς να κάνει για να ζήσει)· κράτησε ώσπου η Χλόη ανακάλυψε πως εκτός από τις αναμνήσεις των δυο προηγούμενων εραστών της (ο Ραΐσης ήταν μια περίεργη ανάμειξη κι απ' τους δυο) αυτός ο άνθρωπος δεν μπορούσε να της ξυπνήσει κανενός είδους καινούργιες συγκινήσεις. Διάλυσε λοιπόν τον δεσμό μόνη της και τον παράτησε κατάπληκτο να της προσφέρει ακόμα τα πολύτιμα δώρα του: τη σχετική οικονομική άνεση, την ασφάλεια ενός χαρακτήρα χωρίς πολλές εκπλήξεις. Από τον καιρό του Μέντη, κάποια αλλαγή είχε συμβεί μέσα της. Έχοντας μεγαλώσει χωρίς αυστηρή επίβλεψη από τη μάνα και από τον πατέρα της, η Χλόη είχε αποκτήσει χαρακτήρα ανεξάρτητο και αντιλήψεις απλές και κρυστάλλινες για τα πράγματα. Σκεφτόταν λοιπόν πως τελικά οι δεσμοί με τους άντρες ήταν μεγάλη δυστυχία. Ήταν όλοι τους βυζανιάρικα που πίστευαν πως ο κόσμος όλος κρέμεται από το υπογάστριό τους, πως το να σε πηδήξουν είναι κάτι που σφραγίζει τη μοίρα μιας κοπέλας ανεξίτηλα και οριστικά, σαν τα βόδια που σημαδεύονται με πυρωμένο σίδηρο για ν' ανήκουν μια και καλή στον κύριό τους, ίσαμε να του αφήσουν το κρέας και το τομάρι τους. Κανείς δεν ήταν σε θέση να τη δει σαν ένα φυσιολογικό ον που είχε σκέψη και μυαλό. Μόνον ιδιοτροπίες και καπρίτσια. Τ' απόδιναν όλα στη «γυναικεία» φύση της· σου φέρονταν, γενικά, με συγκατάβαση και επιείκεια, ενώ δεν ήταν σε θέση να καταλάβουν

ούτε εκατοστό από όσα έκρυβες μέσα σου και που τους τα 'δινες, φως φανάρι, να τα δουν όλοι οι άλλοι εκτός απ' αυτούς.

Ένα πρωί λοιπόν η Χλόη είχε πάρει την απόφασή της και είχε πει: «Δεσμοί τέλος!». Κι αυτό ήταν όλο. Έπαψε να στενοχωριέται και να θυμάται τους παλιούς της φίλους και να σφίγγεται η καρδούλα της για τόσα και τόσα που είχαν πάει στράφι. Είχε αρθεί πάνω από τους δεσμούς και δεν ήξερε αν έπρεπε να το αποδώσει στην πείρα ή στις μαζεμένες αποτυχίες. Κατηγορούσε πολύ συχνά τον εαυτό της: εγώ δεν είμαι για δεσμούς έλεγε. Εγώ δεν είμαι για κανενός είδους δεσμούς. Δεν έχω ούτε εραστές αλλά δεν έχω ούτε φίλους, όπως όλος ο κόσμος, ούτε παρέες, ούτε συναναστροφές, ούτε κοινωνικές σχέσεις. Συνεπώς είναι καλύτερα να κάτσω στ' αυγά μου και να τ' αφήσω. Μ' αυτήν και άλλες τέτοιες σκέψεις, πέρασε η Χλόη πολλές από τις μοναχικές της ώρες.

Τώρα πάντως είτε ήταν η απάντηση στον Μέντη και σ' όλους τους άλλους είτε μόνο και μόνο το μέσο για να διασκεδάσει την πλήξη της και ν' απαλύνει την οδύνη της φρέσκιας μοναξιάς της, ο κ. Αναγνώστου την περίμενε στην πίσω πόρτα του κτιρίου. Κι η ώρα περνούσε. Η Χλόη χαιρέτισε τον θυρωρό, βγήκε έξω και στάθηκε μπροστά στον γερο-προϊστάμενο χαμογελαστή.

– Ήρθα.

Κούνησε το κεφάλι εκείνος και δεν είπε λέξη. Πω! πω! ταραχή, σκέφτηκε η Χλόη. Σήκωσε το χέρι του και σταμάτησε ένα ταξί. Άνοιξε ιπποτικά την πόρτα και την άφησε να περάσει πρώτη. Μπαίνοντας έδωσε στον οδηγό τη διεύθυνση.

– Γ' Σεπτεμβρίου 92.

Το ταξί ξεκίνησε. Πώς θα τον λέω άραγε «εκείνη την ώρα»; αναρωτήθηκε η Χλόη. Δεν μπορούσε καν να βάλει με το μυαλό της πώς

θα ήταν εκείνη την ώρα. Θα κάνουν έρωτα λοιπόν; Κάνεις έρωτα μ' έναν άγνωστο; Κάνεις έρωτα μ' έναν εξηντάρη; Κάνει έρωτα ο κ. Αναγνώστου;

Το αυτοκίνητο κατέβηκε στην Ομόνοια σχετικά γρήγορα μόλο που την ώρα που κλείνουν τα γραφεία ο συνωστισμός είναι πάντα μεγάλος και τα λεωφορεία αγκομαχούν με βήμα σημειωτόν ασφυκτικά γεμάτα στην πολυάνθρωπη χαάνη των Χαυτείων. Η Χλόη κοιτούσε από το παράθυρο την κίνηση και υπολόγιζε ποιοι από τους συναδέλφους της πήγαιναν από τη μεριά της Ομόνοιας και υπήρχε πιθανότητα να τους έβλεπαν μέσα στο ταξί. Είχε την εντύπωση πως αν έστρεφε το βλέμμα δεν θα έβλεπε απολύτως κανέναν καθισμένο πλάι της. Ο κ. Αναγνώστου ήταν ο πιο απίθανος συνοδός που θα μπορούσε ποτέ της να σκεφτεί κι έμενε σιωπηλός σαν φάντασμα. Η ώρα ήταν κι αυτή αλλόκοτη για ραντεβού – σχεδόν εργάσιμη ακόμα. Κι ο δρόμος που είχαν πάρει, το ίδιο. Η Χλόη ποτέ ξανά δεν είχε έρθει από το μέρος τούτο της Αθήνας. Κι η διεύθυνση, τι να 'ταν άραγε; Το σπίτι της ευτυχισμένης οικογένειας που έλειπε στις διακοπές της; Η γκαρσονιέρα του; Η γκαρσονιέρα κάποιου φίλου που είχε εξορκιστεί να μείνει τάφος για το τρομερό μυστικό; Είχε ίσως πει κάποιο ψέμα; Είχε παρουσιάσει καμιά δικαιολογία απίθανη και μυστηριώδη; Είχε πει πως πρόκειται για τον μεγάλο του γιο;

Ηρεμία, χορταράκι μου, είπε η Χλόη στον εαυτό της. Με την άκρια του ματιού έβλεπε το αριστερό του χέρι, ακουμπισμένο στο γόνατο, πάνω από τη διπλωμένη εφημερίδα του. Ήταν ένα χέρι καθαρό, στιβαρό, που έδειχνε την ηλικία του. Ήταν ένα χέρι που έδειχνε σίγουρο. Ένα χέρι που το μόνο που μπορούσε να φανταστεί να κάνει ήταν να κρατάει την κάτω άκρια ενός εγγράφου, καθώς το άλλο, το δεξί του, που δεν το έβλεπε τώρα –εκείνο που είχε τραβήξει την τρίχα από τον

γιακά της μπλούζας της– θα έβαζε την ιδιότροπη υπογραφή που όλοι στην εταιρεία ήξεραν καλά.

Επισήμως ποτέ κανείς δεν τους είχε συστήσει. Συναντιόνταν στον διάδρομο του ορόφου και στο ασανσέρ. Η Χλόη είχε ακούσει να τόνε λεν με το όνομά του. Κι εκείνος την ήξερε ως δεσποινίδα Χλόη της Διευθύνσεως Λογιστικού. Και τι να σκεφτόταν ο κύριος Αναγνώστου γι’ αυτήν; Πως ήταν ένα πλάσμα ελαφρύ χωρίς αιδώ, και χωρίς πολλή συνείδηση; Μια μικρή πουτανίτσα από τις τόσες και τόσες; Η Χλόη απέκλειε τους κακούς χαρακτηρισμούς. Πρώτ’ απ’ όλα δεν θεωρούσε η ίδια τον εαυτό της ελαφρό· και δεν φερνόταν έτσι. Κι έπειτα ο Τάσος Αραβαντινός, δεξιότηχνης στο ψέμα και στην κολακεία, της είχε μάθει μια και καλή πως οι άνθρωποι τείνουν πάντοτε να καταλήγουν στις εξηγήσεις που τους κολακεύουν πιο πολύ. (Περηφανευόταν ο ίδιος πως κατείχε την ικανότητα να βρίσκει τι θέλει ο καθείς ν’ ακούσει και πως αυτό το σερβίριζε με τον πιο χτυπητό και πρόστυχο τρόπο που υπήρχε: κανείς δεν διαμαρτύρεται· κανείς δεν υποψιάζεται το ψέμα και σε κανέναν δεν κάνει εντύπωση η προστυχιά κι η φτήνια, φτάνει να ’ναι η κολακεία ή το ψέμα της αρεσκείας τους. Στη διασκεδαστική αυτή τέχνη υποτίθεται πως είχε μνήσει ο Αραβαντινός και τη Χλόη· την είχε πάρει σαν να λέμε σύμμαχο· οι «συμμαχίες» και η «συνεννόηση» ήταν το αδύνατο σημείο της Χλόης. Και βέβαια αυτή ήταν και η υψίστη απάτη του Αραβαντινού.)

Το ταξί σταμάτησε. Ο συνοδός πλήρωσε την κούρσα και της κράτησε την πόρτα για να κατέβει. Η Χλόη άφησε την κοντή φούστα να σηκωθεί πολύ ψηλά, καθώς πατούσε στην άσφαλτο. Ο κ. Αναγνώστου όμως κοιτούσε γύρω του με ανυπόκριτη ανησυχία. Το 92 ήταν μια παλιά, τριώροφη πολυκατοικία με ψηλούς κίονες στην πρόσοψη, μαυρισμένη, καταλερωμένη είσοδο, μεγαλόπρεπη όμως κι άξια για ανάκτορο. Μπαί-

νοντας ξοπίσω του, η Χλόη αισθάνθηκε πως βυθιζόταν στο σκοτάδι. Οι θόρυβοι της πόλης έμειναν πίσω από την πόρτα της εισόδου.

Το σταθερό χέρι του κ. Αναγνώστου έχασε εντελώς την ψυχραιμία του καθώς προσπαθούσε να 'βρει μέσα σ' έναν μικρόν ορμαθό κλειδιά το σωστό για ν' ανοίξει. Είχαν κατέβει μια μαρμάρινη σκάλα. Το διαμέρισμα ήταν υπόγειο. Το διαμέρισμα ήταν μια γκαρσονιέρα. Της παλιάς καλής εποχής. Με ευρύχωρο δωμάτιο και κολονάτο, διπλό κρεβάτι. Με κουζινάκι και λουτρό. Με γύψινες διακοσμήσεις στο ταβάνι. Πάντως γκαρσονιέρα. Δική του; Όχι – αφού έκανε τόσες ώρες να ψαρέψει το κλειδί ανάμεσα στ' άλλα. Όχι – κυρίως γιατί το δωμάτιο δεν μύριζε καθόλου καλά κι αυτό δεν ταίριαζε καθόλου με τον κ. Αναγνώστου. Ταίριαζε όμως με τη γνώμη που ίσως να είχε για τη σημερινή του περιπέτεια. Ελαφριά ποδαρίλα κι εκείνη η απροσδιόριστη μυρωδιά της γύμνιας. Επιπλέον το ντιβανοσκέπασμα έκρυβε πολύ άσκημα δυο λιγδερά μαξιλάρια και το ίδιο ήταν πολύ αμφίβολης καθαριότητας. Υπήρχε μια βιβλιοθήκη και μια μικρή δισκοθήκη. Η Χλόη άφησε την τσάντα σε μια καρέκλα και μηχανικά έσκυψε να δει το περιεχόμενό τους. Η κατάπληξη της ήταν μεγάλη.

Σαν κάποιο μαγικό χέρι να τα είχε μεταφέρει από το δικό της δωμάτιο, έβλεπε τον Νερβάλ, τον Μπωντλαίρ και τον Μπρασένς πλάι πλάι όπως τους είχε κι εκείνη στο μικρό ράφι του κομοδίνου, πλάι στο κρεβάτι της. Έμεινε άφωνη. Έπειτα σηκώθηκε απότομα. Ο άντρας στεκόταν πλάι της.

- Αυτό είναι καταπληκτικό.
- Γιατί; τη ρώτησε με τη μαλακιά φωνή του.
- Μα είναι περισσότερο από σύμπτωση.
- Περισσότερο από σύμπτωση είναι συνωμοσία, της αποκρίθηκε εκείνος.

– Είμαι κουτή, είπε η Χλόη. Και βέβαια είναι σύμπτωση.

– Το δωμάτιο δεν είναι δικό μου, είπε εκείνος.

«Το δωμάτιο, ε; Όχι η γκαρσονιέρα!» σκέφτηκε η Χλόη. «Πολύ καλά».

Τώρα κοιτάζονταν σιωπηλοί. Ήταν η στιγμή της αμηχανίας. Η Χλόη τον λυπήθηκε. Φαινόταν ξαφνικά πολύ γέρος και πολύ τρομαγμένος για το τόλμημά του. Πήρε λοιπόν εκείνη την πρωτοβουλία και κάθισε στο πλάι του κρεβατιού. Κι αυτός έκανε το ίδιο. Το μόνο φως του δωματίου –που δεν είχε παράθυρο– κρεμόταν από τη μέση του ταβανιού μ' ένα μεταλλικό αμπαζούρ από τον γλόμπο. «Θα έχω το φως στα μάτια» συλλογίστηκε η Χλόη και θυμήθηκε που, όταν έκανε έρωτα με τον Μέντη στο σπίτι του, τη θάμπωνε ένα κακόγουστο φωτιστικό χαμηλά πάνω απ' τα πόδια του κρεβατιού. Καθώς ο κ. Αναγνώστου καθόταν κοντά της, εκείνη σήκωσε το χέρι και το ακούμπησε στο μάγουλό του.

– Είμαι πολύ δυστυχισμένη, του είπε.

Άρπαξε το χέρι της μες στο δικό του, αλλά δεν το έσφιξε.

– Προσπαθείς να γίνεις περισσότερο; της είπε.

– Ναι, αποκρίθηκε η κοπέλα. Θέλω να δοκιμάσω κάτι στην εντέλειά του. Κάτι ολόκληρο. Που να μην είναι λόγια· που να μην είναι τ' όνομα της αίσθησης αλλά η ίδια η αίσθηση· η αλήθεια της.

Κοντοστάθηκε. Ύστερα:

– Μιας και φαίνεται πιο προσιτό, θέλω ολόκληρη τη δυστυχία μου! είπε αποφασιστικά.

Ο κ. Αναγνώστου έβγαλε τα γυαλιά του και το χέρι του έμεινε μετέωρο να τα κρατάει, γιατί δεν ήξερε πού να τ' ακουμπήσει. Του τα πήρε, σηκώθηκε και τ' άφησε επάνω στο ράφι της μικρής βιβλιοθήκης. Έπειτα γύρισε και έσκυψε και του φίλησε το μέτωπο, πάνω από τα γκριζα, πεταχτά του φρύδια. Την κράτησε από τα μπράτσα, σηκώθηκε

και παίρνοντας το πιγούνι της με το χέρι, ακούμπησε το στόμα στο δικό της. Χώρισαν. Η Χλόη έβαλε το δάχτυλο στο πρώτο κουμπί του σακακιού του. Καθώς αυτός ξεκουμπωνόταν με ύφος αφηρημένο, έβγαλε το ρολόι της, τη χρυσή ταυτότητα με τ' όνομά της, τα δαχτυλίδια της. Δεν της άρεσε να κάνει έρωτα φορώντας χρυσαφικά. Ήθελε να αισθάνεται εντελώς γυμνή. Ύστερα ξεκούμπωσε τη φούστα της, την έβγαλε σηκώνοντας τα πόδια ένα ένα και την τακτοποίησε προσεχτικά στην καρέκλα όπου είχε αφήσει και την τσάντα της και που ήταν η μοναδική στο δωμάτιο.

Ο κ. Αναγνώστου είχε βγάλει το σακάκι και το είχε πετάξει καταγής. Στεκόταν και την κοιτάζε σαν να του ήταν αδύνατο να βρει ποια θα ήταν η επόμενη κίνηση. Τον κάθισε πλάι της στο κρεβάτι και του έβγαλε το πουκάμισο. Το στήθος του ήταν σκεπασμένο από πυκνές, άσπρες τρίχες. Έσκυψε κι ακούμπησε το στόμα της επάνω.

Η Χλόη ξάπλωσε στο κρεβάτι.

– Βγάλε τα παπούτσια σου.

Εκείνος υπάκουσε. Έλυσε βιαστικά τα κορδόνια, έβγαλε τις κάλτσες του και τις έχωσε μέσα. Γύρισε έπειτα και την είδε γυρισμένη μπρούμυτα, να ζωγραφίζει με το δάχτυλο τα περιγράμματα από τους λεκέδες στα μαξιλάρια.

– Άθλιο δωμάτιο, είπε ο κ. Αναγνώστου. Μου είπε πως χρειαζόταν κάποιο συγγύρισμα, αλλά δεν φαντάστηκα πως θα 'τανε σε τέτοια χάλια. Κι είχα το κλειδί δεκαπέντε μέρες τώρα, συνέχισε σαν να μονολογούσε.

Δίστασε.

– Αλλά δεν φαντάστηκα ότι τελικά... θα γινόταν, συμπλήρωσε έπειτα.

– Θα γινόταν τι; ρώτησε η Χλόη λίγο σκληρά.

– Να έρθουμε εδώ.

– Εμείς;

– Ναι.

– Γιατί όχι κάποια άλλη. Δεκαπέντε ολόκληρες μέρες!

– Ποια άλλη; είπε εκείνος και γέλασε.

– Και τώρα τι θα γίνει; ρώτησε πάλι η κοπέλα και απότομα άλλαξε στάση και γύρισε ανάσκελα. Ήταν ξαφνικά ερεθισμένη. Ο Μέντης πάντα της έλεγε πως δεν μπορούσε να καταλάβει τι την ερέθιζε και τι την απωθούσε. Τον κοιτούσε με τα σκούρα της μάτια ορθάνοιχτα σαν να ήθελε να τον καταπιεί.

– Τι θα γίνει; ξαναρώτησε.

– Θα κάνουμε έρωτα; είπε εκείνος σιγανά.

– Εγώ ρωτώ, τον έκοψε ξερά.

– Θα κάνουμε έρωτα, είπε πάλι ο κ. Αναγνώστου.

– Δηλαδή; επέμενε η Χλόη.

– Δηλαδή; ρώτησε εκείνος σασιτισμένος.

– Δηλαδή; Ποιος θα κάνει; Τι; Σε ποιον;

Τώρα την κοίταζε σαν να ήταν έτοιμος να κλάψει. Δεν θα της έλεγε· δεν πήγαινε με το στιλ της εποχής του.

– Πες μου! φώναξε η Χλόη άγρια κι ανασηκώθηκε ακουμπισμένη στους αγκώνες. Τα μάτια της σπίθιζαν. Θέλω να το πεις! Να το πεις! Έτσι όπως το λέτε όλοι μέσα σας, αλλά ποτέ απ' έξω σας! Πες το.

– Θα... θα...; τραύλισε ο κ. Αναγνώστου και τα χλωμά του μάγουλα κοκκίνισαν για πρώτη φορά.

Όρμησε πάνω του και τον φίλησε στο στόμα, περνώντας τη γλώσσα της μέσα από τα δόντια του. Του τράβηξε το φανελάκι κι έχωσε τα δάχτυλά της στις τρίχες του στήθους του.

– Τι ώρα είναι; φώναξε σχεδόν με παραφορά.

- Τρεις το μεσημέρι, της αποκρίθηκε σασιτισμένος.
- Πού είμαστε; Σε ποιο δρόμο;
- Γ' Σεπτεμβρίου.
- Ποιος είσαι; Τι είσαι; Ο κ. Αναγνώστου, Προϊστάμενος Κλάδου

Ζωής;

- Ναι... Ναι...
- Και τι θα μου κάνεις;
- Θα σε σκίσω! φώναξε ο κ. Αναγνώστου με μια φωνή που δεν θύμιζε καθόλου τη συνηθισμένη φωνή του.

Σε μια στιγμή την είχε ρίξει κάτω και χώνοντας τα χέρια πίσω από την πλάτη της, ξεκούμπωσε το σουτιέν χωρίς να σφάλει σε καμιά κίνηση, το τράβηξε και το πέταξε πίσω του. Ούτε είδε πού. Άρπαξε τα στήθια της και τα έσφιξε. Από το στόμα της Χλόης ξέφυγε ένα βογγητό. Έσκυψε πάνω της και τα φίλησε. Σε μισό λεπτό ακόμα της είχε τραβήξει την κιλότα στα γόνατα και το άσπρο κεφάλι του έπεσε πάνω στην κοιλιά της. Η Χλόη κοιτούσε το ταβάνι με τα μάτια ορθάνοιχτα. Μόλις αισθάνθηκε το μικρό εσώρουχο να αγγίζει τα δάχτυλα των ποδιών της κι αμέσως τα χείλια του κ. Αναγνώστου βάλθηκαν να κατεβαίνουν με πυρετό. Τα μάτια της έκλεισαν και κάτι την πλημμύρισε και την κυρίεψε ένας σπασμός βουβός. Της φάνηκε πιο σκοτεινό τώρα το ταβάνι. Και την ίδια στιγμή άκουσε μια γνωστή φωνή που έλεγε:

- Σ' αυτή την ηλικία κι αυτό που κάνει, πολύ είναι!

Θαμπωμένη και τρομαγμένη γύρισε προς το μέρος απ' όπου είχε ακουστεί η ιερόσυλη εξυπνάδα και νόμισε πως διάκρινε, στο πλάι του κρεβατιού, καθισμένους σε καρέκλες (μα πού είχαν βρεθεί καρέκλες;) τον ένα πλάι στον άλλο πέντε ανθρώπους. Οι πρώτοι τρεις, καθισμένοι κοντύτερα, ήταν ο Μέντης Ραΐσης, ο Τάσος Αραβαντινός κι ο Χρυσό-

στομος. Οι άλλοι δύο διακρίνονταν δύσκολα στο μισοσκόταδο. Θέλησε να φωνάξει, τρομαγμένη, να διαμαρτυρηθεί γι' αυτό που γινόταν (σίγουρα κάποια αισχρή παγίδα), από το στόμα της όμως βγήκε ένα μακρόσυρτο ώωωωχ! καθώς ο κ. Αναγνώστου είχε βρει τον στόχο του και είχε κολλήσει επάνω. Τα μάτια της έκλεισαν...

– Δεν ξέρω γιατί με φέρατε εδώ να παρακολουθήσω αυτά τα πράγματα, ακούστηκε δυσαρεστημένη η φωνή του Χρυσόστομου.

– Θα 'λεγε κανείς πως πληρώνει εισιτήριο, σχολίασε η φωνή του Τάσου Αραβαντινού.

– Γιατί τόσο δυσφορία; είπε ο Μέντης. Οι παλιοί Ρωμαίοι πληρώναν υπέρογκα ποσά για να παρακολουθήσουν ζευγαρώματα αλόγων, βοδιών και ανθρώπων.

– Ναι, συμφώνησε ο Τάσος Αραβαντινός, τουλάχιστον εκείνοι που δεν διέθεταν ιδιωτικούς θιάσους ρεπερτορίου.

– Αυτό μας έλειπε, να παριστάνετε τους αρχαίους Ρωμαίους ελόγου σας, αποκρίθηκε ξανά ο Χρυσόστομος.

Αυτό πρέπει να σταματήσει, σκέφτηκε η Χλόη. Είναι απαράδεχτο. Έχω πέσει σε παγίδα. Είναι συνωμοσία. Και καθόλου σύμπτωση. Ωωωωωχ! Αι! Αι! Αι!... Θεέ μου! Αρχισα να τρελαίνομαι...

Τα χέρια του κ. Αναγνώστου χώθηκαν κάτω από τους γλουτούς της και τους άδραξαν γερά, ενώ η γλώσσα του, ρευστή και απαλή, άγγιξε τις καρδιά της.

– Αχ! βόγγηξε. Κάποιος του το είπε. Κάποιος απ' αυτούς του μαρτύρησε τα μυστικά της. Ποιος; Ή ο Μέντης ή ο Τάσος. Ο Χρυσόστομος δεν είχε ποτέ τολμήσει να διανοηθεί τέτοιες ηδονές, δεν του το είχε ποτέ της επιτρέψει. Αισθανόταν πάντοτε τόσο ανώτερη του ταξικά (ναι, ταξικά! θα 'πρεπε να το πει, να το ομολογήσει, όσο κι αν της φαινόταν μικρό εκ μέρους της, όσο κι αν δεν ταίριαζε με τις πεποιθήσεις της).

Όχι. Κάτι τέτοια ήταν ανακαλύψεις του Έρωτα. Κι ο Έρωτας ήταν ανακάλυψη του Τάσου Αραβαντινού. Δώρο απατηλό και σύντομο.

– Λοιπόν, ποιο είναι το εξαιρετικό ενδιαφέρον, ρώτησε τότε ο Χρυσόστομος.

– Τι το ενδιαφέρον; Δεν σου γεννήθηκε ποτέ η απορία πώς θα έκανε έρωτα η Χλόη με κάποιον άλλον, εκτός από σένα; ρώτησε ειρωνικά ο Τάσος.

– Τι μας λες εκεί! Με σένα, ας πούμε;

– Ας πούμε!

– Όχι! φώναξε ο Χρυσόστομος έξω φρένων. Δεν μου γεννήθηκε.

– Αδελφέ, είπε ο Μέντης στον Τάσο. Άφες αυτόν. Οι αριστεροί πάσχουν από αγοραφοβία! επιπλέον από παντελή έλλειψη σεξουαλικής φαντασίας. Επιπλέον από πουριτανισμό.

– Οι αριστεροί! Ξέσπασε ο Χρυσόστομος και στράφηκε προς τον συγγραφέα. Λες και δεν είναι γνωστό τι κουμάσι είσαι κι ελόγου σου!

– Εγώ; είπε ο Μέντης με ύφος ιησουϊτη. Εγώ; Ούτε αριστερός ούτε δεξιός! Καλλιτέχνης! έκανε με έμφαση.

– Που πάει να πει;

– Αυτό είναι θέμα μακράς αναλύσεως, είπε ο Τάσος μπαίνοντας στη μέση, κι αμφιβάλλω αν έχεις αρκετές προσλαμβάνουσες.

– Δεν ήρθα εδώ για να με προσβάλετε, γρύλισε ο Χρυσόστομος.

Η Χλόη άκουγε μέσα σ' ένα είδος μέθης τα λόγια γύρω της και σιγά σιγά όλα άρχισαν να σβήνουν. Η στιγμή έφτανε. Η γλώσσα του Αναγνώστου, μόνη, δυνατή και ασυγκράτητη, έφερνε το θαύμα. Στην αρχή φαινόταν μακρινό, πλησίαζε αργά, μοιάζοντας με ρυάκι που παρασέρνει χαλίκια και χώμα. Άλλα μικρά ρυάκια ενώνονταν μαζί του και προχωρούσαν κι όλο και το ρεύμα φούσκωνε κι όλο παράσερνε μαζί του περισσότερη γη ώσπου πήρε τη μορφή ενός ποταμού βαθιού

και γρήγορου, που τα νερά του την τύλιγαν, τη ρουφούσαν και την έπνιγαν. Η ανάσα της ήταν γρήγορη, τα βογγητά της ασταμάτητα.

– Κοιτάχτε! είπε ξάφνου ο Μέντης.

Κι η Χλόη είχε την εντύπωση πως κι οι άλλοι δυο από τους θεατές, αυτοί που κάθονταν παράμερα, γύρισαν κι εκείνοι το κεφάλι και αναγνώρισε άλλες δυο, πιο εφήμερες και θλιβερές αναμνήσεις της ερωτικής ζωής της: τον Χασάπη και τον Φώτη.

Την κοιτούσαν σκυμμένοι όλοι μαζί μπροστά σαν θεατές ενός αγώνα ποδοσφαίρου την ώρα που ετοιμάζεται να χτυπηθεί το πέναλτι. Μια κίνηση της γλώσσας, μια στροφή κι ύστερα μια κραυγή κι η Χλόη νόμισε πως πέθανε. Το κεφάλι του κ. Αναγνώστου πρόβαλε ανάμεσα στα πόδια της, κόκκινο και αναμαλλιασμένο, και τα γκριζα μάτια του καρφώθηκαν στα δικά της, παρακολουθώντας την τρελή κίνηση που έκανε το κεφάλι της πέρα δώθε πάνω στο μαξιλάρι.

– Καλό! είπε ο Τάσος.

– Καλό! συμφώνησε ο Μέντης.

Ο Χρυσόστομος είχε χώσει το κεφάλι του στις σελίδες μιας αθλητικής εφημερίδας. Αρνιόταν να δει. Ο Χασάπης και ο Φώτης ανταλλάξαν βουβές σκουντιές με τον αγκώνα.

Ο ασπρομάλλης εραστής τώρα ξάπλωσε πλάι της και την αγκάλιασε ενώ η Χλόη έτρεμε ακόμα σύγκορμη. Σήκωσε τα μάτια της, έτσι όπως είχε το κεφάλι ακουμπισμένο στον ώμο του, καταπάνω στους θεατές. Ήταν εκεί... Ήταν όλοι τους: ο Μέντης με το αιώνιο μπλε κοτλέ παντελόνι του και ένα πράσινο πουλόβερ· ο Τάσος με γκρι κοστούμι, αρκετά φθαρμένο από το τρίψιμο, και κόκκινο γελέκο της φωτιάς, με μια ροζέτα της Λεγεώνας αγορασμένη από το Γιουσουρούμ· ο Χρυσόστομος, με παπούτσια του μπάσκετ, ξασπρισμένα μπλουτζήν και εφάρμοστη ριγέ φανέλα αναμαλλιάρης και αξύριστος· και πιο κάτω ο Χα-

σάπης και ο Φώτης. Ο πρώτος φόραγε τη ματωμένη μπροστέλα της δουλειάς του κι ο δεύτερος κοντό παντελόνι και πουκάμισο, λες κι ήταν έτοιμος για εκδρομή. Τι μασκαράτα! σκέφτηκε η Χλόη. Μα είχε πάψει να την ενοχλεί η παρουσία τους. Κοίταξε στα μάτια τον Χασάπη αιφνιδιάζοντάς τον την ώρα που κι αυτός την κοίταζε. Αυτός δεν ήταν ακριβώς «ιστορία» όπως οι άλλοι ήταν μια τρέλα. Τον έβλεπε καθώς περνούσε από τον δρόμο της γειτονιάς της να τεμαχίζει τα σφαχτά και της φαινόταν ωραίος σαν αρχαίος θεός. Τον κυνήγησε με μανία. Ήταν την εποχή που ο Χρυσόστομος έλειπε στα Γιάννινα φαντάρος. Στο τέλος τον κατάφερε. Αλλά πώς! Χρειάστηκε να φτάσει με το αεροπλάνο μέχρι τη Θεσσαλονίκη για να τον βρει απασχολημένο με τα φιλόδοξα σχέδιά του να γίνει παγωτατζής (είχαν μαζέψει μερικά λεφτά με τον συνεταιίρο του και αποφασίσαν ν' ανοίξουν εργοστάσιο στη Σαλονίκη να φτιάχνουν παγωτά· ο άλλος είχε μάθει την τέχνη στη Γερμανία, σ' ενός Ιταλού). Επιτέλους φάνηκε να κατάλαβε. Κι έδειξε προθυμία να κοιμηθεί μαζί της. Τίποτα όμως δεν είδε! Ούτε πως μια κοπέλα από σπίτι –μια φοιτήτρια στο κάτω κάτω– είχε πάρει το αεροπλάνο κι είχε πάει εκεί πάνω να τον βρει· ούτε την καινούργια νυχτική· ούτε το μπάνιο στο ξενοδοχείο και το άρωμα... Α! θα γινόταν πρόθυμα η κυρία Χασάπη του, αν είχε κάνει έστω και μιαν απόπειρα να δει, να καταλάβει. Την πήδηξε και το έριξε στον ύπνο.

Όσο για τον σεμνό κι αθόρυβο Φώτη με τα κοντά παντελονάκια (τον δεύτερο «ξένο» της μέσα σ' έναν μήνα – κι αυτό τον καιρό που έλειπε ο Χρυσόστομος φαντάρος), τούτος είχε ως φαίνεται βρεθεί πολύ κοντά σε πρόσφατη αυτοϊκανοποίηση –σεμνή κι αθόρυβη– κι ήταν αδύνατο να σταθεί έστω και για δυο λεπτά στο απαιτούμενο ύψος αποτελέσμα: τρυφερές εξομολογήσεις για τους πρώτους έρωτες και για το πώς φανταζόταν την ιδανική γυναίκα. Της το είχε πει περίπου

ξεκάθαρα: σεμνή κυρίως· τούτος έμοιαζε από κείνους που σου λεν «α! με τη γυναίκα μου δεν κάνω εγώ τέτοια· τηνε σέβομαι». Σεμνά και αθόρυβα.

Ο Χρυσόστομος τότε κόντευε ν' απολυθεί και η αγωνία της μεγάλωνε μέρα τη μέρα: δεν ήταν φτιαγμένη για τυχοδιώκτισσα ούτε για «γλυκούλα» στο πλάι ενός μπουζουξή· δεν το χώραγε το μυαλό της πως θα τον ακολουθήσει μέχρι τα πέρατα του κόσμου μόνο και μόνο επειδή ήταν ο πρώτος της. Ο Χρυσόστομος ονειρευόταν αγώνες και μαρτύριο. Κυρίως μαρτύριο, σώνει και καλά, με επιμονή μαζοχιστική. Κι είχε τον δικό του τρόπο να την κάνει να αισθάνεται μειονεκτική, επειδή δεν της άρεσαν τα μεγάλα λόγια και οι άσκοπες μικροπεριπέτειες που κατάληγαν στο Τμήμα για εξακρίβωση ταυτότητας. Αυτά η Χλόη δεν τα θεωρούσε ηρωικά ούτε επαναστατικά – κι αν είχαν κάτι ηρωικό, οπωσδήποτε δεν είχαν τίποτα επαναστατικό αυτές οι σαχλαμάρες. Όταν έγινε η δικτατορία ο Χρυσόστομος άρχισε από τη δεύτερη μέρα να κρύβεται από σπίτι σε σπίτι· της τηλεφωνούσε από τον δρόμο και έδιναν ραντεβού στα πιο απίθανα μέρη. Τέλος δεν άντεξε την παρανομία άλλο και πήγε και «παραδόθηκε» μόνος του, στο Τμήμα της γειτονιάς του. Τον έδιωξαν αμέσως.

Η Χλόη είχε αποφασίσει πως δεν θ' άφηνε να έρθουν πίσω εκείνες οι μέρες που σπαταλιόταν για ένα καπρίτσιο σε συναντήσεις με αγνώστους και δυσάρεστους τύπους, μαγκούφηδες κι αποτυχημένους, που όλο κι όλο που μπορούσαν να κάνουν ήταν να 'ναι δυσαρεστημένοι. Λόγια! Πάλι λόγια και λογάδες!

Ο κ. Αναγνώστου είχε αρχίσει να τη χαϊδολογεί· κι η Χλόη που για λίγο ξέχασε τη δυσάρεστη παρουσία των θεατών, τους θυμήθηκε μ' ανησυχία. Στράφηκε να τους δει πίσω από το θάμπωμα των ματιών της καθώς ο γλόμπος έριχνε το κρύο φως του ολόγυρα. Το χέρι του

άντρα με τ' άσπρα μαλλιά έτρεχε πάλι στο κορμί της κι αρχίναγε να νιώθει ανατριχίλες και μαζί το απαλό ξεχείλισμα μιας τρυφερότητας που 'φερνε η γνωριμία δύο γυμνών σωμάτων. Κι αλήθεια το σώμα του εραστή της δεν ήταν καθόλου γεροντικό. Αντίθετα, οι μυς του ήταν σφιχτοί και το δέρμα νευρώδες και σκληρό στο άγγιγμα, κάτι ελαστικό, γατίσιο. Άκουγε πλάι της τα σχόλια των άλλων κι αισθανόταν πως δεν είχαν σημασία, πως ήταν το ίδιο παρδαλά κι ασυνάρτητα με τα αιώνια μεγάλα λόγια που είχαν πει και λέγαν πάντοτε: άλλος για δουλειές, άλλος για Οικογενειακές Παραδόσεις, άλλος για Κοινωνικούς Αγώνες, άλλος για την Τέχνη! Καημένα, δυστυχισμένα κι αδέξια αρσενικά ζώα... Και πόσο άσκημα προσπαθούσαν να κρύψουν την αμηχανία και την απογοήτευσή τους, μιλώντας με το ύφος ανθρώπων που είχαν κι άλλοτε στο παρελθόν παρακολουθήσει παρόμοια θεάματα! Αυτοί, που κανείς τους δεν ήταν τόσο βέβαιος για τον ανδρισμό του, ήταν αναγκασμένοι να τη βλέπουνε να ζευγαρώνει μ' άλλον, με κάποιον άγνωστο (αν τους ήταν άγνωστος) και ν' αποδείχεται έτσι περίτρανα πως μια γυναίκα που είχαν εκείνοι αποκτήσει στο παρελθόν δεν διατηρούσε καμιά σφραγίδα στο κούτελό της και –πάνω απ' όλα– έμοιαζε να μη θυμάται καθόλου τις δικές τους αρετές. Έτσι, ο Χρυσόστομος παρατηρούσε πως το σώμα του κ. Αναγνώστου είναι σώμα ανθρώπου που πρέπει να έχει δουλέψει σκληρά στη ζωή, ο Τάσος ότι διατηρεί όλη τη νεανικότητα που είχε χάσει το πρόσωπο και το βλέμμα κι ο Μέντης ότι είναι το σώμα ενός καλοδιατηρημένου εξηντάρη που περνάει τις ελεύθερες ώρες του κάνοντας γυμναστική και προβάροντας κοστούμια στον καθρέφτη.

Κι αυτό το σώμα πιεζόταν τώρα επάνω στο δικό της και η Χλόη το ένιωθε, τρυφερό και αμείλιχτο να θερμαίνεται και να μεγαλώνει καθώς την άγγιζε.

– Θεέ μου, είν' ωραία! ψιθύρισε σε μια στιγμή που το στόμα της πέρασε, φιλώντας το μάγουλο και τους κροτάφους του, κοντά στ' αυτί του άντρα.

Αυτά τα λόγια όμως όσο κι αν τα πρόφερνε σιγανά, αντήχησαν στο δωμάτιο. Τα μουρμουρητά έπαψαν κι οι θεατές ανακαθίσαν στις θέσεις τους και στύλωσαν τ' αυτιά. Ήταν κάτι που κανείς δεν είχε ξανακούσει. Κάτι πολύ διαφορετικό από τα γλυκόλογα της ρουτίνας και τα βογγητά της ηδονής που όλοι τους είχαν γευτεί. Ήταν μια φράση με νόημα, μια εκστατική αναγνώριση, μια παραδοχή πρωτάκουστη. Είχε ξεφύγει από το στήθος της φυσικά σαν την ανάσα.

– Δεν καταλαβαίνω τι το ωραίο βρίσκει! Είπε προβάλλοντας το κάτω χείλος του ο Τάσος.

– Είναι μια βαρβαρότητα, που με τέτοιο άντρα από πάνω της γίνεται αποχτήνωση, είπε ο Χρυσόστομος.

– Ο γέρος τα καταφέρει καλά! είπε ο Χασάπης.

– Μπορεί και κάνει τέτοια πράγματα στην ηλικία του; έκανε ο Φώτης.

– Είναι πολύ απλό, είπε συμπεραίνοντας ο Μέντης Ραΐσης. Η κοπέλα μας έπασχε πάντοτε από οιδιπόδειο...

Είπαν αυτά και με τα μάτια τους δεν έχαναν στιγμή απ' το καινούργιο κύμα των χαδιών που ξέσπαγε στο κρεβάτι.

– Μπορούμε να πούμε, είπε ο Τάσος, ότι όσα είδαμε ως τώρα μας είναι απολύτως γνωστά.

Η φωνή του και το ύφος του ήταν γεμάτα φιλαρέσκεια.

– Μπορούμε να πούμε ότι όσα πρόκειται ν' ακολουθήσουν μας είναι επίσης γνωστά, συμπλήρωσε ο Μέντης με τα μάτια καρφωμένα στο ζευγάρι, και συνέχισε να μιλά σαν να μην μπορούσε να σταματήσει: Ο κύριος έχει γονατίσει και χαϊδεύοντάς την, την τραβάει να ση-

κωθεί. Τη φιλά. Τη γυρίζει μπρούμυτα... Λαμπρά! Η τεχνική είναι γνωστή. Χαϊδεύει το στήθος της με το 'να χέρι και με το άλλο τα γεννητικά της όργανα. Τη βάζει να σκύψει. Εκείνη διστάζει. Παραπονιέται. Γκρινιάζει. Βλέπετε της είναι κι εκείνης γνωστή η διαδικασία και δεν έχει καμιάν αμφιβολία πως ο ιππότης της επιδιώκει...

Γύρισε να δει και τους άλλους. Μια έντονη κοκκινίλα είχε απλωθεί στα πρόσωπα. Ο καθείς σας έχει πάρει την παρθενία του, κύριοι, σκέφτηκε η Χλόη. Ο «αγρότης» την παρθενία της κοιλιάς. Ο «απατεώνας» της καρδιάς. Κι ο «συγγραφέας» την παρθενία του κώλου! Γι' αυτό κι είναι γνωστή στον Μέντη η διαδικασία.

Ο Ραΐσης συνέχιζε σαν εκφωνητής σε ποδοσφαιρικό αγώνα.

– Και τώρα, συνέχισε δυνατά, την ακουμπάει τρυφερά στο μαξιλάρι. Περνάει το χέρι του ξανά και ξανά από το εφηβιαίο της, λιπαίνει τη στενή πύλη με το δάκτυλο! Κι εκείνη βογγάει με αγωνία για τον πόνο και με πόθο για την ηδονή που τον ακολουθεί. Και τώρα είναι η κρίσιμη στιγμή. Με το χέρι του ανοίγει δρόμο, στηρίζεται και σπρώχνει απαλά!... Ιδού!

Όχι, ο κ. Αναγνώστου δεν έσπρωξε απαλά, αλλά όρμησε ακάθεκτος μπρος και η ξαφνική διαστολή έκανε τη Χλόη να ξεφωνίσει.

Ο Μέντης καθόταν στα καρφιά.

– Αντικανονικό! φωνάζει. Όμως να! Ο πόνος έχει κιόλας μεταβληθεί σε ηδονή! Τα βογγητά της, πιο δυνατά από πριν, είναι γεμάτα πόθο. Το χέρι του βρίσκεται παντού ταυτοχρόνως! Χαϊδεύει, μπεινοβγαίνει, ανεβοκατεβαίνει, πιέζει, τρίβει, τσιμπά!

– Φαίνεται λοιπόν πως μέσα της ο Έρωσ είναι διασπασμένος από την ηδονή, μονολογεί ο Τάσος Αραβαντινός (που όλη η γοητεία του και η ακαταμάχητη τεχνική του στο κρεβάτι δεν είχαν καταφέρει να του προσφερθεί τούτη η ξέχωρη «εύνοια»). Ο Έρωτάς της ήταν να με κατατρέχει και να αναζητά να με τσακώσει πίσω από τα ψέματά μου.

Κι η Ηδονή της ήταν να μου κρατάει κρυμμένη τη δικιά της ηδονή βάζοντας όρια στις απαιτήσεις που μπορούσα να έχω από το σώμα της, για εκδίκηση! Γυναίκες, παιδί μου!

Ο Χρυσόστομος ήταν και πάλι κόκκινος και αναμαλλιασμένος. Κρατούσε μπρος του την αθλητική εφημερίδα σαν έτοιμος να τυλιχτεί μέσα ολόκληρος. Τους κοίταζε όλους τους με μίσος.

– Να τι της κάνατε! Καμαρώστε! Η κοπέλα ηδονίζεται χωρίς ηδονή, χαιρέται τον πόνο της! Κι απολαμβάνει ικανοποιώντας τις διαστροφές σας, τις δικές σας κι αυτουνού εδώ του γερο-πόρνου! Αν κάτι ακόμα έχετε διατηρήσει μέσα σας ανθρώπινο, ντραπείτε γι' αυτό που βλέπετε! Εγώ αρνούμαι να κοιτάζω άλλο.

– Ο γέρος είναι αχτύπητος! είπε ο Χασάπης στον Φώτη. Μπράβο του κότσια! Μπράβο του νεφρά!

Η Χλόη και ο κ. Αναγνώστου είχαν γίνει ένα πάνω στο βρόμικο κρεβάτι. Εκείνος βόγγαγε κάθιδρος, εκείνη φώναζε από ηδονή. Το κεφάλι της ήταν γεμάτο φως, αισθανόταν βαριά από ευτυχία και γεμάτη, κατάπληκτη που μπορούσε να είναι τόσο απλό. Έρωτας χωρίς έρωτα; Έρωτας; Σκέτος; Μα γιατί λοιπόν; Αφού μια ήταν η λέξη και για τα δυο, σήμαινε πως δεν ήταν δυο ξεχωριστά παρά ένα μόνο. Αυτό!

Μέσα στο κεφάλι της ήρθε η εικόνα, μια τελευταία φορά, του εραστή της. Θέλησε να τον δει. Τόσην ώρα όποτε άνοιγε τα μάτια, είχε το μαξιλάρι εμπρός της.

– Έλα, του είπε. Έλα, δικέ μου.

Και γύρισε. Ο άντρας τραβήχτηκε από πίσω της που βρισκόταν και τη δέχτηκε στην αγκαλιά του.

Την ίδια στιγμή ένας βρόντος ακούστηκε από καρέκλες που αναποδογύριζαν. Οι πέντε θεατές είχαν σηκωθεί με φρίκη και με τρόπο

και μόνον ο Μέντης προσπαθούσε ακόμα να διατηρήσει την ψυχραιμία του και να αρθρώσει κάποια λογική εξήγηση (κτηνοβασία, ψιθύρισε, ή κάτι τέτοιο).

Τι ήταν το πλάσμα που αντίκριζε, γυρίζοντας η Χλόη; Ο κ. Αναγνώστου, Διευθυντής Κλάδου Ζωής είχε μεταβληθεί σε έναν τεράστιο άσπρο γάτο που διατηρούσε ίσως απροσδιόριστα τα χαρακτηριστικά του προσώπου τού παλαιού ασφαλιστή. Τα μάτια του, ολοπράσινα, σπίθιζαν σαν τοπάζια και τα μακριά μουστάκια του σαν κρυστάλλινες κεραιές απλώνονταν αποδώ και αποκεί, πλαισιώνοντας το στρογγυλό πρόσωπο του ζώου· ήταν ένα πλάσμα μαγικό και παραδείσιο αυτό.

Ενώθηκαν. Κι η Χλόη ένιωσε να χάνεται και να βουλιάζει μέσα στο άσπρο, μαλακό σαν σύννεφο τρίχωμά του. Και τότε, μπροστά στα θαμπωμένα μάτια των πέντε παλιών εραστών της, η Χλόη πέρασε καβάλα στον μεγάλο άσπρο γάτο της, ολόγυμνη, όμορφη σαν τη νεότητά· και τυλιγμένη στα χιόνια της αστραφτερής του γούνας, πέρασε μαζί του από το μέρος που το δωμάτιο δεν είχε τοίχο και χάθηκαν ανεβαίνοντας ψηλά.

ΕΝΤΓΚΑΡ ΔΛΑΝ ΠΟΕ

21 ιστορίες και «Το κοράκι»

Μετάφραση: Κατερίνα Σχινά

2013

Μαρτυριάρα καρδιά

Αλήθεια! Νευρικός – πολύ, πολύ, εξωφρενικά νευρικός ήμουν και παραμένω· γιατί όμως *εξακολουθείτε* να λέτε πως είμαι τρελός; Η ασθένεια έχει οξύνει τις αισθήσεις μου – δεν τις έχει καταστρέψει, δεν τις έχει στομώσει. Οξύτερη απ’ όλες έγινε η αίσθηση της ακοής. Ακούω ό,τι υπάρχει σε γη και ουρανό. Ακούω και πολλά που έρχονται κατευθείαν από την κόλαση. Πείτε μου, λοιπόν, είμαι τρελός; Ανοίξτε τ’ αυτιά σας! Προσέξτε με πόση διαύγεια, με πόση ηρεμία θα σας αφηγηθώ ολόκληρη την ιστορία.

Δεν είμαι σε θέση να εξηγήσω πώς τρύπωσε για πρώτη φορά στο μυαλό μου η ιδέα· από τη στιγμή όμως που τη συνέλαβα, με καταδίωκε μέρα νύχτα. Αντικειμενικός σκοπός δεν υπήρχε κανείς, πάθος κανένα. Τον αγαπούσα τον γέρο. Ποτέ δεν με είχε αδικήσει. Ποτέ δεν με είχε προσβάλει. Δεν επιθυμούσα τα πλούτη του. Νομίζω πως ήταν το μάτι του, ναι, αυτό ήταν! Είχε ένα μάτι αρπακτικού – ένα μάτι αχνογάλαζο, καλυμμένο από υμένα. Όποτε έπεφτε πάνω μου, πάγωνε το

αίμα μου· κι έτσι σταδιακά –πολύ προοδευτικά– αποφάσισα να αφαιρέσω τη ζωή του γέρου, ώστε ν’ απαλλαγώ για πάντα απ’ αυτό το μάτι.

Και τώρα προσέξτε με. Φαντάζεστε πως είμαι τρελός. Οι τρελοί όμως τα έχουν χαμένα. Ενώ *εμένα*, έπρεπε να με βλέπατε. Έπρεπε να βλέπατε πόσο συνετά προχώρησα, με πόσες προφυλάξεις, με τι προβλεπτικότητα, με τι προσποίηση έβαλα σε εφαρμογή το σχέδιό μου! Ποτέ δεν ήμουν πιο ευγενικός με τον γέρο απ’ ό,τι ολόκληρη την εβδομάδα πριν τον σκοτώσω. Και κάθε νύχτα, γύρω στα μεσάνυχτα, γύριζα το πόμολο της πόρτας του και την άνοιγα – ω, τόσο απαλά! Και μετά, όταν δημιουργούσα ένα άνοιγμα αρκετό για να τρυπώσει το κεφάλι μου, περνούσα μέσα ένα φανάρι, με τα φύλλα του ολόκλειστα, ολόκλειστα, τόσο που να μην περνάει από τις χαραμάδες κανένα φως ύστερα τρύπωνα μέσα το κεφάλι μου. Ω, θα γελούσατε αν βλέπατε πόσο επιδέξια το τρύπωνα! Το κινούσα αργά, πολύ, πολύ αργά, για να μη διαταράξω τον ύπνο του γέρου. Μια ώρα μου έπαιρνε ώσπου να περάσω ολόκληρο το κεφάλι μου μέσα από το άνοιγμα, για να τον διακρίνω εκεί που βρισκόταν, ξαπλωμένος στο κρεβάτι του. Χα! Πώς θα μπορούσε ένας τρελός να ενεργήσει τόσο συνετά! Και μετά, όταν το κεφάλι μου βρισκόταν πια για τα καλά μέσα στο δωμάτιο, άνοιγα το φύλλο προσεκτικά, τόσο προσεκτικά –προσεκτικά, γιατί οι μεντεσέδες έτριζαν–, το άνοιγα ίσα που να πέσει μια και μοναδική ισχνή ακτίνα πάνω στο μάτι του αρπακτικού. Κι αυτό το έκανα επί επτά μακρόσυρτες νύχτες –κάθε νύχτα, ακριβώς τα μεσάνυχτα–, μα έβρισκα πάντοτε κλειστό το μάτι· κι έτσι ήταν αδύνατον να κάνω τη δουλειά· γιατί δεν ήταν ο γέρος που με ερέθιζε, αλλά το Διαβολικό του Μάτι. Και κάθε πρωί, όταν χάραζε η μέρα, έμπαινα τολμηρά στο δωμάτιο και του μιλούσα θαρραλέα, προσφωνώντας τον σε τόνο εγκάρδιο και ρωτώντας τον πώς πέρασε τη νύχτα. Βλέπετε λοιπόν πως θα ‘πρεπε

να είναι όντως πολύ πονηρός ο γέρος για να υποπτευθεί πως κάθε νύχτα, ακριβώς στις δώδεκα, τον κοιτάζα ενώ κοιμόταν.

Την όγδοη πια νύχτα, όταν άνοιξα την πόρτα, ήμουν παραπάνω από το συνηθισμένο προσεκτικός. Ο λεπτοδείκτης του ρολογιού κινείται πιο γρήγορα απ' ό,τι το χέρι μου. Πριν από εκείνη τη νύχτα δεν είχα ποτέ *συναισθανθεί* την έκταση των δυνάμεών μου – το μέγεθος της σωφροσύνης μου. Μετά βίας συγκρατούσα ένα αίσθημα θριάμβου. Να σκέφτομαι ότι βρισκόμουν εκεί, ανοίγοντας την πόρτα, σιγά σιγά, κι εκείνος ούτε καν να ονειρεύεται τις μυστικές μου πράξεις, τις κρυφές μου προθέσεις. Σχεδόν γέλασα πνιχτά στη σκέψη αυτή, και ίσως με άκουσε, γιατί κινήθηκε ξαφνικά στο κρεβάτι του σαν να τρόμαξε. Τώρα ίσως σκεφτείτε ότι έκανα πίσω – κι όμως όχι. Το δωμάτιό του ήταν μαύρο σαν κατράμι, βυθισμένο στο πιο πυκνό σκοτάδι –γιατί τα παραθυρόφυλλα ήταν μανταλωμένα από τον φόβο των ληστών–, κι έτσι ήξερα ότι δεν μπορούσε να δει το άνοιγμα της πόρτας και συνέχιζα να τη σπρώχνω σταθερά, όλο και πιο σταθερά.

Είχα τρυπώσει το κεφάλι μου και ετοιμαζόμουν ν' ανοίξω το φύλλο του φαναριού, όταν το δάχτυλό μου χτύπησε πάνω στο τενεκεδένιο του δέσιμο και ο γέρος τινάχτηκε στο κρεβάτι του αναφωνώντας «Ποιος είναι εκεί;».

Έμεινα εντελώς ακίνητος και δεν έβγαλα άχνα. Για μian ολόκληρη ώρα δεν κίνησα ούτε έναν μυ και στο μεταξύ δεν τον άκουγα να ξαναξαπλώνει. Έμεινε ανακαθισμένος στο κρεβάτι να αφουγκράζεται, όπως κι εγώ, από νύχτα σε νύχτα, τις περιπόλους του θανάτου που διάβαιναν μπροστά απ' τον τοίχο.

Στο τέλος άκουσα ένα ανεπαίσθητο βογκητό και κατάλαβα ότι ήταν το βογκητό του θανάσιμου τρόμου. Δεν ήταν βογκητό πόνου ή θλίψης –ω, όχι!– ήταν ο χαμηλός πνιχτός ήχος που αναδύεται από τα βάθη

της ψυχής όταν την πλημμυρίζει η φρίκη. Τον ήξερα καλά αυτόν τον ήχο. Πολλές νύχτες, ακριβώς τα μεσάνυχτα, όταν όλος ο κόσμος κοιμόταν, ανάβλυζε από το ίδιο μου το στήθος, επιτείνοντας με την τρομακτική ηχώ του τους φόβους που με σκότιζαν. Λέω πως τον ήξερα καλά. Ήξερα τι ένιωθε ο γέρος και τον λυπόμουν, αν και στα βάθη της καρδιάς μου κρυφογελούσα χαιρέκακα. Ήξερα πως καθόταν άγρυπνος στο σκοτάδι από την πρώτη στιγμή που ακούστηκε ο ανάλαφρος θόρυβος, όταν είχε στριφογυρίσει στο κρεβάτι του. Οι φόβοι του ολοένα και μεγάλωναν. Είχε προσπαθήσει να τους θεωρήσει αναίτιους, αλλά δεν μπορούσε. Έλεγε στον εαυτό του «δεν είναι τίποτα, μονάχα ο άνεμος στην καμινάδα, το ποδοβολητό ενός ποντικιού στις σανίδες» ή «απλώς το τερέτισμα ενός γρύλου». Ναι, προσπαθούσε να παρηγορηθεί με τέτοιες υποθέσεις – μα είχε διαπιστώσει πως όλες ήταν μάταιες. Όλες μάταιες, γιατί ο Θάνατος τον πλησίαζε, ενέδρευε σαν μαύρη σκιά και τύλιγε το θύμα του. Και ήταν η πένθιμη επίδραση της ασύλληπτης σκιάς που τον έκανε να νιώθει –μολονότι ούτε την έβλεπε ούτε την άκουγε–, να νιώθει την παρουσία του κεφαλιού μου στο δωμάτιο.

Περίμενα ώρα πολλή, υπομονετικά, χωρίς να τον ακούσω να ξαπλώνει. Τότε αποφάσισα να ανοίξω λίγο –ελάχιστα, ελάχιστα– μια χαραμάδα μόνο στο φανάρι μου. Κι αυτό έκανα –δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσο αθόρυβα, αθόρυβα–, ώσπου στο τέλος, μία μονάχα αχνή ακτίνα, σαν τον ιστό της αράχνης, ξέφυγε από το άνοιγμα και έπεσε στο μάτι του αρπακτικού.

Ήταν ανοιχτό –διάπλατα, διάπλατα ανοιχτό– και έγινα έξαλλος καθώς το αντίκρισα. Το διέκρινα με τέλεια ευκρίνεια – θολό γαλάζιο, μ' ένα απαίσιο πέπλο να το καλύπτει και να με παγώνει ως το μεδούλι· όμως δεν μπορούσα να δω τίποτα από το πρόσωπο ή το σώμα του

γέρου, γιατί είχα κατευθύνει την ακτίνα, ενστικτωδώς θαρρείς, ακριβώς πάνω στο καταραμένο σημείο.

Δεν σας είπα και πριν πως ό,τι λανθασμένα εκλαμβάνετε ως τρέλα δεν είναι παρά η υπερόξυνση των αισθήσεων; Και τώρα σας λέω ότι έφτασε στ' αυτιά μου ένας χαμηλός, θαμπός, κοφτός ήχος, όμοιος μ' αυτόν ενός ρολογιού τυλιγμένου σε βαμβάκι. Τον γνώριζα καλά εκείνον τον ήχο. Ήταν ο χτύπος της καρδιάς του γέρου. Αύξησε τη μανία μου, όπως ακριβώς το χτύπημα του τυμπάνου εξάπτει τη γενναιότητα του στρατιώτη.

Και τότε ακόμα, ωστόσο, συγκρατήθηκα και έμεινα ακίνητος. Μόλις που ανάσαινα. Βαστούσα το φανάρι ακίνητο. Προσπαθούσα, όσο πιο σταθερά μπορούσα, να κρατήσω την ακτίνα πάνω στο μάτι. Στο μεταξύ, η διαβολική τυμπανοκρουσία της καρδιάς δυνάμωνε. Πιο γρήγορη, ολοένα και πιο γρήγορη, πιο δυνατή, ολοένα πιο δυνατή, κάθε λεπτό που περνούσε. Ο τρόμος του γέρου *πρέπει* να είχε φτάσει στο αποκορύφωμά του! Δυνάμωνε σας λέω, δυνάμωνε κάθε λεπτό! Βλέπετε, σας το είπα από την πρώτη στιγμή ότι είμαι νευρικός – και παραμένω. Και τώρα, τούτη τη νεκρή ώρα της νύχτας, μέσα στην τρομακτική σιωπή αυτού του παλιού σπιτιού, ένας τέτοιος παράξενος θόρυβος μου προκαλούσε ανεξέλεγκτη φρίκη. Ωστόσο, συγκρατήθηκα για αρκετά ακόμη λεπτά και έμεινα ακίνητος. Όμως ο χτύπος έγινε δυνατότερος, δυνατότερος! Νόμιζα πως η καρδιά του πήγαινε να σπάσει. Και τότε με κατέλαβε μια καινούργια αγωνία – ίσως να άκουγε τον ήχο κάποιος γείτονας! Η ώρα του γέρου είχε φτάσει! Με μια δυνατή κραυγή, άνοιξα εντελώς τα φύλλα του φαναριού και όρμησα στο δωμάτιο. Τσίριξε μια φορά – μια φορά μονάχα. Αυτοστιγμεί τον έσυρα στο πάτωμα και αναποδογύρισα το βαρύ κρεβάτι πάνω του. Ύστερα χαμογέλασα χαρούμενα γιατί το κατόρθωμά μου είχε ολοκληρωθεί. Βέβαια, για αρκετό

διάστημα, η καρδιά παλλόταν μ' έναν πνιχτό ήχο· αυτό ωστόσο δεν με ενοχλούσε – δεν μπορούσε να ακουστεί μέσα απ' τον τοίχο. Στο τέλος, σταμάτησε. Ο γέρος ήταν νεκρός. Τράβηξα το κρεβάτι και εξέτασα το πτώμα. Ναι, ήταν τέζα, εντελώς κοκαλωμένος. Έβαλα το χέρι μου πάνω στην καρδιά και το κράτησα εκεί για αρκετά λεπτά. Δεν υπήρχε παλμός. Ήταν ολότελα νεκρός. Το μάτι του δεν θα με ταλάνιζε πια.

Αν συνεχίζετε να με θεωρείτε τρελό, θα αλλάξετε γνώμη όταν σας περιγράψω τα σοφά προληπτικά μέτρα που πήρα, προκειμένου να εξαφανίσω το πτώμα. Η νύχτα έσβηνε κι εγώ εργαζόμουν βιαστικά, αλλά αθόρυβα. Πρώτα απ' όλα διαμέλισα το πτώμα. Έκοψα το κεφάλι, τα χέρια και τα πόδια.

Ύστερα ξεκόλλησα τρεις σανίδες από το πάτωμα του δωματίου και τοποθέτησα τα μέλη κάτω από τα καδρόνια. Στη συνέχεια, έβαλα και πάλι στη θέση τους τις σανίδες τόσο έξυπνα, τόσο μαστορικά, ώστε κανένα ανθρώπινο μάτι, ούτε καν το δικό του, δεν θα μπορούσε να διακρίνει κάτι το ύποπτο. Δεν είχα τίποτα να πλύνω – κανένας λεκές, κανένα ίχνος αίματος. Ήμουν πολύ προσεκτικός ως προς αυτό. Ο λουτήρας τα είχε ρουφήξει όλα – χα! χα!

Όταν τελείωσα τις δουλειές μου ήταν τέσσερις το πρωί κι ακόμη σκοτάδι, σαν μεσονύχτι. Τη στιγμή που η καμπάνα σήμαινε την ώρα, κάποιος χτύπησε την εξώπορτα. Κατέβηκα ν' ανοίξω με ανάλαφρη καρδιά – γιατί τι είχα *τώρα πια* να φοβηθώ; Μπήκαν τρεις άνδρες που συστήθηκαν με απόλυτη ευγένεια ως αξιωματικοί της αστυνομίας. Ένας γείτονας είχε ακούσει μια κραυγή μέσα στη νύχτα, υποπτεύθηκε κάποια βρομοδουλειά, ειδοποίησε τα γραφεία της αστυνομίας και εκείνοι (οι αξιωματικοί) επιφορτίστηκαν να ερευνήσουν το οίκημα.

Χαμογέλασα – γιατί τι είχα *τώρα πια* να φοβηθώ; Καλωσόρισα τους κυρίους. «Η κραυγή» τους είπα «ήταν δική μου, μέσα στο όνειρό μου.

Ο γέρος» δήλωσα «απουσίαζε στην επαρχία». Έδειξα στους επισκέπτες μου όλο το σπίτι. Τους κάλεσα να ψάξουν, να ψάξουν διεξοδικά. Στο τέλος τούς οδήγησα στο δωμάτιό του. Τους έδειξα τους θησαυρούς του, ασφαλείς, ανέπαφους. Στον ενθουσιασμό που μου γεννούσε η σιγουριά μου, έφερα καθίσματα στο δωμάτιο και ζήτησα να ευαρεστηθούν να ξεκουραστούν *εδώ*, ενώ εγώ ο ίδιος, μέσα στην παράφορη τόλμη του απόλυτου θριάμβου μου, τοποθέτησα την καρέκλα μου ακριβώς πάνω στο σημείο όπου αναπαυόταν το πτώμα του θύματός μου.

Οι αστυνομικοί ήταν ικανοποιημένοι. Η *συμπεριφορά μου* τους είχε πείσει. Εγώ ένιωθα απόλυτα ήρεμος. Κάθισαν και, ενώ τους απαντούσα με ευθυμία, φλυαρήσαμε για γνώριμα θέματα. Όμως ύστερα από λίγο ένιωσα ότι χλώμιαζα και ευχήθηκα να έφευγαν. Το κεφάλι μου πονούσε, νόμιζα ότι βούιζαν τ' αυτιά μου – όμως εκείνοι συνέχιζαν να κάθονται, συνέχιζαν να φλυαρούν. Το βουητό έγινε πιο ευδιάκριτο. Παρατεινόταν, γινόταν ολοένα και πιο καθαρό... Αρχισα να μιλάω με μεγαλύτερη ανεμελιά, για να απαλλαγώ από αυτό το αίσθημα, μα τούτο συνεχιζόταν και κέρδιζε σε ευκρίνεια – ώσπου στο τέλος διαπίστωσα ότι ο ήχος δεν προερχόταν από τα αυτιά μου.

Χλώμιασα, αναμφίβολα, ακόμα πιο πολύ – όμως μιλούσα ακόμα πιο αβίαστα, υψώνοντας κι άλλο τη φωνή μου. Ωστόσο ο θόρυβος δυνάμωνε – και τι μπορούσα να κάνω πια; Ήταν ένας *χαμηλός, θαμπός, κοφτός ήχος, όμοιος μ' αυτόν που βγάζει ένα ρολόι τυλιγμένο σε βαμβάκι* – κι όμως οι αστυνομικοί δεν τον άκουγαν. Μιλούσα τώρα πιο γρήγορα, πιο ορμητικά, όμως ο θόρυβος αυξανόταν ολοένα. Σηκώθηκα λέγοντας κοινοτοπίες σε τόνο υψηλό, με βίαιες χειρονομίες, όμως ο θόρυβος αυξανόταν ολοένα. Γιατί δεν έφευγαν; Βημάτιζα πάνω κάτω με μεγάλες δρασκελιές σαν να μου είχαν προκαλέσει υπερδιέγερση και οργή οι παρατηρήσεις των ανδρών – όμως ο θόρυβος αυξανόταν ολοένα.

Ω Θεέ μου! Τι μπορούσα να κάνω; Άφριζα, μάνιαζα, βλαστημούσα. Ταρακουνούσα την καρέκλα πάνω στην οποία καθόμουν, την έσερνα πάνω στις σανίδες, όμως ο θόρυβος κάλυπτε τα πάντα και αυξανόταν ολοένα. Γινόταν δυνατότερος, δυνατότερος, *δυνατότερος!* Κι όμως οι άνδρες συνέχιζαν να φλυαρούν καλοδιάθετα και να χαμογελούν. Πώς ήταν δυνατόν να μην ακούνε; Παντοδύναμε Θεέ! – όχι, όχι! Άκουγαν! Υποψιάζονταν! *Γνώριζαν!* Λοιδορούσαν τον τρόμο μου! – αυτό σκέφτηκα τότε, αυτό σκέφτομαι και τώρα. Οτιδήποτε ήταν προτιμότερο απ’ αυτήν την αγωνία! Οτιδήποτε ήταν ανεκτότερο απ’ αυτήν τη χλεύη! Δεν άντεχα άλλο εκείνα τα υποκριτικά χαμόγελα! Ένωσα ότι ή θα ούρλιαζα ή θα πέθαινα! Και τώρα –πάλι!– ακούστε! *Δυνατότερος! Δυνατότερος! Δυνατότερος!*

«Καθάρματα!» κραύγασα «μην προσποιείστε άλλο πια! Ομολογώ την πράξη μου, ξηλώστε τις σανίδες! Εδώ, εδώ! Εδώ χτυπάει η απαίσια καρδιά του!»

ΣΑΚΗΣ ΣΕΡΕΦΑΣ

90

ΔΕΥΤΕΡΟΛΕΠΤΑ

Οδηγίες για την επίγεια ζωή

2023

*Η ανθρώπινη συσκευή χρειάζεται
από ενενήντα δευτερόλεπτα έως τέσσερα
λεπτά της ώρας για να αποφασίσει
εάν κάποια άλλη ανθρώπινη συσκευή
την ελκύει ερωτικά ή όχι.*

ΕΡΩΣ ΤΑΧΥΡΡΥΘΜΟΣ

Τα προκαταρκτικά

ΑΓΟΡΑΣΤΕ ΕΝΑ ΦΤΗΝΟ ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΟ και μετρήστε τι μπορεί να κάνει ένας άνθρωπος μέσα σε ενενήντα δευτερόλεπτα, δίχως να βιάζεται. Μπορεί να βράσει ένα αυγό. Να ανακαλέσει και να ξετυλίξει στη μνήμη του μια εικόνα από το περσινό καλοκαίρι. Να φάει την πέτσα από ένα γιαούρτι. Να κάνει ζάπινγκ σε ογδόντα ένα κανάλια. Να φυτέψει έναν βολβό τουλίπας. Να μελετήσει, κοιτώντας έξω από το παράθυρό του, τον γείτονα καθώς κυνηγάει το παιδί του στο μπαλκόνι. Να διαβάσει ένα σονέτο του Σαίξπηρ. Να στείλει ένα διαδικτυακό γράμμα τριών αράδων. Να ερωτευτεί.

Ναι, ναι, ναι. Να ερωτευτεί. Από εργαστηριακές έρευνες που έχουν γίνει φαίνεται πως η ανθρώπινη συσκευή χρειάζεται από ενενήντα δευτερόλεπτα έως τέσσερα λεπτά της ώρας για να αποφασίσει εάν κάποια άλλη ανθρώπινη συσκευή την ελκύει ερωτικά

ή όχι. Ο έρωτας με την πρώτη ματιά αποτελεί μια από τις πλέον πρακτικές αυτορρυθμίσεις του ανθρώπινου σκληρού δίσκου: Ή αποθηκεύεται για πάντα η πληροφορία «έρωτας» ή πηγαίνει κατευθείαν στον κάδο.

Λοιπόν, μόλις συντελεστεί ο έρωτας, τα κύτταρα του γήινου, με εντολή του εγκεφάλου, πλημμυρίζουν από τρεις χημικούς νευροδιαβιβαστές, την αδρεναλίνη, την ντοπαμίνη και τη φαινυλαιθυλαμίνη, που αποτελούν τα χημικά πρωτοξάδελφα των αμφεταμινών, γι' αυτό και ο γήινος φουντώνει ακαριαία: μάγουλα κορωμένα, παλάμες ιδρωμένες, σφυγμοί καμικάζι, αναπνοή από τα έγκατα, ανορεξία, αϋπνίες. Βέβαια, έπειτα από δύο χρόνια κοινής ζωής με τον άνθρωπο που προκάλεσε αυτές τις αμφεταμινίζουσες αντιδράσεις, ο γήινος οργανισμός αναπτύσσει αντοχές στη φαινυλαιθυλαμίνη, χρειάζεται όλο και μεγαλύτερες δόσεις για να νιώσει την ίδια ευφορία, οι δόσεις αυτές δεν παρέχονται από πουθενά, οπότε έρχονται άλλες δύο ενδορφίνες, η βασοπρεσίνη και η ωκυτοκίνη, και λειτουργούν κατασταλτικά, ως φυσικά καταπραϋντικά, για να γαληνέψουν το στερητικό σύνδρομο, προκαλώντας στο ζεύγος την αίσθηση της ηρεμίας και της ασφάλειας: Θέλω να γεράσω μαζί σου, στηρίξου πάνω μου για μια ζωή, ας πάρουμε κι ένα εξοχικό να πηγαίνουμε με το παιδί μας κ.ο.κ.

Και τώρα δράση 90”

Απλούστατη δράση. Βγες στον δρόμο. Σε μια στάση λεωφορείου. Στο πίσω κάθισμα του ταξί. Στο σινεμά. Στην ουρά του ταμείου. Στον τομέα με τα κατεψυγμένα λαχανικά στο σουπερμάρκετ. Στο αστικό λεωφορείο. Στις διαβάσεις στο κόκκινο φανάρι. Όλο και κάποιος θα στηθεί πλάι σου για τουλάχιστον ενενήντα δευτερόλεπτα. Κοίταξέ τον επίμο-

να και βάλε το χρονόμετρο να δουλεύει. Είναι ερωτεύσιμος και κου-
σάμπλ;

Τέλος χρόνου.

Αμέσως μετά

Ύστερα από αυτήν τη δράση των ενενήντα δευτερολέπτων, εάν επιστρέψεις στο σπίτι σου, άνοιξε να διαβάσεις ένα βιβλίο για να ηρεμήσεις. Εάν δεν επιστρέψεις, αυτό σημαίνει πως ήδη εγκαταστάθηκαν ερωτικά μέσα στη ζωή κάποιου άλλου γήινου. Ή μέσα σε ένα ποίημα που ενέπνευσε σε κάποιον. Σαν εκείνο το ποίημα που έγραψε ο Μπωντλαίρ όταν, περπατώντας αγκαλιά με την αγαπημένη του σε μια εξοχή, αντίκρισαν ένα ψοφίμι. Ξέρετε τι της έγραψε μετά; «Τέτοιο ελεεινό απόρριμμα θα γίνεις κάποτε κι εσύ / Μια παρόμοια μιαρή σιχασιά / Αστέρι μου, ήλιε που μου φωτίζεις την ψυχή / Αγγελέ μου, που σε ποθώ λαχταριστά».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

Μινώταυρος

2023

ΜΕΡΟΣ Α

I

«ΓΙΑ ΤΟ ΦΟΝΙΚΟ ΔΕΝ ΚΑΤΕΧΩ ΠΡΑΜΑ» απαντούσε ο Γιαννιός Αστάκης όλα τα χρόνια της ζωής του σε όποιον ρωτούσε να μάθει για τη δολοφονία του Μπραήμη, του επονομαζόμενου Μινώταυρου.

Είναι όμως σίγουρο πως ο φόνος έγινε ένα αυγουστιάτικο μεσημέρι του 1894 στην Άρβη, με τον τρόπο που γίνονταν πάντοτε όλα στην περιοχή, σχεδιασμένα δηλαδή ως την τελευταία λεπτομέρεια ώστε να μην αφήνεται τίποτα στην τύχη. Και δεν ψεύδονται όσοι ισχυρίζονται ότι τη χαριστική βολή στον Τούρκο την έδωσε ο αδερφός του Γιαννιού, ο Μιχαήλος. Το έλεγε άλλωστε από παιδί: «Εγώ μια μέρα θα τον ξεκάνω τον Μπραήμη». Τον μάλωνε ο κύρης του, μα ο μικρός τον χαβά του. Τον χλεύαζαν οι χωριανοί: «Και τι θα κάμεις; Δεν μας είπες, ωρέ Μιχαήλο». Όμως εκείνος φύλαγε να δώσει την απάντηση στην ώρα της. Έκλωθε χρόνια μες στο παιδικό μυαλό του το σχέδιο της δολοφονίας αγριεύοντας τη φαντασία του, και ίσως αυτό εξηγεί τις κρίσεις

επιληψίας που τον έφταναν ως τη λιποθυμία. Σχεδίαζε και σχεδίαζε, προβλέποντας το καθετί, και σημείωνε τις ανομίες του Τούρκου νταή με την ακρίβεια που δείχνει κανείς στους αριθμούς. Με την προτροπή του θείου Αθανασού, που ξεσυνεριζόταν τον ανιψιό του στην κουζουλάδα, μελέτησε για καιρό τις κινήσεις του Μπραήμη στην επαρχία και κάτεχε πια καλά τις αδυναμίες του: τα μεθοκοπήματά του στον τούρκικο καφενέ της Άρβης, τα πάρε δώσε με την πόρνη τη Μαγδαληνή, που από παραφθορά του ονόματός της κατέληξε να τη φωνάζουν Μανταληνή, το πηγαινέλα από τη Γεράπετρο μ' ένα καϊκι της εμπιστοσύνης του, το σμιξιμό του με τους Γερλήδες, τους τρομερούς Τουρκοκρήτες που κατέβαιναν κάθε φορά ποδαράτοι από τη Βιάννο για να τον συναντήσουν και να ξεχυθούν στην επαρχία. Χωρίς αυτούς ο Μπραήμης έμοιαζε με χοχλιό δίχως καύκαλο.

Και τα ταίριαξε όλα στην εντέλεια ο νεαρός Μιχαήλος στα κατάστιχα εκείνης της μέρας, ώστε και ο Μπραήμης να μεθοκοπά στον καφενέ με τη Μανταληνή κι ο καϊκτσής να μην τον περιμένει, παρά να γλιστρήσει μακριά από το αγκυροβόλιο, αλλά και οι Γερλήδες να μη φανούν, όπως συνήθως, αφού οι χαϊνηδες, ειδοποιημένοι, τους καρτέρεψαν και τους γύρισαν πίσω. Ακόμα και ο γερο-καφετζής, που θα έπρεπε κανονικά να παραστέκει στον μουστερή του, αγνόησε ή έκανε πως αγνόησε τις ύποπτες κινήσεις των τεσσάρων νεαρών που έζωσαν το μαγαζί του.

Έτσι έπεσε στη φάκα ο Μπραήμης εκείνο το μεσημέρι του Αυγούστου. Και όλα λειτούργησαν σαν μια καλοστημένη παράσταση στην οποία οι ηθοποιοί ήξεραν από πριν πού πρέπει να σταθούν, τι να πουν και τι να κάνουν.

Ο μόνος που αγνοούσε την κατάληξη ήταν ο άμεσα ενδιαφερόμενος. Οι σύντροφοι του Μιχαήλου, ψυχωμένοι νέοι όλοι τους, τον πίε-

ζαν να τελειώνουν μια ώρα αρχύτερα, αλλά εκείνος άφησε τον χρόνο να δουλέψει, να φάει και να πει ο Μπραήμης έτσι ώστε να τον βρουν ζαβλακωμένο από το σπίρτο και από τη ζέστη, καταδικασμένο στα σίγουρα. Τώρα θα πλήρωνε για όλες τις ασχήμιες του, κι όταν τους είδε να μπουκάρουν και κατάλαβε πια τι τον περίμενε, ήταν αργά.

Τη μέρα που σφάξαν τον Μπραήμη έπνευσε αέρας ενθουσιασμού σε όλα τα χωριά της Βιάννου. Ο πατέρας του Μιχαήλου, ο Σταύρος Αστάκης, ένας λεβεντάνθρωπος που έσκυβε για να περάσει από τις πόρτες, έσφιξε όλο το απόγευμα ίσαμε διακόσια χέρια και δέχτηκε τα συγχαρητήρια αυστηρός και ανέκφραστος, όπως πάντα.

Κατά το σούρουπο πήρε τον δρόμο που οδηγούσε στην άκρη του χωριού, εκεί όπου είχε το κονάκι του ο Μανούσαγας. Δεν πήγαινε με φόβο. Ο αγάς είχε ζητήσει να τον δει, αλλά ο θεληματάρης τού μετέφερε αυτή την πρόσκληση χωρίς κάτι επιτακτικό στον τόνο της φωνής του. Περισσότερο με παράκληση φίλου έμοιαζε. Και η αλήθεια είναι ότι με τον αγά ο Σταύρος Αστάκης ή «Αγριμάκης», όπως άκουγε στο χωριό, δεν είχε διαφορές.

Μισό αιώνα σχεδόν ο Οθωμανός διαφέντεψε ήπια, παρά την αγραμματοσύνη και τη χοντροκοπιά του, σαν ένας μικρός θεός που όλοι έτρεμαν την τιμωρία του. Μέσα στα χρόνια κουβαλούσε τα χούγια του – αλλά και ποιος ο αναμάρτητος; Ως νέος είχε τις απαιτήσεις του, κι όσο υπήρχαν μουσουλμάνοι στο χωριό, θάρρευε και έκανε τα δικά του. Μεθούσε και άπλωνε χέρι στα κορίτσια του κοσμάκη και στο ξένο βιος, αλλά τα χέρια του με αίμα δεν τα λέρωσε. Ύστερα, όταν έλειψαν οι ομόθησκοί του και πλήθυναν οι χαϊνηδες στα γύρω βουνά, ο Μανούσαγας συμμορφώθηκε. Μεσ στο αγύριστο κεφάλι του είχε τελικά λίγα δράμια μυαλό. Τον συνέτισε και η ποδάγρα, που τον βασάνιζε από μια ηλικία και μετά. Μακάρι να γνώριζαν κι άλλα χωριά τέτοιους αγάδες.

Τον υποδέχτηκε με το φέσι και τα φράγκικα ρούχα. Από τη θηριώδη κορμοστασιά είχε απομείνει ένας γέρικος σκελετός, με πλούσια, μακριά γενειάδα, που τη φώτιζε αχνά το φως από τα λαδοφάναρα. Στο βλέμμα του είχε θρονιάσει μια ανεξήγητη μελαγχολία, που εύκολα κανείς τη συνέχεε με τη σοφία. Ή ίσως δεν ήταν σοφία αλλά γλυκύτητα.

Ο Σταύρος σύγκρινε τα μάτια του αγά και του παπά. Παράξενο: Ο ένας είχε ξεκινήσει από την αγριάδα και μαλάκωνε με τα χρόνια, ο άλλος από τη γλύκα του Θεού είχε πέσει σ' έναν θυμό που μάταια γύρευε να εξηγήσει. Τα αψιδωτά φρύδια του Μανούσαγα κάτω από το φεσάκι του δεν είχαν χάσει το σχήμα τους και θύμιζαν στον Σταύρο τις καμάρες που αντίκρισε νέος στα τείχη του Μεγάλου Κάστρου. Κάθε φορά που άρχιζε μια φράση του, αυτά τα καλοσχηματισμένα φρύδια ανασηκώνονταν και έδιναν μια ιλαρή έκφραση στο πρόσωπό του. Καθισμένος ο αγάς σε μια σκουρόχρωμη πολυθρόνα που είχε ξεφτίσει με τα χρόνια, με το πονεμένο ποδάρι του πάνω σ' έναν μικρό σοφά, έκανε νόημα στον επισκέπτη του να καθίσει και στον φαμέγιο να βγει απ' το δωμάτιο. Στην αρχή δεν έλεγε τίποτα, άφηνε μόνο τις χάντρες από το κομπολόι του να πέφτουν η μία πάνω στην άλλη σαν τους χτύπους ενός ρολογιού. Όταν άρχισε να μιλά, ήταν σαν να είχαν ειπωθεί τα ανούσια λόγια και τώρα πήγαινε κατευθείαν στην ουσία:

«Σκέφτομαι, κυρ Σταύρο, τα κοπέλια σου. Τα έχω έγνοια, να σου πω. Με αυτά που άκουσα σήμερα, ανήσυχο με βλέπεις. Θέλω να ξέρεις πως, αν έρθουν οι δικοί μου να ζητήσουν λογαριασμό, δεν θα μπορώ να κάνω πράμα. Και οφείλω, κυρ Σταύρο, οφείλω στον γονέα σου, που κάποτε μ' έσωσε από τον χαϊνή τον Συμιακό. Κι όπως τότε εκείνος, έτσι κι εγώ σε συμβουλεύω να κρυφτούνε τα παιδιά. Και πάντα με τον τσιφτέ αγκαλιά. Θα πάρει καιρό τούτη η δουλειά!»

Ο Σταύρος Αστάκης δεν πίστευε στ' αυτιά του. Κοίταξε έκπληκτος

τον συνομιλητή του, που σαν να μετάνιωνε για όσα ξεστόμισε και είχε χαμηλώσει το βλέμμα.

«Εγώ, αγά μου...» άρχισε ο Σταύρος.

«Μην πεις πράμα» τον έκοψε ο αξιωματούχος. «Στοχάζομαι καμιά φορά τι σόι χριστιανός θα είχα γίνει του λόγου μου. Και λέω, κυρ Σταύρο, πως τον Χριστό και τον Αλλάχ ούτε συ ούτε κι εγώ τους απαντήσαμε ποτέ. Εκτός κι αν εσύ τους απάντησες».

«Όχι βέβαια!»

«Τότε, για ποιον λόγο δεν φιλιώνουμε παρά τρωγόμαστε σαν τα σκυλιά μες στον αιώνα;»

Μεσολάβησε ένα διάστημα σιωπής, όπου ακουγόταν μόνο το τρίξιμο της πολυθρόνας του αγά, που γύρευε κάπως να βολευτεί, και ο μακρινός αχός από τις ενθουσιώδεις φωνές των χωρικών, που δεν έλεγαν να κοπάσουν όλο το απόγευμα. Μ' ένα νεύμα του ο ηλικιωμένος άντρας τού έδειξε πως μπορούσε να αποσυρθεί. Ο Σταύρος τον ευχαρίστησε με την παλάμη στο στήθος και χωρίς άλλη ειδοποίηση σηκώθηκε και βγήκε στον δρόμο.

Είχε πια σουρουπώσει για τα καλά όταν φώναξε τον μεγάλο του γιο, τον Γιαννιό, και του είπε να ετοιμάσει τον γάιδαρο και να φύγει αύριο πρωί πρωί για τον Τσούτσουρο. Ο Γιαννιός, που σκεφτόταν την αρραβωνιαστικιά του, είπε πως μπορούσε να φύγει και την άλλη βδομάδα. Ήταν νωρίς ακόμη για τον τρύγο. Πιο πολύ βάρος θα γινόταν στον θείο του τον Αθανασό τώρα. Το σκοτεινό βλέμμα του γονιού του, ωστόσο, του έδωσε να καταλάβει. Χωρίς άλλη κουβέντα πήγε να ετοιμαστεί. Η μάνα του, η Χαχαλού, υπολόγισε μια αλλαξιά παραπάνω απ' ό,τι συνήθως και του έδωσε την ευχή της.

«Θα κάμουμε χρόνο ίσως να σε ξαναδούμε, Γιαννιέ μου» του είπε και την πήραν τα κλάματα.

Έτρεξε στο σπίτι των Αγγελάκηδων με την ελπίδα πως η Σωτηρία θα είχε επιστρέψει από τη Βιάννο. Χτύπησε και δεν του άνοιξε κανείς. Επέμεινε όμως γιατί έβλεπε το αναιμικό φως του κεριού στο παράθυρο. Στο τέλος πρόβαλε η Ελενάρα. Μες στο μισοσκόταδο διέκρινε τη στιβαρή φιγούρα της. Από τον καιρό που ήταν δάσκαλοί του αυτή και ο άντρας της δεν άλλαξε τίποτα. Ακόμα και τώρα που θα γινόταν γαμπρός της του φερόταν λες και ήταν μαθητής του δημοτικού. Τη ρώτησε για την κόρη της, εκείνη αποκρίθηκε πως θα επέστρεφε μεθαύριο, και τότε ο Γιαννιός είπε πως θα χρειαζόταν να απουσιάσει για μερικές μέρες, δεν θα ήταν για πολύ, μόνο μερικές μέρες. Η Ελένη δεν σχολίασε. Την καληνύχτισε και γύρισε σπίτι.

Έκοψε ένα φύλλο από τα κατάστιχα του πατέρα του, δανείστηκε το μολύβι του και στο φως του κεριού έγραψε ένα ολιγόλογο σημείωμα στην αρραβωνιαστικιά του. Του ήταν πιο βολικό να της γράφει παρά να της μιλά, και θα της έγραφε βουνά ολόκληρα από λέξεις, αν δεν είχε τον φόβο του ανθρώπου που δεν παιδεύτηκε με τα γράμματα όσο θα έπρεπε. Η Σωτηρία τού έκανε παράπονα γι' αυτό: «Πάλι τσιγκουνεύτηκες τις λέξεις, Γιαννιέ, λες και τις πληρώνεις». Αμα όμως ξεθάρρευε και της έγραφε κάτι περισσότερο, πάντα θα έκανε κάποιο λάθος, και το μάτι της πήγαινε πρώτα σ' αυτό και μετά σε όσα έλεγαν οι λέξεις.

Αυτή τη φορά τουλάχιστον έδωσε τον καλύτερό του εαυτό, μα όσο κι αν το μελέτησε, στο τέλος δεν ήταν σίγουρος πως ήταν και ολόσωστο. Το εμπιστεύτηκε στην αδερφή του την Υπομονή για να της το δώσει κι εκείνη βαρυγκώμησε – «δεν της καλοθελώ», όπως έλεγε συχνά για τη μέλλουσα νύφη της.

Είπε πως θα πλάγιαζε νωρίς, αλλά ήθελε να δει και τους φίλους του. Το χωριό ξεχείλιζε από κόσμο. Οι γυναίκες στις αυλές των σπιτιών

και οι άντρες στους καφενέδες με τα ψευτοφάναρα δημιουργούσαν ένα πανδαιμόνιο μες στη ζεστή αυγουσιτιάτικη νύχτα. Το φεγγάρι έριχνε απλόχερα φως στα σκοτεινά σοκάκια κι ο Γιαννιός σκέφτηκε: *Αύριο θα έχουμε πανσέληνο*. Είναι παράξενο πώς η χαρά και η καλοκαιρία γιγαντώνουν τα χωριά και τα κάνουν να μοιάζουν με μεγάλες πόλεις. Αντίθετα, τις βροχερές νύχτες του χειμώνα, που η ανθρώπινη ψυχή, θέλει δεν θέλει, θλίβεται και αναδιπλώνεται, νομίζεις πως το ίδιο χωριό είναι δυο σπιτάκια όλα κι όλα.

Όποιον καφενέ κι αν έβρισκε στον δρόμο του έστεκε, γιατί όλο και κάποιος τον φώναζε να τον κεράσει. Μιλούσαν για τον αδερφό του λες και ήταν εθνικός ήρωας. Ένας γέρος ιστόρησε την τελευταία φορά που ο Μπραήμης με τους δικούς του είχε περάσει από το χωριό. Ήταν καλοκαίρι, μέρα μεσημέρι. Ο Τούρκος νταής, τύφλα στο μεθύσι, βολτάριζε στους δρόμους με την ολοκαίνουργια γυαλιστερή πιστόλα του, όταν είδε έναν χωριανό με την κατσίκα του να περνά από μπροστά του. Του φώναξε: «Στάσου, κακομοίρη άνθρωπε, να σου πω. Τούτη δω την καινούργια πιστόλα μου την πούλησαν στη Γεράπετρο και ξέχασα να δοκιμάσω αν ξαμώνει καλά. Λέω λοιπόν να τη δοκιμάσω πάνω σου ή πάνω στην κατσίκα σου. Εσύ να διαλέξεις. Αν έχετε τύχη και δεν πάρει φωτιά, καλώς ειδημή, ετσάτανε το κισμέτ σας». Ο χωριανός –τι να κάνει– έδειξε έντρομος το ζώο και ο Μπραήμης με μια πιστολιά το σώριασε χάμω. Παράγγειλε ύστερα στον άτυχο άνθρωπο να το μαγειρέψει, και το βραδάκι πήγανε στο σπίτι του όλη η συμμορία και αρχίσανε να τρώνε και να πίνουν. Έσυραν με το ζόρι και κάποια θηλυκά από το χωριό και ύστερα, όταν τέλειωσε το τσιμπούσι, θέλανε οπωσδήποτε να τα πάρουν μαζί τους. Οι χωριανοί έτρεξαν στον αγά, που μέχρι εκείνη την ώρα δεν είχε ξεμυτίσει, κι εκείνος, πιεζόμενος, έστειλε μήνυμα στον Μπραήμη να διαλέξει ένα

απ' όλα μόνο για τη χάρη του. Ο Μπραήμης όρισε την κόρη του παπά. Είπαν πως το έκανε επίτηδες. Επίτηδες ξεπίτηδες, την πήρε και η κοπέλα γύρισε ύστερα από μια βδομάδα στο χωριό μισόγυμνη και ατιμασμένη. Ανήμερα της Παναγίας κρεμάστηκε από τον κλώνο της ελιάς από την ντροπή της.

Τα τελευταία λόγια ο γέρος τα είπε κλαίγοντας και κάποιος έσκυψε στον Γιαννιό για να του θυμίσει πως ο αφηγητής ήταν αδερφός του παπά. Προχωρώντας να βρει τους φίλους του, σκεφτόταν πως κακώς λέμε ότι ο άνθρωπος είναι ζώο. Ο άνθρωπος δεν ξέρει να γίνεται ζώο, και κανένα από τα ζώα που γνώριζε ο ίδιος, όσο δυνατό κι αν ήταν, δεν θα φερόταν σαν τον Μπραήμη.

Εκείνος ήταν παιδί τότε, αλλά θυμήθηκε την εντύπωση που του έκανε το κρέμασμα της ατιμασμένης όταν άκουσε μια θεία του να λέει: «Κάθε βράδυ ονειρεύομαι δυο γυμνά πόδια στον αέρα. Πρόσωπο δεν βλέπω, μοναχά δυο πόδια. Και ξυπνώ μες στον λυγμό». Έκτοτε σκεφτόταν πως στην κρεμάλα δεν υποφέρει το κεφάλι όσο τα πόδια, κι ενώ ήξερε ότι ήταν λάθος εξακολουθούσε να το σκέφτεται.

Οι φίλοι του τον περίμεναν στο τελευταίο καφενείο του χωριού και μόλις τον είδαν άρχισαν να χειροκροτούν λες και το είχε κάνει ο ίδιος το φονικό. Κάποιος απ' όλους σηκώθηκε και είπε μια μαντινάδα για τον Μιχαήλο, που μετά ο Γιαννιός ήθελε να την επαναλάβει στον πατέρα του, αλλά δεν τη θυμόταν καθώς είχε πιει τις ρακές του και δεν καλόστεκε στο μνημονικό. Τους άκουγε να μιλούν με τέτοιο θαυμασμό για τον αδερφό του και αναρωτιόταν γιατί μέχρι χτες τον κορόιδευαν που σεληνιαζόταν κάπου κάπου και έκανε σαν τρελός.

Μια μόνη πράξη μπορεί να ανεβάσει τον άνθρωπο στα μάτια του κόσμου, ή το αντίστροφο, μα ο άνθρωπος είναι κάτι περισσότερο από αυτό. Εκείνος, που αγαπούσε πραγματικά τον αδερφό του, μπορούσε

να τοποθετήσει την πράξη του εκεί που της άξιζε, ούτε ψηλότερα ούτε χαμηλότερα. Τον ρώτησαν ύστερα αν θα ακολουθούσε αύριο στο πανηγύρι του διπλανού χωριού, και μόνο τότε κατάλαβε πόσο άλλαζε η ζωή του.

Όταν γύρισε στο σπίτι, άκουσε τον πατέρα του να μαλώνει τη μικρή αδερφή του, το Κολοκυθάκι, που μυζόκλαιγε για την επικείμενη φυγή του και αρνιόταν να κοιμηθεί. Ύστερα αμπάρωσε την πόρτα και κοιμήθηκε αγκαλιά με τον τσιφτέ μурμουρίζοντας: «Α, ρε Μιχαήλο... Α, ρε Μιχαήλο...».

Ξύπνησε στη μέση της νύχτας και βρήκε όρθιο τον κυρ Σταύρο, που ποτέ δεν τα είχε καλά με τον ύπνο. Ο πατέρας του τον έβγαλε ως την πόρτα και τον κατευόδωσε σφίγγοντάς του δυνατά το μπράτσο. Τα ανοιχτόχρωμα μάτια του έλαμπαν από την αγρύπνια και την αγωνία, αλλά δεν είπε λέξη. Μόνο το λυπητερό γρύλισμα του σκύλου ακούστηκε στο κατώφλι.

Ύστερα ο Γιαννιός πήρε τον γάιδαρό του, τον Στράγαλο, από τον στάβλο, τον σαμάρωσε, τον φόρτωσε με τα χρειώδη και άνθρωπος και ζώο κατέβηκαν τα έρημα σοκάκια με κατεύθυνση το μονοπάτι προς τη θάλασσα. Για αρκετή ώρα τούς ακολουθούσε και ο σκύλος, μολονότι ο Γιαννιός τον προγκούσε κάθε τόσο και του πετούσε πέτρες για να τον αποτρέψει. Στην άκρη του χωριού ο σκύλος έμεινε πίσω και τους κοιτούσε. Στη φεγγαράδα διαγραφόταν η σιλουέτα του, με την ουρά να πηγαينوέρχεται αργά και θλιμμένα. Μύριζε ο τόπος γιασεμί και η δροσιά ήταν ευχάριστη. Ο Γιαννιός ασυναίσθητα έσφιγγε τον τσιφτέ, που είχε κρεμάσει στον ώμο, για να παίρνει κουράγιο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΠΑΡΔΗΣ

Αδέλφια

2018

Το όνομα Θανάσης

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΣΕ ΠΑΤΕΡΑ. Πέθανε εκείνος ο παππούς κάνα δυο μήνες πριν να γεννηθεί ο πατέρας μου, και τα μόνα δικά του πράγματα που απέμειναν είναι μια φωτογραφία που τον δείχνει φουστανελά, καθώς και η πολυκαιρισμένη μπρούντζινη φυσιγγιοθήκη του που φέρει μια παράσταση της νύμφης Αμάλθειας με το κέρασ της αφθονίας εις διπλούν (από ένα κέρασ σε κάθε χέρι και με τα δύο χέρια στην ανάταση), με μαλλιά μακριά και μέση δαχτυλιδένια σφιγμένη σε ζώνη διπλόφαρδη, απ' όπου ξεπετάγονται τα στήθη της γυμνά.

Η μεγαλύτερη από τις δύο κόρες του παπού, η θεία Αντωνία, που είχε προλάβει να τον γνωρίσει κάπως καλύτερα, τον θυμόταν να φοράει καθημερινές και σχόλες μια φουστανελά σαν κι αυτήν της φωτογραφίας. Στην ερώτηση αν ήταν καλός, απαντούσε «καλός», στην άλλη απορία μου και στη μεταφυσική ερώτηση «γιατί πέθανε», δεν ήξερε ν' απαντήσει. Το μόνο που ήξερε ήταν ότι πέθανε χωρίς ν' αρρωστήσει, ξαφνικά· όπως και η γυναίκα του λίγα χρόνια αργότερα, η γιαγιά.

Περισσότερα η θεία Αντωνία είτε δεν ήταν σε θέση να με πληρο-

φορήσει είτε το απέφευγε γιατί δυσκολευόταν με τη γλώσσα. Με τον άντρα της και τους ενήλικους γιους και τις κόρες της δεν είχε πρόβλημα, συνεννοείτο στα αρβανίτικα, σε εμένα όμως και στα δύο μικρότερα παιδιά της, τα συνομήλικα ξαδέλφια μου, πάσχιζε να μιλήσει ελληνικά. Ήταν κι από φυσικού της ολιγόλογη η θεία κι επιπλέον θρησκευάμενη και φανατική παλαιοημερολογίτισσα. Στις δικές μας, ας τις πούμε έτσι, εκκλησίες δεν έμπαινε ποτέ· ούτε κι απέξω περνούσε, γιατί θα ήταν υποχρεωμένη να κάνει τον σταυρό της, και για να το αποφύγει, για να αποφύγει να αναγνωρίσει το νέο ημερολόγιο, άλλαζε δρόμο κάνοντας ολόκληρους κύκλους.

Για την καλοσύνη του άγνωστου παππού, ο οποίος δέσποζε με τη φωτογραφία του στον τοίχο της σάλας, διατηρούσα αμφιβολίες. Το πρόσωπό του ήταν ολωσδιόλου ανέκφραστο. Ένας πάτερ φαμίλιας μετά τα τριάντα και πριν από τα σαράντα του χρόνια, σοβαρός, σκοτεινός, απροσπέλαστος. Κι ένας πεθαμένος για τον οποίο στο σπίτι δεν μιλούσε ποτέ κανένας.

Κουβέντα στην κουζίνα, όπου συνήθως μαζευόμαστε, γινόταν, αλλά ως επί το πλείστον για τους συγγενείς της μάνας μου, τους γονείς και τις γιαγιάδες της, τον αδελφό και την αδελφή της, τους θείους και τις θείες και τις αναρίθμητες ξαδέλφες της. Ιδίως γι' αυτές, είτε επειδή ήμουνα παρών είτε επειδή κρυφάκουγα τις συζητήσεις των μεγάλων, γνώριζα πολλά. Εκείνοι –της πόλεως– ήταν οι πραγματικοί συγγενείς, όχι οι άλλοι, άποψη στην οποία προσχώρησε αδιαμαρτύρητα κι ο φιλοπρόοδος πατέρας μου. Κι αυτό για τη μητέρα μου ήταν μια νίκη.

Ανακαλώ την εικόνα της ν' ακούει τις συγγένισσές της προσεκτικά και να απολαμβάνει πραγματικά τις ιστορίες τους κι έτσι εύπιστη όπως ήταν να συμφωνεί μαζί τους ό,τι και να έλεγαν, αλλά να μην προσθέ-

τει παρά ελάχιστα κάτι δικό της για να συμβάλλει στην πρόοδο της κουβέντας τους.

Από τις ξαδέλφες της θυμάμαι ότι, όποτε είχε τη δυνατότητα, διάλεγε τη συντροφιά των νεότερων. Αυτές μιμείτο κι αυτώνών τα ντυσίματα αντέγραφε: φορέματα με μεγάλα λουλούδια και ντεκολτέ, εφαρμοστές μπλουζες που τις συνδύαζε με μακριές φούστες, στενές στη μέση και φαρδιές στην κατάληξη (τις λεγόμενες «εβαζέ») και χρώματα νεανικά: βεραμάν και ροζ μοβ, κόκκινο εναλλασσόμενο στο ίδιο ρούχο με μαύρο, και το καλοκαίρι μπεζ της σκούρας ζάχαρης και άσπρο.

Αυτά έξω, γιατί μέσα στο σπίτι ντυνόταν το πιο πολύ με κάτι φτηνές ρόμπες, κι ακόμα υπήρχαν μέρες που πήγαινε μεσημέρι για να βγάλει από πάνω της το νυχτικό. Να τη βλέπω έτσι ντυμένη να κυκλοφορεί από δωμάτιο σε δωμάτιο σαν να υπνοβατεί, μ' έπιανε απελπισία. Αντίθετα, σαν φορούσε ένα αμάνικο καλοκαιρινό φουστάνι που από τα συχνά πλυσίματα το κεραμιδί του χρώμα είχε ξεθωριάσει, γιατί και της ίδιας της άρεσε πολύ, κι έβλεπα τον καταρράκτη των ολόλευκων κουμπιών του, που άρχιζε από ψηλά, από το κέντρο του στέρνου της, και κατέληγε πολύ κάτω από τα γόνατα, ανάμεσα στις γάμπες της, άνοιγε η καρδιά μου.

Για το γούστο της στο ντύσιμο, η κατά οκτώ έτη νεότερη αδελφή της, ως ανύπαντρη που ήταν ακόμη τότε, πιστεύω ότι είχε αντιρρήσεις. Ως μητέρα ανύπαντρου κοριτσιού που πλησιάζει τα τριάντα, αντιρρήσεις θα πρέπει να είχε κι η γιαγιά. Από κάτι βλέμματα που αντάλλασσαν οι δυο τους το καταλάβαινα, κι ας μην έλεγαν τίποτα.

Στο βλέμμα του πατέρα μου, πάλι, διέκρινα την περηφάνια του για τα χρήματα που είχαν δαπανηθεί, όλα κερδισμένα από τον ίδιο στην εργασία του, αλλά και τον θαυμασμό του όταν την έβλεπε να

κάθεται τα καλοκαίρια στο πιο ακριανό και απομονωμένο τραπεζάκι του καφενείου του –μπροστά πάντως στον κεντρικό δρόμο, στην Ιερά Οδό, που από εκείνο το σημείο μετονομαζόταν σε οδό Θηβών– περιμένοντάς τον υπομονετικά και προσβλέποντας στα λίγα σποραδικά λεπτά της ώρας που θα ξέκλεβε από τη δουλειά του για να καθίσει δίπλα της.

Να της επιτρέψει να μπει στο μαγαζί και να βοηθήσει με οποιονδήποτε τρόπο, στο ταμείο ή ακόμα και αθέατη πίσω από τον μπουφέ στο πλύσιμο των ποτηριών και των φλιτζανιών, όπως είχα ακούσει η ίδια κάνα δυο φορές να προτείνει, ούτε να το συζητήσει δεν δεχόταν.

Όμως και για το δικό μου μυαλό, έτσι ωραία που ντυνόταν κι όπως αλλιώς να ντυνόταν, κάτι τέτοιο θα ήταν υποτιμητικό. Σ' ένα καφενείο μέσα και έξω γεμάτο άντρες εκείνες τις βραδινές ώρες, το απομακρυσμένο τραπεζάκι απ' όπου παρακολουθούσαμε οι δυο μας τα αυτοκίνητα να περνούν ήταν η καλύτερη λύση.

Πού καιρός και διάθεση για κουβέντα στο τραπεζάκι! Όλη μας η προσοχή, τουλάχιστον η δική μου, ήταν στραμμένη στα κατάφορτα φορτηγά και στους οδηγούς τους, στα αμάξια και στις κούρσες –όπως αποκαλούσαμε τότε τα μεγάλα αμερικάνικα αυτοκίνητα–, και στους υπέροχους επιβάτες τους –σε άντρες, γυναίκες και κυρίως παιδιά–, αλλά και στους μοτοσικλετιστές και στους πολλούς ποδηλάτες, άντρες όλων των ηλικιών που παρήλαυναν με μικρές ταχύτητες και σε μικρή απόσταση από μπροστά μας.

Με το ποδήλατό του πηγαινοερχόταν συνήθως από το σπίτι στο μαγαζί κι ο πατέρας μου. Το ίδιο μεγαλίστικο ποδήλατο, ακόμα κι αν η ανάπτυξή του υπολειπόταν, καβαλούσε κι ο αδελφός μου, κι έπρεπε να τον έχεις δει να αιωρείται εκεί ψηλά και να ισορροπεί με ορθοπεταλιά για να καταλάβεις πόσο ριψοκίνδυνος ήταν.

Θαυμαστή ήταν κι η ικανότητά του να αναρριχάται στα δέντρα: στις μεγάλες μουριές της γειτονιάς με τα μαύρα και τα άσπρα μούρα, στους πανύψηλους ευκάλυπτους με την απρόσκοπτη θεά στην οθόνη του θερινού κινηματογράφου της πόλης, αλλά και στα πεύκα που πελεκούσε για να συλλέξει το ρετσίνι τους η οικογένεια της παλαιοημερολογίτισσας θείας στα πευκοδάση της βορειοδυτικής Αττικής και της Βοιωτίας.

Τριγυρνώντας στα βουνά η θεία Αντωνία και ο θεϊός Δαμιανός, κι έχοντας εντοπίσει από το προηγούμενο καλοκαίρι τις περιοχές με τα πιο χυμώδη και ανεκμετάλλευτα δέντρα, ερχόντουσαν σε συμφωνία με τους δικαιούχους –τους δήμους ή τα μοναστήρια–, κι αποκτούσαν πάνω τους δικαιώματα. Κι ο αδελφός μου, που διάνυε τότε το έβδομο έτος της ηλικίας του, αλλά και το επόμενο καλοκαίρι, στα οκτώ του, που ακολούθησε για δεύτερη και τελευταία φορά θείους και ξαδέλφια στο κονάκι τους στο Μάζι και κοιμόταν τα βράδια με τους συγγενείς στο ύπαιθρο κάτω από τ' άστρα, μόλις ξημέρωνε άλλο δεν είχε κατά νουν παρά να σκαρφαλώνει και να φωλιάζει ψηλά στα πεύκα, απ' όπου κατέβαινε σαν σκοτεινιάζε για να φάνε, με τα χέρια του γεμάτα πουλιά – τα νεογέννητα τρυγόνια, τα οποία η θεία Αντωνία πάχαινε κατόπιν σε κλουβιά.

Γι' αυτό υπήρξε τόσο δημοφιλής κι αγαπήθηκε στο Μάζι από τους συγγενείς αλλά και τους γείτονες ρετσινάδες που περνούσαν μια στο τόσο από το κονάκι και τον είχαν γνωρίσει, γιατί υπεραγαπούσε τα πεύκα και γιατί σαν μεγάλωνε θα γινόταν κι ο ίδιος ρετσινάς.

«Τον ακούς τι διάλεξε για επάγγελμα;» ρωτούσε τον μικρότερο γιο της, απορημένη και χωρίς να υποπτεύεται το μέγεθος της ήττας που είχε ήδη υποστεί η μητέρα.

Αγνοούσε βασικά πράγματα η μητέρα: την αγάπη του αδελφού μου

για την Αντωνία και τα παιδιά της, την προτίμησή του στους συγγενείς και στα πολλά ξαδέλφια μας του χωριού που έφεραν το ίδιο όνομα με εκείνον: το ανύπαρκτο στη δική της οικογένεια όνομα του φουστανελά παππού. Ξεχνούσε ακόμα το από πάππου προς πάππου επάγγελμα του ρητινοσυλλέκτη, με το οποίο πορεύτηκε στη σύντομη ζωή του κι ο παππούς.

ΠΕΤΡΟΣ ΤΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Η καλοσύνη των ξένων

2006

Η περιοδεία των τεσσάρων

ΑΝΕΚΑΘΕΝ ΠΙΣΤΕΥΑ ΟΤΙ Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ είναι μονάχα εν μέρει υπαρκτό πρόσωπο. Ας πούμε, φίφτι φίφτι. Ο μισός Σκούρτης είναι ο γνωστός θεατρικός συγγραφέας –ιδιαίτερα δημοφιλής τα πρώτα χρόνια μετά τη μεταπολίτευση–, που στράφηκε όψιμα στην πεζογραφία, με ολίγη από ποίηση. Ο άλλος μισός Σκούρτης μοιάζει να ξεπηδάει από τη φαντασία του Δημήτρη Κεχαΐδη –από τη *Βέρα* ή από το *Τάβλι*– και να σκαρφίζεται, μεταξύ τυρού και αχλαδιού, πώς θα βάλει στο χέρι διαμάντια από τη Νότια Αφρική, ουράνιο ή ελεφαντόδοντο. Κατά τη γνώμη μου, ο Σκούρτης δεν ενηλικιώθηκε ποτέ. Ούτε αυτός ούτε τα γραπτά του. Μάλλον έτσι θα το τραβήξει έως το τέλος. Στις κακές του στιγμές, χολερικός. Στις καλές, αξιολάτρευτος. Τόσο στις καλές όσο και στις κακές; Ένα αδιόρθωτο πειραχτήρι.

Την άνοιξη του 1997 τον έβλεπα σχεδόν βράδυ παρά βράδυ. Μολονότι η εποχή είναι κοντινή –ούτε δεκαετία δεν έχει κλείσει– δείχνει ν' απέχει έτη φωτός από τις σημερινές μου συνήθειες, ενώ από τις συνήθειες του Γιώργου έχει αλλάξει μόνο η έδρα. Τότε πιάναμε στασίδι στο «Εν Δελφοίς», το μπαρ στον ομώνυμο πεζόδρομο, και συνήθως

δεν το κουνούσαμε πριν κατεβάσει ρολά. Θεατρικό έργο του Σκούρτη, όπως και των περισσότερων σύγχρονων Ελλήνων δραματουργών, είχε πολύν καιρό ν' ανέβει σε κάποια από τις κεντρικές αθηναϊκές σκηνές – αυτός άλλωστε ήταν κι ένας από τους λόγους, αν όχι ο κυριότερος, που είχε στραφεί προς την πεζογραφία. Όταν, έναν χρόνο αργότερα, ο Τάκης Βουτέρης αποφάσισε ν' ανεβάσει στο «Θέατρο Εξαρχείων» το πιο πρόσφατο έργο του Σκούρτη, το *Θρίλερ του έρωτα*, ο Γιώργος μού ζήτησε ένα μικρό κείμενο για να το ενσωματώσει, μαζί με αντίστοιχα του Κώστα Μουρσελά και του Αντώνη Σουρούνη, στο πρόγραμμα της παράστασης. Μπήκα στον πειρασμό να καταγράψω ένα περιστατικό, ενδεικτικό των συνηθειών μας εκείνες τις ημέρες. Αντιγράψω το σχετικό απόσπασμα:

Ο Γιώργος Σκούρτης είναι προβοκάτορας. Γεννημένος προβοκάτορας, χαρισματικός. Υπήρξα θύμα δικής του προβοκάτοιας εδώ και λίγους μήνες. Πίναμε παρέα στο «Εν Δελφοίς», τις πρώτες μεταμεσονύκτιες ώρες, όταν μια νόστιμη αλλά άγνωστή μου κοπέλα στάθηκε πλάι μου και με ευχαρίστησε για τα ποτά που κέρασα εκείνην και τη συντροφιά της. Έμεινα προς στιγμήν εμβρόντητος και κατόπιν έστρεψα το βλέμμα μου προς το δράστη. Είχε πάρει το πιο αθώο του ύφος, πιο εύγλωττο και από την ίδια την ομολογία. Μετά βίας συγκρατούσε το γέλιο του – αυτό το γέλιο που συνοδεύει πάντοτε, ως πιστός ακόλουθος, τις σκανδαλιές του. Εκ των υστέρων πληροφορήθηκα πως ήταν μία από τις συνηθισμένες του προβοκάτοιας – και ασφαλώς από τις πλέον ανώδυνες. Μακάρι να ήταν εξίσου ανώδυνη και η πένα του.

Τα χωρατά του Γιώργου δεν ήταν πάντοτε τόσο εκλεπτυσμένα. Κάλ-

λιστα μπορούσε να σου εκσφενδονίσει παγάκια από το ποτήρι με το ουίσκι του ή ν' αρχίσει να σε ξεφωνίζει, εάν με αυτό τον τρόπο διευκόλυνε ή δυσχέραινε –ανάλογα με τα κέφια του– την προσέγγισή σου στην τρυφερή ύπαρξη. Ωστόσο, μια βραδιά, προς τα μέσα Μαΐου, τρυφερές υπάρξεις δεν υπήρχαν τριγύρω και η έξαψη στο πρόσωπο του Γιώργου μαρτυρούσε πέραν πάσης αμφιβολίας ότι τελούσε υπό την επήρεια του άλλου μισού Σκούρτη. Δεν θα μιλούσε απόψε το ουίσκι. Θα μιλούσε ο παρορμητικός ήρωας του Κεχαΐδη. Προτού καλά καλά προλάβω να βουλευτώ δίπλα του έσπευσε να με μυήσει στο σχέδιό του.

«Έχεις ακουστά για το *Μυθιστόρημα των τεσσάρων*;»

Είχα ακουστά, ναι, γενικά και αόριστα. Δεν είχα διαβάσει το πόνημα –θα το προμηθευόμουν την επομένη κιόλας από την Εστία, όπου συμπτωματικά έβγαζα κι εγώ τότε τα βιβλία μου– ούτε γνώριζα το πλήθος των λεπτομερειών που θα μάθαινα κατόπιν. Το *Μυθιστόρημα των τεσσάρων*, η πρώτη ελληνική εκδοχή αφηγηματικής σκυταλοδρομίας –στην Αγγλία είχε προηγηθεί ο *Πλωτός ναύαρχος*– ήταν έμπνευση του δημοσιογράφου και αστυνομικού συγγραφέα Γιάννη Μαρή, κατά κόσμον Τσιριμώκου, ξαδέλφου του Ηλία Τσιριμώκου, εκείνου του παλαιάμαχου σοσιαλιστή ηγέτη που θα τερμάτιζε την αμφιλεγόμενη πολιτική σταδιοδρομία του με μια βραχύβια πρωθυπουργία επί Αποστασίας.

Ας μην προτρέχουμε. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1950, ο Ηλίας δεν έχει ακόμη κηλιδωθεί και ο Γιάννης εργάζεται στην ημερήσια εφημερίδα *Ακρόπολι*, κορωνίδα του πρωινού συντηρητικού Τύπου, με έντονο φιλολαϊκό προφίλ. Στην προτροπή του Μαρή ανταποκρίνονται τέσσερις από τους πλέον καταξιωμένους πεζογράφους της Γενιάς του '30. Ο Στράτης Μυριβήλης, κατά κόσμον Σταματόπουλος, ο Ηλίας

Βενέζης, κατά κόσμον Μέλλος, ο Μίτια (Δημητράκης) Καραγάτσης, κατά κόσμον Ροδόπουλος, και ο Άγγελος Τερζάκης, ομώνυμος κατά κόσμον και κατά τέχνην. Αναλαμβάνουν να αφηγηθούν μια ιστορία από κοινού, χωρίς καμία προσυεννόηση για το περιεχόμενό της, καμία προσυμφωνημένη κατεύθυνση, με μόνη δέσμευση να τη συνεχίζουν από το σημείο που την παραλαμβάνουν. Το εγχείρημα θα ολοκληρωνόταν σε δύο γύρους, με χειρόγραφα των πενήντα σελίδων ανά γύρο έκαστος. Οκτώ μικρές νουβέλες στην ουσία.

Το αποτέλεσμα αυτής της συλλογικής προσπάθειας δημοσιεύτηκε στην *Ακρόπολι* από τις 2 Μαρτίου έως τις 26 Απριλίου του 1958 κι εκδόθηκε την ίδια χρονιά από το Βιβλιοπωλείον της Εστίας. Τον Μάιο του 1997 κυκλοφορούσε στην αγορά η όγδοη ανατύπωση. Μάλλον μέτρια εμπορική επιτυχία, θα λέγαμε, λαμβανομένου υπόψη του βεληνεκούς καθενός συγγραφέα χωριστά. Φαίνεται λοιπόν πως η απήχηση στο αναγνωστικό κοινό όχι μονάχα πολλαπλασιάζεται επί τέσσερα μα εξίσου εύκολα διαιρείται διά τέσσερα, έτσι και διαρρέυσει η δυσσομία αρπαχτής. Δεν δώσαμε σημασία στον κακό οιωνό ούτε συνεκτιμήσαμε ότι κάθε κατοπινή απόπειρα να επαναληφθεί το εγχείρημα –είτε στο περιοδικό *Τέταρτο* του Μάνου Χατζιδάκι είτε στο *Ενενήντα Επτά*, τη μηνιαία επιθεώρηση της Θεσσαλονίκης ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης– καταδικάστηκε να μείνει ανολοκλήρωτη.

«Του χρόνου συμπληρώνονται σαράντα χρόνια από το *Μυθιστόρημα των τεσσάρων*» κατέληξε ο Σκούρτης. «Τι λες; Το επιχειρούμε πάλι, επ’ ευκαιρία της επετείου; Εκείνοι έγραψαν για την Ελλάδα του ’50, εμείς θα γράψουμε για την Ελλάδα του ’90. Είμαι σίγουρος ότι τα *Νέα* θα δεχτούν να το δημοσιεύσουν σε καθημερινές συνέχειες. Θα το κερδίσει έπειτα όποιος εκδοτικός οίκος πλειοδοτήσει. Έχω μιλήσει ήδη με

τον Μουρσελά και με τον Σουρούνη. Δέχονται. Θέλεις να είσαι εσύ ο τέταρτος;»

Όχι πως είχε και ιδιαίτερη σημασία αν ήθελα ή δεν ήθελα. Εγώ ήμουν αναλώσιμος. Ήμουν ο Βενιαμίν. Δεκαεπτά χρόνια μικρότερος από τον Σουρούνη, δεκαεννέα από τον Σκούρτη, είκοσι εννέα από τον Μουρσελά. Χάρη μού έκανε ο Γιώργος και μόνο που με σκέφτηκε για να συμπληρώσει την τετράδα. Εγώ άλλωστε θα έβγαινα και ο πιο κερδισμένος από τη δημόσια προβολή. Δεν ήταν όμως αυτός ο κύριος λόγος που δέχτηκα να συμμετάσχω. Δύο ήταν οι λόγοι κατά βάση. Ένας φαιδρός κι ένας σοβαρός.

Σοβαρός ήταν ο οικονομικός. Αν και ο Σκούρτης με αποκαλούσε «μωρό», δεν ήμουν προ πολλού πλέον τζόβενο. Είχα πατήσει τα τριάντα οκτώ. Παντρεμένος με παιδί. Ανελαστικές υποχρεώσεις. Είχα δημοσιεύσει έξι βιβλία, δύο συλλογές διηγημάτων και τέσσερα μυθιστορήματα, άλλοτε με μεγαλύτερη και άλλοτε με μικρότερη επιτυχία, συγκεντρωμένα τότε στην Εστία. Δεν είχα πόρους άλλους από τα συγγραφικά δικαιώματα. Είχα συμφωνήσει με τον εκδοτικό οίκο να μου καταβάλλει κάθε μήνα ένα σταθερό ποσό «έναντι» των δικαιωμάτων. Στις αρχές του 1997 είχα ήδη προσπεράσει κατά πολύ τα χρήματα που μου αναλογούσαν. Η ψαλίδα ολοένα και άνοιγε. Καινούργιο μυθιστόρημά μου δεν διαφαινόταν σύντομα στον ορίζοντα. Ορθώς η Εστία πρότεινε να σταματήσει να με πληρώνει έως ότου κλείσει η ψαλίδα. Στην πράξη ωστόσο κάτι τέτοιο σήμαινε ότι επί δύο χρόνια –τουλάχιστον– θα έπρεπε να εξασφαλίσω τα προς το ζην με άλλον τρόπο. Δεν ήξερα άλλον τρόπο. Πασαλείμματα. Τον καιρό που παρίστανα τον κομμουνιστή –από τα δεκαπέντε ως τα δεκάξι μου– είχα περάσει από κάνα δυο εργοστάσια ως ανειδίκευτος. Αργότερα είχα δουλέψει ως γκαρσόνι στην «Ιντριγκα» – και μάλλον ήμουν το πιο

αφηρημένο και αγενές γκαρσόνι που πέρασε ποτέ από μπαράκι. Παρέμενα εγκληματικά καλομαθημένος, καιτοι η ισχνή οικογενειακή μου περιουσία είχε συρρικνωθεί απελπιστικά κι έτεινε προς ολική εξαέρωση. Παρότι επίσης είχα τσαλαβουτήσει σε λογής λογής σπουδές –οικονομικά, πολιτικές επιστήμες, κοινωνική εργασία–, γνώριζα ουσιαστικά την τύφλα μου. Τα «εύκολα λεφτά» του Γιώργου για το εν τέταρτον μυθιστορήματος –χαμαλίκι που δεν θα υπερέβαινε το οκτάμηνο– ήταν μια διέξοδος. Προσωρινή διέξοδος, αλλά εν πάση περιπτώσει διέξοδος. Κάθε παράπλευρο όφελος από την προβολή ήταν ασφαλώς ευπρόσδεκτο. Ακόμα κι αν όλα πήγαιναν στραβά, χαμένος δεν θα έβγαινα.

Ο φαιδρός λόγος όμως ήταν και ο σημαντικότερος. Δεν πίστευα ότι η κεχαϊδεια έμπνευση του Σκούρτη θα είχε την παραμικρή τύχη. Μυθιστόρημα σε καθημερινές συνέχειες είχε να δημοσιευτεί σε εφημερίδα από την εποχή της δικτατορίας. Μπορεί ο Γιώργος να διατηρούσε ένα εβδομαδιαίο μονόστηλο στα *Νέα* εδώ και κάμποσα χρόνια, αλλά δεν συνεπαγόταν αυτομάτως ότι η εφημερίδα θα υιοθετούσε την ιδέα του και θα μετείχε ενεργά στη νεκρανάσταση μιας λησμονημένης παράδοσης. Ο χώρος της ήταν υπερπολύτιμος από ειδησεογραφική σκοπιά και πανάκριβος από διαφημιστική. Θα μας τον παραχωρούσε ελαφρά τη καρδία; Πιο πιθανό ακουγόταν το σχέδιο να σκαλώσει στο πρώτο κιόλας εμπόδιο. Δεν θα υπερπηδούσε τη Μικέλα Χαρτουλάρη, τη δύστροπη αρχισυντάκτρια επί των πολιτιστικών. Εάν αναπάντεχα υπερπηδούσε τη Μικέλα, δεν θα υπερπηδούσε επ' ουδενί τον Λέοντα Καραπαναγιώτη, τον χαλκέντερο διευθυντή της. Μα και αν ακόμα, κόντρα σε όλες τις πιθανότητες, υπερπηδούσε τον Λέοντα, ο ίδιος ο Χρήστος Λαμπράκης, αυτοπροσώπως, θα παρενέβαινε για ν' ανακόψει το σλάλομ. Αφού λοιπόν η έμπνευση ήταν

εξαρχής καταδικασμένη, γιατί θα έπρεπε να είμαι εγώ εκείνος που θα κακοκάρδιζε τον εμπνευστή;

Εικάζω ότι με παρόμοιο σκεπτικό –ας βγάλει άλλος το φίδι από την τρύπα– παρέπεμψε και η Χαρτουλάρη τον Σκούρτη στους ανωτέρους της. Στην περίπτωση του Καραπαναγιώτη πρέπει να συνέβαλε και η ξακουστή βιβλιοφαγία του. Ο Λέων, νόμισμα παλαιάς κοπής, δεν φοβόταν ν' αναμετρηθεί με μια οικεία του παράδοση. Εφόσον εξασφάλισαμε τη συγκατάθεση του Λέοντα, δεν υπήρχε λόγος να προσφύγουμε στον Λαμπράκη. Δεν γνωρίζω αν ενημερώθηκε καν. Ο Σκούρτης είχε καταφέρει ν' αποδείξει τη μεγαλόστομη μπαρούφα του Πάουλο Κοέλιο: Όταν επιθυμείς κάτι πάρα πολύ, όλο το σύμπαν συνωμοτεί υπέρ σου. Αρχές του καλοκαιριού ανακοινώθηκε η συνεργασία μας από την εφημερίδα. Αυτή η ανακοίνωση, καθώς και η δεσμευτική καταληκτική ημερομηνία, μας εμπόδισε ν' ακολουθήσουμε την άδοξη μοίρα όσων μιμήθηκαν τους αρχικούς Τέσσερις. Ακόμα κι όταν μαλώναμε σαν τα σκυλιά, ακόμα κι όταν διακαώς επιθυμούσαμε να τα βροντήξουμε, ο παρεπόμενος δημόσιος εξευτελισμός μάς ανάγκαζε να βάζουμε νερό στο κρασί μας. Κι ο άγιος φοβέρα θέλει. Εμείς απείχαμε αισθητά από άγιοι. Φοβέρα θεωρούσαμε το ξεμπρόστιασμα.

Με την εκπνοή του 1997 είχαμε σχεδόν ολοκληρώσει το εγχείρημα. Είχαμε παραδώσει τα πέντε από τα έξι οκτασέλιδα δακτυλόγραφα που αναλογούσαν στον καθένα μας. Τα δικά μας οκτασέλιδα αντιστοιχούσαν σε δισέλιδα της εφημερίδας, εμπλουτισμένα με την εικονογράφηση του Στάθη. Είχαμε τραβήξει χαρτί από την τράπουλα για να καθορίσουμε τη σειρά. Ξεκινούσε την αφήγηση ο Σουρούνης, παρέδιδε τη σκυτάλη στον Σκούρτη, αυτός σ' εμένα κι εγώ στον Μουρσελά. Έξι φορές, ξανά μανά, με την ίδια πάντα αλληλουχία. Εν μέρει από ματαιοδοξία, εν μέρει από αμοιβαία έλλειψη εμπιστοσύνης, αποφασίσα-

με να πρωτοτυπήσουμε στο τέλος της σκυταλοδρομίας. Η ιστορία θα τελείωνε με τέσσερις διαφορετικούς τρόπους. Κάθε συγγραφέας θα παρέδιδε τη δική του σκυτάλη. Θα μπαίναμε στο λιμάνι ως νηοπομπή, αλλά θα επιλέγαμε ξεχωριστά αραξοβόλια.

Το *Παιχνίδι των τεσσάρων*, όπως βαφτίσαμε τελικά το σπονδυλωτό μυθιστόρημα –ώστε να παραπέμπει ευθέως στο προηγούμενο–, δημοσιεύτηκε σε καθημερινές συνέχειες στα *Νέα* τον Φεβρουάριο του 1998. Αρχές Απριλίου κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Καστανιώτη. Ο πρίγκιπας της Ζαλόγγου δεν πλειοδότησε οικονομικά –η προσφορά του Κέδρου ήταν δελεαστικότερη–, αλλά έπαιξε εξαρχής με σημαδεμένη τράπουλα. Δύο από τους τέσσερις, ο Σκούρτης και ο Σουρούνης, έβγαζαν ήδη εκεί τα βιβλία τους, εγώ εμφανώς αλληθώριζα προς την πλευρά του –όπου και θα μεταπηδούσα τον επόμενο κιόλας χρόνο–, ενώ ο μόνος «κεδρικός», ο Μουρσελάς, δεν προέβαλε ισχυρή αντίσταση.

Το βιβλίο σημείωσε τη μικροεπιτυχία του, μπήκε για μερικούς μήνες στις λίστες των ευπώλητων, ισοφάρισε σχετικά εύκολα τις ανατυπώσεις του *Μυθιστορήματος των τεσσάρων* και σύντομα τις υπερσκέλισε –με άλλους όρους διανομής, αναμφίβολα, εκκωφαντικότερη τη διαφήμιση και ασύγκριτα πιο διευρυμένη την αγορά– πλην όμως δεν κατόρθωσε, όπως και το 1958, να εκμεταλλευτεί το εκτόπισμα των πεζογράφων που συμμετείχαν. Ιδίως τη δημοτικότητα του Μουρσελά, ακαταλάγιαστη ακόμη από τα *Βαμμένα κόκκινα μαλλιά*, την αδίκησε κατάφωρα. Μολαταύτα, μονάχα ο Σουρούνης, ποτέ ως σήμερα, δεν συμπεριέλαβε το *Παιχνίδι* στην εργογραφία του. Οι υπόλοιποι το εντάξαμε πρόθυμα. Εγώ, ο πιο αδύναμος κρίκος, με καμάρι.

Εδώ που τα λέμε, πέρα από την εφήμερη απήχησή του, το *Παιχνίδι των τεσσάρων* δεν μας έδωσε σπουδαίες αφορμές για να καμαρώσουμε.

Οι κριτικοί δεν το έθαψαν. Έκαναν κάτι χειρότερο. Εκτός από δυο τρεις καραμπινάτους παράφωνους, που έγραψαν διθυράμβους στα όρια του δουλέματος, και δύο τρεις αδιόρθωτους νοσταλγούς, σίγουρους εκ των προτέρων ότι δεν θα σταθούμε στο ύψος των προηγούμενων, οι κριτικοί αγνόησαν το εγχείρημά μας. Δύσκολα θα εντοπίσετε βιβλίο στη νεότερη πεζογραφία μας για το οποίο να δημοσιεύτηκαν τόσο πολλές συνεντεύξεις και τόσο λίγες κριτικές. Η θορυβώδης αλαλία των κριτικών μπορεί να ερμηνευτεί ως απαξίωση αλλά και ως πράξη ελέους – μια ευγενική χειρονομία, αν προτιμάτε, για τον πρότερο έντιμο βίο μας. Ας ομολογήσουμε τη μαύρη αλήθεια, έστω και καθυστερημένα. Το *Παιχνίδι των τεσσάρων* δεν είναι καλό βιβλίο, όπως δεν ήταν –συχωρέστε μου τη βλασφημία– και το *Μυθιστόρημα των τεσσάρων*. Επαναλάβαμε τα δικά τους ολισθήματα.

Η αποτυχία μας δεν μας οδήγησε επ’ ουδενί στην κατάθλιψη. Απεναντίας. Δεν θυμάμαι φιάσκο που να το διασκέδασα περισσότερο. Ασφαλώς και συνέβαλε το γεγονός ότι ήμαστε τέσσερις και μπορούσε κάλλιστα να παρηγορεί τον καθένα μας η ιδέα πως για την αποτυχία μας ευθύνονται οι άλλοι τρεις. Έπαιξε τον ιαματικό του ρόλο και το οικονομικό. Μολονότι δεν θησαυρίσαμε, όπως μας έταξε ο Σκούρτης, πήραμε καλά λεφτά για δουλειά ενός οκταμήνου. Αλλού πρέπει να ψάξουμε ωστόσο για την πηγή της ευθυμίας μας. Συγκροτήσαμε ένα άτυπο γκρουπούσκουλο, κάτι σαν τους Ρόλινγκ Στόουνς σε πιο μπαγιάτικη εκδοχή, κι επί μήνες οργώσαμε την πατρίδα μας. Δεν είχαμε πάντοτε απαρτία. Ο Σουρούνης, ξινός εξαρχής με το *Παιχνίδι*, σημείωσε και τις περισσότερες απουσίες. Το κοινό κάθε εκδήλωσης, συνήθως πολυάριθμο, αντιδρούσε με διαφορετικό τρόπο – κάτι που μας εξιτάριζε δεόντως. Ούτε σ’ εμάς όμως κυριαρχούσε πάντα η νηφαλιότητα. Στη Θεσσαλονίκη, στην τηλεοπτική εκπομπή του Σόλωνα Αμπατζή,

κόντεψα να έρθω στα χέρια με τον Σουρούνη. Κρίμα. Ο Σόλων διέκοψε αμέσως για διαφημίσεις, πρυτάνευσε η ψυχραιμία στη συνέχεια, και χάσαμε μια μοναδική ευκαιρία να εκτοξεύσουμε τις πωλήσεις. Τι τη θέλεις τη ρημάδα την τηλεόραση αν δεν σκοπεύεις να ξεβρακωθείς;

Αξιομνημόνευτη ήταν η εξόρμηση στην Κρήτη τον Ιούλιο. Μιλάμε για υπερπαραγωγή. Την υπέγραφαν ο Δήμος Χανίων και ο αντίστοιχος Σύλλογος Βιβλιοχαρτοπωλών, το βιβλιοπωλείο Δοκιμάκη στο Ηράκλειο, οι Μινωικές Γραμμές και οι εκδόσεις Καστανιώτη. Το πρόγραμμα περιλάμβανε, εκτός από εκδηλώσεις στο Ηράκλειο και τα Χανιά, παρουσίαση κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, στην ντίσκο του οχηματογωγού «Νίκος Καζαντζάκης». Ο Σουρούνης έλαμψε πάλι διά της απουσίας του. Πριν από την εκδήλωση στην ντίσκο –φαντάζεστε την έκπληξη και την αμηχανία όσων είχαν προσέλθει για να χορέψουν– ο πλοίαρχος μας παρέθεσε δείπνο. Ο γιος μου ο Γιάννης, που πατούσε τότε στα πέντε, ρώτησε φανερά ανήσυχος τον πλοίαρχο ποιος οδηγεί το καράβι τώρα που αυτός λείπει από το τιμόνι.

Η πρώτη εκδήλωση επί κρητικού εδάφους ήταν προγραμματισμένη στο Ηράκλειο, την Πέμπτη 16 Ιουλίου, στο καφέ «Αίθριον», πίσω από το Εμπορικό Επιμελητήριο. Αν εξαιρέσεις μια επιδερμική γνωριμία με τον βιβλιοπώλη Δοκιμάκη, με αφορμή την παρουσίαση ενός βιβλίου μου προ τετραετίας, δεν είχα άλλους γνωστούς στο Ηράκλειο. Δεν περίμενα ν' αναγνωρίσω ανάμεσα στο ακροατήριο οικεία πρόσωπα. Αιφνιδιάστηκα μόλις αντιλήφθηκα να έρχεται προς το μέρος μου ο Κώστας Ηλιάκης. Είχα να τον δω καιρό και ήξερα πως διέμενε στο Ρέθυμνο. Μου εξήγησε πως είχε μετακομίσει πρόσφατα στο Ηράκλειο. Εργαζόταν σ' έναν τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό.

«Θέλω να σου πω κάτι» πρόσθεσε διστακτικά «μετά την εκδήλωση».

Μου κέντρισε την περιέργεια.

«Πες μου το τώρα» τον προέτρεψα.

«Καλύτερα έπειτα».

«Καλύτερα τώρα» επέμεινα.

Υποχώρησε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΖΑΜΙΩΤΗΣ

Σε ποιον ανήκει η κόλαση

2019

Ο ερωτευμένος σέντερ φορ

Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ το 1962 να αποξηράνει τη λίμνη Κάρλα δεν είχε μόνον θετικές επιπτώσεις για την περιοχή της ανατολικής Λάρισας και της Μαγνησίας. Οι κάτοικοι δύο όμορων χωριών, της Γλαύκης και της Γαλήνης, ενώ ποτέ πριν δεν είχαν διαφορές, βρέθηκαν ξαφνικά να φιλονικούν για τις νέες ελεύθερες εκτάσεις που επρόκειτο να μοιραστούν ως καλλιεργήσιμη γη. Κι έτσι άνθρωποι φιλιωμένοι ως τότε έγιναν θανάσιμοι εχθροί. Αυτοί που ξέρουν λένε πως έγιναν πολλά εκείνες τις μέρες, πως χάλασαν σπίτια, κουμπαριές, προξενιά και συντροφικές χρόνων και πως ακόμη ίσως δεν έλειψαν (σε μία ή δύο περιπτώσεις) ούτε τα φονικά. Από όλες αυτές τις δυσάρεστες ιστορίες όμως, μία είναι που ξεχωρίζει και που οι παλιότεροι τη θυμούνται ακόμη. Ο Κωστάκης Αργυρίου, ο με διαφορά ικανότερος ποδοσφαιριστής σε όλη τη γύρω περιοχή και μεγάλος γκολτζίης της ομάδας του χωριού Γλαύκη, ερωτεύτηκε τη Βούλα Παγκαρλιώτα, κόρη του κτηματία και προέδρου του χωριού Γαλήνη. Ο πατέρας του κοριτσιού φυσικά έμαθε για τις μυστικές τους συναντήσεις, έδειρε άσχημα την κόρη του και την έκλεισε στο σπίτι, μα ύστερα από συζήτηση με κάποιους συγγενείς αποφάσισε να αλλάξει στάση. Ο λόγος ήταν πως οι ποδοσφαιρικές ομάδες των δύο εχθρικών χωριών θα αγω-

νίζονταν σύντομα για τον τελικό του τοπικού πρωταθλήματος, που εκείνα τα χρόνια η κατάκτησή του θεωρούνταν ιδιαίτερα σημαντική. Δεν ήταν κανένα μυστικό: μπορεί να διέθεταν καλή ομάδα, αλλά ο Κωστάκης Αργυρίου μπορούσε να τους νικήσει και μόνος του. Έτσι, με απειλές, καλοπιάσματα και ορμήνιες έβαλε την κόρη του να ορκίσει τον αγαπητικό της πως, αν ήθελε να γίνει δική του, έπρεπε να τους αφήσει να κερδίσουν. Δεν είναι γνωστό πώς και τι ακριβώς έγινε, γεγονός είναι πάντως πως ο Κωστάκης Αργυρίου την ημέρα του αγώνα δεν θύμιζε σε τίποτα τον τρομερό κυνηγό που με τις επελάσεις του σκορπούσε τις αντίπαλες άμυνες. Εύλογα, και ενώ ο αγώνας όδευε προς το τέλος του, οι δύο ομάδες παρέμεναν ισόπαλες χωρίς τέρμα. Μα τα πράγματα πήραν παράξενη τροπή μόνον αφού η Βούλα Παγκαρλιώτα έκανε μια κίνηση απογοήτευσης και αποχώρησε από το γήπεδο. Βλέποντας την αγαπημένη του να φεύγει, ο Κωστάκης Αργυρίου κατελήφθη από αμόκ, πήρε την μπάλα, ντρίπλαρε όποιον συμπαίκτη ή αντίπαλο βρήκε μπροστά του και με ένα δυνατό βολέ σκόραρε εναντίον της ομάδας του. Φυσικά, μετά την αρχική αμχανία, ακολούθησε πανδαιμόνιο, ο Κωστάκης Αργυρίου κυνηγήθηκε και δάρθηκε αγρίως από τους συγχωριανούς του, ενώ δεν έλειψαν και οι συμπλοκές μεταξύ των θεατών. Το θέμα είναι πως ο πατέρας του κοριτσιού δεν κράτησε τον λόγο του και μέσα σε έναν μήνα αρραβώνιασε την κόρη του με έναν κάπως μεγαλούτσικο δάσκαλο που υπηρετούσε στο χωριό Σωτήριο. Όσο για τον Αργυρίου, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το χωριό του και να μετακομίσει στον Βόλο. Οι κακές γλώσσες ωστόσο λένε πως οι δύο ερωτευμένοι νέοι συνέχισαν να συναντιούνται μυστικά ακόμη και μετά τον κάπως εσπευσμένο γάμο της κοπέλας. Το πράγμα ωστόσο, όπως γίνεται με όλα αργά ή γρήγορα, ξεχάστηκε μέχρι το 1982, όταν ο εικοσάχρονος γιος της Βούλας Παγκαρλιώτα και

του δασκάλου έγινε επαγγελματίας ποδοσφαιριστής της ΑΕΛ, ανακηρύχθηκε δεύτερος σκόρερ της Α΄ Εθνικής εκείνη τη χρονιά και λίγο έλειψε να την οδηγήσει στην κατάκτηση του Κυπέλλου Ελλάδος. Έτσι, οι παλιές φήμες πως το παιδί δεν ήταν του δασκάλου αλλά του δικού τους παλιού γκολτζί άρχισαν πάλι να φουντώνουν. Κάποιοι μάλιστα προκαλούσαν όποιον δεν τους πιστεύει να επισκεφθεί το ψιλικατζίδικο που διατηρούσε ο Κωστάκης Αργυρίου στη Νέα Ιωνία Βόλου και να δει τις δεκάδες αφίσες του νέου ποδοσφαιρικού ειδώλου που κάλυπταν τους τοίχους του μαγαζιού του.

ΒΑΣΙΑ ΤΖΑΝΑΚΑΡΗ

Η καρέκλα του κυρίου Έκτορα

2014

Γκαζόζα

«ΑΣ' ΤΕΣ ΑΥΤΕΣ, ΤΙΣ ΕΧΩ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ» λέει η γιαγιά και κοπανάει το ντουλάπι της κουζίνας στο χέρι μου. Μένει μαγκωμένο στα μισά της προσπάθειας, τα δάχτυλα παίζουν στο κενό, με φόντο λουλουδάτα αυτοκόλλητα που ντύνουν το φτηνό ξύλο. Λίγα εκατοστά πιο κει δυο μπουκάλια γκαζόζα κρύβονται στο σκοτάδι. Η γιαγιά τα φυλάει για τους ξένους, γιατί τι θα πουν οι ξένοι αν έρθουν και δεν τους τρατάρει χλιαρή γκαζόζα;

Ανάθεμα αν μια φορά μου έδωσε κάτι. Όχι μόνο σ' εμένα δηλαδή, σ' όλα τα εγγόνια της. Ήταν από εκείνους τους γέρους που το όνομά τους ακολουθούν φράσεις όπως «τα σάβανα δεν έχουν τσέπες». Τα βελούδινα μαντό όμως που τ' άλλαζε κάθε χειμώνα είχαν, και μάλιστα γεμάτες χιλιάρικα. Ήθελε να φαίνεται κυρία στις γειτόνισσες, να τις θαμπώνει για να μη βλέπουνε το σπίτι που της είχε φτιάξει όπως όπως ο παππούς. Παλιά έδινε με τη σέσουλα λεφτά στις εκκλησίες να σώσει την ψυχή της. Του πατέρα μου, που ήταν αριστερός και άθεος, του άναβαν τα λαμπάκια.

Ένα καλοκαίρι, Αύγουστος, σαν τώρα, η γιαγιά ήταν να πάει στην

Τήνο να προσκυνήσει τη Μεγαλόχαρη. Η μάνα μου είχε το όνομα της Παναγίας, γι' αυτό της είχε αδυναμία, κι ας το 'κρυβε από τον πατέρα μου. Έτσι έδωσαν στη γιαγιά μαζί με τη θεία Ράνια –που τώρα τη φωνάζουν Ουρανία γιατί είναι πιο αρχοντικό– από ένα πεντακοσάρι να τους ανάψει μια λαμπάδα ίσα με το μεσογειακό τους μπόι. Πήγε λοιπόν η γιαγιά στην εκκλησία, αλλά κάτι τα μεσημεριάτικα ούζα, κάτι η ταραχή της γιατί είδε κάμερες και δεν είχε χτενιστεί, αντί να ρίξει πεντακοσάρικα έριξε πεντοχίλιαρα στο κυτίον. Ο πατέρας μου το καταχάρηκε, η μάνα μου έκρυψε το γέλιο της κι η γιαγιά το πήρε κατάκαρδα και την έβγαλε μέχρι τον Σεπτέμβρη τρώγοντας φακές εν είδει αυτοτιμωρίας.

Λίγο πριν τα Χριστούγεννα πέθανε ο παππούς κι η γιαγιά ψυλλιάστηκε ότι η Παναγία δεν καταλάβαινε από δωροδοκίες. Έτσι τα παράτησε τα θεία, τα ξεκρέμασε, ξεκρέμασε και τον παππού, μόνο συνέχιζε την παλιά συνήθεια: να μαζεύει και να μη δίνει ούτε του παιδιού της. Ούτε του δυο φορές παιδιού της. Στοίβαζε κουτιά με γλυκίσματα και αρμυρά στο τραπεζάκι της κουζίνας και κερνούσε τα απογεύματα τις φιλενάδες της που έρχονταν για καφέ. Έκρυβε τα αναψυκτικά στα ντουλάπια κι ας τα κερνούσε ύστερα νερωμένα απ' τα παγάκια. Αρκεί να μην τα βουτούσαμε εμείς. Η μάνα μου έλεγε πως ό,τι θέλουμε εκείνη θα μας το πάρει, πως δεν έχουμε ανάγκη ξένα κουλουράκια και πορτοκαλάδες. Ξένα όχι, της γιαγιάς ναι. Λίγο που μεγάλωσα άνοιγα τα κουτιά από περιέργεια. Τίποτα σπουδαίο, αρμυρά με αμύγδαλο και κουλουράκια πλεξούδες.

Ένα μεσημέρι η γιαγιά κοιμόταν μετά το φαγητό και τις ειδήσεις, όλοι κοιμούνταν ή έκαναν πως κοιμούνται, κι εγώ, που μου άρεσε να κολυμπώ μες στη μεσημεριανή ησυχία, βολόδερνα στο σπίτι. Ήταν φτιαγμένο με υλικά που ο παππούς αγόραζε κοιφοχρονιά. Λίγα λεφτά

έριχνε στο σπίτι, λίγα στην πόκα, όλο και πιο πολλά στην πόκα, ώσπου η γιαγιά το πήρε απόφαση πως έτσι θα έμενε «το ρημάδι», πείσμως και φύλαγε τη σύνταξή της για να στολίζεται η ίδια και να κρύβει την ασχήμια του σπιτιού με φτηνιάρικα μπιμπελό που τα λόγιζε πολυτελείας. Τριγυρνούσα ανάμεσά τους, χάζευα τα λιγοστά γεροντίστικα καλλυντικά σ' ένα ράφι κάτω απ' τον καθρέφτη, το τηλέφωνο με κερματοδέκτη, τα κουρτινάκια που έκλειναν την κουζίνα. Τα άνοιξα και μπήκα. Ντουλάπια από νοβοπάν ολόγυρα, τούλι δεμένο στη βρύση για να καθαρίζει το νερό. Τηγάνια κρεμασμένα στους τοίχους, σήτα στο παράθυρο να κρατάει τα ζούδια έξω. Λουλουδάτα πιάτα στράγγιζαν στην πιατοθήκη. Ένα πακέτο τσιγάρα κρυμμένο κάτω από τα πετσετόπανα. Μπροστά μου δυο κουτιά από τον φούρνο της πλατείας. Μισανοίγω το καπάκι του ενός. Αρμυρά, στρόγγυλα, με αμύγδαλο στη μέση και λίγο καψαλισμένο τυρί που έχει κολλήσει πάνω τους σαν ιλαρά. Δεν το σκέφτομαι· παίρνω ένα και το χώνω στο στόμα μου.

«Δεν χόρτασες, καλέ;» Η φωνή της γιαγιάς πλημμυρίζει την κουζίνα σαν αερόσακος. Με στριμώνχει, δεν υπάρχει χώρος να βγω. Σκέφτομαι γρήγορα.

«Μου 'ρθε λιποθυμία. Ήθελα κάτι αρμυρό».

«Να το αλάτι» λέει δείχνοντας ένα λαδωμένο Κάλας. «Βάλε μια πρέζα στο δάχτυλο και γλείψ' το. Αυτά τα 'χω για τους ξένους» λέει σιάζοντας τα μαλλιά της, να μην πετάει ούτε τρίχα.

«Ναι» μουρμουρίζω κι εξαφανίζομαι.

Το χέρι μου πονάει ακόμη. Πώς μου 'ρθε να ψάξω για γκαζόζα; Και μάλιστα με τη γιαγιά στην κουζίνα. Διψούσα. Και μ' έκαιγε λίγο το στομάχι μου. Κι εκτός αυτού νόμισα ότι τόσο που έχω μεγαλώσει πια

θα ντρεπόταν να μου κάνει κόνξες για μια βρομογκαζόζα. Τραβάω το χέρι μου και φεύγω ηττημένη από την κουζίνα που μυρίζει τηγανητή μελιτζάνα και βγαίνω στην αυλή που μυρίζει φρέσκο βασιλικό. Γκλιν γκλον, το καμπανάκι που κρέμεται πάνω από την πόρτα και αβαντάρει τα μπες βγες μας. Κόβω βόλτες πέρα δώθε φουρκισμένη. Κάθομαι στην κούνια, αλλά η τάβλα έχει πυρώσει. Μία και μισή Τετάρτη μεσημέρι, τέλη Αυγούστου. Βρίσκω μια σκιερή γωνιά και στέκομαι εκεί, ακουμπισμένη στον τοίχο, με τα χέρια σταυρωμένα. Οι πατούσες μου δροσίζονται στο τσιμέντο. Γκλιν γκλον. Βγαίνει η μάνα μου κουβαλώντας ένα πιάτο. Ωρα για φαγητό. Μελιτζάνες τηγανητές, τζατζίκι και ψωμί. Τα κουβαλάει λίγα λίγα στο τραπέζι. Με την ισορροπία δεν τα έχει πολύ καλά.

Καθόμαστε να φάμε. Είμαστε τέσσερις. Οι άντρες λείπουν. Ο παππούς λείπει μόνιμα. Ο θείος Γιώργης και ο πατέρας μου δουλεύουν, κι ο αδερφός μου ο Σωτήρης έχει να πατήσει τρία χρόνια, από τότε που πέρασε στο πανεπιστήμιο και δεν καταδέχεται να έρθει διακοπές στο χωριό. Η γιαγιά μιλάει πολύ. Ισορροπεί τις μελιτζάνες και τις λέξεις της στη σουβλερή άκρη της γλώσσας της, μα καταπίνει μόνο τις πρώτες. Σταμάτα λίγο, μου πήρες τ' αυτιά, σκέφτομαι και η φράση αναβοσβήνει στο κεφάλι μου σαν πινακίδα νέον. Η μάνα μου πάλι δεν μιλάει καθόλου, σαν να χόρτασε από τις κουβέντες των άλλων. Εγώ τη μιμούμαι γιατί αν είναι να μοιάσω με τις γυναίκες του σογιού προτιμώ να μοιάσω με τη μάνα μου, κι ας είναι στην όψη ίδια με την αδερφή της και τη μάνα της – δυο ξένες απέναντί μας. Ούτε με τη γιαγιά, που έβγαλε διά παντός την κολλαριστή εικόνα της Παναγίας απ' την κορνίζα κι έβαλε την Μπουμπουλίνα του χιλιάρικου, αυτή που νόμιζε δηλαδή, χιλιοπιασμένη και καφετιά, θέλω να μοιάσω, ούτε με τη θεία Ουρανία που πήρε το χούι του παππού, έβαλε την Ντάμα Κού-

πα σε μια μικρή ασημένια κορνίζα και τη φιλάει κάθε φορά που πάει να παίξει χαρτιά – τώρα χαζεύει τα δαχτυλίδια της που τα αγοράζει με τα κέρδη. Στη μάνα μου θα μοιάσω που έχει δάχτυλα γυμνά, φωτογραφίες των παιδιών της στις κορνίζες και μια Παναγίτσα κρυμμένη κάτω από τα πετσετόπανα στην κουζίνα. Η θεία Ουρανία έχει κρυμμένη μια εφεδρική τράπουλα. Δεν λέω κουβέντα και συνοφρύνομαι καθώς πιλατεύω τη μελιτζάνα μου και τη φέρνω βόλτες στο πιάτο μου.

«Τον πατέρα της μοιάζει αυτή» κάνει η γιαγιά σαν να μην είμαι μπροστά. «Θα 'ρθει αυτός το Σαββάτο;»

«Αν δεν έχει δουλειά» απαντάει κοφτά η μάνα μου και σιάζει τα μαύρα της μαλλιά να μην πετάει ούτε τρίχα, να μη δώσει δικαίωμα.

«Δουλειά. Το τελευταίο γκαρσόνι της Φωκίωνος Νέγρη είναι» λέει και καταπίνει μια μελιτζάνα που αφήνει τα χείλια της να γυαλίζουν απ' το λάδι.

«Ο Γιώργης πάντως θα 'ρθει» λέει η θεία Ουρανία όλο καμάρι. Κι ας του 'χε πετάξει την προηγούμενη εβδομάδα την τράπουλα στο κεφάλι. Η ντάμα της έκλεισε το μάτι, και η θεία Ουρανία το ξέχασε. Εγώ όποτε κλείνω τα μάτια μου το θυμάμαι.

Η μάνα μου μου βάζει νερό απ' την κανάτα. «Πιες. Δεν διψάς με τόση ζέστη; Θα στουμπώσουν τα νεφρά σου».

«Σιγά που δεν διψάει. Τον νου της στις γκαζόζες» κάνει η γιαγιά και βουτάει άλλη μια μελιτζάνα. Της πέφτει μες στο τζατζίκι και πιτσιλάει γιαούρτι το ζαρωμένο μάγουλό της.

Η μάνα μου με αγριοκοιτάζει. Σηκώνεται, μαζεύει το πιάτο της, το πηγαίνει στην κουζίνα. Γκλιν γκλον. Η μελιτζάνα μου σερφάρει στο τζατζίκι. Δεν τρώω καν μελιτζάνες, αλλά ελπίζω να μπορέσω να την καταπιώ βουτηγμένη σε όλο αυτό το γιαούρτι. Μέσα από το σπίτι ακούγονται γνώριμοι ήχοι: νερό που τρέχει· πιάτο στην πιατοθήκη·

ντουλάπι που ανοίγει, ντουλάπι που κλείνει· κριικ· ποτήρι που παγώνει στο μάρμαρο· κουδουνάκι που χτυπάει. Γκλιν γκλον.

Ένα ποτήρι ξεφυσά κάτω απ' τον ήλιο, πάνω στο τραπέζι, και γλυκαίνει με φυσαλίδες τις μελιτζάνες και το τζατζίκι, το μάγουλο της γιαγιάς και τα δαχτυλίδια της θείας. Καμιά μας δεν μιλάει... Πιάνω το ποτήρι και με τα δύο χέρια και πίνω, πίνω, πίνω, το στραγγίζω χωρίς να πάρω το βλέμμα μου από τη γιαγιά. Η θεία Ουρανία κρύβει το στόμα της με το χέρι της. Πίνω, πίνω, πίνω, τελειωμό δεν έχει αυτή η γκαζόζα. Μου καίει τον λαιμό και τα ρουθούνια. Στο τέλος μένει ένα λιωμένο παγάκι. Ξεδιψάω.

«Σήκω» λέει η μάνα μου.

Την ακολουθώ στο μικρό δωμάτιο που ξεκαλοκαιριάζουμε. Κατεβάζει τη βαλίτσα από την ντουλάπα και χώνει μέσα τα ρούχα κουβάρι. Κάθομαι στο κρεβάτι και την παρατηρώ. Μετά κοιτάζω ολόγυρα το δωμάτιο. Το μάτι μου πιάνει κάτι πράσινο στο βάθος, πάνω από την ντουλάπα. Τραβάω μια καρέκλα κι ανεβαίνω. Πρέπει να είναι πάνω από δέκα γκαζόζες εκεί πίσω, σ' ένα τελάρο – για τους ξένους. Ανοίγω το συρτάρι μου, βγάζω μια αγκαλιά ρούχα και τα πετάω στη βαλίτσα, ανάκατα με της μάνας μου.

Γκλιν γκλον. Βγαίνουμε στην αυλή. Η γιαγιά και η θεία στη θέση τους. Καίει ο τόπος, αλλά εγώ έχω ξεδιψάσει. Πηγαίνουμε προς την αυλόπορτα, η μάνα μου μπροστά, εγώ από πίσω, η μπασμένη εκδοχή της.

«Φεύγουμε. Γεια» λέει η μάνα μου. «Πες γεια» με σκουντάει.

«Γεια σας» λέω και σιάζω τα μαλλιά μου να μην πετάει ούτε τρίχα.

«Μαρία, στάσου» φωνάζει η γιαγιά.

Η μάνα μου γυρίζει να την κοιτάξει. Σιάζει τα μαλλιά της να μη δώσει δικαίωμα.

«Ναι;»

«Άλλη φορά να φέρνετε δικές σας γκαζόζες. Αυτές τις έχω για τους ξένους» λέει και μπαίνει στο σπίτι.

Γκλιν γκλον.

ΒΑΣΙΛΗΣ Ι. ΤΖΑΝΑΚΑΡΗΣ

Ένα παιδί μετράει κεφάλια

2023

«Πάσχα αγιάζον πιστούς»!...

Στις 4 Αυγούστου 1949 περατώθηκε στο έκτακτο στρατοδικείο Σερρών μια πολύκροτη δίκη, που είχε ως αντικείμενο τη δολοφονία ενός 16χρονου μαθητή, του Κωνσταντίνου Προβατάρη, που απαγχονίστηκε στο πλυσταριό του σπιτιού του, στην περιοχή Ιμαρέτ, για «λόγους ιδεολογικούς!».* Σύμφωνα με τη δικαστική απόφαση, η μητέρα του απαγχονισμένου, Κατίνα Προβατάρη, και ο αδερφός της Στογιαννόπουλος, που ήταν ο εκτελεστής και ο άμεσος συνεργάτης της, καταδικάστηκαν στην ποινή του θανάτου. Όπως αποδείχθηκε από τη διαδικασία, η μητέρα του νεαρού Προβατάρη ήταν αυτή που τον φίμωσε λίγο πριν από τον απαγχονισμό του. Με την ίδια απόφαση καταδικάστηκε σε είκοσι χρόνια πρόσκαιρα δεσμά ο πατέρας του θύματος, Αθανάσιος Προβατάρης.

Οι εφημερίδες

---

* Στο δικαστήριο έγινε γνωστό ότι ο νεαρός Προβατάρης είχε απειλήσει τους γονείς του ότι θα τους κατήγγειλε στους καθηγητές του πως είχαν μεταβάλει το σπίτι τους σε ανάρτικη γιάφκα.

Για το κατάκλειστο και σφραγισμένο σπίτι της περιοχής του Ιμαρέτ έμαθα διαβάζοντας γι' αυτό κάτι παλιές κιτρινωμένες εφημερίδες της εποχής του Εμφύλιου. Εκείνα τα χρόνια ζούσε σ' αυτό ένα αντρόγυνο με το μοναχοπαίδι τους, ένα αγόρι στις πρώτες τάξεις του γυμνασίου. Οι γονείς οργανωμένα στελέχη, πιστά στο κόμμα και φανατισμένα. Στο σπίτι τους, καθώς αυτό βρισκόταν στην άκρη της πόλης, απ' όπου άρχιζαν ένα σωρό δίοδοι και μονοπάτια που οδηγούσαν στα γύρω βουνά, έκρυβαν όπλα, νάρκες, πολεμοφόδια. Τα βράδια κατέβαιναν οι αντάρτες, τα έπαιρναν με μουλάρια ή έφερναν καινούργια. Ο κίνδυνος ήταν τρισεπίστος. Αλλά όχι μόνο από αυτό. Υπήρχαν έγγραφα, κατάλογοι με ονόματα, κουπόνια εισφορών. Οι γονείς έτρεχαν δεξιά κι αριστερά να τα μοιράσουν, να μαζέψουν χρήματα για το κόμμα, τον αγώνα. Η πίστη τους ότι αυτό που έκαναν ήταν το σωστό έδειχνε ακλόνητη. Τίποτα και καμιά αμφιβολία δεν θα τους ταρακουνούσε και δεν θα σταματούσε τον αγώνα, που έδειχνε να τους διαφεντεύει περισσότερο και από θρησκεία. Και μήπως ήταν οι μόνοι; Χιλιάδες άνθρωποι που είχαν κάνει πίστη την ιδεολογία τους δολοφονήθηκαν, στήθηκαν στον τοίχο και εκτελέστηκαν για όλα όσα πίστεψαν και ονειρεύτηκαν.

Μόνο που σε έναν εμφύλιο τα πράγματα παραείναι άγρια, φοβερά και ανεξέλεγκτα.

Κι αυτή η αγριάδα αναδύθηκε στο αντρόγυνο όταν άκουσαν τον μοναχογιό τους, ύστερα από μια παιδική του αντίδραση, απειλή ή μια δική τους πεισματική άρνηση, να λέει πως την επομένη θα ανέφερε στην αστυνομία όλα όσα συνέβαιναν τις νύχτες στο σπίτι τους, πράγμα που σχεδόν καθημερινά τους έλεγαν να κάνουν σε παρόμοιες περιπτώσεις οι καθηγητές τους στο γυμνάσιο. Και θέλεις ο φόβος, θέλεις η πίστη στον αγώνα, πήραν τη μεγάλη και σκληρή απόφαση να τον δολοφονήσουν.

Ήταν Απρίλης, οι μέρες της Μεγάλης Εβδομάδας στα 194... Το βράδυ της Ανάστασης το κρύο είχε δυναμώσει και οι άνθρωποι μετά το καθιερωμένο Χριστός Ανέστη είχαν κλειστεί γρήγορα γρήγορα στα σπίτια τους. Εκείνο το βράδυ το παιδί είχε κοιμηθεί του καλού καιρού, αλλά ύστερα από λίγες ώρες οι δικοί του το ξύπνησαν, το σήκωσαν από το ζεστό κρεβάτι και με μια δικαιολογία και μέσα στο μισοϋπνι του το οδήγησαν στο πλυσταριό της μικρής αυλής. Κι έτσι όπως ήταν αγουροξυπνημένο και δεν πολυκαταλάβαινε τι γινόταν, το φίμωσαν και το κρέμασαν μ' ένα χοντρό σχοινί από ένα δοκάρι.

Μία από τις πολλές λεπτομέρειες που έμαθα αργότερα ήταν ότι στην όλη τραγωδία πήρε μέρος και ο θεός του παιδιού – πιο πολύ αυτός παρά ο πατέρας του. Αλλά δεν ήταν μόνο αυτές που είχαν ενδιαφέρον. Τι ειπώθηκε από τους γονείς δεν το έμαθα ποτέ. Αν δηλαδή κανάκεψαν για τελευταία φορά το παιδί τους ξεγελώντας το με λόγια αγάπης, όπως κάνουν οι μακελάρηδες όταν θέλουν να φέρουν κοντά τους τα μικρά αρνιά λίγο πριν το πασχαλινό τους σφάξιμο, αν το παιδί αντιστάθηκε, φώναξε ή βέλαξε σαν μικρό ελάφι λίγο πριν τη θυσία, αν κατάλαβε και ικέτεψε τους γεννήτορές του, αν προσπάθησε να τους αποτρέψει με λόγια τρομακτικά, αν πάλεψε, αν απείλησε. Και αν αυτοί μέσα τους δίστασαν ή πόνεσαν.

Γιατί, παρά το γεγονός ότι ισχυρίστηκαν πως το παιδί τους αυτοκτόνησε, λίγο αργότερα συνελήφθησαν, δικάστηκαν, καταδικάστηκαν και τελικά η μητέρα και ο θεός οδηγήθηκαν στα νεκροταφεία του Αγίου Κωνσταντίνου, όπου και εκτελέστηκαν. Ένας μάλιστα από όσους κατά καιρούς κουβέντιασα μαζί τους μου είπε πως ο επιταγμένος ταξιτζής που μετέφερε με συνοδεία δύο χωροφυλάκων τη μητέρα στον τόπο της εκτέλεσης την άκουσε να ψιθυρίζει καθώς κατέβαινε από το αυτοκίνητο:

«Άδικα πήγε ο θάνατός σου, αγόρι μου!».

Τίποτα άλλο. Οι μνήμες και οι προφορικές μαρτυρίες σταματούν εδώ.

Θυμάμαι το σπίτι με τη μικρή αυλή και στο βάθος το πλυσταριό, να ρημάζει για χρόνια, σαν άλλο πεντασφράγιστο κιβούρι της ανθρωπίνης θηριωδίας και του ασύννορου πόνου. Κάποτε θα γκρεμίσουν τους τοίχους από τα λιγοστά δωμάτια, το μικρό σαλόνι, την «καλή κάμαρη», τις ξύλινες σαπισμένες σκάλες, που τότε θα έτριζαν –αλλά εκείνο το βράδυ κανείς δεν άκουσε το τρίξιμο–, την τρύπια στέγη, που κάθε τόσο την επισκέπτεται η βροχή. Θα έρθουν εργάτες να ξεθηκαρώσουν τα παράθυρα, απ’ όπου το αγόρι, καθώς μεγάλωνε, έβλεπε τους ανθρώπους να περνούν, τον κόσμο να αλλάζει, τους φίλους του να παίζουν στον δρόμο. Κάποια στιγμή θα χαθεί και το θυσιαστήριο του πλυσταριού. Θα έρθουν ανυποψίαστοι εργολάβοι και οικοδόμοι με αδηφάγες μηχανές να γκρεμίσουν τα δοκάρια, να ξεβγάλουν τα θεμέλια, να ανασκάψουν τη μικρή αυλή με το πηγάδι και τα ξεραμένα μυριστικά. Άρχισαν κιόλας να το φτιάχνουν με τα γύρω παλιόσπιτα. Έρχεται και η δική σου σειρά, σκέφτομαι κάθε φορά που τυχαίνει να περάσω από εκεί. Θα φύγεις κι εσύ, που τόσα είδες κι έζησες, του ψιθυρίζω. Για να ’ρθει η απόλυτη σιωπή και η λησμονιά, που πάνω της οι άνθρωποι θα χτίσουν κάποια μοντέρνα πολυκατοικία. Θα γίνουν ευρύχωρα τα σαλόνια, μεγαλύτερα τα παράθυρα, καινούργια τα παιδικά δωμάτια. Θα κατοικήσουν άνθρωποι, άγνωστοι κι ανυποψίαστοι, με τις οικογένειες και τα παιδιά τους. Θα γεμίσει ο τόπος φωνές, δυνατά γέλια, όνειρα, ελπίδες. Για να αρχίσουν πάλι να περνούν βιαστικά τα χρόνια κυνηγώντας το ένα το άλλο, ώσπου στο τέλος κανείς να μη θυμάται ότι σ’ εκείνον τον τόπο, μια περασμένη εποχή, ένα άλλο «Πάσχα αγιάζον πιστούς», όπου οι άνθρωποι είχαν σκληρύνει όσο

ποτέ τις καρδιές τους για όσα πίστευαν, είχε μαρτυρήσει ένας «μικρός Χριστός», που για μια ακόμα φορά είχε κουβαλήσει τις αμαρτίες των ανθρώπων στους αδύναμους ώμους του.

ΘΩΜΑΣ ΨΥΡΡΑΣ

Θα βοσκήσω το μαύρο

2017

Σήμερα δεν μιλάμε για πολιτικά

«ΣΗΜΕΡΑ ΔΕΝ ΘΑ ΕΧΕΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ». Το είχαμε συμφωνήσει πηγαίνοντας από την εκκλησία στην ταβέρνα. Γιατί, όταν μαζευόμασταν όλοι, η παλιά παρέα στη Σαλονίκη, αριστεροί αναθεωρητές, δογματικοί κι ανένταχτοι, η κουβέντα –πώς πήγαινε εκεί;– κατέληγε σε φωνές και αντεγκλήσεις. Αυτή η 12η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής, τον Φλεβάρη του 1968, γινόταν και ξαναγινόταν το επίκεντρο της συζήτησης. Και δώστου αναλύσεις για τη στάση του Μήτσου Παρτσαλίδη και για τον ρόλο του Ζήση Ζωγράφου και του Πάνου Δημητρίου. Κι άμα πίναμε και κάνα ποτήρι παραπάνω κι αρχίζαμε για τη «μετάβαση στον σοσιαλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο», ε, δεν δυνάμωναν μοναχά οι φωνές, αλλά αγρίευαν τα πράγματα, αναποδογύριζαν ποτήρια και εκτοξεύονταν χαρακτηρισμοί: οπορτουниστές, φραξιονιστές, δογματικοί, σταλίνες, προδότες, και λοιπά και λοιπά. Ευτυχώς πάντα βρισκόταν κάποιος ψύχραιμος, λίγο πριν ξεσπάσει καβγάς, να σηκώσει απ' το τραπέζι τον πιο ευέξαπτο και να τον απομακρύνει. Ευτυχώς οι συζητήσεις δεν κατέληγαν σε οριστικές παρεξηγήσεις. Κι έτσι καταφέραμε να είμαστε παρέα από το 1972 ως τα σήμερα, ο καθείς με τα δικά του δίκια και χωρίς ποτέ να πετύχουμε τη συνεννόηση μέσω της «διαλεκτικής σύνθεσης των αντιθέσεων».

Αλλά σήμερα ήταν μέρα ξεχωριστή. Κι επιπλέον δεν θα ήμασταν εμείς κι εμείς, συναμεταξύ μας· στο τραπέζι θα συγκάθονταν και σόγια, άνθρωποι ξένοι και μεγαλύτεροι, κι έπρεπε να κρατήσουμε τους τύπους. Μάλιστα, οι γυναίκες μας, πάντα προνοητικές –γιατί μας ξέρουν καλύτερα απ’ όσο νομίζουμε–, είχαν φροντίσει να ορίσουν θέσεις ανακατεμένες, για να μη μαζευτούμε όλοι οι συνομήλικοι της γενιάς του ’70 σε μια μεριά κι αρχίσουμε τα δικά μας. Και η καθεμιά, στον δρόμο από την εκκλησία στην ταβέρνα, έπιανε τον δικό της και έλεγε αποφασιστικά: «Ακούς; Τέρμα για σήμερα τα πολιτικά».

Αυτά κι αν ήταν βαφτίσια! Ο φίλοι μας, ο Σάκης κι η Φανή, αποδείχτηκαν καρπεροί: μία κι έξω τρίδυμα! Και δεν τυχαίνει συχνά να βαφτίζονται τρία αγόρια μαζί!

Ανηφορίζαμε λοιπόν Σάββατο μεσημέρι, μετά το μυστήριο, από την Αγία Τριάδα για την ταβέρνα του φίλου μας του Μίλτου, που για χρόνια την είχαμε στέκι για τις κρασσοκατανύξεις και τα μεσημεριανά τσίπουρα. Είναι μια μικρή ταβέρνα, διαμπερής ανάμεσα στην Αετοράχης και στη Χρυσοστόμου, με την επωνυμία Πλάτανος, γιατί παλιά, εκεί παραδίπλα, υπήρχε ένας ωραίος πλάτανος, που τώρα πια πάει, ξεράθηκε και θα έγινε καυσόξυλα. Εκεί δινόταν μετά τα βαφτίσια το «κεκανονισμένο» τραπέζωμα των καλεσμένων φίλων τε και συγγενών. Τυπικές συνήθειες. Αλλά είχαμε πάρει τα μέτρα μας δυο τρία βράδια πρωύτερα. Σιχαινόμασταν εκείνα τα μακρινάρια τραπέζια τέτοιων εκδηλώσεων, που, άμα έχεις την κακοτυχία να βρίσκεσαι στριμωγμένος στις μεσιανές καρέκλες και με την πλάτη στον τοίχο, πρέπει να υποστείς τον απέναντι (όποιος σου τύχει) και να μην μπορείς να βγεις ούτε για κατούρημα αν δεν σηκώσεις το ένα τέταρτο των συνδαιτυμόνων.

– Θα πούμε στον Μίλτο να μην ενώσει τα τραπέζια. Να τα αφήσει ως έχουν, για να μπορούμε να κινούμαστε.

Άλλο που δεν ήθελε εκείνος! Δεν είχε καμιά όρεξη να μπει σε τέτοια ανακατωσούρα. Προς στιγμήν η μαμά των τριδύμων αντέδρασε. Αλλά τελικά πείστηκε, αφού υποσχθήκαμε:

– Τα πολιτικά τέρμα!

Σαν μπήκαμε στο μαγαζί, διαπιστώσαμε ότι υπήρχε ένας μοναχικός θαμώνας σε μια γωνιά, ο οποίος κουτσόπινε. Δεν ήταν από τους καλεσμένους. Πήγα κι έπιασα το διπλανό τραπέζι. Ο Μίλτος διευκρίνισε:

– Δικός μου είναι! Μονόλυκος. Άσ’ τον! Συμμαζεύεται στο μαγαζί και πίνει ήσυχος. Ψυχούλα είναι! Άσ’ τον! Φτάνουν τα τραπέζια για όλους. Εγώ θα κάτσω παρέα μ’ αυτόν, να μπορώ να κινούμαι άνετα στο σερβίρισμα και να πίνω και κάνα ποτηράκι.

Όταν στο τραπέζι κάθονται οι άνθρωποι ανάκατοι, συνήθως υπάρχει αμηχανία. Ιδίως αν είναι άνθρωποι διαφορετικής ηλικίας κι άγνωστοι μεταξύ τους. Πώς να πιάσεις επαφή με τον φαλακρό κύριο που φοράει γραβάτα και πριν πάρει θέση έψαχνε να βρει κρεμάστρα για το ρεπούμπλικο; Ή την καλοντυμένη γηραιά κυρία με το άσπρο μαλλί που τείνει στην απόχρωση του γκρι-μπλε και χαμογελά απέναντί σου;

– Ωραίο το μυστήριο! Ζωή να ’χουν να τα χαίρονται! Αλλά τρία παιδιά μαζί, κι αγόρια, πώς να τα αναστήσεις; Θέλει κουράγιο και χέρια για βοήθεια! Εδώ ένα παιδί και δυσκολεύεσαι...

Συμφωνείς για το μυστήριο και συγκατανεύεις για το αυτονόητο χαμογελώντας:

– Δύσκολο πολύ. Αλλά θα τα καταφέρουν.

Και μετά τι άλλο να πεις; Παύση! Πλακώνει η σιωπή κι όλο σκέφτεσαι να βρεις κάτι κοινό μαζί τους για να συνεχιστεί η κουβέντα.

Ευτυχώς, ύστερα από λίγο ήρθε η φίλη μας και έκανε τις συστάσεις.

Η κυρία με τον σύζυγό της ήταν συμπατριώτες μου, από τον Τύρναβο, χρόνια φευγάτοι από τη γενέθλια γη. Εκείνος δικηγόρος. Η σύζυγος, συγγενής της οικογένειας, συνταξιούχος δασκάλα. Μάλιστα, όπως αποδείχτηκε, ήταν συμμαθήτρια της μάνας μου και γνώριζε πολύ καλά και τον πατέρα μου, οπότε βρέθηκε το επιθυμητό σημείο επαφής. Με την άκρη του ματιού, μόλις αναφέρθηκε το όνομα της πατρίδας μας, είδα από δίπλα τον μοναχικό θαμών να αντιδρά και να στήνει αυτί. Δεν έδωσα σημασία και συνέχισα την κουβέντα χαμογελαστός με το ζευγάρι. Η κυρία έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το επάγγελμά μου:

– Κι εμείς έχουμε κόρη φιλόλογο! Σπουδαία επιστήμη...

Μου έδινε και άλλο κοινό σημείο και είπα:

– Εκείνο που μ' άρεσε, ως φιλόλογος, είναι η ονοματοδοσία των τριδύμων. Στα δύο παιδιά τιμήσανε τα ονόματα των παππούδων – αναμενόμενο –, αλλά το τρίτο είναι φιλολογικό. Βύρων! Σαν τον αριστοκράτη ποιητή του Ρομαντισμού. Ρομαντικός και επαναστάτης ο Βύρων! Ξέρετε, ο λόρδος Μπάυρον ήταν Καρμπονάρος. Ωραίο όνομα για το μωρό!

Η κυρία με ρώτησε απορημένη:

– Καρμπονάρος;

Βιάστηκα να της εξηγήσω:

– Τον δέκατο ένατο αιώνα στην Ιταλία δημιουργήθηκαν ομάδες επαναστατών με το όνομα Καρμπονάροι. Μισούσαν τους τυράννους. Ορκίζονταν στην Αρετή, στην Ελευθερία και στην Ισότητα και υπόσχονταν να είναι αφοσιωμένοι στην οργάνωση. Τηρούσαν εχεμύθεια (σε σημείο μάλιστα που ως τα σήμερα οι Ιταλοί λένε τη φράση «το

υπόσχομαι ως Καρμπονάρος» για να δείξουν την εχεμύθεια και το πείσμα σε κάποιον σκοπό).

– Ναι. Αλλά το όνομα Βύρων δεν έχει καμιά σχέση με τον ποιητή και τους Καρμπονάρους. Δώσανε στο παιδί το όνομα του σκοτωμένου θείου.

Δεν ήξερα ότι υπήρχε τέτοιος θείος.

Η κυρία έδειξε έκπληξη:

– Είναι δυνατόν από τη μητέρα σου να μην έχεις ακούσει αυτή την ιστορία; Ως και βιβλίο έγινε!

Η κυρία βρήκε ευκαιρία. Υπέθεσα ότι κι εκείνη θα ένιωθε αμηχανία κι αναζητούσε επαφή. Αλλά, προφανώς, ήταν από κείνες τις παλιές δασκάλες που χαίρονται να μιλούν και να μονοπωλούν την κουβέντα. Δεν είχα λόγο να τη σταματήσω. Άλλωστε, αν το πράμα παρατραβούσε, όλο και κάποια δικαιολογία θα έβρισκα να μετακινηθώ σε άλλο φιλικότερο τραπέζι.

– Εντύπωση μου κάνει που δεν σου διηγήθηκε η μητέρα σου την ιστορία του Βύρωνα. Θα σου πω πώς τον θυμάμαι.

»Ήταν Οκτώβριος του '44. Έφευγαν οι Γερμανοί. Ο εφεδρικός ΕΛΑΣ μάς ειδοποίησε να πάρουμε προφυλάξεις. Έλεγαν ότι οι Γερμανοί, καθώς υποχωρούσαν, μπορεί να έκαναν εκτελέσεις και να έπαιρναν ομήρους. Σκιαχτήκαμε. Ο Τύρναβος άδειασε. Όλοι φόρτωσαν τα χρειαζούμενα στις σουστέτες και σκόρπισαν στα χωράφια. Λίγοι κρύφτηκαν σε καταφύγια. Ο άντρας μου πήγε απέναντι από το πατρικό σου, στο καταφύγιο του Βασιλείου, εκεί που τώρα έγινε σουπερμάρκετ. Η δική μου οικογένεια κρυφτήκαμε πίσω από το Κρητήρι στον μπαχτσέ του Πατσικά. Άλλοι αλλού...

»Θυμάμαι, ο παππούς σου έκατσε πίσω, κρυμμένος στο καμπαναριό της Φανερωμένης, κι άλλοι δυο τρεις στο αγροκήπιο δίπλα στον

Ξηριά, εκεί που τώρα είναι τα αναψυκτήρια, να παραφυλάγουν μήπως και γλιτώσουν τη γέφυρα. Αλλά οι Γερμανοί, σαν πέρασαν οι φάλαγγες και η οπισθοφυλακή με τους λεγεωνάριους, τους δικούς μας τους Βλάχους, πρόλαβαν και την ανατίναξαν κι έβαλαν φωτιά σε αποθήκες απέναντι από τον Αϊ-Νικόλα.

»Εγώ, δεκατριών χρονώ κορίτσι, είχα ανεβεί στο Κρητήρι, δίπλα στο μνημείο που είναι στην κορφή, και κοιτούσα τον κάμπο. Δεν ακουγόταν ούτε φωνή πουλιού. Άκρα ησυχία. Αφού ακόμα και τώρα, που πέρασαν τόσα χρόνια, βλέπω όνειρο εκείνη τη σιωπή! Είναι δυνατόν να ονειρεύεσαι τη σιωπή; Κι όμως! Ονειρεύομαι ότι είμαι κρυμμένη πίσω από πέτρες και, ξαφνικά, τα πάντα κυριεύει η σιωπή. Κοιτάω τα πουλιά που κελαηδούν και ήχο δεν ακούω, βλέπω το νερό να βγαίνει από το βάeni και δεν ακούω τον χόχλο, πάω να φωνάξω αλλά η φωνή μου δεν ακούγεται. Και ξυπνώ. Με σημάδεψε η σιωπή!

»Κι έπειτα ακούσαμε την ανατίναξη της γέφυρας και είδαμε τους καπνούς να βγαίνουν ψηλά, από πολλές μεριές, και λίγο μετά τις καμπάνες να ειδοποιούν ότι ήρθε η λευτεριά...

»Τέτοια χαρά δεν ένιωσα ποτέ στη ζωή μου. Ειλικρινά σ' το λέω. Ήμασταν νέοι, περιμέναμε μια καινούργια ζωή σε έναν κόσμο διαφορετικό. Ήμασταν γεμάτοι ελπίδα κι είχαμε όνειρα. Τι κι αν μετά...

»Από όλες τις μεριές έτρεξε ο κόσμος να δει μην έπαθε τίποτα το βιος του κι έπειτα μαζευτήκαν όλοι στην πλατεία.

»Εκεί είδα να έρχονται οι πρώτοι αντάρτες κι ανάμεσά τους ο Βύρων με το όπλο περασμένο χιαστί καβάλα στ' άλογο. Σαν τον Αϊ-Γιώργη όμορφος. Ψηλός, λεβέντης. Σου λέω, σαν τον Αϊ-Γιώργη! Μακάρι να του μοιάσει το παιδί που πήρε το όνομά του! Μακάρι.

Ο διπλανός μονόλυκος τράβηξε την καρέκλα κοντύτερα και σχολίασε:

– Δύσκολα χρόνια, κυρία, πολύ δύσκολα!

Η δασκάλα συγκατένευσε:

– Δύσκολα πολύ! Αλλά μετά ήρθαν τα χειρότερα. Οι γονείς μου ήθελαν να με κόψουν από το σχολείο. “Τα κορίτσια είναι για το σπίτι” έλεγαν. Τι κι αν φώναζα και ποδάριζα σκασμένη ότι ήθελα να μάθω γράμματα; “Θέλω να πάω σχολειό” έκλαιγα. Τίποτα εκείνοι. “Θα πας μοδιστράκι”. Δεν έγινε τρόπος να τους καταφέρω και με στείλανε με το ζόρι στην Κατίνα του Τέντζερη. Η Κατίνα γειτόνισσά σου ήτανε. Εξαιρετική μοδίστρα! Αν ζούσε σήμερα, θα ήτανε μοντελίστ. Αφού έρχονταν οι κυρίες από τη Λάρισα να ραφτούν σ’ αυτήν, η Ροδόπη του Ροδόπουλου, η Χατζηγιάννη του βουλευτή, η γυναίκα του Σακελλάρη... Ήταν σπουδαία η Κατίνα! Έτσι έμαθα και μοδιστρική! Το σχολειό το συνέχισα αργότερα και μετά πήγα στην Ακαδημία στη Λάρισα.

»Στο μοδιστράδικο ήμασταν πολλά κορίτσια. Εκτός από μένα και την Κατίνα, ήταν η αδερφή της η Μαριάνθη, η Κικίτσα η Καισοπούλου, η Λενίτσα η Βασιλείου, η Λόλα του Μαργαρίτη κι άλλες πιο μικρές. Κορίτσια σαν τα κρύα τα νερά. Ε, κι όλες είχαν έναν έρωτα, καημό στα στήθια!

»Στρίφωνα με το βελόνι η μία κι έλεγε “Αχ, ο Γεδεών μου!”, σημάδευε με το σαπουνάκι το ύφασμα η άλλη “Αχ, ο Κωστάκης μου!”, γάζωνε η παράλλη “Αχ, ο Βύρων μου!”. Η καθεμιά τον δικό της.

»Όλοι αυτοί οι έρωτες βρήκαν εμπόδια και βάσανα. Ρώτα τη μάνα σου να σ’ τα πει! Σαν ήρθε ο Εμφύλιος, σχεδόν όλοι όσοι ήταν αντάρτες στο πρώτο αντάρτικο βγήκαν και πάλι στο βουνό. Τα κορίτσια μαράζωναν.

»Η Κικίτσα καρτερούσε τον Βύρωνα. Είχαν δώσει λόγο, κρυφά αρραβωνιασμένοι πριν φύγει. Καθημερινή λαχτάρα μη φτάσει το κακό μαντάτο. Κάθε πέρασμα της κλωστής κι αναστεναγμός, κάθε βελονιά

και φόβος. Να τρυπάς το δάχτυλο, να βυζαίνεις το αίμα και να μη σκέφτεσαι τον πόνο. Ο νους μια στον αγαπημένο, που μπορεί ποτέ να μην επέστρεφε, μια στην εξώπορτα μην μπει ο άνθρωπος που φέρει είδηση κακή. Το '47 ήρθε και μια ερήμην καταδικαστική απόφαση, η οποία εκκρεμούσε από τότε εις βάρος του Βύρωνα, κι έκανε την επικοινωνία ακόμα πιο δύσκολη.

»Σαν έπεσε ο Γράμμος, τον Αύγουστο του '49, οι αντάρτες έφυγαν προς την Αλβανία. Τότε το είπαν "σύμπτυση", αλλά δεν ήξεραν ότι είχε αρχίσει η πολιτική προσφυγιά. Ο Βύρων με την ομάδα του, στην παραζάλη της μάχης, έχασαν επαφή και ξεκόπηκαν. Ήταν χαμένοι. Κάποιοι απελπισμένοι δεν άντεξαν, τίναξαν τα μυαλά τους στον αέρα για να μην πιαστούν αιχμάλωτοι. Εκείνος σύρθηκε νύχτα μέσα από τις εχθρικές γραμμές και έπεσε σ' ένα ρέμα. Κι από ρέμα σε ρέμα βγήκε κοντά στη Φούρκα κι αποκεί στη Ζούζουλη και στο Λυκοκρέμασμα.

»Αυτά τα ξέρω και από τον αδερφό μου τον Ιδομενέα, που ήταν μαζί του, κι από τους φίλους του, που τα διηγήθηκαν μετά.

»Κρύφτηκε για κάμποσες μέρες στον Τσέρο, ένα παρατημένο χωριό κοντά στο Ντουτσκό, κι έπειτα ανέβηκε στο Καραούλι της Φώταινας να βλέπει από ψηλά τους δρόμους. Άλλαζε τόπο κάθε μέρα. Έτρωγε ρίζες και χορτάρια. Βρήκε μια κάπα σε ένα καλύβι. Αυτή τον ζέστανε. Μετά περπατούσε, από νύχτα σε νύχτα, ώσπου έφτασε στον Τύρναβο. Κρύφτηκε πάνω από τη Λυγαριά σε μια παλιά καζάρμα, εκείνες που απόμειναν από τότε που τα σύνορα της παλιάς Ελλάδας σταματούσαν εκεί. Είχε μπει ο Νοέμβρης και ήξερε ότι οι Τυρναβίτες βγαίνουν να ξελακκώσουν τα αμπέλια. Και περίμενε. Νύχτα κατέβηκε και περπάτησε τα πλάγια ως το Παλιόμπλο. Να πάει στη μάνα του; Ούτε λόγος. Χώρια που το σπίτι τους ήταν σε τέτοιο σημείο, που όλο και κάποιος

θα τον έβλεπε. Θα πήγαινε στην Κικίτσα, που το σπίτι της ήταν παρα-
έξω κι άμα έπιανε το ανάχωμα στον Ξηριά δεν θα τον έβλεπε κανένας.
Στις 11 Νοεμβρίου, του Αγίου Μηνά, μες στο σκοτάδι, χώθηκε στα
χρυσάνθεμα της αυλής. Κοιτούσε τα πεφταστέρια που ξεκολλάν εκεί-
νη την εποχή από τον ουρανό και χτύπησε το παράθυρο της Κικίτσας.
Είχε σωθεί.

»Οι δικοί της τον συμμαζέψαν, τον περιέθαλψαν. Τον φρόντισαν δίχως
να πάρει κανείς είδηση. Χώρισαν το υπόγειο με τοίχο κι έβαλαν μπρο-
στά βαρέλια να μη φαίνεται ότι από πίσω υπάρχει δωμάτιο. Κι άνοιξαν
μια γκλαβανή να κατεβαίνει στην κρυψώνα. Ούτε στους δικούς του
δεν είπαν τίποτε. Η μάνα και η αδερφή του τον είχαν για αγνοούμενο
και καρτερούσαν γράμμα και γραφή από το “παραπέτασμα” να μάθουν
αν πέθανε ή αν ζει. Ήταν ο φόβος που έκλεινε τα στόματα και πάγω-
νε τις καρδιές.

»Μετά τον Εμφύλιο, οι απειλές, οι εκτοπίσεις, οι εκτελέσεις ήταν μέσα
στην καθημερινή μας ζωή. Αλλά αυτό δεν λέει τίποτα. Ο φόβος εκείνα τα
χρόνια δεν ήταν ένα συναίσθημα μιας στιγμής. Ήταν κίνδυνος και διαρκής
απειλή, που τρύπωνε στον νου και στην ψυχή και σε λιάνιζε.

»Ξέρεις; Πολλές φορές πάω να μιλήσω και στην κόρη μου για κεί-
να τα χρόνια και κάτι με σταματά. Διαβάζει βιβλία Ιστορίας, αλλά τι
να σου πει η Ιστορία; Γεγονότα, αριθμούς, σχόλια... Άλλο είναι να τα
ζήσεις! Και νομίζω ότι θα έπρεπε οι άνθρωποι να λένε ο καθένας τη
δική του ιστορία, κι άμα μαζεύαμε όλες τις αφηγήσεις, ίσως οι νεότε-
ροι ένιωθαν περισσότερο δικό τους το παρελθόν. Ήταν ο φόβος!

»Ο Βύρων έμεινε κρυμμένος στο σπίτι της Κικίτσας καιρό. Στα τέλη
του '51 πήγε στη μάνα του Βύρωνα και της μαρτύρησε ότι ο γιος της
ζούσε κι ότι ήταν καλά. Κι έπειτα ο Βύρων είπε στην Κικίτσα να μαρ-

τυρήσει την παρουσία του στους πιο αγαπημένους φίλους του. Το βράδυ κρυφά πήγαιναν ένας ένας και του κρατούσαν παρέα: ο Κωστάκης ο Έξαρχος, ο Νίκος ο Μηλιούλης, ο Ηρακλής ο Κιτσιδής, ο Τάκης ο Δημουλάς, ο Χρήστος ο Αγραφιώτης, ο Λέλεκας, όλοι στενοί φίλοι. Είχε πάρει απόφαση πως δεν ήταν δυνατό να εξακολουθήσει να κρύβεται και σκεφτόταν να παραδοθεί. Το είχε αποφασίσει. Έκανε όμως πίσω τον Μάρτη, όταν εκτέλεσαν τον Μπελογιάννη. Είπε να αφήσει λίγο καιρό ακόμα.

Ο μονόλυκος από δίπλα τη διέκοψε:

– Σκληρές εποχές, κυρία. Πολύ σκληρές! Ίσως πρέπει να τα ξεχάσουμε. Τι κερδίζουμε αν τα θυμόμαστε; Μόνο να χαλούν οι καρδιές. Ο καθένας έχει να πει τη δικιά του πίκρα. Ας κοιτάξουμε μπροστά!...

Ήταν ένας άνθρωπος στεγνός με ρουφηγμένα μάγουλα, πάνω κάτω στην ηλικία μας. Κρατούσε ένα ποτήρι κρασί και επέμενε απρόσκλητος με ύφος παραπονιαρικό, σχεδόν παρακλητικό:

– Ο καθένας έχει τη δικιά του πίκρα. Και στις χαρές, άμα τα σκέφτεσαι, σου χαλάν τη διάθεση. Ας κοιτάξουμε μπροστά!...

Τον στραβοκοίταξα και η δασκάλα τον αγνόησε.

– Ήταν άνοιξη, Μάης μήνας. Κοιμόμασταν στο πάνω σπίτι με ανοιχτά παράθυρα. Καθόμουν στη βεράντα. Τότε τα σπίτια ήταν χαμηλά. Κι όσα γίνονταν παραπέρα ακούγονταν και το μαθαίναμε μεμιάς όλοι.

»Εκείνη η σφαίρα ακούστηκε αλλιώςικη.

»Αλλιώς!... Αλλιώς από τις άλλες που είχα ακούσει ως τότε...

»Αυτή είχε αλλιώςικο βρόντο.

»Να! Σαν να την ακούω τώρα είναι!... Στ' αυτί μου την έχω!... Σαν να την ακούω τώρα!... Αυτή η ντουφεκιά ήταν αλλιώς!

»Το κατάλαβα ευθύς σαν να ήμουν παλιός πολεμιστής... Ετούτη έπιασε σάρκα ζωντανή και τσάκισε το κόκαλο.

»Κι άμα πέρασε απέναντις, ήταν σαν να το νιώσαμε όλοι, όσοι το ακούσαμε, απάνω στο κορμί μας, κι ας μην ξέραμε ποιο ήταν το κορμί οπού τρυπάει.

»Ετούτη η σφαίρα –το καταλάβαμε– δεν ήταν στον αέρα. Κορμί σημάδευε, κορμί τρυπούσε... Αλλά δεν ξέραμε ποιος βάρεσε ποιον και γιατί... Μόνο σκιαγμένοι, μας έπιανε και μας έδενε χεροπόδα ο φόβος...

»Μετά ακούσαμε φωνές. Ερμοφώναζε η Κικίτσα “Σκοτώστε με κι εμένα!”.

»Μετά μάθαμε. Ένας από τους φίλους του πήγε στα ΤΕΑ και τον κατάδωσε. Ο Λέλεκας, αυτός που είχε ψιλικατζίδικο απέναντι απ’ του Παιδή το γαλακτοπωλείο, αυτός τον πρόδωσε. Έφτιαξαν απόσπασμα οι ΤΕΑτζήδες, όλοι συντοπίτες, κι έζωσαν το σπίτι. Και τον εκτέλεσαν, αν και βγήκε με τα χέρια ψηλά να παραδοθεί. Εκεί στην αυλή με τα λουλούδια, τον Μάη του ’52. Και την άλλη μέρα βγήκαν στην πλατεία και παινεύονταν πώς σκότωσαν τον συμμορίτη.

»Αυτός ήταν ο Βύρων. Ο Φραγκιάς τον έκανε βιβλίο, ή μάλλον χρησιμοποίησε την ιστορία του για να φτιάσει βιβλίο.

Ο μονόλυκος σηκώθηκε. Απ’ τη βιασύνη έριξε το ποτήρι που έπινε. Έτρεξε ο Μίλτος:

– Κάτσε, φίλε! Σε λίγο έρχομαι για παρέα.

Δεν μίλησε. Κούνησε το κεφάλι κι έβαλε ένα χαρτονόμισμα στο τραπέζι.

– Κάτσε, χαρά έχουμε! του είπα κι εγώ.

– Όχι, ευχαριστώ, είναι ώρα να πηγαίνω. Να ζήσει το παιδί! ευχήθηκε εκείνος. Να χαίρεται το όνομά του.

Καθώς έφευγε με έπιασε ελαφρά από τον ώμο, έσκυψε και μου είπε στο αυτί:

– Δεν γίνεται να μείνω. Εσείς έχετε χαρά. Κι εγώ απ’ τη μέρα που γεννήθηκα σέρνω μια καταδίκη. Είμαι ο γιος του Λέλεκα. Και θαρρώ πως όπου σταθώ ακούγεται «Γιε του προδότη, φύγε!».*

Η κυρία δίπλα δεν άκουσε. Εγώ απόμεινα βουβός.

Κι ύστερα σκέφτηκα:

«Σήμερα δεν μιλάμε για πολιτικά».

---

* Όπου σταθώ ν’ ακούγεται «Γιε του προδότη φύγε!»: στίχος από το Δραμάτιον εις πράξιν μίαν *Ο Γιος του Προδότη* του Ηλία Βουτιερίδη, που δημοσιεύτηκε το 1898.

Μερικά βιβλία που έκαναν το Μεταίχμιο αυτό που είναι σήμερα

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΑΡΧΑΙΑ, ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΑΙ ΛΟΓΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ Δ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Έτσι ξεκίνησαν όλα. Ο πρώτος τίτλος των εκδόσεων ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ (βοήθημα των Αντ. Μπιτσιάνη - Θ. Σαλμανλή) που σηματοδότησε μια πετυχημένη πορεία στον χώρο του εκπαιδευτικού βιβλίου με πλήρη, έγκυρα, μεθοδικά βοηθήματα για το Γυμνάσιο και το Λύκειο και αργότερα για το Δημοτικό που απευθύνονται σε μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς.

ΕΡΓΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕΦΕΡΗ (2000)

Το *Χρονολόγιο - Εργοβιογραφία Γιώργου Σεφέρη (1900-1971)* της Μαρίας Στασινοπούλου, το οποίο σχεδιάστηκε από τη Βουβούλα Σκούρα, κυκλοφόρησε το 2000, με αφορμή τη συμπλήρωση 100 χρόνων από τη γέννηση του βραβευμένου με Νόμπελ ποιητή.

ΟΙ ΘΑΛΑΣΣΕΣ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ (2001)

Το 2001 εκδόθηκε το πρώτο βιβλίο αστυνομικής λογοτεχνίας, μιας κατηγορίας που θα λάβει περίοπτη θέση στον κατάλογο των εκδόσεων ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ. Το εμβληματικό *Οι θάλασσες του Νότου* του Βαρκελωνέζου Μανουέλ Βάθκεθ Μονταλμπάν, σε μετάφραση της Βέρας Δαμόφλη, εγκαινιάζει την κίτρινη / μαύρη σειρά του αστυνομικού που σχεδίασε η Πόπη Γκανά.

ΟΙ ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΕΣ (2002)

Το 2002 έγινε η γνωριμία του επιθεωρητή Τζον Ρέμπους με τους Έλληνες αναγνώστες. Ο δημιουργός του Ίαν Ράνκιν και ο εκκεντρικός ήρωάς του απέκτησαν αμέσως φανατικό κοινό.

Ο ΚΑΙΡΟΣ ΤΩΝ ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΩΝ (2004)

Τον Μάρτιο του 2004 κυκλοφόρησε το πρώτο μυθιστόρημα του αξέχαστου Μάνου Ελευθερίου, το οποίο γνώρισε τεράστια εμπορική επιτυχία, ενώ έλαβε διθυραμβικές κριτικές και τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος.

Η ΚΑΛΟΣΥΝΗ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ (2006)

Η καλοσύνη των ξένων του Πέτρου Τατσόπουλου πρωτοεκδόθηκε τον Νοέμβριο του 2006 και αμέσως βρέθηκε στις λίστες των ευπώλητων, ενώ η κριτική τής επιφύλαξε εξίσου θερμή υποδοχή. Με τίτλο δανεισμένο από μια φράση της Μπλανς Ντιμπούα ο Πέτρος Τατσόπουλος αναθεματίζει την ιστορία της υιοθεσίας του.

ΔΑΚΡΥΣΜΕΝΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑ (2007)

Ο δημοσιογράφος, ερευνητής και συγγραφέας Βασίλης Ι. Τζανακάρης από τις Σέρρες συνθέτει το έπος της Μικρασιατικής Εκστρατείας και των συνεπειών της. Το βιβλίο του *Δακρυσμένη Μικρασία 1919-1922* κυκλοφορεί το 2007 και τιμάται με το Κρατικό Βραβείο Μαρτυρίας - Χρονικού το 2008.

ΑΙΧΜΗΡΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (2008)

Η Αμερικανίδα Gillian Flynn με το πρώτο της βιβλίο *Αιχμηρά αντικείμενα* που κυκλοφό-

ρησε τον Μάρτιο του 2008 στα ελληνικά, σε μετάφραση της Γωγώς Αρβανίτη, δημιούργησε τεράστια αίσθηση διεθνώς, άλλαξε το τοπίο των βιβλίων μυστηρίου, αγαπήθηκε φανατικά από εκατομμύρια αναγνώστες και μεταφέρθηκε στη μικρή οθόνη με πρωταγωνίστρια την Έιμι Άνταμς.

ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΝΤΥΛΙ ΣΤΟΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ (2008)

Έκδοση-σταθμός, το λεύκωμα *Από το κοντύλι στον υπολογιστή* είναι ένα πανόραμα της ιστορίας της ελληνικής εκπαίδευσης μέσα από φωτογραφικό και αρχειακό υλικό από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους μέχρι το γύρισμα της χιλιετίας.

ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΗΝ ΠΡΑΣΙΝΗ ΓΡΑΜΜΗ (2009)

Τον Μάρτιο του 2009 εκδόθηκε το μυθιστόρημα του Βασίλη Γκουρογιάννη, το οποίο άγγιξε ένα θέμα ταμπού για την ελληνική και την κυπριακή κοινωνία: τον πόλεμο στην Κύπρο το 1974 κατά την εισβολή του Αττίλα. Το βιβλίο προκάλεσε πλήθος έντονων συζητήσεων και αντιπαράθεσεων, τιμήθηκε με το Βραβείο Μυθιστορήματος 2010 του περιοδικού *Διαβάζω*.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟ ΚΟΥΑΡΤΕΤΟ (2009)

Το αριστούργημα του Λόρενς Ντάρελ, το οποίο επαινέθηκε όσο λίγα, κυκλοφορεί σε νέα μετάφραση της Μαριάννας Παπουτσοπούλου και για πρώτη φορά σε έναν τόμο 1.000 σελίδων, τον Δεκέμβριο του 2009.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΦΥΛΟ (2009)

Το 2009 κυκλοφορεί σε νέα μετάφραση της Τζένης Κωνσταντίνου το απόλυτο έργο αναφοράς του φεμινιστικού κινήματος. Το βιβλίο που προκάλεσε σκάνδαλο δίχως προηγούμενο: το βιβλίο που το Βατικανό το περιέλαβε στη «μαύρη» λίστα του και έκανε διάσημη τη Σιμόν ντε Μποβουάρ σε όλο τον κόσμο.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΝ ΨΥΧΟΛΟΓΟ. ΓΟΝΕΙΣ ΘΕΛΟΥΝ! (2009)

Το βιβλίο του ψυχιάτρου-ψυχαναλυτή Νίκου Σιδέρη εξηγεί με τρόπο κατανοητό τι σημαίνει σχέση γονιού-παιδιού. Το βιβλίο γνώρισε τεράστια επιτυχία καλύπτοντας μια ανάγκη του αναγνωστικού κοινού και εξακολουθεί, από τον Μάρτιο του 2019 που πρωτοκυκλοφόρησε έως σήμερα, να είναι μπεστ σέλερ.

ΑΠΟΨΕ ΔΕΝ ΕΧΟΥΜΕ ΦΙΛΟΥΣ (2010)

Τον Μάρτιο του 2010 εγκαινιάστηκε η νέα σειρά ελληνικής πεζογραφίας, την ευθύνη της οποίας έχει η Ελένη Μπούρα. Τη σειρά σχεδίασε ο Γιάννης Κουρούδης / k2 design. Το πρώτο βιβλίο της νέας αυτής σειράς ήταν το βραβευμένο μυθιστόρημα (*Athens Prize for Literature*) της Σοφίας Νικολαΐδου *Απόψε δεν έχουμε φίλους*.

ΥΠΟΣΧΕΣΗ ΓΑΜΟΥ (2011)

Ο Γιώργος Συμπάρδης θεωρείται από τους σημαντικότερους μεταπολιτευτικούς συγγραφείς. Το μυθιστόρημά του *Υπόσχεση γάμου* που κυκλοφόρησε τον Απρίλιο του 2011 είναι το πρώτο βιβλίο που εμπιστεύτηκε στις εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ. Το βιβλίο το υποδέχτηκε με ενθουσιώδη σχόλια η λογοτεχνική κριτική, ενώ σάρωσε τα βραβεία: Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών (Ίδρυμα Ελένης και Κώστα Ουράνη), Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος, Βραβείο Πεζογραφίας του περιοδικού *Κλεψύδρα*.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΪΝ (2011)

Τον Οκτώβριο του 2011 καλωσορίσαμε στις εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ τον πολυπράγμονα

Νίκο Παναγιωτόπουλο με το νέο του (τότε) μυθιστόρημα *Τα παιδιά του Κάιν*, για το οποίο του απονεμήθηκε το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών (Ίδρυμα Πέτρου Χάρη).

Η ΩΡΑΙΟΤΕΡΗ ΜΕΡΑ ΤΗΣ (2011)

Η συλλογή διηγημάτων του σημαντικού συγγραφέα της Θεσσαλονίκης Τάσου Καλούτσα τιμήθηκε με το Βραβείο Διηγήματος της Ακαδημίας Αθηνών (Ίδρυμα Πέτρου Χάρη).

ΕΝΑ ΚΑΠΟΙΟ ΤΕΛΟΣ (2011)

Ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους συγγραφείς της βρετανικής λογοτεχνικής σκηνής, ο Julian Barnes, συνέδεσε το όνομά του στην ελληνική εκδοτική αγορά με τις εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ. Το 2011 κυκλοφόρησε το μυθιστόρημά του *Ένα κάποιο τέλος* σε μετάφραση του Θωμά Σκάσση λίγες μέρες μετά τη βράβευση του συγγραφέα με το Βραβείο Booker για αυτό το έργο.

Η ΠΑΓΩΜΕΝΗ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ (2011)

Η βασίλισσα των μπεστ σέλερ της Σουηδίας, η πιο γοητευτική παραμυθού της χώρας της, που ακούει στο όνομα Camilla Lackberg, κυκλοφορεί στα ελληνικά. *Η παγωμένη πριγκίπισσα*, σε μετάφραση του Γρηγόρη Κονδύλη, εγκαινιάζει την πολύ πετυχημένη σειρά μυστηρίων της Φιελμπάκα με πρωταγωνιστές το alter ego της, τη συγγραφέα Ερίκα, και τον αστυνόμο Πάτρικ.

Ο ΧΙΟΝΑΝΘΡΩΠΟΣ (2012)

Ο χιονάνθρωπος του Νορβηγού Jo Nesbo είναι η έβδομη περιπέτεια του Χάρι Χόλε που έχει κατακτήσει τις καρδιές αναγνωστών σε όλο τον κόσμο. Στα ελληνικά κυκλοφόρησε τον Σεπτέμβριο του 2012, σε μετάφραση της Γωγώς Αρβανίτη, και είναι η πιο πολυδιαβασμένη υπόθεση του Χόλε μεταξύ των 12 που έχουν κυκλοφορήσει.

ΜΕ ΜΟΛΥΒΙ ΦΑΜΠΕΡ ΝΟΥΜΕΡΟ ΔΥΟ (2013)

Τον Σεπτέμβριο του 2013 κυκλοφορεί το αυτοβιογραφικό βιβλίο της Άλλης Ζέη *Με μολύβι φάμπερ νούμερο δύο*, στο οποίο η σπουδαία συγγραφέας αφηγείται την ιστορία των πρώτων είκοσι πέντε χρόνων της ζωής της, τα οποία διαμόρφωσαν τη μετέπειτα πορεία της.

Μ' ΑΓΑΠΑΕΙ ΔΕΝ Μ' ΑΓΑΠΑΕΙ (2013)

Το 2013 κυκλοφορεί σε μετάφραση της Σοφίας Σκουλικάρη η συλλογή *Μ' αγαπάει δεν μ' αγαπάει* της Καναδής Alice Munro, η οποία βραβεύτηκε με Νόμπελ Λογοτεχνίας την ίδια χρονιά. Θα ακολουθήσουν τέσσερα ακόμα βιβλία με διηγήματά της.

ΕΜΦΥΛΙΑ ΠΑΘΗ (2015)

Το 2015 κυκλοφορεί το βιβλίο των πολιτικών επιστημόνων Στάθη Καλύβα και Νίκου Μαραντζίδη, μια συμβολή στη συλλογική μας αυτογνωσία, στοχεύοντας να αντικαταστήσει τα εμφύλια πάθη με την εμβάθυνση, τη γνώση και τελικά την ωριμότητα. Το βιβλίο προκαλεί αίσθηση και προβληματισμό και γίνεται αντικείμενο μεγάλης συζήτησης.

ΤΟ ΚΛΑΡΙΝΕΤΟ (2016)

Τον Νοέμβριο του 2016 υποδεχόμαστε στις εκδόσεις μας τον σπουδαίο Έλληνα συγγραφέα Βασίλη Αλεξάκη με το νέο του μυθιστόρημα *Το κλαρινέτο*. Μέχρι τον θάνατό του τον Ιανουάριο του 2021 θα επανεκδώσουμε πέντε γνωστά λογοτεχνικά έργα του, τα εξώφυλλα των οποίων σχεδίασε η Μαρία Βείσπουλου, καθώς και το παιδικό βιβλίο *Γιατί κλαίς*.

ΛΙΓΗ ΖΩΗ (2016)

Τον Νοέμβριο του 2016 η νέα star της αμερικάνικης λογοτεχνίας που ακούει στο όνομα Hanya

Yanagihara μεταφράζεται για πρώτη φορά στα ελληνικά. Το δεύτερο πολυβραβευμένο μυθιστόρημά της, σε μετάφραση της Μαρίας Ξυλούρη, με τίτλο *Λίγη ζωή*, ένας τραγικός, υπερβατικός ύμνος στην αγάπη, γίνεται αμέσως μπεστ σέλερ, μεταφράζεται σε δεκάδες γλώσσες και την καθιερώνει ως μια από τις σημαντικότερες σύγχρονες Αμερικανίδες συγγραφείς.

ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΒΟΥΝΟ (2017)

Το 2017 ξεκινά η σειρά «Μεγάλες αφηγήσεις» με υπεύθυνο τον συγγραφέα Δημήτρη Στεφανάκη. Στη σειρά εντάσσονται έργα-ορόσημα της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Το *μαγικό βουνό* του βραβευμένου με Νόμπελ Thomas Mann, ένα αριστούργημα της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, σε μετάφραση του Θόδωρου Παρασκευόπουλου, από καιρό εξαντλημένο στην ελληνική αγορά, εγκαινιάζει τη σειρά και γίνεται long seller.

ΕΙΜΑΣΤΕ ΑΣΤΡΟΣΚΟΝΗ (2017)

Το 2017 έχουμε την τύχη και τη χαρά να ξεκινήσουμε συνεργασία με τον άνθρωπο που μας μύησε στη σαγήνη των άστρων, τον επιστήμονα που συνδύασε την αστροφυσική και την κοσμολογία με τη χαρισματική αφήγηση και το παραμύθι, τον Διονύση Σιμόπουλο. Στον κατάλόγο μας περιλαμβάνονται δώδεκα έργα του, μεταξύ των οποίων και τρία που απευθύνονται σε παιδιά.

ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΘΕΜΕΛΗ (2018)

Τον Οκτώβριο του 2010 κυκλοφορεί το μυθιστόρημα του Νίκου Θέμελη *Η συμφωνία των ονείρων*. Ένας από τους πιο πολυδιαβασμένους νεοέλληνες συγγραφείς εντάσσεται στους κόλπους των εκδόσεών μας. Τον Φεβρουάριο του 2018, επτά χρόνια μετά τον θάνατό του, κυκλοφορεί η περίφημη τριλογία του σε μια σκληρόδετη έκδοση στην οποία περιλαμβάνονται για πρώτη φορά σε έναν τόμο τα τρία πιο δημοφιλή μυθιστορήματά του: *Η αναζήτηση*, *Η ανατροπή* και *Η αναλαμπή*.

ΕΛΑΦΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ (2018)

Τον Μάρτιο του 2018 κυκλοφορεί το μυθιστόρημα του Αλέξη Πανσέληνου *Ελαφρά ελληνικά τραγούδια*, μια μυθιστορηματική τοιχογραφία για μια εποχή δύσκολης ανάρρωσης μετά από μια αιματηρή δεκαετία με κατοχή και εμφύλιο. Το βιβλίο βραβεύτηκε με το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών (Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη). Η συνεργασία με τον Αλέξη Πανσέληνο, που θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους Έλληνες συγγραφείς με έργα που αντέχουν στον χρόνο και προσφέρουν εγγυημένη απόλαυση, ξεκίνησε το 2011 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

ΓΑΛΑ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ (2018)

Ο ελληνικός Τύπος έχει γράψει ότι ο Κώστας Ακρίβος σε κάθε του λογοτεχνική κατάθεση, κατορθώνει και κάτι διαφορετικό να πει. Το μυθιστόρημα *Γάλα μαγνησίας* που κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο του 2018 τιμήθηκε με το Βραβείο Μυθιστορήματος Athens Prize for Literature του περιοδικού *Δέκατα*.

4 3 2 1 (2018)

Το 2018 κυκλοφορεί το magnum opus του Paul Auster σε μετάφραση της Μαρίας Ξυλούρη. Ένα επικό μυθιστόρημα ενηλικίωσης και μαθητείας, 1.224 σελίδων, πρωτότυπο και σύνθετο, που εντυπωσίασε όλους μας. Ο Αμερικανός μετρ της γραφής παραδίδει ένα μεγαλόπνοο έργο, το καλύτερό του μέχρι σήμερα, το οποίο η κριτική τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό υποδέχτηκε με διθυράμβους.

ΕΙΜΑΙ ΟΣΑ ΕΧΩ ΞΕΧΑΣΕΙ (2019)

Τον Οκτώβριο του 2019 ο Ηλίας Μαγκλίνης παραδίδει στο αναγνωστικό κοινό το *Είμαι όσα έχω ξεχάσει* που αναφέρεται στη δολοφονία του παππού του, μια ιστορία για την προσωπική και τη συλλογική μνήμη, βραβεύεται με το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος.

ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΤΡΙΛΟΓΙΑ (2020)

Τον Μάρτιο του 2020 μαζί με την πανδημία του Covid κυκλοφορεί και η περίφημη *Βαλκανική Τριλογία* της Ολίβια Manning σε μετάφραση της Κλαίρης Παπαμιχαήλ, ένα μεγάλο έργο για έναν μεγάλο έρωτα και έναν μεγάλο πόλεμο, ένα τεράστιο και σύνθετο αριστούργημα που σφύζει από ζωή. Το βιβλίο γίνεται γρήγορα μπεστ σέλερ παρά το lockdown και τα κλειστά βιβλιοπωλεία.

ΜΟΝΤΕΣΣΟΡΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΕ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΠΑΙΔΙ (2020)

Τον Νοέμβριο του 2020 εκδίδεται το διεθνές μπεστ σέλερ *Μοντεσσόρι στο σπίτι με το μικρό παιδί* (μετάφραση Ελένη Στεργιοπούλου) που ακολουθεί την ίδια πετυχημένη πορεία και στην Ελλάδα. Το βιβλίο που απευθύνεται σε γονείς με παιδιά 1-3 ετών γίνεται ανάρπαστο και προτείνεται από στόμα σε στόμα, ενώ ακολουθεί και το επόμενο *Μοντεσσόρι στο σπίτι με το μωρό*, το οποίο απευθύνεται σε γονείς με βρέφη έως 12 μηνών.

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ (2021)

Το 2020 ξεκινάμε την έκδοση των βιβλίων της Γαλλίδας Annie Ernaux σε μετάφραση της Ρίτας Κολαΐτη. Η αρχή γίνεται με τον *Τόπο*, ένα εμβληματικό αυτοβιογραφικό αφήγημα με επίκεντρο τον πατέρα της, ενώ τον Νοέμβριο του 2021 κυκλοφορεί το αριστούργημά της *Τα χρόνια*. Το 2022 η Ernaux βραβεύεται με την ύψιστη λογοτεχνική διάκριση, το Νόμπελ Λογοτεχνίας.

ΕΝΑ ΣΚΟΤΕΙΝΟ ΔΩΜΑΤΙΟ (2021)

Ο δημοσιογράφος Αλέξης Παπαχελάς, έπειτα από 25 χρόνια έρευνας, συγκεντρώνει σε ένα βιβλίο με τίτλο, *Ένα σκοτεινό δωμάτιο, 1967-1974*, όλο το αδημοσίευτο και σπάνιο υλικό για την Επταετία που καθόρισε την ιστορική πορεία της χώρας μας. Το βιβλίο κυκλοφορεί τον Οκτώβριο του 2021, διαβάζεται σαν θρίλερ, γίνεται μπεστ σέλερ και προκαλεί συζητήσεις. Καινοτομία της έκδοσης τα 22 QR codes που παρεμβάλλονται στις σελίδες του βιβλίου.

ΤΟ ΑΪΒΑΛΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ (2022)

Το 1922, τη μαύρη χρονιά της Μικρασιατικής Καταστροφής, ένας από τους πρόσφυγες που περνάει απέναντι, από το Αϊβαλί στη Μυτιλήνη, είναι ο Φώτης Κόντογλου, ο οποίος θα δημιουργήσει ένα τεράστιο έργο στην Ελλάδα, συγγραφικό και ζωγραφικό. Οι εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, με αφορμή την επέτειο των 100 χρόνων από τον οριστικό ερχομό του στην Ελλάδα, αλλά και με στόχο να συστήσουν εκ νέου τον Κόντογλου στο αναγνωστικό κοινό, ιδίως στους νεότερους αναγνώστες, προχωρούν στην έκδοση πέντε εξαντλημένων έργων του.

ΠΑΠΥΡΟΣ (2022)

Τον Απρίλιο του 2022 κυκλοφορεί το διεθνές μπεστ σέλερ της Ισπανίδας κλασικίστριας Irene Vallejo με τίτλο *Πάπυρος: Η περιπέτεια του βιβλίου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*, σε μετάφραση της Κλεοπάτρας Ελαιοτριβιάρη. Ένα συναρπαστικό ταξίδι στη ζωή του βιβλίου και ένας φόρος τιμής στους πρωταγωνιστές και θεματοφύλακές του.

ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ